

Secolul 20

9

1965



Secolul 20

@Asociația Ziaristilor Independenți din România



Secolul 20 Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacție:

ACAD. AL. PHILIPPIDE, MARCEL BRESLAȘU REDACTOR-ŞEF, ION BRAD,
OV. S. CROHMĂLNICEANU, ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA,
MIHNEA GHEORGHIU, DAN HĂULICĂ REDACTOR-ŞEF ADJUNCT,
GEORGETA HORODINĂ REDACTOR-ŞEF ADJUNCT, TATIANA
NICOLESCU, FLORIAN POTRA SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

9

1965

SUMAR

ALECSANDRI ÎN CULTURA UNIVERSALĂ

G. C. NICOLESCU: *Aleksandri — profil european* • 4
HENRI JACQUIER: *Vasile Alecsandri și Frédéric Mistral* • 8
URSS — Vsevolod Rojdestvenski; Franța — N. I. Popa; Polonia —
I. C. Chițimia; Bulgaria — Constantin Velichi; Ungaria — Szemlér
Ferenc • 11

ANTOLOGIE LIRICĂ FRANCEZĂ

Selecție și prezentare de Ov. S. Crohmălniceanu
Versuri de: Paul Valéry, Paul Claudel, Pierre Reverdy, Max Jacob,
Jean Cocteau, Paul Eluard, Aragon, André Bréton, Robert
Desnos, Antonin Artaud, Benjamin Péret, Tristan Tzara, Léon
Paul Fargue, Saint John Perse, Jules Supervielle, Pierre-Jean
Jouve, Henri Michaux, René Char, Jacques Prévert, Raymond
Queneau, Joë Bousquet, Audiberti, Jean Cayrol, Pierre Emmanuel

Coperta

ARP: ilustrație la «De nos oiseaux»
de TRISTAN TZARA

Patrice de la Tour du Pin, Alain Bosquet, Maurice Fombeure, René Guy Cadou, André Frénaud, Francis Ponge, Guillevic, Jean Follain, Pierre Seghers, în românește de: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Ion Caraion, Nina Cassian, Vladimir Colin, Aurora Cornu, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Tașcu Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Gellu Naum, Vasile Nicolescu, Ioanichie Olteanu, Sașa Pană, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Ștefan Roll, Petre Solomon, Mihai Șora, Virgil Teodorescu • 21

VASILII AXIONOV: *Rubedenii*, schiță, în românește de Aurel Lambrino • 106

TAMARA GANE: *Un prozator modern* • 121

GEORGETA HORODINĂ: *Mitul adolescenței* • 124

TRUMAN CAPOTE: *Sandviciuri cu diamante*, roman, în românește de Catinca Ralea • 136

CRONICA LITERARĂ

CORNEL MIHAI IONESCU: *Generația lui Neptun și problemele avangărzii* • 186

ARTE

VASILE DRĂGUȚ: *Picu Pătruț din Săliște* • 190

CĂRȚI • IDEI • OPINII • 197

FIȘE • 200

CADRAN MONDIAL • 206



Desen de AL. ȚIPOIA

PREZENTAREA ARTISTICĂ: GETA BRĂTESCU
PREZENTAREA TEHNICĂ: ANDRONICA POPESCU
S. CIUBOTARU

ALECSANDRI PROFIL EUROPEAN

Vasile Alecsandri este incontestabil o strălucită figură a literaturii române. Deși el se bucură de o mare faimă și numele lui circula larg, iar manualele de școală îi consacră capitole impozante, este adevărat că se poate ridica întrebarea dacă mai este totuși suficient de gustat, chiar citit atât cât s-ar cuveni. Comemorarea a trei sferturi de veac de la moartea lui, care a luat o mare amploare în întreaga țară, trezind fără îndoială un interes sporit față de scriitor, a stos în lumină, poate cu o oarecare surprindere pentru unii, nu numai importanța deosebită a lui Alecsandri, dar și faptul că el este mai vibrant și mai prezent pe plan literar în conștiința publicului larg decât s-ar fi putut crede. S-a verificat efectiv că Alecsandri continuă să fie un scriitor popular, în sensul cel mai nobil al acestui cuvânt.

Studiile apărute cu acest prilej au subliniat ceea ce asigură creației și activității lui Alecsandri, personalității sale, multilaterale, în loc cu adevărat de seamă în dezvoltarea literaturii române și chiar în dezvoltarea statului român modern. Cetățean și patriot, el a fost un militant de frunte în cele mai însemnate mișcări ale epocii — revoluția de la 1848 și Unirea Principatelor — contribuind pe toate căile, de la primii săi pași maturi în viața publică, până la capitulul zilelor sale, la răspunderea unui spirit nou, înaintat, la realizarea unor reforme democratice, la consolidarea pe plan diplomatic, european, a tuturor progreselor înfăptuite în țara sa.

Deși în primul rând scriitor, rolul jucat de Alecsandri în dezvoltarea politică, socială și națională a României la o analiză atentă este mult mai însemnat decât pare la prima vedere. Activitatea sa în acest domeniu trece mai puțin observată atât pentru că el a evitat să fie ceea ce se cheamă un om politic, părăsind arena luptei directe de îndată ce momentele grele au fost depășite, cât și pentru că opera sa literară a eclipsat-o.

Există în creația lui Vasile Alecsandri un aspect oarecum contradictoriu la prima vedere. Pe de o parte, opera sa este profund națională, bogat alimentată din izvoarele limpezii și afit de autentice ale literaturii populare, determinând tocmai datorită acestui fapt o înflorire literară generală în România prin întoarcerea scriitorilor spre zăcămintele de simțire, gândire și artă din sinul poporului. Pe de altă parte, această creație aparține umii dintre primii scriitori români cunoscuți în Europa, unei personalități (poate cea dintâi de acest fel), care a fost cu adevărat contemporană cu spiritul european, pe toate planurile și în primul rând pe plan literar. Devenind, cum spunea el însuși, un poet « național

și popular », legat de popor ca entitate socială și națională, iar de folclor ca de cea mai vie și caracteristică expresie artistică a poporului, Vasile Alecsandri caută în creațiile sale să răspundă necesităților istorice concrete, legate de afirmarea individualității poporului român, în vederea constituirii statului său. Dar activitatea sa, determinată de realitățile concrete românești ale momentului, era în același timp și în spiritul unor tendințe europene, ce se afirmaseră într-un trecut nu prea îndepărtat în apusul continentului sau erau chiar contemporane la popoarele învecinate cu țara noastră (ruși, poloni, cehi, slovaci, unguri, sârbi). Alecsandri, în fond, îndeplinea în țara lui, în chip practic, ceea ce Herder făcuse teoretic în Germania, ceea ce realizaseră cu aplicare la realitățile istorice naționale respective Pușkin, Chopin, Mickiewicz și alții alții în literatura și muzica Europei răsăritene. Un scriitor pătrunde în istoria științifică a literaturii universale, concepută nu numai ca o înșiruire de piscuri înalte, ci ca un tablou general al mișcării literare, nu numai prin capodoperele sale, dar și prin locul dominant ce l-a ocupat într-o literatură națională, prin înfăptuirile ce le-a determinat. Este evident că prin rolul hotărâtor ce l-a avut în literatura română, lui Vasile Alecsandri îi revine un loc însemnat în istoria literaturii europene, a literaturii universale, locul cuvenit înnoitorilor. În această perspectivă, care uneori ne scapă în mod nedrept, proporțiile creației lui Vasile Alecsandri sporesc nașteptat.

Alecsandri este, la o mai atentă considerare a tipului de scriitor pe care-l reprezintă o măturile că în artă marile valori reprezentative ale unui popor nu se pot realiza decât prin îmbinarea filonului autentic național și popular cu spiritul înaintat al epocii respective. Scriitorul nostru a reușit filonul folcloric pe care-l cunoscuse încă din copilărie, după cum însuși ne mărturisește în repetate rânduri, și pentru că împrejurările istorice din țara noastră îndreptau în acel moment atenția oamenilor progresiști spre țărmurile, dar și pentru că în capitala Franței unde studiasă, era un interes puternic pentru literatura populară, ca valoare artistică și măturile a individualității naționale. A putut-o afla și simți din culgerile lui Fauriel sau Vuk Karagici, din studiile și traducerea lui Michelet și Quinet, din muzica lui Chopin. Iată dar cum la temelia a tot ce este mai autentic național în creația lui Alecsandri, mai fertil ca urmări pentru dezvoltarea literaturii române moderne, se află îmbinarea fericită între ceea ce este popular și național românesc cu ceea ce era mai modern în spiritul european. Aici își află obârșia și izbinile literare ale scriitorului, aici găsim explicația durabilității creației sale, a prestigiului de care s-au bucurat operele sale și el însuși ca personalitate, nu numai în țara noastră dar și peste hotare.

Alecsandri a fost cel dintâi scriitor român cu adevărat european, în sensul contemporaneității sale cu spiritul și mișcarea intelectuală din Apus, fără ca aceasta să însemne vreo clipă nesocotirea valorilor naționale. La data când Vasile Alecsandri devenea om de cultură, literatura, ideile, cultura Occidentului pătrunseseră de mult în țara noastră. Dar până la generația lui, contactul cu acestea se făcea prin călătorii întâmplătoare, prin cărți și ziare, sau ceva mai tîrziu, prin dascăli străini aduși pentru odraslele lor de familie cu mare stare. Este adevărat, că în citeva cazuri, rare de tot, unii scriitori studiaseră în străinătate.

Alecsandri face parte din prima generație de tineri, care pleacă la studii în străinătate, chemați de o profundă nevoie interioară de înnoire pe toate planurile a propriilor lor concepții și de transformare a țării lor. Este interesant de observat că bivalența formației sale — împletirea filonului autentic popular cu spiritul înaintat european — este pregătită încă din copilărie. Primele

legături spontane cu folclorul, prin basmele ce i le spunea «manca», primelor învățături primite de la un dascăl transilvănean, autor al unor gramatici româno-franceze, dar și purtor înfățișat al credințelor patriotice ale școlii ardelenice, li se adaugă tase ale studiilor în pensionul ieșean al francezului Victor Cușnir, fost oștar al armatei napoleoniene și propovăduitor al idealurilor revoluției franceze. Cu această pregătire incipientă, copilul lui Alexandru pleacă la Paris în 1834 unde va rămâne la învățătură pînă în 1839. Această pregătire explică direcțiile ulterioarei formări ale lui Alexandru, surprinzătoare sale suferințe spirituale, remarcabilele sale virtuozități de a sintetiza spiritul popular autohton cu cel modern, european. Această pregătire a făcut ca tânărul Alexandru să se întîlnească cu Europa contemporană lui fără să se sperie de noile realități cum se întîmplase cu Dinicu Golescu — ba dimpotrivă învîșind din fiecare lucru și știind ce anume să-i însușească dar și fără să trădeze autenticitatea ființei naționale. În permanență contact cu ultimele idei, cu ultimele spectacole, cu ultimele cărți și reviste străine și în deseori franceze, el n-a devenit niciodată — cum au încercat citeodată unii să însușească — un «franțuzit». A fost un om al epocii sale care s-a ridicat la nivelul ideilor celor mai înaltinate, rămîind în permanență legat de pămîntul patriei sale.

Cum s-a constituit acest profil modern, cu adevărat european al scriitorului nostru? Primul element poate fi găsit în anii de studiu de la Paris. Prietenii francezi pe care și-i face, muzeele, teatrele pe care le frecventează, lecturile, discuțiile politice și literare la care participă, călătoria mai îndelungată în Italia, ca și atîte de instructivă străbătore a Europei la plecarea din țară și la întoarcere reprezintă o mare școală pentru spiritul lui. De altfel, acea vîrstă tinerete a ființei sale intelectuale, la care se referea și Eminescu, se datorește într-o bună măsură faptului că școala urmată în anii de adolescență fără rigori, dar cu aplicare mai vie decît s-ar crede, (ceea ce paginile de însemnări din călătorii o dovedesc) el o continuă întreaga viață prin repetatele și îndelungatele rătăcirii peste mări și țări. Un istoric literar consideră din acest punct de vedere pe Alexandru ca fiind torturat de «demonul turistic», diversele călătorii ale scriitorului pămîntului un simplu prilej de «a lua iar aer în Europa». A privi lucrurile în acest fel ar fi nedrept. Desigur, Alexandru nu pleca de fiecare dată în călătorie exclusiv ca «să învețe». Dar nu se poate uita, de pildă, că într-o scrisoare către copilă sa își exprimă bucuria că aceasta începuse să aprecieze «avantajele de a călători în țări civilizate», ceea ce arată că scriitorul considera călătoriile cu o reală seriozitate. Pentru un om sensibil, atent, de o inteligență ascuțită, orice contact cu o realitate străină nouă nu putea rămîne fără rezonanță. Călătoriile lui Alexandru în țară și străinătate, în Franța, Italia, Anglia, Germania, Elveția, Ungaria, Austria, Spania, Africa, la Constantinopol și Asia Mică, în insulele Mării Egee, în Grecia și Bulgaria, în Crimeea, chiar planurile de a pleca în Egipt, Mesopotamia, India, China, Japonia și America ni-l arată ca pe un om însetat de noi orizonturi, dar totodată ne explică permanenta modernitate a spiritului său, continua alimentare a culturii sale, a experiențelor sale din surse contemporane foarte variate, menținerea sa la curent cu ultimele cuceriri ale gîndirii, civilizației, literaturii și artei universale. La Paris, Alexandru frecventează spectacole de teatru cu piese moderne (mergea la comediile lui Molière, dar și la premierele lui Augier !) expozițiile de pictură, concertele și spectacolele de operă (la bătrînețe nu lipsește de la premiera pariziană a operei lui Verdi — *Aida*). Scriitorul nostru se dovedește mereu la curent cu mișcarea literară și artistică a vremii. Despre Wagner de pildă vorbește încă de timpuriu ca un om care-l cunoaște

îndeaproape muzica și i-o apreciază. După o scurtă ședere la Paris, îi trimite lui Luchian vreo 60 de piese noi pe care le citise cu atenție, însoțindu-le de observații asupra lor.

Cel de-al doilea element constitutiv al profilului modern și european al lui Alexandru îl reprezintă relațiile sale personale, de vie prietenie cu numeroși străini: francezi, italieni, englezi, spanioli, germani, maghiari, poloni etc. E de reținut că aproape fără excepție toți aceștia au fost cuceriti de farmecul personal al scriitorului român, om de lume desăvîșit, interlocutor scriitor, povestitor plin de farmec, prieten înțelept, tonic și cu resurse launtrice bogate. Este poate scriitorul român a cărui biografie cunoaște relațiile personale cu străinii, cele mai largi și mai diverse. Numeroase prietenii se leagă în anii studiilor în capitala Franței. Întors în țară cunoaște numeroși călători francezi ce poposeau în trecere sau mai îndelung în țara noastră pe atunci. Așa este călătorul străin din *Balta Albă*, sau pictorul Dussault, cu care pleacă pe vapor în 1845 spre Constantinopol, așa sînt Vaillant, Ubicini, Billcoq, Kotzeube, Miculi, Erlich și mulți alții. În diversele sale călătorii uneori cu misiuni oficiale, cunoaște personalități politice de prim plan ale Europei de atunci, cum erau Napoleon al III-lea, primul ministru Walevski, prințul Napoleon, pe regele Italiei Victor Emmanuel, pe Cavour, Nigra, Vegezzi-Ruscella, pe lordul Russel, pe prințul Czartoryski, pe Kossuth, etc. Dealtmădă anilor leagă prietenii cu o serie de oameni de cultură și artă cum ar fi Edgar Quinet, Lamartine, Michelet, Prosper Merimée, Bixio, Al. Dumas-fils, frații Goncourt, Gounod și Ambrose Thomas, cu Sully Proudhomme, Francois Coppée, Le Comte de Lisle, Mistral, Ibsen, Puvis de Chavannes și nenumărați alții. Este vorba nu numai de a sublinia relațiile neobișnuit de vaste ale scriitorului român cu oameni politici, de artă și cultură europeni al vremii sale, dar mai ales de a releva perspectivele noi pe care asemenea relații, uneori susținute și îndelungi, le-au putut deschide lui Vasile Alexandru acit în problemele vieții sociale și politice, cit și ale vieții intelectuale și artistice.

Profilul european al lui Alexandru se conturează și mai din plin dacă adăugăm cunoașterea literaturilor străine îndeosebi a celei franceze ale cărei ecouri se regăsesc în operele sale, chipul liber, dar totodată pătruns de simțul necesităților naționale, în care scriitorul nostru înțelegea să-și însușească cultura europeană a vremii sale.

Dacă Alexandru a devenit un mare scriitor și a ocupat un loc dominant în dezvoltarea literaturii române datorită faptului că a știut să descopere realitățile autentice, specifice românesci și să le dea expresie în spiritul modern european al vremii sale, el a intrat în circulație europeană ca scriitor datorită faptului că a întrupat în veșmint artistic tot ceea ce era mai adînc național și totodată valoros pe plan universal în poporul său. Traducerile care s-au făcut din opera lui ca și traducurile poeziilor populare culese de el, tîlmăcirii în limbile franceză, engleză, italiană, germană, rusă, polonă, maghiară, bulgară, studiate ce s-au publicat în străinătate asupra creației sale măturtesc o vie admirație pentru scriitorul care a știut să rămîna întodeauna credincios sîmburelui celui mai autentic al sufletului și conștiinței populare românești, reprezentînd în același timp o personalitate totdeauna în curent cu ultimele cuceriri ale culturii europene.

Alexandru rămîne un scriitor european pentru că a știut necontenit să simtă pulsul epocii sale, pentru că a evitat încremînarea în vechi formule politice și literare, pentru că înnoindu-și continuu creația a înnoit și literatura noastră, pentru că rămîind «veșnic tînr», a întinerit literatura sa și a cărții sale.

VASILE ALECSANDRI ȘI FRÉDÉRIC MISTRAL

Vasile Alecsandri are originalitatea și meritul de a-și fi deschis ochii și îndreptat pașii, el cel dintâi printre scriitorii români din timpul său, spre fenomenul rar și totodată mare al învierii culturii și a dialectelor literare occitane peste întreaga Franță meridională, în secolul trecut. Îndemnat de o curiozitate și de o simpatie sinceră el a vrut să cunoască culturile și țările romane și pe cei mai mulți dintre numeroșii precursori care au pregăt drumul și munca lui Frédéric Mistral și a grupului său de prieteni (« felibris »). Aceștia erau pătrunși de o anumită idee « romanică » care din punct de vedere științific s-a dovedit a fi un mit sau un miraj, dar care era și o forță cu mare putere de îndemn la acțiune: este vorba de ideea izvorită din lucrările lui François Raynouard, că între treapta latină veche și treapta limbilor neolatine moderne, a existat o treaptă intermediară, romanică, comună. Limba trubadurilor din veacurile XI—XIV ar fi tocmai această limbă romanică, șlefuită și ajunsă limbă literară, iar limbile romane sau neolatine de azi nu ar fi decât rezultatele unor evoluții divergente ale acelei limbi protoromane. Ne putem închipui cu câtă mândrie și cu câtă ardore prefelibrilor și felibris, încredințați că dialectele lor occitane, decizute între secolele XV și XVIII la nivelul de simple « patois » ori graiuri țărănești locale, reprezentau de fapt forme evolute ale limbii trubaduresc, s-au străduit să recucerească pentru aceste graiuri eminența deținută de occitanii medievali.

Până când nu vom avea la îndemână toată corespondența lui Vasile Alecsandri cu Mistral și amicii lui, corespondență care este păstrată la Muzeul Mistral din Maillane și din care citeva piese au fost publicate de curînd în revistele *Steaua* și *Ateneu*, va fi greu să se precizeze în ce măsură Alecsandri, care netăgăduit prețuia mult activitatea felibrisilor, a împărtășit și convingerea acestora despre originea și caracterul limbii lor.

Dar chiar și simpla observare a fenomenului dialectal din Provența a trebuit să-l captiveze atenția, adevărata viață dialectală fiind în general necunoscută de români: pentru un străin, mai ales din Europa centrală sau apuseană, nu sînt dialecte propriu zis românești, ci numai mici variante locale care nu stînesc decît foarte puțin comunicația. Aromăna și chiar istroromăna — în aceasta din urmă o analiză migăloasă distinge pînă la 80 ori 90% de structuri

românești — nu sînt nici ele cu totul dialecte. Unitatea prodigioasă a limbii române, mai ales pe teritoriul național, menținută în decursul secolelor prin viața pastorală, este un fenomen aproape unic în Europa contemporană și care, pentru străini, are ceva straniu și grandios în același timp. Dar tot atît de stranie l se pare românului care călătorește în străinătate, în Germania, în țările latine, Spania, Franța, mai cu seamă în Italia, diversitatea de graiuri locale, vorbite adesea și la oras, astfel încît pentru o distanță de 50 sau 100 de kilometri, doi conaționali se înțeleg cu greu dacă nu vorbesc între ei limba comună.

Vasile Alecsandri s-a simțit desigur atras de limba provençală și pentru faptul că este mai apropiată de română decît franceza; unele din cuvintele sale sînt chiar identice, grafic, și fonetic, cu cele românești corespunzătoare (de exemplu: tipul *loc, foc, etc.*). *Lou Felibrige*, buletinul informativ al felibrisilor urmași ai lui Mistral și care apare la Toulon, reproduce în numărul 148 din 1963 o notă a cotidianului *Midi Libre* din 2 aprilie 1963, care povestește o întîmplare semnificativă: la o masă oferită echipei de fotbal « Club Grivita Roșie » de către echipa adversă de la Béziers (unde se vorbește o varietate dialectală vecină cu provenșala: lengadocienă), sportivii din cele două țări surori se uitau unii la alții foarte încurcați, căci francezii nu știau românește, iar dintre români numai doi mai rupeau ceva franțuzește. Curînd însă au observat asemănările dintre română și occitană și s-a încins o conversație animată într-o vorbire semi-românească și semi-lengadocienă. Articolul ziarului purta titlul sugestiv *La lenga d'O, esperanto di Latin ?* (Limba de oc, esperanto al latinilor?).

O semnificație mai obscură a orientării latine și provenșale a lui Alecsandri și care cere neapărat lămuriri este aceea care pare a se ivi simultan din *Cîntecul Gintei latine* și din oda lui Mistral *A la raço latino*. Se știe în ce împrejurări aceste două poezii au fost scrise și prezentate la concursul din Montpellier, organizat de Societatea Limbilor Romane, și cum cîntecul lui Alecsandri, chiar la propunerea lui Mistral, a obținut premiul (1878); nu este nevoie să revenim asupra amănuntelor. Cele două poezii sînt slabe, mai ales cîntecul lui Alecsandri: acesta pare a fi fost preocupat, mai curînd decît de a exprima elogii raționale la adresa popoarelor latine, de a oferi acestor străini întruîmpl pentru ceremonie un specimen de limbă română suficient de armonios și cuprinzînd un maximum de cuvinte de origine latină. Încolo poetul se mulțumește să însere cîteva idei destul de banale despre lumina pe care gînta latină o varsă, despre climatul frumos al țărilor latine; nu se precizează ce « comori ale pămîntului » ea împarte cu surorile ei. Deci inspirație anodină și care, în orice caz, cu tot orgoliul naiv și misiunea atribuită popoarelor latine (poetivă cu tradiția moștenită din Vechiul Testament) nu merită acuzația de rasism adresată uneori acestei poezii.

Cu tot termenul « Raço latino » (rasă latină) folosit de Mistral, nici oda lui nu poate fi învinuită de rasism: ar fi un anacronism. Într-adevăr, în Franța, prin 1878, noțiunea de rasă este încă echivalentă cu aceea de popor sau de ansamblu de popoare avînd, mai ales pentru limbile lor, o origine comună; cuvîntul *raçe* sau *raço* nu s-a încărcat încă așa cum s-a văzut în epoca noastră, cu semantismul lui biologic ucigător.

În schimb, sensul manifestăției de la Montpellier și al poeziilor declamate sau cîntate acolo, al premiei lui Alecsandri după intervenția lui Mistral, al așezării României în centrul interesului tuturor, acest sens este net politic; dorințele lui Alecsandri sînt împlinite într-un mod covîșitor. Se micșorează de obicei proporțiile succesului poetului, comparîndu-l cu răsunetul victoriei

de la Grivița, în anul precedent, victorie care permisea României să se proclame de la sine independentă; dar și notorietatea mișcării felibrilor creștea mereu și dincolo de granițele Franței. Dol ani mai târziu (1880), Mistral va consacra României un frumos sonet *A la Roumanie*, care a fost integrat volumului de versuri *Lis Iselo d'Or* (« Insulele de aur »). Limba română este recunoscută definitiv ca unul din cele șapte fluvii izvorite din limba latină. Un mesaj trimis recent de Frédéric Mistral (nepotul) de la Maillane, cu ocazia comemorării lui Vasile Alecsandri, ne arată nu numai că memoria poetului este mai vie ca oricând în Provența, ci că România continuă să ocupe un loc ales în simpatiile poetilor occitanii.

Desigur, nu toți poeții provenșali tovarăși cu Mistral sînt poeți mari; dar Mistral și Aubanel (mare liric) alung pentru prima generație; și nu socotim pe poeții catalani. Începînd cu generația următoare, poezii se înmulțesc iar totodată nivelul lor se urcă considerabil; pe lângă poeții provenșali propriu zis, adică din Provența, apar alții în toate celelalte provincii meridionale: Gasconia (cu Bérn), Limousin, Auvergne, Languedoc etc. Pînă și urmașii Valdezilor, care ocupă dincolo de Alpi unele văi piemonteze, se trezesc la viața literară. Nu este totul: bascii, bretonii, care nu vorbesc limbi occitane, nici măcar romanice, se pun și ei în mișcare și se străduiesc să dezvolte limbi literare; o minoritate printre ei începe să ceară autonomia. Mișcarea trece și peste granițe, mai ales în Italia și-n Spania, dar și în țări ne-latine, peste tot în Europa unde se află minorități lingvistice. Nenumărate reviste literare sînt lansate; volumele publicate se înmulțesc — da; poezia lirică, deocamdată; dar curînd apar romane și piese de teatru. Totodată nivelul artistic al publicațiilor atinge nivelul operelor scrise în marile limbi de cultură. Astăzi, cu toate dificultățile materiale ce se nasc din numărul prea redus al cititorilor (fiecare dialect are publicul lui), un peisaj literar complex și variat s-a instalat în toate provinciile din sudul Franței, completînd peisajul francez propriu-zis; căci, pentru o limbă alică cum este limba franceză, în care amprenta clasică rămîne adine întipărită, sînt unele subiecte care sînt ca interzis: tot ceea ce vine în legătură cu viața țărănească, cu viața marinărilor, cu natura sub aspecte ale familiare. Aceste domenii sînt tocmai domenii de predilecție pentru dialectele occitane (și pentru dialectele de la nordul Loirei), grație valorilor concrete pe care aceste idiomuri au știut să le prezerve. Și totuși « marea poezie » nu le este închisă: precum scriitorii, dialectele cultivă totde genurile, ei scriu și pe toate « tonurile » pe care le deosebea vechea retorică; de la cel mai familiar la cel mai solemn sau sublim.

Situația este așadar analogă pentru aceste limbi regionale și pentru limba română; mai ales analogiile erau numeroase în epoca lui Alecsandri, cînd limba română nu depășise încă modestele sale cunoscute. Nu se poate ca Alecsandri să nu fi surprins aceste analogii.

El a putut în orice caz să se întărească într-o convingere care rămîne lecția cea mare, sensul cel mai înalt al învățăturii pe care o dădeau spontan primii felibri provenșali. În eforturile lor pentru a reda viață limbii strămoșilor; această învățătură au moștenit-o poate indirect de la Romanticii (mă gîndesc în special la opera lui François Raynouard, scriitor, dramaturg, dar și filolog și lingvist, editor al poeziilor vechilor trubaduri); sau poate că au regăsit-o săpată chiar în natura lucrurilor: anume, că limba este comoara sufletească cea mai prețioasă a omului și totodată a națiunii sale; ea este garanția independenței unuia și a altuia.

ALECSANDRI

în

CULTURA UNIVERSALĂ

U.R.S.S.

Cînd, cu ani în urmă Editura pentru literatură din Moscova mi-a propus să tîlmăcesc în limba rusă versurile minunatului poet al poporului român, Vasile Alecsandri, m-am aflat într-o situație destul de încurcată. Limba română nu o cunoașteam, despre personalitatea acestui reprezentant al literaturii române aveam o idee destul de nebulosă.

Nu-mi rămînea să fac altceva decît să recurg, deocamdată, la traducerea « brută », în proză a versurilor, care mi-a fost pusă la dispoziție de editură. În același timp am căutat să mă informez cît mai mult asupra epocii istorice în care s-a situat creația poetului a cărui viață a coincis cu o perioadă destul de îndelungată și de frămîntată din trecutul țării sale. Inițiativa « Editurii pentru literatură » din Moscova de a publica o antologie voluminoasă din opera poetică a lui Vasile Alecsandri a fost primită cu mult interes. Mai bucur că am avut posibilitatea să lucrez și eu la această culegere care a deschis cititorului sovietic drumul spre cunoașterea unui talent reprezentativ din literatura poporului român prieten, constructor al socialismului.

În fața mea se punea totuși o întrebare: Cum să mă apuc de tîlmăcire de vreme ce nu cunosc limba română, chiar dacă anumite probleme legate de epoca și de viața scriitorului reușisem între timp să mi le lămuresc? Era o singură cale, din păcate imperfectă. Traducerea ad-literam, în proză. Aceste tîlmăciri mi-au dezvăluit rînd cu rînd sensul și conținutul poeziilor, iar comentariul care le însoțea îmi înlesnea cunoașterea prozodiei poetului român. Totuși îmi rămînea inaccesibil lucrul esențial, sonoritatea originalului și tăuși bogăția de imagini fără de care nu poți realiza o transpunere reușită a unui text străin într-un alt limbaj poetic. Îmi putea fi de ajutor doar intuiția poetică. Chiar textul uscat, arid, al tîlmăcirii literale mă făcea să simt — desigur mai șters, mai puțin viu — dar totuși să simt bogăția de imagini, rezonanța poetică profundă, patosul romantic al unora dintre versurile lui Vasile Alecsandri. M-am simțit emoționat și impresionat de iscusința poetului în redarea peisajului natal și în genere a descrierilor de natură. Au găsit răsănit în inima mea idealurile lui democratice și umaniste.

Desigur mi-au stîrnit interesul versurile în care poetul român vorbea despre patria mea, despre Rusia. Alecsandri a cîntat în accente profund poetice și pline de căldură apărarea eroică a Sevastopolului în timpul războiului din Crimeea.

Îmi fixasem versurile pe care vroiam să le traduc și totuși mă frîmțam. Cum să lucrez fără a fi auzit viu graul poetului, fără să cunosc muzicalitatea

poeziei sale? Cu oarecare greutate am găsit, în sfârșit, la Leningrad un om care cunoștea limba română și căruia nu-i era străină nici dragostea de poezie. Spre marea mea regret, nu-i mai țin minte numele — dat fiind timpul care s-a scurs de atunci — și pot doar să-i multumesc în gînd pentru sprijinul pe care mi l-a acordat. El mi-a citit cu voce tare textul original și-mi amintesc, ca acum, ce emoție profundă mi-au produs sonoritatea și muzicalitatea deosebită a limbii române. În sufletul meu au reînviat amintiri din tinerețe, legate de literatura antică, de cele mai bune modele ale poeziei latine.

Desigur a transpune versuri într-o limbă cu alt tipar lingvistic decît cel al originalului este foarte greu, iar uneori aproape imposibil, chiar dacă este vorba de o limbă atît de bogată ca cea rusă. Mi-a fost foarte greu să redau cu toată exactitatea bogăția sonoră a versurilor lui Alecsandri, după cum am întîmpinat suficiente dificultăți în a transpune în limba rusă finețea, puritatea nobilă a imaginilor sale poetice. Și eu și toți ceilalți traducători, care am lucrat la această antologie ne-am străduit din răsputeri să redăm cît mai fidel, mai profund și mai lăscut maniera originală a poetului român, toată bogăția specificului de idei și de imagini a creației sale. Probabil că nu am reușit decît într-o oarecare măsură, dar am fost tot timpul însoțit de dorința sinceră, prietenească de-a face opera clasicului român accesibilă maselor largi populare din țara noastră. Strădania ne-a fost înconunată de mulțumirea de-a vedea apărînd această antologie care a fost primită cu căldură de presă, de cititori, de toți iubitorii de literatură. Speranța noastră este că această antologie și-a adus partea sa de contribuție la promovarea relațiilor culturale dintre popoarele noastre prietene.

Leningrad, 10.9.1965

VSEVOLOD ROJDESTYENSKI

Exclusivitate Secolul20

Franța

Limba și cultura franceză au avut un rol destul de însemnat în formația lui Alecsandri ca scriitor și în activitatea sa literară. Nu voi mai relua problema influențelor franceze asupra operei lui. Studii comparatiste serioase, ca acelea întreprinse de N. I. Apostolescu, Charles Drouhet, I. M. Rogu, E. Lovinescu, Viorica Ghiacoliu și alții au depășit în opera sa izvoarele franceze evidente, explicînd în parte tehnica localizării și a adaptării lor în comedii, povestiri, legende istorice, drame, bucăți lirice. Dar interpretarea felului cum a folosit scriitorul aceste surse de inspirație ne pare astăzi în mare parte depășită.

Scopul articolului de față este mai limitat și privește un aspect peste care s-a trecut în general ușor, deși el contribuie să definească personalitatea artistică și culturală a lui Alecsandri. Este vorba de funcția pe care a dat-o el limbii franceze, de-a lungul bogatei sale activități de poet, dramaturg, prozator, de îndrumător cultural, de răspînditor al literaturii noastre în limbi străine.

Se știe că Alecsandri cunoștea foarte bine limba franceză. Contactul lui frecvent și îndelungat cu Franța și în general cu Apusul, relațiile întinse cu cercuri și scriitori francezi, romantici ca Lamartine, realiști ca Merimee, un

poet provençal ca Mistral, experiența sa de călător pasionat, fascinat de «culoare locală» — i-au permis să-și asimileze o limbă franceză vie, adesea familiară, bogată și nuanțată.

La fiecare etapă din activitatea lui Alecsandri, limba franceză capătă valori și funcții noi, odată cu orientarea scriitorului în domenii deosebite: lirică, eroică, teatru istoric, proză de critică socială, corespondență literară în limba franceză, redactarea unui jurnal întîm în aceeași limbă, traduceri din operele proprii, organizarea de traduceri literare în limba franceză, acțiune diplomatică, din ultima perioadă a vieții. În lumina monografiilor recente, consacrate lui Alecsandri de G. Călinescu și G. C. Nicolescu, apare evident că scriitorul s-a servit de limba și cultura franceză pentru a-și descoperi interesul și pasiunea pentru literatura populară, din care va face un argument în ochii străinilor, în favoarea drepturilor poporului român, așa de înzestrat, la o viață liberă și la un stat unit și independent. Orientarea lui spre folclor nu este străină de exemplul lui Faurel, Ph. Charles sau Michelet.

După versurile franceze facile, de factură lamartiniană, publicate în revista franco-română *Spiculatorul moldo-român* a lui Asachi în 1841, Vasile Alecsandri, care descoperise între timp folclorul românesc se condamnă singur: «Imi făgăduii cu tot dinadinsul să las la o parte încercările mele de versificație franceză și să-mi urmez calea ce-mi croiesc singur în domeniul adevăratei poezii românești». De aici *Doinele* și culegerea din 1852—53, *Ballade adunate și îndreptate*, traduse de el însuși doi ani mai târziu la Paris, sub titlul *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, cu o introducere de filoromânul M. A. Ubicini. Cele 24 de poezii în limba franceză păstrate încă în manuscris la Biblioteca Academiei, arată că de fapt el nu a renunțat niciodată să scrie versuri franceze. Gîndul de a mai scrie în această limbă i-a revenit poate sub impulsul succeselor lui de «bard național», devenit reprezentant cultural și politic al țării, înconunat cu premiul Academiei de la Montpellier, pentru *Cîntecul gîntei latine*, prin care afirma latinitatea poporului român. Comedia *Les bonnets de la comtesse* refuzată, spre marea lui decepție, de Comedia franceză, este o mărturisire a acestei intenții de a se afirma și peste hotare.

În comedile sale satirice, ca *Jorgu de la Sadogura* sau în cîntec *Chirțelor*, limba franceză, așa cum era stîlciată de eroii lui, servește ca mijloc de critică a cosmopolitismului de care era pătrunsă burghezia parvenită. Este semnificativ faptul că personajele care denunță ridicolul acestei mode sînt tocmai oamenii tradiției românești sau oamenii din popor, cu bunul lor simț elementar, dar ascuțit. Tot așa trebuie subliniat faptul că limba franceză, mediul social-politic din Franța, departe de a-l înstrăina, l-a readus pe Alecsandri continuu la problema literaturii naționale, întemeiată pe tradiții populare și istorice. Prieten intim al unor scriitori în exil ca N. Bălcescu, Al. Russo, I. E. Voinescu, familiar al romanticilor militanți din Franța și al cercurilor românești de refugiați politici, el a întreținut continuu relații cu țara sa și a lucrat pentru cunoașterea ei peste hotare. Studiul *Românii și poezia lor*, publicat în 1849, este o înmănușiere de conferințe făcute la Paris. Traducerea proprie a volumului de poezii populare, *Ballades et chants populaires de la Roumanie* (1855) trebuia să prezinte Apusului frumusețea poporului nostru și a artei sale.

Gîndul de a ridica poezia populară românească la nivelul marii poezii universale l-a urmărit și în acea *Grammaire de la langue roumaine*, publicată la Paris în 1863, lucrare de aspect practic, completată, după tradiția gramaticilor franceze, cu un capitol relativ la versificația românească. Exemplele care

Înșoțesc textul sînt luate mai ales din poeziile populare cu *Miorița* în frunte, la care el adaugă și poezii literare, devenite populare prin circulație.

Volumul de versuri *Doine și lăcrămioare*, apărut mai înlîntr-o editură pariziană în 1853, s-a bucurat de o atenție deosebită în Franța. Culegerea intitulată *Poésies roumaines — Les doines, poésies modernes de V. Alexandri traduits par I. E. Voinescu*, cuprinde «doine», unele «lăcrămioare» și «suvénire». Reeditarea volumului în 1855 și recenziile din revistele franceze arată interesul stîrnit printre scriitorii și criticii conșcuiși. Recenta ediție critică a *Poeziilor* lui Alexandri, realizată de G. C. Nicolescu, dă indicații bogate asupra marelui număr de traduceri și adaptări franceze din această primă culegere originală. Alături de I. E. Voinescu trebuie amintiți traducători ca C. B. Leautey (*Quelques vers de V. Alexandri*, 1915), Antonin Roques pentru prelucrări ca *Légendes et doines*, cu mai multe ediții, Maurice Coban și alții. Grație relațiilor pe care Alexandri și prietenii de-ai săi, ca Voinescu, le aveau cu scriitorii francezi, se traduc în reviste franceze, ca *Revue d'Orient*, și alte poezii, mai ales din lirica sa populară și erotică. Solicitundinea deosebită care se acorda atunci în Franța țârilor române le asigură ecouri favorabile în presă semnate de critici cu autoritate ca Ulysse de Narsikoe, sau unele mențiuni făcute în volume de J. Michelet. Este vremea cînd apar la Paris și *Les Fleurs du Bosphore* ale lui Bolintineanu.

Correspondența lui Alexandri cu Ed. Grenier este străbătută continuu de preocuparea de a face cunoscută literatura românească în Franța, mai ales în aspectele ei populare. În acest sens, el va folosi orice prilej pentru a restabili tradiția unor vechi relații franco-române, cum o face în poezia *Banul Mărdăcine*, poezie scrisă la Paris în 1855 și întemeiată pe legenda originii românești pe care Ronsard și-o asuma. Tema va fi reluată în *Ronsard la Tuluze*, scrisă la Montpellier în 1862.

Traducerile franceze din poeziile lui Alexandri nu au depășit în genere cadrul restrîns de prieteni personali și de cercuri pariziene atente la viața din Principatele Unite. Nivelul lor artistic nu este prea ridicat. Adesea versiunile franceze cad în retorica sonoră și artificiu.

Dacă Alexandri nu s-a afirmat ca poet în Franța, scopul lui de propagandă națională în Apus s-a realizat. Volumele și poeziile lui au ținut prezent interesul și simpatia pentru poporul nostru. Ideea latinității poporului român, considerată ca acest popor din Balcani are o tradiție literară națională bogată, de esență populară și talent poetic, un trecut de luptă națională și drepturi legitime, alături de popoarele cu civilizație mai dezvoltată — iată atîtea puncte în care lupta dusă de Alexandri prin mijlocirea limbii franceze a reușit.

Alături de această activitate de difuzare a literaturii românești în străinătate cu ajutorul limbii franceze, mai observăm trei sectoare în care limba franceză i-a servit lui Alexandri ca instrument de expresie: În scrisorile personale, în jurnalul intim scris în timpul legăturii sale cu Elena Negri, în fine, în cadrul activității sale diplomatice, ca ministru de externe al Principatelor Unite, apoi ca trimis al României la Paris.

Alexandri n-a folosit limba franceză în scrisori din snobism. Pentru el limba franceză era un mijloc de cultură, un mod de expresie literară, un instrument de adîncire a vieții interioare, un mijloc de exprimare universală, o armă prețioasă de propagandă.

Bogata lui correspondență cu scriitorii străini transformă exprimarea franceză în deprindere. Alexandri gîndea în limba franceză folosind toată gama de nuanțe, de la lirism intim, la ironie și autoironie, la polemică

sau umor, pînă la evocări pitorești, anecdotice de vervă și la acele constatări lapidare de maximă clasică.

Rapoartele diplomatice și scrisorile trimise de Alexandri unor oameni politici cu greutate pe plan european în apărarea intereselor românești și scrise tot în limba franceză sînt o mărturie a simțului său politic ascuțit și a iscusinței cu care împletește tonul oficial cu bonomia unui om de spirit. Scrisoarea publicată recent de Constantin Tîrcu, adresată în 1853 lui Sir Henry Bulwer la Londra oferă un tablou viu al pledicilor puse în calea Unirii și o pledoarie convingătoare în sprînjul ei.

Din considerațiile sumare de mai sus se desface constatarea că, în afară de unele concesii de ordin monden (în madrigaluri de album), de scrieri personale, de versuri franceze și de jurnalul intim rămas de altfel în manuscris, Alexandri a folosit limba franceză mai cu seamă în lucrări de interes național și patriotic. Numele lui, deja bine cunoscut în Franța, a dat prestigiu și eficacitate acestei activități de propagandă românească, întreținută de el stăruitor prin relațiile personale și prin acel dar unic al prieteniei care îl caracteriza. Contactul cu limba și cultura franceză a făcut din el un mesager al intereselor politice și culturale românești, într-o perioadă de răscurce pentru țara noastră.

«Am cîntat o doină, și e deajuns», scria poetul în poezia *Fluierușul*. Dacă dicționarul internațional al termenilor literari acum în curs de elaborare, a admis anul trecut, într-o listă relativ redusă de cuvinte din toate limbile, termenii *doină*, *dar* și *colind*, acest succes românesc se datorește în mare parte drumului deschis de Alexandri.

N. I. POPA

Polonia

Făcînd parte din grupul revoluționarilor de la 1848, care au avut la Paris strînsse legături de colaborare și luptă politică în comun cu emigranții polonezi, este firesc ca V. Alexandri, cu toate că a activat mai mult în țară, să fi fost interesat de rosturile Poloniei, de mișcarea revoluționară polonă și să-și fi spus cuvîntul. Din nefericire scrisorile sale adresate lui N. Bălcescu, promotorul relațiilor polono-române la Paris, s-au pierdut sau încă nu s-au descoperit (întocmai și celea ale lui Ion Ghica către Bălcescu).

V. Alexandri se afla la Paris în 1849, cînd Bălcescu colabora cu Mickiewicz la redacția gazetei *La Tribune des peuples* și este de presupus că, în asemenea împrejurări, Bălcescu i-a făcut cunoștință barbului de la Mircești cu marele poet polon. În 1851 Alexandri a făcut o nouă călătorie la Paris, în drum treînd pe la Lvov și Cracovia, și probabil a avut noi întîlneiri cu unii dintre poloni¹. Cît de prezent era Alexandri în planurile și colaborarea polono-română se vede și din faptul că în 1849, cînd Bălcescu inițiază organizarea unei legiuni de luptă în Transilvania, după modelul celei poloneze încercate de Mickiewicz

¹ N. Bălcescu, "Opere", ed. G. Zane, t-IV: "Correspondență", București, 1964, p. 369

În 1848 în Italia¹, se găsește în primul rând la colaborarea celor doi frați Vasile și Iancu Alecsandri, ca cea mai necesară².

Este nelindoielnic că Alecsandri a cunoscut opera lui Mickiewicz. De pildă, convolul *Pożąd na Sibir*. În colorile sale dramatice, este, în fond, inspirat din tabloul *Draga do Rosji*, cuprins în finalul poetului dramatic *Dziady* al lui Mickiewicz. Soarta poporului polon a fost pentru Alecsandri de neuitat și în timpul răscoalei acestuia din 1863, poetul român i-a consacrat versurile *Hristos o înviat*³, spunând între altele:

*Polonie strivită sub aprișul picior
A tiraniei crude
Curogiul în cer scade
Un imn de reînoire, un glas prevestitor.*

Versurile au, de altfel, tenta mesianismului romantic polonez.

Deși în mod eronat se consideră că V. Alecsandri a mediat la Paris în 1863 sprijin românesc pentru poloni⁴, în realitate fiind vorba de fratele său Iancu Alecsandri⁵, totuși și ideile lui V. Alecsandri sînt în acțiune. În primul rând, și cînd Iancu Alecsandri are convorbiri cu Adam Mickiewicz și cînd, după acte inedite păstrate actualmente în arhivele castelului Wawel îi ușurează reprezentantului polon o întîlnire cu Doamna Elena care se afla la Paris⁶. Emigrația poloneză a ținut legătura cu domnitorul Alexandru Cuza pe căi de încredere și ele au fost veghiate de frații Alecsandri.

A fost normal ca relațiile lui V. Alecsandri cu Polonia să fie mai ales politice. În ce privește opera, foarte probabil că s-a luat cunoștință, în primul rând, de meritul lui în adunarea și publicarea poeziilor populare române, traduse și în limbi străine, într-o vreme cînd romanticii se entuziasmau de asemenea opere, iar în Polonia apăruse, cu douăzeci de ani mai devreme, o culegere similară, mult apreciată⁷.

Traduceri propriu-zise din opera lui V. Alecsandri în limba polonă s-au efectuat numai după primul război mondial. Astfel, prima antologie de poezie românească în limba polonă, pregătită și publicată de poetul polon Emil Zagadłowicz (1888—1941) în 1931 la Poznań, sub titlul *Tematy rumuńskie*, deschide șirul creațiilor individuale (precedate de patru poezii populare) cu fabula lui Alecsandri *Curcile*⁸. Deși piesa pare nesemnificativă, în traducerea lui Zagadłowicz a căpătat prospețimea unui timbru arheizan și a făcut impresie. Traducerea este precedată de o notiță asupra poetului, arătîndu-se că a jucat un rol considerabil în dezvoltarea literaturii române în sec. al XIX-lea și a vrut să rivalizeze, în unele poeme romantice, cu V. Hugo. În aceeași vreme în *Wielka literatura powszechna* (Marea literatură universală), în 6 volume format mare, publicată de St. Lam, Emil Biedrzycki a introdus o schiță a istoriei litera-



HENRI CATARGI

¹ cf. H. Barowski, *Legion Mickiewicz a Sowiarszczyzna w r. 1848*, Cracovia, 1848, p. 24 și urm. Ștef. Kleniewicz, *Legion Mickiewicz 1848—1849*, Varșovia, 1965, p. 50 și urm.

² N. Blănescu op. cit. 191 și urm.

³ V. Alecsandri, *Hristos a înviat*, în *eLuminas*, 1863, nr. 13—14, p. 21—12.

⁴ St. Lukasz, *Pologne et Roumanie, Paris-Varsovie*, 1938, p. 39.

⁵ Activitatea de diplomată a lui Iancu Alecsandri la «G. Duzinschewici, Cuza Vodă și revoluția polonă din 1863» București, 1935, p. 14—18 și urm.

⁶ *Archivum Wawelskie*, nr. 5746, I, 335.

⁷ *Władz z Oleska Piesni polskie i ruskie ludu galicyjskiego*, Lwow, 1833.

⁸ E. Zagadłowicz, *Tematy rumuńskie*, Poznań, 1931, p. 27; Indicki.





Fotografii: SORIN RADU

turii române, în care prezintă cu înțelegere activitatea și opera lui V. Alecsandri¹, în antologia de proză și poezie fiind inserată o singură piesă a acestuia².

Mai târziu Emil Biedrzycki a dezvoltat istoria literaturii române și a publicat-o separat cu o nouă antologie, numai de poezie. În această lucrare, autorul consacră lui Alecsandri un număr destul de mare de pagini, se ocupă pe rând de poezie și teatru, remarcând în final, ca opere de rezistență, arta pastelurilor și construcția dramatică a pieselor *Despot Vodă* și *Fintina Blanduziei*. În antologie se introduc două din poeziile populare publicate de Alecsandri și anume *Cîntecul răzeșului* și *Miorița*, precum și pastelul *Viscolul*, toate în traducerea excelentă a lui Włodzimierz Lewik (1905–1962), care are o bogată participare în antologia finală³.

I. C. CHIȚIȚIA

Bulgaria

Opera lui Vasile Alecsandri a lăsat unele urme în creația scriitorilor bulgari. Influența teatrului lui Alecsandri se reflectă în dramaturgia lui Voinikov, unul dintre întemeietorii teatrului bulgar modern. Dobri Voinikov (1833–1878) a locuit în România din 1864, stabilindu-se ca învățător la școala bulgară din Brăila. Sîntem în perioada cînd la ființă a una din primele organizații ale emigrației bulgare din România și anume Comitetul central secret bulgar, cînd cetele de haiduci, cu sprijinul mai mult sau mai puțin deschis al autorităților românești trec Dunărea și încearcă dezlănțuirea unei răcoale antiotomane. Voinikov a înghetbat la Brăila o trupă de actori, în ianuarie 1866 se joacă aci drama sa *Voivodul Stoian*, urmată de altele. Trupa face apoi un turneu și în alte orașe ale țării.

Voinikov a cunoscut bine mișcarea teatrală din România. Este de ajuns să notăm că la Brăila dădea reprezentații în această vreme (cu piese similare) trupa lui Iorgu Caragiale. Cîrind însă tematica lui Voinikov se îmbogățește. La finele celui de al 7-lea și începutul celui de al 8-lea deceniu al secolului trecut, emigrația bulgară din România evolua rapid. Se producea și în sînul ei același fenomen întîlnit la noi cu trei-patru decenii mai devreme — falsă înțelegere a culturii apusene, din care se împrumutase uneori doar forma goală lipsită de fond, criticată de Al. Russo sau de Titu Maiorescu și ridiculizată de teatrul lui Alecsandri. Conflictul dintre cele două generații — una influențată de civilizația apuseană, alta tradiționalistă — apare și în sînul emigrației bulgare din România. Voinikov, care considera că și Alecsandri că teatrul este o școală, publică la București în 1871, în limba bulgară, comedia sa *Civilizația rău înțeleasă*, joc de teatru hazliu în cinci acte, piesă care s-a tradus apoi și în românește. Voinikov nu critică moravurile din Bulgaria, propriu-zisă, aflată atunci sub stăpînirea turcească, ci atitudinea unei părți a emigrației bulgare din România, care lua din societatea românească cu care se afla în contact aceleași forme goale, aceeași școală de civilizație pe care cea dintîi o împrumutase din Apus. Modelele teatrului românesc se impuneau deci cu atît mai mult. Ca și la Alecsandri, cele două generații intră în conflict cu partizanii formelor noi ale civilizației rău înțelese.

¹ Wielka literatura powsteczna, red. St. Lam, Varșovia, 1930 t. II, p. 1173 și urm.

² Ibidem, t. VI, p. 67.

³ Emil Biedrzycki, Zarys dziejow literatury rumunskiej, Liov, 1935, p. 63–66, și 129, 130, 133.

Dacă unii istorici literari mai vechi au considerat această lucrare dramatică a lui Voinikov ca fiind scrisă sub influența directă a teatrului francez (Molière) sau a celui sîrbesc (V. Popovic), cercetările mai noi (Al. Iordan, V. Chelaru) au demonstrat convingător că Voinikov a fost influențat de Alecsandri. De fapt *Civilizația rîu înțeleasă* este o sinteză a pieselor lui Alecsandri: *Iorgu de la Sada-gura*, *Piatra din casă*, *Chirița în Iași* și *Răsușile*, nefiind vorba de o adaptare a unei singure lucrări. Personajele lui Alecsandri se regăsesc foarte ușor în comedia lui Voinikov. Astfel Hagl Kosta corespunde lui Grigore Birzo, Zlata, soția lui — **Chiriței**, Dumitrachi coincide cu Iorgu, etc. Alte personaje cum ar fi de pildă **Margaridi**, reprezintă o sinteză între Iorgu, Răzvrătescu și Pungescu. Servitorii neghiobi din teatrul lui Alecsandri, Eftimie sau Ioana, se regăsesc la Voinikov în Raicio. Situații și episoade întregi din piesele lui Alecsandri pot fi întâlnite în *Civilizația rîu înțeleasă*. Astfel Coana Chirița se duce la balul Alinoalei, dansează dansuri moderne; apoi are loc un scandal încheiat cu arestarea eroului etc. Și în piesa lui Voinikov, Zlata se duce la o nunță cu fiica ei Ancă, dansează făcîndu-se de ris, după care urmează cearta dintre Margaridi și Mitilo, totul terminîndu-se, ca și la Alecsandri cu arestarea rivalului. Paralela între Alecsandri și Voinikov poate fi urmată și pe alte planuri — comportarea personajelor, comul de situații, de limbaj, etc.

Fără îndoială opera lui Alecsandri a influențat nu numai pe Voinikov, ci și pe alți scriitori bulgari care au militat pe plan politic și cultural în snul celele-
ași emigrații bulgare din România. Dintre aceștia o mențiune deosebită trebuie făcută pentru Ivan Vazov, poetul național al vecinilor noștri de la sud.

La 20 de ani, în 1870, Ivan Vazov vine pentru prima oară în România, stabi-lindu-se la Oltenita. Cum limba română era absolut necesară pentru viitoarea sa profesie, lecțiile i-au fost date « de un oarecare Grețulescu » — probabil invitat și care l-a îndreptat atenția spre principalii poeți români. Vazov își amintea mai tîrziu: « În această vreme î-am citit mai ales pe Alecsandri, Bolintineanu ș.a. . . . Poeții români mi-au dat apoi măsura pentru multe din poeziile mele, dar ca subiect poezia românească mi-a rămas străină ».

V. Vălcev, unul dintre istoricii literari care s-a ocupat indeaproape de creația lui Vazov a găsit destule elemente comune între poezia lui Alecsandri *Desp-tețarea României* și poezia lui Vazov *Răscoală de la Panaghurishte*. Concluzii similare reies și din compararea poezilor *Cîntece și sîrături* (Alecsandri) cu *Gusla din nou ancorată* sau alte poezii scrise și tipărite de Vazov la București. În concluzie, Vălcev admite că poeții români între care și Alecsandri au dat lui Vazov nu numai « măsura unor poezii » cum recunoaște poetul, ci au exercitat asupra lui o influență binefăcătoare, alt prin poeziile lor patriotice, cît și prin sari-tele lor sociale.

După 1877 opera poetică a lui Alecsandri a fost cunoscută în Bulgaria prin traduceri. Deși a cîntat în versurile sale luptele din războiul ce a adus indepen-
dența României și eliberarea Bulgarei, poeziile sale, ca și celea ale lui G. Coșbuc, de altfel, au fost traduse relativ tîrziu.

Prima traducere o găsim în mica antologie din 1939 a poetului Boris Kolev. Kolev a tradus *pasturele lano*, *Dimineața*, *Noaptea* și *Puntea*. De traduceri sînt fidele, poetul bulgar nu a respectat prozodia originalului și cititorul obișnuit cu pasteurile poetului român recunoaște greu în noua măsură, ritmul lui Alecsandri.

Cu mult mai bune sînt traduceri din *Antologia* ce a apărut la Sofia în 1956. *Pastelul lano* apare aici în traducerea lui Iordan Stratiev. Cîșcînd limba și literatura română, el însuși poet de seamă și bun traducător, Stratiev a res-

pectat toate caracteristicile poeziei lui Alecsandri și versiunea sa redă foarte bine originalul românesc.

În afară de acest pastel au apărut în *Antologia* din 1956 poeziile *Desp-tețarea României*, *Cîntece și sîrături* (ambele în traducerea lui Boris Struma), *Lunca de la Mircești* (în traducerea lui Cilio Sîșmanov) și *Plugul blestemat* tradus de Valeri Petrov. Sînt traduceri izbitoare care respectă metrica originalului.

Mai ales după 1944, cînd războiului din 1877—1878 i-au fost consacrate numeroase studii, cînd s-a scris despre ecurile lui în folclor, în poezie cultă, în pictură, etc., poeziile lui Alecsandri înscrise la război s-au bucurat de o atenție deosebită. Muzeul din Plevna a publicat traduceri din opera poeților români care au cîntat războiul din 1877. Dintre acestea remarcăm culegerea *Cîntecul redutei* apărută acum cîțiva ani, în care pe lîngă notele istorice și biobibliografice s-au publicat mai multe poezii în versiunea bulgară a poetei lanka Miteva. Născută în România, bună cîșcătore a limbii și literaturii române, traducătoare a lui Eminescu, Coșbuc, Sadoveanu, Rebreanu etc., Miteva a dat traduceri excelente din Alecsandri. Menționăm dintre ele: *Sergentul*, *Penes Curcanul*, *Hora de la Plevna*, ș.a.

CONSTANTIN VELICHI

Ungaria

Potrivit cercetărilor profesorului Faragó József, numele lui Alecsandri a fost pomenit prima dată într-o revistă maghiară la 19 septembrie 1857 — în cadrul unui articol plin de entuziasm intitulat *Poezia populară a românilor*. Autorul articolului, Ács Károly, a învățat limba română în timpul celor șase ani petrecuți în temnițele habsburgice pentru participarea lui activă la revoluția din 1848/49. Pește două luni, același autor vorbind despre baladele populare românești amintește încă odată de Alecsandri în coloanele revistei *Magyar Szó*.

Nu trece nici măcar un an și Ács Károly fermecat de poezia lui Alecsandri, ca și de folclorul românesc, publică la Budapesta un volum întreg de tîlmăcirii pe care le intitulează *Florile poeziei populare românești*, a cărui introducere este de fapt un imn în proză închinat doinelor și baladelor. Acest volum cuprinde primele traduceri în ungurește ale unor poezii originale de Alecsandri, și anume *Doina* și *Marioara Florioara* — pe care traducătorul le-a considerat ca aparținînd creației populare, « prelucrată » de Alecsandri.

Datele existente ne sugerează ideea că, încă multă vreme Alecsandri a fost considerat de publicul cititor din Ungaria ca un excelent, chiar vestit culegător al poeziei populare și mai puțin ca poet, ceea ce se datorește, desigur, faimei internaționale, de care s-a bucurat cîșcătore sa culegere. Așa se explică poate și faptul că atît în culegerea de *Doina și balade românești*, tîlmăcite în ungurește și publicate de Moldován György în anul 1872, cît și în volumul de *Poezii populare românești* editat la Budapesta în anul 1877 de Kisfaludy Tarsaság cu un cuvînt introductiv de Iosif Vulcan, activitatea lui Alecsandri este caracterizată mai mult din acest punct de vedere.

Cu toate acestea, săptămînalul *Vasárnapi Ujság* din Budapesta a publicat în numărul său din 2 august 1874 un amplu articol semnat de Ion Scipione Bădescu — sub pseudonimul Bágyai János — însoțit de un portret al poetului,

articol în care autorul încerca să le prezinte cititorilor unguri biografia și o poezie « a respectabilului poet popular al românilor » după credința lui, cu totul necunoscut acestui public.

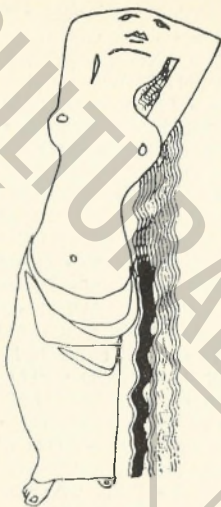
Din păcate însă, numărul traducerilor din opera lui Alecsandri nu a crescut. Totuși, interesul pentru persoana poetului a persistat. În anul 1881, Petre Dulfu și-a publicat în ungurește teza de doctorat: *Activitatea lui Vasile Alecsandri în literatura română*, cu o anexă intitulată *Din poeziile lui Vasile Alecsandri*, iar în 1897 Alexics György, profesorul de limbă și literatură română de la Universitatea din Budapesta a tipărit un interesant studiu de folclor comparat, în care face referințe multiple la Alecsandri. Concomitent cu aceasta, el a reluat firul traducerilor din opera originală a poetului, publicând mai multe tălmăciri reușite.

Cercetările bibliografice în curs, făcute de către Réthy Andor, vor scoate, desigur, la lumina zilei și alte documente și publicațiuni atît din perioada deja amintită, cît și din cea următoare, deocamdată neexistînd prea multe date. Este totuși de remarcat că, între cele două războaie mondiale, atenția unor poeți și tălmăcitori maghiari se îndreaptă din nou spre creația lui Alecsandri. Dintre aceștia trebuie să menționăm în primul rînd pe poetul Bardócz Árpád din orașul Vác (tălmăcător excelent al unor poezii lirice de Goethe și al operei clasicii poloneze Iulian Tuwim), care începînd din 1930 a publicat prin diferite reviste o serie de frumoase traduceri din Alecsandri, strînse ulterior într-un volum. Aceste traduceri sînt primele care îi arată pe poetul român în adevărata lui lumină, și care pot fi considerate ca încontestabile creații de artă.

Anii de după eliberare au adus o schimbare radicală atît în ce privește volumul, cît și calitatea artistică a traducerilor. Opera lui Vasile Alecsandri a început să fie tălmăcită în R. P. Ungară pe scară largă, iar traducerile publicate în reviste și culegeri, au fost semnate de cei mai talentați poeți. Este de ajuns dacă cităm unele nume de rîsunet, ca: Aradi Nóra, Hegyi Endre, Ignácz Rózsa, Jékely Zoltán, Komjáthy István, Lator László, Vidor Miklós, etc.

Printre culegerile cele mai importante de traduceri din scrierile lui Alecsandri — fie creații originale, fie poezii populare, — culesse de el — putem menționa următoarele: Komjáthy István: *Cădătorii soarelui*, Debreșen, 1947; Kőpeczi Béla, Vas István: *Antologia poezilor române*, Budapesta, 1951; Jékely Zoltán: *Răsruce de drum*, Budapesta, 1959; Kőpeczi Béla: *Antologia poezilor române*, Budapesta, 1961; Domokos János: *Balade populare românești*, Budapesta, 1961 — la care se adaugă o serie de cărți — printre care și un volum masiv de versuri alese din Alecsandri — apărute în cadrul acordului româno-maghiar de ediții comune.

SZEMLÉR FERENC



Desen de COCTEAU

ANTOLOGIE LIRICĂ FRANCEZĂ

PAUL VALÉRY • PAUL CLAUDEL • PIERRE REVERDY • MAX JACOB • JEAN COCTEAU • PAUL ELUARD • ARAGON • ANDRÉ BRETON • ROBERT DESNOS • ANTONIN ARTAUD • BENJAMIN PÉRET • TRISTAN TZARA • LÉON PAUL FARGUE • SAINT-JOHN PERSE • JULES SUPERVIELLE • PIERRE-JEAN JOUVE • HENRI MICHAUX • RENÉ CHAR • JACQUES PRÉVERT • RAYMOND QUENEAU • JOË BOUSQUET • AUDIBERTI • JEAN CAYROL • PIERRE EMANUEL • PATRICE DE LA TOUR DU PIN • ALAIN BOSQUET • MAURICE FOMBEURE • RENÉ GUY CADOU • ANDRÉ FRÉNAUD • FRANCIS PONGE • GUILLEVIC • JEAN FOLLAIN • PIERRE SEGHERS • PAUL VALÉRY • PAUL CLAUDEL • PIERRE REVERDY • MAX JACOB • JEAN COCTEAU • PAUL ELUARD • ARAGON • ANDRÉ BRETON • ROBERT DESNOS • ANTONIN ARTAUD • BENJAMIN PÉRET • TRISTAN TZARA • LÉON PAUL FARGUE • SAINT-JOHN PERSE • JULES SUPERVIELLE • PIERRE-JEAN JOUVE • HENRI MICHAUX • RENÉ CHAR • JACQUES PRÉVERT • RAYMOND QUENEAU • JOË BOUS

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

CUVÎNT INTRODUCTIV

Întocmirea oricărei antologii ne supune spiritul la o constrângere paradoxală. Întâi, pentru că ne reclamă tot felul de renunțări dureroase. În definitiv, de ce să alcătuim antologii? Iubitorul de literatură citește *autori*, nu cărți și cu atât mai puțin extrase. Pentru ce să mutilize un om viu de care s-a atașat cunoscându-l în ceea ce are el ireductibil și să caute a-l rezuma neapărat la câteva fragmente din filta sa? Dragostea risică să ia astfel nemăsurat formă fetișiste. Apoi, orice antologie este fatal subiectivă. Doar naivii își închipuie că se pot transforma într-o instanță supremă șiși pot da preferințelor o expresie universală. Selecției făcute de el în 1947 din lirica franceză¹, Paul Eluard arăta că i-ar conveni practic titlul: «*poeziile pe care le-am iubit cel mai mult*» și adăuga în cuvîntul introductiv: «*Spuneți-vă, prietenii mei, că fiecare poem din această carte atît de variată aș fi vrut enorm să-l fi scris eu*». Cîmpul subiectivității n-are însă hotare foarte precise. A-l înscrie într-un cadru dat, revine iar la o autoviolare a naturii noastre.

Și totuși, constrîngerea aceasta nu e lipsită de satisfacții ei... Ne obligă în primul rînd la rigoare. Trebuie, vrînd, nevrînd să ne mărturisim atașamentele cele mai puternice, cele care rezistă comparației. Operația, fie și dureroasă, se însoțește de voluptatea autodescoveririi, pentru că prin alegere, ne definim. O mărturisește același poet al supremiei sincerității, Paul Eluard, scriind: «*În lipsa unei oglinzi comune facem schimb de portrete. Vă ofer astăzi unul de-al meu, cel mai ospitalier, dacă nu cel mai asemănător*».

Criticului, dacă nu i se îngăduie să spună așa ceva, să l se dea voie măcar a se apăra de inevitabilele obiecții, îndărătul constatării citate.

Prezentarea, căreia *Secolul 20* îi face loc cu generozitate în paginile sale, corecti și citeva lămuriri. Mă grăbesc să le dau: Acestă microantologie vrea să realizeze un grupaj de versuri reprezentative pentru principalele aspecte ale liricii franceze contemporane. Selecția n-avea șanse de reușită decît, acceptînd anumite condiții la care să se supună de bună voie. Prima, cea mai aspră, a spațiului. O revistă chiar de volumul *Secolului 20* nu-și poate permite să dea o antologie propriu-zisă. Ca să nu depășesc un număr de pagini stabilit inițial mi-am propus să mă opresc, dintr-o listă foarte lungă, la numele cele mai importante. Microantologia aceasta țîntește să cuprindă pe poeții care s-au afirmat ca prezente fizice vîi în lirica franceză de după 1940. N-am ales data în mod arbitrar. Războiul, ocupația și rezistența constituie un moment istoric capital pentru literatura franceză contemporană, care a cunoscut în raport cu el o notă diferențială foarte pronunțată. Au intrat prin urmare în cîmpul alegerii poeți de vîrstă și formații foarte diferite. O categorie o formează figurile ilustre, care, supraviețuind dramaticelor răsturnări istorice, au continuat să reprezinte după război puncte de pornire ale liricii franceze moderne. Dîntre acești mari poeți, Valéry și Claudel au debutat încă înainte de începutul secolului și au fost contemporani cu generația simbolistă. Alții, ca Max Jacob,

¹ «*Le meilleur choix de poèmes est celui que l'on fait pour soi 1818 — 1918*» Sagittaire, 1947.

Pierre Reverdy și Jean Cocteau au pregătit, alături de Apollinaire, în preajma primului război mondial marile înnoiri poetice ale secolului. Intrarea lor în conștiința publicului s-a făcut odată cu epoca picturii cubiste, a baletelor lui Djaghilev și a descoperirii artei negre. O altă generație e reprezentată de cei care s-au numărat printre promotorii avangardei poetice postbelice, de la Dada (Tristan Tzara) la suprarealism (André Breton, Louis Aragon, Paul Eluard, Robert Desnos, Antonin Artaud și Benjamin Péret), ori s-au mișcat paralel cu ea ca Léon Paul Fargue, Saint John Perse și Jules Supervielle. La izbucnirea războiului peisajul liricii franceze mai reținea câteva nume ajunse destul de notorii. René Char, Jacques Prévert și Raymond Queneau, proveniți la rândul lor din mișcarea suprarealistă, își găsiseră drumuri proprii, oarecum diferite. După decesul școlii unanimiste, Pierre Jean Jouve, rapid cu începuturile sale, a trecut printr-o năpârlire totală, afirmându-se ca un poet nou. Gide atrăsese atenția asupra derutantului Henri Michaux, care părea să se fi livrat prin generație spontană ca o apariție insolită, tulburătoare. Epoca războiului și cea imediat următoare a făcut să se afirme un șir nou de poeți. Aproape toți debutaseră încă înainte, publicării chiar plăchete numeroase, dar adevărată notorietate și-o vor câștiga după 1940, când numele lor iese din cercul micilor reviste și grupuri provinciale. O întreagă pleiadă poetică e ilustrată astfel de figuri ca Pierre Emmanuel, Patrice de la Tour du Pin, André Frénaud, Jean Cayrol, René Guy Cadou, Maurice Fombeure, Jacques Audibert, Joë Bousquet, Jean Follain ș.a. Numărul lor, foarte mare, a impus, fatal, oprirea la un punct, dincolo de care prezentarea devenea imposibilă. N-am avut încotro și am intrat în prezentarea de față dintre numele poezilor iuși pe firmamentul liricii franceze postbelice, doar cele ajunse astăzi la o reputație incontestabilă. Nu cu stringere de inimă, am renunțat să dau măcar o poezie din Louis Emié, Robert Ganxo, Luc Estang, Paul Gilson, Loys Masson, Yves Bonnefoy, Lucien Becker, Alexandre Tournier, Aimé Cesaire, Claude Roy, Jean Grosjean, Jean Buhier, René Lacote, Claude Sernet, Michel Manoll, Jean Rousselot, Jean Tardieu, spre a nu lipsi microantologia mea de prezența unor poeți ca Guillemin, Alain Bosquet, sau Pierre Seghers, care alături de cei amintiți la început mi-au câștigat o afecțiune deosebită.

Fiind vorba de o microantologie am fost nevoit să mă opresc la poezii scurte, oricât de dragi mi-ar fi fost *Gimnaziul Marin* al lui Valéry sau versurile închinată lui Verlaine de Paul Claudel. Propunându-mi să nu recurg la fragmente îl-am izbit de serioase piedici și în cazul lui Saint John Perse, din care aș fi ales bucuros câteva pagini ale *Primilor*. Această condiție l-a vitregit și pe Fargue, dar am în schimb convingerea că l-a favorizat pe alții începând cu Jouve și terminând cu Pierre Emmanuel.

În afara notelor bibliografice, grupajul reclamă și câteva indicații de ansamblu, care să situeze individualitățile într-o anumită descendență și familie schițând unele direcții principale de dezvoltare ale poeziei franceze contemporane. Nu sînt atît de prezumțioși încît să mă încumet a face o asemenea operație dificilă în cadrul acestui scurt virov introductiv. Aș sili dealtfel pe cititor să străbată un adevărat deșert de proză pînă să atingă grădiniștile luxuriante ale poeziei. Mă mărginesc doar la câteva considerații sumare.

Tragedia pe care a trăit-o Franța în 1940 a cutremurat conștiința ei poetică. Ceea ce a devenit curînd lirica Rezistenței, s-a constituit practic din contribuții foarte deosebite. Un capitol însemnat al ei e datorat, de pildă, lui Claudel, care credinșii viziunii sale escatologice l-a și intitulat: «poeme și cuvinte

din timpul războiului de treizeci de ani». Reprezentanții apocaliptice, invocațiile și avertismentele profetice, încărcate cu întreaga materialitate grea a cămii în suferință, dar și purtate de o chemare aprigă a absolutului, au ajuns astfel să se rostogolească în versetele lui barbare, purtate de marelui suflu liturgic menit să ducă în lirica franceză — cum spunea Thibaudet — «cel mai enorm tîlăz poetic de la Victor Hugo încoace». Semnele înspăimîntătoare ale vremii au pătruns și în ultimele versuri ale lui Max Jacob, căzut victimă terorii naziste. Ele aruncă o umbră tragică asupra mitologiei sale candidă și burlești, care s-a mișcat între boema tuturor îndrăgeliilor și zidurilor mînaștilor St. Benoit. Dintre foștii suprarealiști, Aragon, Eluard și Desnos, participanți direcți la lupta de eliberare (ultimul a plătit chiar cu viața versurile scrise în argou împotriva ocupanților și a diciei pătână-iste) au devenit printr-un proces iarăși de confruntare cu datele realității imediate a vocației lor lirice fundamentale, poezii cei mai reprezentativi ai Rezistenței. Primul a reușit să coboare prin Apollinaire pînă în adîncurile zăcămintului folcloric și să redea versului francez o frăgezime originară pierdută. Prin Aragon renaște o lume întreagă de legende și simboluri glorioase cristalizată în formule gnomice și refrane ale cîntecelor populare, care integrează lupta pe viață și pe moarte a întregii țări ca și nădejdiele ei de vîltor într-o mare gestație istorică, fac din el un adevărat poet național. La Eluard, onirismul erotic suprarealist devine afirmarea îndrăgănită a dreptului omului la o existență plină liberă și nemutilată, revendicare a ei de o puritate extremă, nicodată transcendentalizată ci supusă mereu, curajos, condiției terestre, celei mai simple. Desnos reușește să dea puterii de șoc a asocierii nestîngerite și insolite, jocului de cuvinte și în genere bucuriei ludice o forță dinamitară cu direcția asemănătoare. Humorul negru tînde să reînoască prin el legăturile poeziei cu un public mai larg, care și-a păstrat fie și sub forma primitivității gustului, straturi ingenuie ale conștiinței. Neștrăini de climatul acesta se vor dovedi și Perse și Supervielle, intrînd cu volumul *Ekli*, al doilea cu *Poemele Franței nefericite*. Epoca îl interiorizează și pe Pierre Jean Jouve, obligîndu-l să părăsească o verbozitate obișnuită, să se oprească la suprafața lucrurilor și să caute în sondajul unui inconștient tulbure simbolurile terifiante ale timpului. La lirica Rezistenței și-au adus contribuția lor originală și Michaux cu universul lui kafkian, racordat sub formă de coșmar la realitățile vremii în *Epreușe* și *Exorcismes* și René Char cu puterea lui de denudare totală a raporturilor dintre om și natură, și Fr. Ponge prin eforturile de reconstituire a unei lumi reale neantropomorfizate și Prévert cu verva sa iconoclastă.

Numele poezilor pe care anul războiului și cei imediat următori l-au impus atenției au apărut asociate nemijlocit marilor încercări trăite de poporul francez. André Frénaud împreună cu Patrice de la Tour du Pin și Loys Masson aduceau experiența prizonieratului, Jean Cayrol, a lagărelor de concentrare întemeind ceea ce s-a numit literatura «lăzarenă», a întorșilor dintre morți, Pierre Emmanuel dezbătea în lungi și patetice discursuri valorile morale pe care războiul le călcase în piciorare.

Perioada care a urmat n-a mai menținut însă acest moment de unificare în diversitate. Poezii s-au întors la obsesiile lor și drumurile convergente pentru o clipă, s-au despărțit iarăși în diferite direcții. Ceea ce a realizat însă momentul de apropiere a fost încheierea unui proces de depășire a cadrului poetic antebelic. El fusese dominat aproape în întregime de experiența suprarealistă. Oricît de fructuoasă fusese aceasta pentru poezie (și nicodată nu se va putea spune îndeajuns cite îmbolduri i-a dat) era totuși respinsă de nu puține spirite ca prea tiranică și exclusivistă. Tendințele schismatice față de ortodoxia

suprarealistă au apărut chiar printre promotorii mișcării (Aragon, Eluard, Desnos, Artaud), încă din anii '30. Ultimii aderenți, Char, Prévert, Queneau, Joe Bousquet, Daumal, Césaire, o vor accentua. Paralel trăia, cum aminteam, și o poezie « în marginea suprarealismului », reprezentată de Fargue, Tzara, Perse, Supervielle sau O. V. de L. Milosz.

În preajma războiului, o reacție și mai categorică avea să se deseneze printre tinerii poeți. Aceștia încep să-și caute maestrul și în altă parte decât în panteonul suprealist. Ei îl redescoperă pe Nerval, pe Mallarmé și Valéry, pe Claudel și Péguy. Perioada de după 1940 se caracterizează în primul rând prin desăvârșirea acestui proces de emancipare și lirica Rezistenței îl face să se precipite. Tendințele divergente care se afirmă ulterior, chiar dacă pornesc de la experiențe poetice mai vechi, se exercită acum într-un peisaj literar în întregime schimbat. El se caracterizează în primul rând prin faptul că suprarealismul, continuând să-l irige subteran, încetează însă să-l configureze. Grupările au loc tocmai în jurul încercărilor de delimitare față de poezia lui sau depășirea ei. Cîteva direcții diferite se conturează astfel atît în ordinea preocupărilor cit și a limbajului poeziei. Se schitează de pildă o căutare înfrigurată a acelor elemente în măsură să exprime cel mai adecvat realitatea obiectivă a lumii. Aragon le surprinde în dimensiunea socială și istorică a vieții, în solidaritatea umană, în dialectica iubirii unice, Char, în carnea cuvintelor, în adevărata lor strictețe la lucruri, Fr. Ponge, în natura exterioră a obiectelor. O poezică a materialității îi dictează lui Guillevic intuițiile surprinzătoare, după cum tot ea îl stăpînește pe Jean Follain, la care însă o candoare infantilă face să persiste mereu în jurul notației exacte o aură subțire de mister. Prévert și Queneau se ferec la rîndul lor să piardă contactul cu realitatea imediată, fie ea și a banalului cotidian, inventariat cu o ironică dar și tandră aplicație. Spectacolele străzii, faptele diverse, enumerarea lucrurilor înfîlțite la fiecare pas, devin obiectul poeziei. Încărcată de anxietate, atmosfera vieții zilnice invadează lirica lui Lucien Becker și Alexandre Tournier, amîndoi obsedați de filmul actual, curente omenești, de mecanica repetiției lor. În același decor citadin depersonalizat, Telu de a aduce poezia pe pîmînt îi animă deopotrivă și pe Jean Bouhvier, Michel Manoll sau Jean Rousselet, reprezentanții principali ai așa numitelor « Școli dela Rochefort ». Prin René Guy Cadou și Maurice Fombeure ancorarea această în realitate tinde să se reîntoarcă la un univers campestru de bucurii simple, la bucolismul lui Jammes.

Cu Michaux se precizează o altă direcție: poezia se înverșunează dimpotrivă, să exploreze « spațiul dinăuntru », al imaginarului, al imposibilului făcut plauzibil printr-o fascinantă construcție riguroasă mentală și o familiarizare cu un soi de absurd cotidian, acclimatizat. Realitatea înconjurătoare e evocată sub o formă parabolică, de cosmos. Tot în sondajul interior caută și Joe Bousquet să facă din poezie o experiență spirituală edificată, ca și René Daumal, ale cărui plonjoane abisale capătă un aspect tragic, pentru că tind să forțeze zidul dintre viață și moarte. O orientare similară are și lirica lui Jouve, pradă a monștrilor zămislîți de dorințele noastre secrete, de noaptea insectelor.

Pierre Emmanuel, Patrice de la Tour du Pin, Jean Cayrol, Loys Masson, Luc Estang își deplasează preocupările esențiale în planul transcendentalității. Demersurile lor conturează o orientare iarăși distinctă. Ei sînt poeți religioși și mistici, infomați de absolut ca Péguy și Claudel. Universul lor e bîntuit de fantomele marilor simboluri cosmice sau morale, de proiectilele metafizice ale dramelor omenești.

O poziție oarecum singulară ocupă pe această hartă lirica lui André Frénaud, și pentru el poezia e experiență spirituală, act de examen al existenței, dar

printr-o confruntare permanentă cu realitatea istorică, biologică și cosmică, și prin refuzul oricărei evaziuni transcendente. « Nu există paradis » devine deviza acestei voci, care se zbate să scoată o etică a demnității umane, dintr-un pesimism radical.

Suprarealismul a avut ambiția ștergerii hotarelor dintre cîmpurile opuse ale existenței. El milita pentru atingerea aceluia punct al spiritului, « de unde viața și moartea, realul și imaginarul, trecutul și viitorul, comunicabilul și incommunicabilul, susul și josul, încetează a mai fi percepute contradictoriu » (A. Breton : « Second manifeste du surréalisme »).

Cum apare însă chiar dintr-o astfel de schiță sumară a orientărilor poeziei franceze contemporane, eforturile se desfășoară nu în sensul îndemnuirilor lui, ci dimpotrivă. Universul înconjurător e opus lumii lăuntrică, transcendentalul, realului, mitul, experienței trăite, de o parte și de alta, cu un fanatism al opțiunii deliberat și evident. Activitatea această nu e străină de mutațiile ideologice prin care a trecut intelectualitatea franceză după Rezistență într-o epocă de violente seisme sociale. Distanțe și mai categorice se disting în modul de a aborda problema limbajului poetic. Suprarealismul miza în primul rînd pe automatismul expresiei și ideea oricărei retorici îi apărea o monstruozitate. Dar nu puțini dintre poeții actuali (Pierre Emmanuel, Patrice de la Tour du Pin, Audibert) o cultivă în mod deliberat. Versul lor e lucrat și căutînd inadins efectele retorice. El nu se sperie, după exemplul lui Péguy și Claudel de « discursul » poetic, ci dimpotrivă îl practică în lungi compuneri. La Perse frazarea versetului joacă un rol capital, aduce acel ton grav, oracular, care împrumută faptulul cotidian dimensiunea mitică și nobletea eposului antic. Aragon realizează o adevărată operație miraculoasă de relinverie a prozodiei tradiționale, restaurînd rima și metrica riguroasă în drepturile lor. Poezii ca Robert Ganzo și Louis Emiro operează o efectivă revenire clasicizantă, impunîndu-și formule fixe și dificile, și căutînd lecția supremiei purității verbale la Valéry.

Automatismul apare negat radical și de alte experiențe desfășurate în sens contrar, cu urmări și mai evidente. Ele tind să depoziteze complet limbajul. Într-un fel, aceasta se produce în enumerări seci și bufone, în expresii împrumutate argourilor profesionale, în lexical de fiecare zi și în deformările lui fonetice din versurile lui Prévert și Queneau, ultimul îndeletnicindu-se chiar cu o voluptate drăcescă să parodizeze orice retorică.

Dar un proces mai adînc are loc la Reverdy și se continuă prin Michaux și Ponge pînă la Follain și Guillevic, cu tînta de a abolii liniile de demarcație dintre poezie și proză. Ambizia e de a renunța la orice artificiu, de a nîmi lucrurile pur și simplu. Poezia trebuie să țînească din această adevărată perfecție la obiect. La Reverdy dispare aproape cu desăvîrșire nu numai metafora, dar și adjectivul, nelăsînd loc decât verbului și substantivului. Char supune lirismul unei conciziuni extreme. Pentru el trăirea poetică se concentrează în scurte momente rezumative de interioritate. Limbajul devine eliptic, dar de o densitate nemaiîntîlnită. Exemplul lui îl urmează oarecum și Frénaud, care socotește poemul « passage de visitation », iluminare fulgurantă, pasageră, și în această direcție, motorul procesului e experiența epocii. Poezia a simțit ca niciodată că trebuie să devină comunicabilă, iar automatismul, incoherența îl împiedică împlinirea unui astfel de deziderat. De aici interesul, fie pentru o retorică a expresiei, fie pentru readucerea ei la nuditătea totală, la denumirea poetică și directă. În ambele cazuri subiectivismul e repudiat, limbajul poetic tinzînd către o obiectivare formală narativă (Perse, Supervielle) sau descriptivă (Michaux, Ponge, Prévert). Dar mai bine să vorbescă exemplele.



Elena

Cer nalt ! sint eu . . . Din hrubele morții mă strecor
S-asculț cum bate valul în treptele sonore
Și vâd din nou galere pornite-n aurora
Pe firul vislei de-aur din beznă suitor.

Cu mîinile-mi stinghere chem regi din altă vreme,
A căror bărbi de sare sub degete-mi jucau;
Plîngeam. Cîntau sălbatec izbînzi mărunte, sau
Albastre golfuri prinse-n înguste tirreme.

Aud cum scoici afunde și trîmbiți de metal
Ritmează zborul trudnic al viselor pe val;
Luntrași cu glasuri limpezi acest vacarm îndrămă

Iar Zeii de la prora semeață, proslăviți
În anticul lor zîmbet batjocorit de spumă,
Mă urmăresc cu ochii blajini și dăltuiți.

(Album de vers anciens)

Paul Valéry (1871—1945): « La jeune Parque » (1917); « Album de vers anciens » (1850—1900) (1920); « Odes » (1920); « Le Cimetière Marin » (1920); « Le serpent » (1921); « Charnes » (1921); « Dialogues de l'arbre » (1923); « Poésies » (1942).

Silful

Ne-ajuns neștiut
Atita sint: iz
Plutind și ucis
În vîntul limbut !

Ne-ajuns neștiut,
Prilej sau ursită?
Abia apărut
E treaba sfîrșită !

Nevrut necitit?
În minți am tocmit
Capcane să-nșele !

Ne-ajuns neștiut,
Cît sinul văzut
Prin două dantele !

(Charnes)

Interior

O sclavă cu-ochii lungi legați în lanțuri moi
Îmi vede-ntii de flori, întră-n oglinzi apoi,
Atinge patul tainic cu degetele-i caste;
Aduce o femeie-n odale să adaste
Ce-n visu-mi rătăcește sfioasă cînd și cînd,
Fără-a le sparge-absența printre priviri trecînd
Așa cum trece sticla prin raze vie, nalta,
Și rațiunii pure nu-i spulberă unealta.

(Charnes)

În românește de VLADIMIR COLIN

Balada

Mijlocitorii din Tyr și cei ce-n uriașe născuiri mecanice umblă
 astăzi pe apă
 fără escală,
 Cei pe care batista prin aripile-acestui pescăruș îi însoțește încă
 după ce mina
 care-a fluturat-o a dispărut estompată,
 Cei cărora nu le-a ajuns pogonul lor de vie și ogorul, dar Domnul
 avea despre
 America ideea sa personală,
 Cei care au plecat pentru totdeauna și care nici ei nu vor sosi
 niciodată,
 Toți acești devoratori de distanță, cărora acum marea însăși le-a
 fost servită,
 crezi că se vor sătura?

Cine-a atins-o doar odată cu buzele, nu lasă lesne cupa de la gură:
 E nevoie de timp pentru-a sorbi-o pînă la fund, dar totuși se poate ncerca.

E grea doar cea dintîi înghițitură

Echipaje de corăbii torpilate cu numele trecute în statistici savante,

Paul Claudel (1868—1955): «*Connaissance de l'Est*» (1900); «*Les Muses*» (1950)
 «*Art poétique*» (1907); «*Cinq grandes odes*» (1910); «*Vers d'exil*» (1911); «*Cette heure
 qui est entre le printemps et l'été. Cantate à trois voix*» (1913); «*Deux poèmes d'été* (1914);
 «*La Nuit de Noël de 1914*» (1915); «*Trois poèmes de guerre*» (1915); «*Corona Benignitatis*;
 anni Dei» (1915); «*Autres Poèmes durant la guerre*» (1915); «*La Messe là-bas*» (1919);
 «*Ode jubilaire pour le six centième anniversaire de la mort de Dante*» (1921); «*Poèmes de
 guerre, 1914—1916*» (1922); «*Vers l'âme*» (1922); «*Faillies des Saints*» (1925); «*Cant phrases
 pour éventails*» (1927); «*Écoute, ma fille*» (1934); «*Ainsi donc encore une fois*» (1940);
 «*Poèmes et paroles dans la guerre de trente ans*» (1945); «*Oeuvres Complètes*», «*Poésies*»
 (1950); «*Poésie II*» (1952); «*Oeuvre poétique*» (Peliado) (1957).

Garnizoane de curasate ce-o iau dintr-odată pe drumul cel mai scurt spre
 pămînt.

Patrule nocturne de pescari ofticoși, pensionari de submarine cu
 mișcări delirante,
 și tot ce un mare transport descărca de-a valma cînd se-ntoarce cu
 tălpoia în vînt,
 Pentru aceștia toți iată datoria -mprejur, ca un orizont circular
 în trepte.

Marea însăși se pune-n mișcare spre ei, nu mai trebuie nici unul să-și
 caute poteca obscură.
 Le mai rămîne numai să caște gura, larg deschisă, și să aștepte.

E grea doar cea dintîi înghițitură
 Ce vor fi zis pasagerii de pe marile transatlantice în ultima noapte,
 În noaptea dinaintea zilei din urmă cînd telegraful apună: «*Ne
 scufundăm!*» și
 tăcănea,

În timp ce emigranții de la clasa a treia dorind un pic de muzică
 vorbeau în șoapte
 iar marea se-nălța neobosită la toate ferestrele salonului și cobora?
 «*Lucrurile pe care odată le-ai părăsit, e de prisos să le mai porți*
 în inimă
 înfățișarea.

«*Cine-ar dori ca viața să-nceapă din nou cînd știe că-i sfîrșită*
 -ntreaga ei țesătură?
 «*Ce bine-ar fi să-i regăsim pe cei dragi, dar și mai bună este uitarea:*
 E grea doar cea dintîi înghițitură»

Închinare

Nimic decît marea de jur împrejur, nimic decît ea care urcă și
 coboară pe rînd!
 Destul cu-acest spin fără odihnă în inimă, destul cu aceste zile
 abia picurate

din bură!

Nimic decît veșnica mare pentru de-a pururi, și-n același timp
 dintr-odată! marea și noi înăuntrul ei, luncînd!

E grea doar cea dintîi înghițitură

Pe mare, ianuarie 1917

(*Feuilles des Saints*)

În românește de ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Porcul

Voi picta imaginea Porcului.

E o jivină virtuoasă și otava; fără încheieturi și fără gît, îi dă-nainte ca un plug. Bălăbănindu-se pe ale sale patru șunci îndesate, e un rit în mers, care caută; și de simte vreun iz, îndată aplică asupră-i pompa și îl și-nghite. Iar de a nemerit băltoaca potrivită, se lăfăie în ea, enorm. Nu e svîcnirea grațioasă a raței cînd atinge apa, nu-i voiașia domestică a cîinelui; e o plăcere din străfunduri, solitară, conștientă, integrală. Smiorcăde, soarbe, clefăie, și nu se știe prea bine dacă bea sau mănîncă. Rotund de tot, cu o mică tresărire își dă drumul în nămol, se afundă în clisa grasă; grohăie, se desțătă pînă-n tainițele măruntaielor, clipește din ochi. Amator profund, cu toate că mașinării neobosite a mirosului său nimic nu-i scapă neluat în seamă, gusturile nu i se îndreaptă deloc spre miresmele trecătoare ale florilor sau fructelor frivole; în orice, caută hrana; îi place să fie multă, bogată, răscopătată; fundamental, instinctul îl împinge spre două lucruri: spre pămînt, spre lături.

Lacom, destrăbălat — modelului ce vi-l prezint, recunoașteți că-i lipsește ceva ca să fiți mulțumiți. Nici corpul nu-și ajunge sieși, nici învătura pe care ne-o îmбие nu e vană. «Spre adevăr, nu-ți întoarce doar ochiul; ci, fără rezervă, tot ceea ce, în tine, ești tu însuși. Fericirea-i datorita noastră; ea ne este zestrea». O anumită posesiune desăvîrșită e dată.

— Ci, aidoma aceleia care lui Enea îi aduce prevestiri, o scroafă pe care o întîlnesc mi-e întotdeauna ca o piață; e o emblemă politică. Mai întunecat e pîntecele ei ca dealurile ce se văd prin sita ploii. Și cînd se culcă dînd să sugă batalionului de godaci ce-i umblă printre picioare, îmi pare a fi imaginea însăși a munților pe care-i mulg ciorchinji de sate ogătate de puhoalele lor; nici mai puțin masivă, nici mai puțin diformă.

Nu omit că sîngele de porc servește la fixarea aurului.

(Connaissance de l'Est)

În românește de MIHAI ȘORA

Franța vorbește

Atît, atît de mult așteptat ! Atît, atît, atît, atît, atît, atît de mult așteptat !

Să nu-mi spuneți că de data aceasta nu e dezamăgirea, ci salvarea cu adevărat !

Și că poarta asta care cade după cealaltă, o-mprejmuire căzînd după alta, e zgomotul acela în care sufletul meu nu crede și-i spune sufletului meu: «Auzi?»

Atît de mult așteptat ! și sperat, și fără speranță, și sperat, și fără speranță sperat !

Și, după atîta speranță, încăodată cumplita veste că eliberatorul a fost oprit și debarcarea a fost amînată !

Și acum cînd mi se spune că de fapt a venit și că e adevărat, și că-ntr-adevăr soarele aruncă pe zidul din față această dungă curată, și că el, fiul meu din cealaltă parte a morșii, cel ce-a sosit, această suflare

și această gură inconstientă pe ceafa mea, ca un fior, și această rugăciune fără sfîrșit oprită de-odată în inima mea, și această tăcere a unui Dumnezeu urlaș și surprinzător,

Cine-ar fi crezut că pentru cuvîntul acesta inefabil: Auzi? nu voi avea decît o ureche paralizată,

Acest suspin solidificat în inima mea, o femeie care nu mai e-n stare să se miște, surpată?

Prea mult am suferit ! Prea multe mi-au făcut ! Prea m-au frînt și m-au torturat ! Prea s-au întrecut să mă spîntece !

Prea m-au lovit cu capul de zid ! prea m-au călcat cu bocancii pe pîntece !

Oricum, era un biet trup, loviturile, ele nu intră la socoteală niciodată,

Sînt bătrînă, am îndurat multe și de toate odinioară, dar cu rușinea nu am fost învățată !

Nu numai că mi-au dat trupul pe mîna lor, mi-au vîrît în suflet pe cineva.

Unul i-a zis monstrului: «Ia-o ! E o ticăloasă care se va bucura ! Ești mai puternic ! și ești frumos ! Fă ce-ți place, dragul meu, ea doar atîta așteaptă !

N-are rost să te sfești ! Fă din ea tot ce vrei !

Cea mai mare fericire pentru o femeie nu-i oare să-și cunoască stăpînul și teama?

Esti cel mai tare, asta e sigur, nu mai trebuie decât să-și dea seama.
Uită-te la ea, neisprăvita, a luat armele înc-o dată, să
mori de ris, nu altceva ! pentru cauza cea dreaptă !
Dar de astăzi, gata cu nălucirile, ordinea neșovăielnică și rece domni-
va de-acu !

Ordinea nouă, cum i se spune ! Micușule, Ordinea nouă ești tu !
Iată ce mi-e dat să aud mereu din gura celui ce vorbește în locul meu.
S-au făcut stăpîni pe inima mea și aud pe cineva cum vorbește în
locul meu.

Cineva care coboară în locul meu și care s-a deprins să-mi spună
în fiecare dimineață dinadins,

Că așa e bine, că eu sînt vinovată, că le merit toate, și că orice
speranță-i minciună, și că s-a stins,

Și că pentru-a te simți bine -n rușine, trebuie să te așezi de-a bine-
lea-n ea.

« Cînd faci parte dintre cei învinși, scumpă Doamnă, ești scutit de a
mai pretinde ceva ».

Și acum, îmi spunei că-a venit și că sînt din nou Franța, și
că sînt liberă iar ?

Ah, nu se poate-nt-o singură clipă, fibră de fibră, mădular după
mădular,

Să recuceresc înălțimea și dimensiunea regală și leală a acestei
ființe ce-și îndoise șira spinării,

Să fiu din nou eu însămi pînă-n ultimul amănunt al trupului meu,
și sufletul să mi-l regăsesc și numele ce-l dădusem uitării !

Franța ! numai din gura trădătorilor mai auzeam cuvîntul acesta:
Franța !

Franța, ziceau ei, mein Führer, la dispoziția Dumneavoastră !

Ei bine, este totuși adevărat că sînt Franța !

Vor vedea acum ce-nseamnă eliberarea mea, după ce mi-au văzut
prăbușirea și speranța !

Merita pedeapsa cu moartea, și temnița, și rușinea, și întune-
ricul, și noaptea fără de vînt,

Merita pedeapsa neantului și a morții învierea aceasta ! și a
neantului înălțarea aceasta cu toată puterea și-n toată
înălțimea, și rostirea-n avînt și suspin a cuvîntului :
Sînt !

În timp ce ei se bucurau acolo sus, iar mîna rușinoasă
strîngea o mîină asasină,

Eu, în adînc și-n beznă, încheiam un pact cu marea mea
rădăcină !

Cu rădăcinile mele care nu sînt, ca ale voastre, în noroi, în
sînge și-n materie grea,
Ci-n umila voință a Cuiva îmbrățișat de întreagă voința mea,
În voința lui Dumnezeu, cu atît mai rău pentru mine ! peste o-
preliști și interstiții,

Acest amestec îndîrjit a rațiunii mele de-a fi cu
esența supremei Justiții.

Și acum ce-mi aduceți care să merite oboseala de-a învăța din
nou să mă ridic și să văd ?

Ce adevăr, mai puternic ca toate, care să fie pe măsura disperării
mele născute-n prăpăd ?

Promisiunea unei lumi noi, ca și cea veche, de insolență și de
minciună ?

Oare sufletul meu grînd încet sufletului meu : Auzi ? asta voieș-
te să-i spună ?

Promisiunea unei lumi noi croită din același material învechit ?
Ce-mi veți răspunde, dacă eu, moarta, vă voi zice : Oare pentru
asta m-ați trezit ?

« Dar clipa nu e destul de frumoasă ? veți zice ; la ce bun această
clipă și pentru cine ?

Mîine va fi mîine ! Dar iată din nou această clipă plină de-o bu-
curie fără de preget !

Ascultă veselul tărăboi ! toți acești prieteni din depărtări
care-au ajuns în sfîrșit lîngă tine !

Vino, și s-a pus din nou sandala-n picior, și s-a pus din nou
inelul în deget,

Ia-ți locul, Mamă preacinstită, la aceste Paști ale marilor Națiuni !
De-acum totul e cu puțință ! și cine știe dacă mîine soarele

care scapătă acum la orizont printre minuni

Nu se va-nălța deasupra unei lumi înșirșit noi, acces-
bile iubirii și luminoasei rațiuni ! »

Ea ascultă și nu-nțelege prea bine totul. Nu e pe deplin des-
chisă clipei ce trece ca o săgeată.

A stat prea mult timp în întuneric privindu-se față-n
față înspăimîntată.

E plină de jurămîntul pe care și l-a făcut cu voce înceată.

Brangues, 14 septembrie 1943.

În românește de ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

PIERRE REVERDY

Miracol

Frunte lăsată
Gene răsfrînte
Gură mută
S-au aprins lămpile
Nu mai e decît un nume
Pe care l-au uitat
Ușa s-ar fi deschis
Și n-aș îndrăzni să intru
Tot ce se petrece dincolo
Se vorbește
Și pot să ascult
Soarta mea era în joc în odaia de alături

(Les ardoises du toit)

Pentru totdeauna

În urma timpului de azi
a stîrnitului dezgust
cu coapsa acoperită
cu brațele întinse
cu inima pusă deoparte
Cu tot ceea ce are pentru aceeași comoară
metal al purificatului spirit

Pierre Reverdy: (1889—1960): « Poèmes en prose » (1915); « La lucarne ovale » (1916); « Quelques poèmes » (1916); « Les Ardoises du toit » (1918); « Les jokeys camouflés » (1919); « La Guitare endormie » (1919); « Étoiles peintes » (1921); « Cœur de chène » (1921); « Cravates de chanvre » (1922); « Les épaves du ciel » (cuprind poemela publicată între 1915—1922) (1924); « Ecumes de la mer » (1925); « Grande Nature » (1925); « La balle au bord » (1927); « Le gang de crin » (1927); « Plaque de verre » (1929); « Sources du vent » (1929); « Riquas et Périls » (1930); « Pierres blanches » (1930); Ferraille » (1937); « Plein verre » (1940); « Plupart du temps » (1915—1922) (1946); « Main d'œuvre » 1913 — 1949 (1950); « Le chant des morts » (1950); « Une aventure méthodique » (1950); « Au soleil du pifond » (1955); « La liberté des mers » (1959).

Cu mîna călduță deasupra pupilei
Și cu decorul reîmprospătat de strălucirea verii
pe care delirul o cheamă ori altă trebuință
Lipit de fereastră omul negru care a băut
flecăita conștiință și mereu prost îmbrăcat
Cu niște dispreț încolăcit la sfîrșitul rolului ce-l joacă
Lîngă drumul pe care cineva își lasă urma
unul pas care nu e ultimul
Și nu e același care trece
pentru că el acela nu s-a întors

(Cravates de chanvre)

Sub cel mai crîncen vînt

Spre-a potoli tresăririile foamei
lată omătul incandescent
Pînea ca de zăpadă
Lujer cu lujer jerbele mării se înșiră
Nu mai e pe pămînt nici întîndere nici merinde
Panglica libertății

Un cap fără frunte
O inimă goală secată de orgoliu
Depășit omul de înalta-i statură de munte
Răbdare a zilelor a nopților fără încetare
Există ochi risipiți peste risipele uverturii
Peste alele de metal
Însă mărturisirile oboșite răpite torturii
Viclenele laude prin clar-obscurul cuvintelor
Sub larma ciobită de niște buze nu tocmai sigure
O prăpastie copleșită de rușini cunoscute nu tocmai
Credința e aspră
Gîndul se împrăștie-n șuvoiul curentului
Mormintele reînchise
Prea apăsătoare comoară a lumii

(Poésie 46 — nr. 31)

În românește de ION CARAION



MAX JACOB

Poveste de crăciun

Doomnei Sylvette Olin

A fost odată un arhitect sau un cal: mai degrabă un cal decât un arhitect, la Filadelfia, și acesta fusese întrebat: «Cunoști catedrala din Colonia? Construiește o catedrală la fel cu cea din Colonia!». Și, întrucât dinșul nu cunoștea catedrala din Colonia, a fost băgat la închisoare. Dar, în închisoare, i-a apărut un înger care i-a spus: «Wolfrang! Wolfrang! De ce ești necăjit?» — Mi-e dat să stau la închisoare pentru că nu cunosc catedrala din Colonia! — «Ca să zidești catedrala din Colonia, ai nevoie de vinul de Rin; dar tu arată-le planul și atunci vei putea scăpa din închisoare». Și îngerul îi dădu planul, și el arătă planul și astfel putu ieși din închisoare, dar nu izbuti niciodată să ridice catedrala pentru că nu putea găsi vinul de Rin. Îi veni ideea să aducă vinul de Rin la Filadelfia, dar i se trimise un îngrozitor vin franțuzesc de Mosella, astfel că nu reuși să clădească acea catedrală din Colonia la Filadelfia, construi doar un îngrozitor templu protestant.

(Le cornet à dés)

Max Jacob; (1876-1945) «La Côte» (1911); «Les œuvres burlesques et mystiques de Père Matoral, mort au couvent de Barcelone» (1912); «Les Alliés sont en Arménie» (1916); «Le cornet à dés» (1917); «Dés d'Arlequin» (1919); «La défense de Tartuffe» (1919); «Le laboratoire central» (1920); «Visions infernales» (1924); «Les pénitents en maillots roses» (1925); «Fond de l'eau» (1927); «Sacrifice imperial» (1929); «Rivages» (1931); «Cinq poèmes» (1932); «Ballades» (1938); «Derniers poèmes en vers et en prose» (1945); «Morvan le Gélisque» (1953); «Le cornet à dés II» (1955).

Villonelă

*Mai știi de cîntecul acela
Cîntat de suiple sirene
Pe Greci făcîndu-i dulce-alene
Să lase cîrma, ba și vela.*

*Achile Troia cucerit-a
Cu-n cal, de sunet plin, se zice.*

*A fost un căpitan ferice
Și, totuși, prins fu de vrăjită
Cîntarea fetelor elene.
Zi-mi, Venus, te implor, și mie,
Mai știi frumoasa melodie?*

*Un deșinut cînta odată
pe-ale celulei lespezi goale
Atît de mișcător, că-ndată
A fost redat nănașei sale
Ce-l aștepta îndurerată.*

*Nausicăa lingă fîntînă
Și Penelopa țesînd lîna
Zeûxis casele pictînd,
Toți au cîntat un fel de cînt!*

*Dar cîntecul celor de rînd?
Ecou al vastelor cîmpii
Și cîntece de emigrare,
Unde-s refrenele tirzii
Din vremile crepusculare?
Dar cîntul fetelor sprintare
Ce prînd amoru-n lanțuri grele,
Rîzînd? Dar cîntecele mele?*

(Le laboratoire central)



L'archange foudroyé n'eût que le temps
de lever sa Couronne. On avait dit qu'il
friait encore.

Picasso

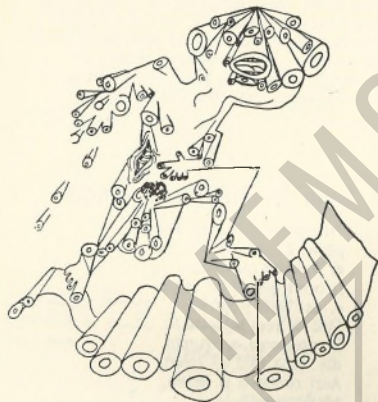
Source of materials -
I. = Elyette F. Davis is
Superintendent

Incertitudini

Cînd îți întinde mărul nevasta altuia,
Dacă refuzi păcatul — va și ști să se războve.
Mă uit la scriitorul ce-ade încurcă drumul.
De-ncearcă un stil, primește elogi-măpărite.
De-ncearcă altul, iată, curg banii cu diuimul.
Deci, gloria s-o cauți sau banii să-i rîvnesci?
Frumos e să fii liber — prea liber însă-n carte,
De multe ori simți-vei azurul ca pe-o za
Și atingînd poleiuri de preț, violențe foarte,
Nu vei avea o iarnă întreagă de minca.

Luna în culori de sânge

JEAN COCTEAU



Bietul Jean

Cînd știi să înnozi cravata
scamatoria e gata.

În curte n-am văzut
vre-un acrobat căzut.

Zise lebăda: Suflete,
dacă în tine-un suflet e,
să mori melodios...

Cînd orbul mai și surzi
vederea i se limpezi.

«Convalescentul meu frumos
(i-au spus acelui tînr om)
nici barba nu ți-e crescută;
întoarce-te cu fața spre pom
și numără pînă la o sută».

Cînd ridică obrazul, n-avu tăria
să strige... Pentru că — știți? —
unii-începuseră călătoria
și alții erau căsătorii.

(Poésies)

Gheb de înger

Astă ireală goarnă
ca și falsul drum din vis
sînt minciuni ce ni le toarnă
îngerul din cer trimis.

Că-i visare — sau nici una —
cînd privești de sus în jos
poți descoperi minciuna:
orice înger e ghebos.

Barem umbra li-e gheboasă
pe păriți, la mine-n casă.

(Vocabulaire)

În românește de MARCEL BRESLAȘU

Jean Cocteau (1891 — 1964): « La lampe d'Aladin » (1909); « Le prince frivole » (1910); « La danse de Sophocle » (1912); « Le Cap de Bonne-Espérance » (1919); « Poésies » (1920); « Escapes » (1920); « Vocabulaire » (1922); « Plain Chant » (1923); « Poésies » 1916 — 1923 (1924); « L'ange Heurtebise » (1925); « Opéra » (1927); « Allégories » (1941); « Léone » (1954); « Clair obscur » (1954).



S. B. T. 1930

Critica poeziei

Da, asta e: urâsc domnia burghezilor
Domnia copailor și-a popilor
Dar cu mai multă nversunare
Urâsc pe cel ce n-o urâște
Ca mine
Din răspuțeri

Scuip în obraz pe omul mai mic decât i-e firea
Și căruia nu-i place
Mai mult decât oricare din versurile mele
Această Critică a poeziei.

(La vie immédiate)

PAUL ELUARD

Dreptate

Imagine grea de argint mizerie a brațelor folositoare
Celei de-altădată celei simple îi vor mîncă florile floare cu floare
Cel ce plînge de neceaz vor avea ochii plesniți
Și cei ce rid de groază vor fi din plin răsplătiți.

(Le livre ouvert I)

Stingerea

Ce vreți era tot locu-n jur păzit
Ce vreți era zăvoru-nțepnit
Ce vreți era să ieși pe străzi oprit
Ce vreți era orașul chinuit
Ce vreți era atît de-nflămînzit
Ce vreți de orice armă ne-am lipsit
Ce vreți era la ceas de asfințit
Și ce vreți ne-am iubit.

(Poésie et vérité — 1942)

Paul Eluard (1895—1952): « Le devoir et l'inquiétude » (1917); « Pour vivre ici » (1918); « Poèmes pour la paix » (1918); « Les animaux et leurs hommes, les hommes et leurs animaux » (1920); « Les nécessités de la vie et les conséquences des rêves » (1921); « Raptations » (1922); « Les malheurs des immortels » (1922); « Mourir de ne pas mourir » (1924); « Capitale de la douleur » « Les dessous d'une vie ou la pyramide humaine » (1926); « Défense de savoir » (1928); « L'amour, la poésie » (1929); « A toute épreuve » (1930); « La Vie immédiate » (1932); « La route publique » (1934); « Facile » (1935); « Les yeux faciles » (1936); « Les mains libres » (1937); « Cours naturel » (1938); « Donner à voir », « Chanson complète », « Médieuses » 1939 (1939); « Le livre ouvert » (I) (1940); « Le livre ouvert » (II) (1941); « Poésie et vérité » (1942); « Au rendez-vous allemand » (1942—1945); « Le lit la table » (1944); « En Avril 1944: Paris respirait encore » (1945); « Linjăres légères » (1945); « Doubles d'ombre » (1945); « Poésie ininterrompue » (1948); « Le livre ouvert 1938—1944 » (1947); « Poèmes politiques » (1948); « Leda, une leçon de morale » (1949); « Le Sentier » (1949); « A l'intérieur de la vie » (1947); « Pouvoir tout dire » (1951); « La jarre peut-elle être plus belle que l'eau? » 1930—1938 (1951); « La maison des fous » (1951); « Poésie ininterrompue (II) » (1953); « Les sentiers et les routes de la poésie » (1954); « Grain d'ail » (1954); « Corps mémorable » (1955).

Critica poeziei

Focul trezește pădurea
Trunchiurile inimile mîinile frunzele
Fericirea într-un singur buchet
Amețit ușor topit îndulcit
O pădure-ntreagă de prieteni
Se adună la fîntînile verzi
Ale soarelui și-ale buștenilor aprinși

Garcia Lorca a fost ucis

Cămin al unei vorbe doar
Și-al buzelor unite pentru viață
Un copilăș lipsit de lacrimi
În ochii lui de apă pierdută
Lumina viitorului
Picătură cu picătură ea umple omul
Pînă la pleoapele lui străvezii

Saint-Pol-Roux a fost ucis
Și fiica lui supusă la tortură

Oraș înghețat cu unghere asemeni
Unde visez la fructe-n floare
La-ntregul cer și la pămînt
Ca la fecioare desvelite
Prinse-ntr-un dans fără sfîrșit
Pietre vestește ziduri mute
Acum vă ocolesc c-un zîmbet

Decour a fost ucis.

(Au rendez-vous allemand)

În românește de VIRGIL TEODORESCU

Je ne suis pas seul

*Chargée
De fruits légers aux bûches
Bûches
De mille fleurs variées
Glorieuses
Dans les bras du soleil
Heureuse
D'un oiseau familier
Ravis
D'une goutte de pluie
Plus belle
Que le ciel du matin
Fidèle*

*Je parle d'un jardin
Je rêve*

Mais j'aime justement.

. extrait de « MEDIEUSES »
Manuscrit lithographique de Paul Eluard.

Liliacul și rozele

O luni ale-nfloririi, luni de metamorfoze
 Mai fără nici-un nour, iunie-njunghiat
 Nu voi uita liliacul, nici trîmbele de roze
 nici pe acei ce-n faldu-i Florarul i-a păstrat

Nu voi uita vreodată dramatica orbire
 cortegiul-n larmă, grupuri ce-n strigăte irup
 ofranda belgă, carele pline de iubire
 văzduhul ce se-ncoardă-ntr-un zumzet ca de stup
 triumful orb, arună încăierării grele
 sîngele ce-schițează-n carmin sărutul dat
 și cei ce merg la moarte, -n picioare în turele,
 pe care-aruncă-n valuri liliac poporul beat

Nu uit nici ale Franței grădini de mîngiere
 ce par ca vechi psaltire din veacuri ce-au trecut
 nelișițiile serii, enigma din tăcere
 sau rozele de-a lungul tot drumului bătut
 sfidarea florii-adusă năpraznicului vînt
 soldaților ce zboară pe-aripa spalmei triști
 ironiilor tunuri, motoarelor tunînd
 și jalnicelor țoale-ale falșilor turiști

Dar nu știu cum aceste licoane-nvrîtejite
 spre-aceiași punct de-oprire mă poartă iar și iar
 la Sainte-Marthe Generalul Crengi negre răscuite
 Vila normandă-n gura pădurii la hotar
 Dușmanul doarme-n umbră. Auzi tăcerea firii
 Ne-au spus că-n seara asta Parisul a căzut

Louis Aragon (n. 1897): «Fau de joie» (1920); «Le mouvement perpétuel» (1925).
 «La Grande Galté» (1929); «Voyageur» (1930); «Persécuté Persécuteur» (1931); «Haurra l'Oural» (1934); «Le Crève-Cœur» (1941); «Les Yeux d'Elsa» (1942); «Brocéliande» (1943); «En français dans le texte» (1942); «Le musée Grévin» (1943); «Les malheurs des immortels» (1922); «Neuf chansons interdites» (1943); «France, écoute» (1944); «Je te salue ma France» (1944); «Contribution au Cycle de Gabriel Péri» (1944); «La Diane Française» (1945); «En étrange pays dans mon pays lui-même» (1945); «Le nouveau Crève-Cœur» (1948); «Le Pays des mines» (1949); «Les yeux et la mémoire» (1954); «Mes Caravannes» (1954); «Le roman inachevé» (1957); «Elsa» (1959).

Nu voi uita vreodată liliacul, trandafirii
 nici cele două scumpe iubiri ce le-am pierdut

Buchete-nfl: liliacul, liliacul dulcii Flandre
 moi umbre-n care moartea fardează-obrajii stins
 și voi ale cumplitei retrageri roze tandre
 roze de-Anjou culoarea incendiului întins

(Le crève-cœur)

Pentru tine

Îmi amintesc de-o închisoare
 Ce n-avea noimă nici nu are
 Și-un cîmîtitr în minte, dragă, —
 Părea că-i patria întredă
 Țin minte un pic de singe-n piață
 Cum pe asfalt sub tălpi îngheață
 Și-o gară-n care-s urmăriți
 Oameni cu ochii rătăciți
 Soldații gri bătînd ca-n vis
 Deșertul mîndrului Paris
 Și lucruri mi-îmi vin în minte
 Un mort-parcă dormea cuminte...
 Eh, călătorii s-au grăbit
 Dădeam de-un tren rostogolit
 Din satul ars, rămase, goală
 Doar tabla neagră de la școală
 De-un colț de cîmp, mi-aduc aminte,
 Și-atît de triste, trei morminte
 Mi-aduc aminte... — tot ce-a fost
 S-o spun îmi pare fără rost
 De-un radio-ascultat în șoapte
 De un amic. De-un pas în noapte
 E-n amintire vreo minciună
 Că totu-așa banal îmi sună
 A ști, doar flacăra-i lăsată,
 Ce-a fost cenușa altădată
 Zic Elsa pentru tine doar
 Memoria unui pojar

(Le nouveau crève-cœur)

Roza și rezedă

Lui Gabriel Péri și d'Estienne d'Orves
ca și lui Guy Macquet și Gilbert Dru

Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
La fel iubeau minunăția
Ce-n lanțuri la soldați robea
Cine pînă în jos frîngia
Pe scară cine se urca
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
Nu știu ce nume poartă via,
Pe pașii-amîndurora, stea
Că unu-ascultă liturghia
Cellalt că nu se închina
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
De-alaltă-și dovedeau frăția
Cu braț și gînd în lupta grea
Spuneau că ea-nfrunta vecia
Și c-om trăi și-om mai vedea
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
Cînd e sub grindini griul, glia
Nebun e cel ce-o-ngenunchia
Nebun de-și coace dușmânia
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
O sentinelă-n cenușia
Cetate-a tras după rețea
Fac unul și-a pierdut tîria
Cellalt se năruie-n noaptea grea
Cel ce credea-n cer și Mesia

Cel care nu credea
În lanțuri stau Dar cui urgia
Un pat mai trist îi hărăzea
Și-n ger mai mare-a cui tîria
Guzgani mai mulți cine avea
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
E vijelie vijelia
Și-n lacrimi doar un glas suna
Și zorii cînd și-ntind fișia
Dealaltă moartea-i sîruta
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
Strigînd iubitei mîrturia
Că n-au putut-o-n veci trăda
Și sîngele lor scaldă glia
Și-oprins și roș asemenea
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
El curge, curge-n cununia
Cu sînta brazdă ce-o iubea
Ca-n viitor să coacă via
Clorchini muscați cu boaba grea
Cel ce credea-n cer și Mesia
Cel care nu credea
Vin amîndoi ca vijelia
Vin din Bretagne sau din Jura
Fragi sau măceș e melodia
Și greierele va cînta
Lăută-ori fluier ziceți via,
'Ndoita dragoste ce-ardea
Rîndunica și ciocîrlia
Roza și rezedă

(La Diane Française)

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

ANDRÉ BRETON

Marele ajutor ucigaș

Statuia lui Lautréamont
Cu soclu din cașete de chinină
În plin câmp
Autorul Poeziilor e culcat pe burtă
Și lângă el veghează helodermul suspect
Urechea lui stîngă lipită de pămînt e o cutie cu geamuri
Ocupată de-un fulger artistul n-a uitat să facă
să-i figureze deasupra
Balonul albastru în formă de cap de Turc
Lebăda din Montevideo ale cărei aripi sînt totdeauna desfăcute și
gata să se bată
Cînd e vorba să atragă de la orizont celelalte lebede
Deschide pe falsul univers doi ochi de culori diferite
Unul de sulfat de fier pe plasa genelor altul de
nămol diamantat
Ea vede marele hexagon cu pîlnie în care se vor crispa
curînd mașinile
Pe care omul se încapățînează să le acopere cu pansamente
Cu lumînarea ei de radium ea reanimă adîncurile creuzetului uman
Sexul de pene creierul de hîrtie uleiată
Și prezidează ceremoniile de două ori nocturne care au
drept scop lășind la o parte focul să intervertească
inimile omului și ale pasărei
Pe mine mă primește în calitate de convulsionar
Femeile încîntătoare care mă introduc în vagonul capitanat
cu trandafiri

André Breton (n. 1896): « Mont de piété » (1919); « Les champs magnétiques » (în colaborare cu Philippe Soupault) (1921); « Clair de terre » (1923); « Nadja » (1928); « Ralentir travaux » (în colaborare cu René Char și Paul Eluard); « L'immaculée conception » (în colaborare cu Paul Eluard) (1931); « L'Union libre » (1931); « Le revolver à cheveux blancs » (1932); « Les vases communicants » (1932); « Point du jour » (1934); « Au travail noir » (1936); « Le château étoilé » (1937); « L'Amour fou » (1937); « Pleine-marge » (1943); « Arcane 17 » (1944); « Jeunes coriariers garantis contre les lénévras » (1947); « Ode à Charles Fourier » (1947); « Poèmes » (1948); « La lampe dans l'horloge » (1948).

Unde îmi este rezervat de totdeauna
Hamacul pe care au avut grijă să-l facă din părul lor
Îmi recomandă înainte de a pleca să nu răcesc
În citirea ziarului
Se pare că statuia lângă care pîrul terminațiilor mele
nervoase
Ajunge la destinație e acordat în fiecare noapte ca un pian
(Le revolver à cheveux blancs)

Un bărbat și o femeie absolut albi

În fundul umbreii văd prostituțele minunate
Rochia lor puțin trecută spre felinarul de culoarea pădurilor
Ele plîmbă cu ele o bucată mare de tapet
Cum nu poți să privești fără o strîngere de inimă la vechile
etaje ale unei case în demolare
Sau o cochilie de marmură albă căzută de la un cămin
Sau o rețea din lanțurile acelea care în urma lor se încîlesc
în oglinzi
Marele instinct al combustiei apucă străzile pe care ele stau
Cu ochii duși în depărtări stîrnind un vînt de piatră
Pe cînd ele se prăbușesc neclintite în centrul vârtejului
Pentru mine nimic nu poate egala sapsul gîndirii lor neantene
Răcoarea pîrului în care ghețele lor își scaldă umbra ciocului
Realitatea acestor pumni de fîn în care ele dispar
Văd sîinii lor punctînd cu soare noaptea profundă
Și-al căror ritm de coborîre și de ridicare e singura măsură
exactă a vieții
Văd sîinii lor care sînt stele pe valuri
Sîinii lor în care plînge la nesfîrșit invizibilul lapte albastru

(Le revolver à cheveux blancs)

În românește de GELLU NAUM

Cei patru fără gît

Erau patru care nu mai aveau cap.
Patru care fuseseră scurtați de gît,
Li se spunea cei patru fără gît.

Cînd beau și ei cîte un pahar
La cafeul de pe bulevard sau în piață,
Chelnerul le pune și cîte-o pîlnie-n față.

Cînd mîncau, sîngerau rînd pe rînd,
Și tus-patru de-avalma, cîntînd și plîngînd,
Cînd iubeau, vedeai sînge curgînd.

Cînd alergau, era vînt,
Cînd plîngeau, era viață viînd,
Cînd dormeau, era fără nici-un regret.

Cînd munceau, ieșea cu boală,
Cînd pîndeau, era spaimă și piază rea,
Cînd se jucau, era altceva,

Cînd se jucau, era ca toată lumea
Ca tine, și ca mine, ca voi și ca noi și toți ceilalți,
Cînd se jucau, te uimea.

Dar cînd vorbeau, era de iubire.
Ar fi dat pentru-o sărutare
Și ce sînge le mai rămînea-n mîdulare.

Mîinile lor aveau lîinii nenumărate
Care se pierdeau printre umbre-ncurcate
Ca șinele de tren într-o pădure.

Cînd se așezau, era mai fâlnic decît regii regilor
Și idoli se ascundeau după crucile lor
Cînd treceau pe lîngă ele cu pas drept și ușor.

Li se aduseseră capetele la fiecare
De douăzeci de ori, de o sută de ori, —
Regăsite pe la serbări sau la vîntoare,

Dar niciodată n-au mai vrut să le ia înapoi
Testele-astea-n care ochii lor străluceau
Și-n creierile cărora le dormeau amintirile.

Asta poate că nu era o afacere
Pentru pălărieri și dentiști, —
Bucuria unora pe alții-i face triști.

Cei patru fără gît mai trăesc și astăzi, e sigur.
Cunosc cel puțin pe unul din ei
Și poate și pe ceilalți trei.

Primul, e Anatol
Al doilea, e Croquignolle,
Al treilea, -i Barbemolle,
Al patrulea, -i tot Anatol.

Îi văd din ce în ce mai puțin,
Fiindcă, pînă la urmă, e-o jale
Să te-nhați cu asemenea pușlamale.

(Les sans-cou)

Robert Desnos (1900—1945): «Deuil pour deuil» (1924); «C'est les bottes de sept lieues cette phrase: «Je me vois» (1926); «La liberté ou l'amour» (1927); «Corps et biens» (1930); «The Night of Loveless Nights» (1930); «Les Sans-Cou» (1934); «Les portes battantes» (1936); «Fortunes» (1942); «État de Veille» (1943); «Choix de poèmes» (1945); «Chantefables et Chanteurs» (1952); «Domaine public» (1953).

Pelicanul

Un căpitan zis Jonathan,
Pe cînd mergea pe-al op's'pcelea an,
A prins odată-un pelican,
Într-un ostrov de pe ocean.

Și-ăl pelican, la Jonathan,
Oud, în zori, un ou bălan,
Din el ieși un pelican.
Leit la pană și cloncan.

Și-acest al doilea pelican
Oud și el un ou bălan
Din care a ieșit taman
Un alt, la fel de năzdrăvan.

Și asta poate ține mult și-n van,
De nu faci iute-omlet cu parmezan.

(Chantefables et Chantefleurs
— Domaine public)

Furnicarul

— Ai văzut în cale-un furnicar?
Cer clar, cer gri, cer alb, cer funerar.
— Ai văzut în cale-un furnicar?
Cer clar, cer gri, cer alb, cer funerar
— Ai văzut în cale-un furnicar?
Cer clar, cer gri, cer alb, cer funerar.

Nu, n-am văzut nici-un furnicar!
A intrat în conacul lui sub cașar
Apoi cu negru-i feștilar
A stins oricare sfేశnicar. —
E noapte fără de hotar.

(Chantefables et chantefleurs
— Domaine public)

Petrus d'Aubervilliers

Fiindcă-i bușit de pincă și de haleolă are,
Murdarul din Auvergnă, clănțău la ștăbi pe-nscris,
Cît rîncedele-i foale o să-și mai umfle, oare,
Cu sînge, cînd flăcăii uciși sînt la Paris!

Nu-l vezi? Nu-i prins! Ba este ochit, cu el s-a zis,
Un cioc de felinar îi va fi spînzurătoare,
Fără jurași și public, și fără preaviz,
Brînzoiului ce astăzi ne-aduse la strîmtoare.

De-i albă-a lui cravată, de funie-o să fie,
Că are boabe negre, că -o să și le sfîșie,
Va trebui să-și vîndă blazonul la telal!

Se-ndoapă, roade, toarnă, și-oricînd, și pe-orice vreme
La Kleberstrasse-așteaptă stăpînii lui să-l cheme.
Dar las' că-l vom chema noi, — și fără cod penal.

(Domaine public)

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

Antonin Artaud

Poet negru

Poet negru, un sîn de fecioară
te hărțuie
poet amărît, viața se frînge
și orașul arde,
și cerul se resoarbe-n ploaie
condeiul tău zgîrție inima vieții.

Pădure, pădure, mișună ochi
pe crestele multiplicare;
păr de furtună, poezii
călăresc cali, cîinii.

Ochii se-nfurie, limbile se-nvrîtesc
cerul se revarsă-n narine
ca un lapte hrănitor și albastru;
sînt agățat de gurile voastre
femei, inimi tari de oțel.

(L'ombilic des limbes)

În românește de VIRGIL TEODORESCU

Antonin Artaud (1896—1948): «Tric-Trac du ciel» (1923); «L'Ombilic des limbes» (1925); «Le père noir» suivi de «Fragment d'un journal d'enfer» (1925); Artaud a trăit internat într-o casă de sinistrită din 1937 pînă în 1946. Numeroasele texte scrise de el în această perioadă și ulterior sînt cuprinse în volumele de opere complete publicate postum, «Oeuvres complètes» I—V (1956—1963).

Tinerele fete torturate

Aproape de o casă de soare și păr alb
o pădure își descoperă facultăți amoroase
și un spirit sceptic

Unde-i călătorul întreabă ea
Călătorul pădure se întreabă din ce-o fi făcută
ziua de mîine

E despuiat și bolnav
Este tot atît de celebru ca și mecanica
Își cheamă cîinele
și un asasin vine să-și răzbune ofensa

Mîna unuia stă pe umărul celuilalt
Și tocmai aici intervine spaima o femeie foarte frumoasă
într-o blană de vizon

O fi goală sub blană
O fi frumoasă sub blană
O fi voluptoasă sub blană
Da da da și iar da
E tot ce vreți
Este plăcerea plăcerea-ntreagă unica plăcere
plăcerea pe care copiii o așteaptă la marginea pădurii
și pădurea o așteaptă aproape de casă

(Le grand jeu)

În românește de VIRGIL TEODORESCU

Benjamin Péret (1899—1959): «Le passager du transatlantique» (1921); «Au 125 du boulevard Saint-Germain» (1923); «Immortelle maladie» (1924); «152 proverbes mis au goût du jour» (în colaborare cu Paul Eluard) (1925); «Il écrivait une boulangère» (1925); «Dormir, Dormir dans les Fieures» (1927); «Le grand jeu» (1928); «Et les sens mouraient» (1928); «De derrière les Fagots» (1934); «Je sublime» (1936); «Main Forte»



Crimă sportivă

criminalul coboară cu parașuta
ca să risipească bănuielele îndreptate cu grație
împotriva corpului său prețios și a bunelor intenții
ale chipului său spațios
și împlinește crima în 10 atitudini brutale și pitorești
iată urmările iubirii la cinematograful unde duc drumurile
îdrilor omogene

(De nos oiseaux — 1923)

prin foc vînt împușcături
fără flacără fără suflu fără pușcă
precum cuvîntul dreptății luminate în miezul lui
frica peste tot prezintă definitivă
asemenea fructului noptea imensă a singurătății
și în coasta sa omul larg deschis la pîndă

ce a făcut din care sălbatcă tăcere
i s-a sigilat viața cu o lovitură în falcă
falca a vieții sale bălăcindu-se în adolescență
a unei stele explodate jos pe un teren viran

el n-a înțeles nimic macină în capul său
genunchii fulgerați cuvintele risipite
jurîmpejurul privirii sale înfiorate
fluxul nevăzut al orașelor al satelor
și oțelul unanim al soarelui lor teribil

(Terre sur terre)



Patruzeci de cîntece și necîntece

IX

am în capul meu un cal
care sare și-mi dă ghes
am în sînge o albină
vorbe-mi spune de iubire

dar albina-nțeapă calul
care-mi spune du-te naibii
totuși eu n-am nici o vină
vină-i poate primăvara

(Poètes d'aujourd'hui)

În românește de: SAȘA PANĂ



ARP: Ilustrație la
«De nos oiseaux»
de TRISTAN TZARA

Tristan Tzara (1896–1964) «La première aventure céleste de Monsieur Antipyrine» (1916); «Vingt-cinq poèmes» (1918); «Cinéma calendrier du cœur abstrait» (1920); «De nos oiseaux» (1923); «Mouchoir de nuges» (1925); «Indicateur des chemins de cœur» (1928); «L'arbre des voyageurs» (1930); «L'homme approximatif» (1931); «Où boivent les loups» (1932); «L'antiré» (1933); «Sur le champ» (1935); «Grains et issues» (1935); «La main passe» (1935); «Romures» (1936); «Vigies» (1937); «La deuxième aventure céleste de M. Antipyrine» (1938); «Midi gagnés» (1939); «Une route seul soleil» (1944); «Ça va» (1944); «Le cœur à gaz» (1946); «Entre-temps» (1946); «Le signe de vie» (1946); «Terre sur terre» (1946); «Vingt-cinq et un poèmes» (1946); «La fuite» (1947); «Phases» (1949); «Sans coup-férir» (1949); «Parler seul» (1950); «De mémoire d'homme» (1950); «Le poids du monde» (1951); «La première main» (1952); «La face intérieure» (1953); «À haute flamme» (1953); «La bonne heure» (1953); «Mianes» (1955); «Le temps naissant» (1955); «Le fruit permis» (1956); «Frère bois» (1957); «La rose et le chien» (1958).

LÉON-PAUL FARGUE

Pinze, felurite lucruri

Pinze, felurite lucruri atrînd de grinzii,
Pușca veche doarme încrămîntă
Pe zidul curat,
Fii liniștită. Toate sînt ca altădată. Ascultă,
Căminul înalt își păstrează vechiul lui vuiet
Și un miros brun și trist
Și o aripă albastră de funingine lucioasă.
Un aer bătrîn se lasă de sus
Peste căminul cu chipuri naive
Și cu cești de tombolă, cu toarte de aur.
Farfuriile stau rezemate pe polițele raftului
Unde șiruri de fructe se învîrtesc și miros
În umbră.
Deschid un sertar în care se află nuci găunoase,
Un briceag cu douăzeci de lame și fel de fel
De mărunțșuri de maniac.
Miroase a scorbură și a pîper și a foarte departe.
Aduce a miere și a biserică, a ploane
Și a martiriu.
Un vînt călduț face ca viespile
Să ciocănească în fereastra albastră, dîndu-i tîrcoale. . .
Două pisici mari trec ușor, ca o soapță,
Și ridică priviri în care veghiază plictiseala de aur.

(Cahiers du Sud—286, 1947)

Léon Paul Fargue (1876–1947): «Tancerê» (1911); «Pour la musique» (1912); «Poèmes» (1912); «Espaces (Vulturne, Epaisseur)» (1928); «Sous la lampe» «Bandit, Suite familière» (1928); «D'après Paris» (1932); «Le piéton de Paris» (1939); «Haute solitude» (1941); «Refuges» (1942); «Lanterne magique» (1943).

Urme

CHIOȘCURI

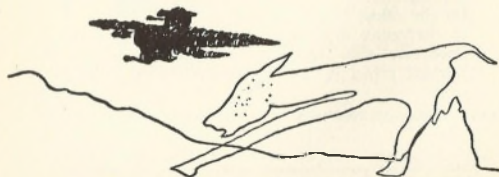
Zădarnic vine marea lute
Din fundul zării, picioarele cumiști ca să-ți sărute,
Tu ți le tragi
Mereu la timp.

Tu taci, și eu nu spun nimic.
Nici nu ne mai gîndim la asta, poate.
Dar licuricii vin tot mai aproape
Cu ale lor lanterne fermecate
Anume spre a face să lucească
În ochii tăi, această lacrimă curată
Pe care-am fost silit cîndva s-o beau.
Și marea-i prea destul sărată.

Pe urmă, o meduză blondă și albastră
Ce vrea, -ntristîndu-se, să-nvețe,
Străbate-aglomerate etaje ale mării,
Curată, clară, ca un ascensor,
La fața apei își deschide lampa
Ca să te vadă, pe nisip,
Cum simulezi, plîngînd, cu umbreluța
Cele trei cazuri de egalitate a triunghiurilor:

(Anthologie KRA)

În românește de GEO DUMITRESCU



SAINT-JOHN PERSE

Istoria Regentului

Ai învins ! ai învins ! Cum sîngele era frumos și mîna
care-n tre degete ștergea un tăiș ! . . .

Era,
sînt luni de atunci. Și ne fusese cald. Îmi amintesc de femei
care fugeau purtînd colivii cu păsări verzi; de infirmii ce zeflemiseau;
și de împăcați rastogoliți în cel mai mare din lacurile acestei țări . . .
de profetul care fugea pe după uluci, strîngînd cu genunchii o
cămîlă chioară . . .

Și o întregă seară, în jurul focurilor, îi rînduîră pe cei mai
destoinici dintre destoinicii

care pe fluier și pe triunghi știu să țină un cîntec.

Și rugurile se prăbușeau încărcate de fruct uman. Și regii ador-
meau goi în mireasma morții. Și cînd dogoarea părăsise cenușa
fraternă,

noi am cules oasele albe pe care iată-le
plutind în vinul pur.

Saint-John Perse (n. 1887) : « Elages » (1911); « Anabase » (1926); « Amitié du Prince » (1924); « Exil » (1942); « Hules » (1944); « Quatre poèmes » (1944); « Vents » (1946); « Amers » (1957); « Chronique » (1960); « Œuvre poétique I-II » (1960).

Cronica

5

Virstă mare, iată-ne. Întîlnirea fixată, și de mult timp, cu acest
ceas al marilor sensuri.

Seara coboară, și ne readuce, cu capturile noastre de larg, Nici
o dală familială pe care să răsună pas de om. Nici o locuință în oraș
sau curte pavată cu trandafiri de piatră sub bălțile sonore.

Este timpul să ardem bătrînele noastre vase năboite de alge.
Crucea Sudului e deasupra Vămii; fregata-Vultur a reajuns la insule;
vulturul-harpie e prin junglă cu maimuța și cu șarpele-vrăjitor.
Și estuarul e imens sub povara cerului.

Virstă mare, iată capturile noastre: deșarte sînt, iar mîinile
noastre libere. Drumul e străbătut și încă nu e străbătut; lucrul e
spus și încă nu e spus. Și ne întoarcem încărcăți de noapte, știind
despre moarte și naștere mai mult decît te învață un vis de om.
După orgoliu, iată gloria, și această limpezime a sufletului înflorind
în sabia mare și albastră.

În afara legendelor somnului toată această imensitate a ființei
și această mișurare a ființei, toată această pasiune de a fi și toată
această putere de a fi, ah! tot acest foarte mare suflu călător ce
la călcîiele sale stîrînește, cu zborul lungilor sale pliuri — prea înalt
profil în mers la patratul porților noastre — trecerea cu mari pași
a fecioarei nocturne!

(Chronique)

În românește de AUREL RĂU

JULES SUPERVIELLE

Matematici

Marie Blanchard

Elevi sînt patruzeci în sală
Și un triunghi pe-o tablă goală,
Un cerc cam surd, nesigur poate
Doar centrul ca o toboă-i bate.

Și litere fără cuvinte
Și fără țară, suferinde.
Trapezul dur e-un paradis.
Un glas mai tare, mai încet,
Problema-n furia-i nerodă,
Se mușcă singură de coadă.

Se cască-un unghi asemenea.
Lupoaică-o fi? O fi cățea?

Și toate cifrele din lume
Insecte fojgîind avan
Se fac și se desfac anume
Sub ochii fiici de băietan.

(Gravitations)

Un bou cenușiu al Chinei

Un bou departe-n China
Culcat frumos în staul
Spinarea și-o desdoie
Iar în aceeași clipă
Un bou din Uruguay
Se-ntoarce-ncet să vadă

Jules Supervielle (1884—1960): « Brumes du passé » (1900); « Comme des voiliers » (1910); « Poèmes » (1919); « Les poèmes de l'humour triste » (1919); « Debarcadères » (1922); « Gravitations » (1925); « Oloren Sainte-Marie » (1927); « Sair » (1928); « Le forçat innocent » (1930); « Bonne à la source » (1933); « Les amis inconnus » (1934); « Phosphorescences » (1936); « La fable du monde » (1938); « Compagnons du silence » (1939); « Les poèmes du la France malheureuse » (1941); « Choix de poèmes » (1944); « 1939—1945 » (1946); « A la unite » (1947); « Dix-huit poèmes » (1947); « Choix de poèmes » (1947); « Oubliuse mémoires » (1949); « L'escalier » (1956); « Le corps tragique » (1959).

Dacă-a mișcat ceva
 Și zi și nopțe zboară
 O pasăre hoinară
 Înconjură planeta
 Într-un ocol ușor
 Fără să o atingă
 Fără să stea din zbor.

(Le forçat innocent)

Ploaia și tiranii

Văd ploaia, gravu-i ton
 Făcînd să strălucească
 Planeta pămîntească
 Ploaia căzînd din cer
 Ca-n timpul lui Homer
 Ca-n timpul lui Villon
 Căzînd ca alte ploi
 Pe mame și pe prunci
 Pe blăniile de oi
 Căzînd ca și atunci
 Fără să miște cîntu-i
 Nici mintea cea îngustă
 Nici pe tirani umplîndu-i
 De o uimire justă
 O ploaie cu strop mic
 Pe-o Europă-n stare
 Pe oameni să-i strecoare
 Într-un același plic
 Chiar dacă trece iară
 Parada militară
 Cu toate că-n ziare
 Sînt multe semne rele
 O ploaie cu strop mic
 Căzînd peste drapele.

(La fable du monde)

În românește de NINA CASSIAN

PIERRE-JEAN JOUVE

Făptura

Făptura e frumoasă. E tare ca infernul
 Curată e ca munții azurii
 Miloasă precum norii unor înalte ceruri
 Și singură ca-ndepărtata moarte
 Și veselă ca astrul călare pe abis
 O, cine n-a văzut-o în gîndul lui adînc?

Cine o vede însă n-o vede, o dorește
 De greutatea-i însăși mereu înspăimîntat
 Iar cine n-a văzut-o necontenit o vede
 Cine-o ndrăgește, chiar și fără iubire, -i veșnic
 Cu inimi ostenite cîntăm o stea perfectă
 Ce prin grosimi de piatră ne face semn mereu.

(Porche à la Nuits des Saints)

În românește de GEO DUMITRESCU

Pierre Jean Jouve (n. 1887): « Tragique » (1923); « Prières » (1924); « Les Mystérieuses notes » (1925); « Noces » (1928); « Le paradis perdu » (1929); « Sœur de sang » (1933); « Urne » (1936); « Hélios » (1935); « Matière céleste » (1937); « Kyrie » (1938); « Vers majeurs » (1942); « Glorie » (1942); « Porche à la nuit des Saints » (1942); « Les témoins » (1943); « La vierge de Paris » (1946); « Diadème » (1949); « Ode » (1951); « Langue » (1952); « En miroir » (1954); « Liryque » (1956); « Mélodrame » (1957); « Invention » (1958).

HENRI MICHAUX

Un om pașnic

Întinzându-și miinile dincolo de pat, pe Plume îl năpădi mirarea că degetele lui nu întâlneau peretele. « Uite, se gândi, i-or fi mâncat furnicile... » și adormi din nou.

Puțin după aceea, nevastă-sa se înclăștă de el, zgâlțându-l: « Privește, trîntorule! I zice, în vreme ce tu oboseai cu somnul, ne-au furat casa ». Într-adevăr, asupră-le, se așternea din toate părțile un cer netulburat. « Ha! păi s-a și făcut », gândi el.

Se auzi mai apoi un zgomot. Era un tren care venea peste ei cu toată viteza. « După cît pare să fie de grăbit, gîndi Plume, va ajunge cu siguranță înaintea noastră » și adormi din nou.

Pe urmă îl trezi frigul. Era tot stropit de sînge. Cîteva bucăți din trupul neveste-sii zăceau în preajmă. « Împreună cu sîngele, gîndi el, totdeauna se ivesc o sumedenie de neplăceri; dacă s-ar fi putut ca trenul acesta să nu treacă, tare fericit aș fi fost. Dar, de vreme ce-a trecut... » și adormi din nou.

— Ei, hai! rostea judecătorul, să vedem ce lămurire dai faptului că soția dumitale s-a rănit într-aga hal, încît a fost găsită sfîrtecătat în opt bucăți, fără ca dumneata, care erai alături, să fi putut face

Henri Michaux (n. 1899): « Fables des origines » (1923); « Les rêves et la jambe » (1924); « Qui je suis » (1927); « Ecuador » (1929); « Mes Propriétés » (1929); « Un certain Plume » (1930); « Un barbare en Asie » (1933); « La nuit remue » (1935); « Voyage en Grande Garz-bagne » (1936); « Entre contre et absence » (1936); « Plume », précédé de « L'Intain Inté-rieur » (1937); « Sifflets dans le temple » (1938); « Peintures » (1939); « Au pays de la magie » (1942); « Arbres des Tropiques » (1942); « Exorcismes » (1943); « Tu vas être père » (1943); « Labyrinthes » (1944); « Le lobe des monstres » (1944); « L'espace du dedans » (pages choies) (1944); « Epreuves, Exorcismes 1940—1944 » (1945); « Liberté d'action » (1945); « Apparitions » (1946); « Ici Poddéma » (1946); « Arriver à se réveiller » (1946); « Nous deux encore » (1948); « Meodosems » (1948); « Ailleurs » (1948); « La vie dans les pits » (1948); « Poésie pour pouvoir » (1949); « Lecture » (1950); « Passages » 1937—1950 (1950); « Tranches de savoir » (1950); « Veille » (1951); « Mouvements » (1951); « Nouvelles de l'étranger » (1952); « Face aux verrous » (1954); « Quatre cents hommes en voix » (1956); « Miserable miracle » (1956); « L'Infini turbulent » (1957); « Paix dans les brisements » (1959); « Vigiles sur cibles » (1959); « Connaissance par les Gouffres » (1961); « Vents et poussières » (1962).

un gest de apărare, fără ca măcar să-ți fi dat seama. Iată misterul. Toată cheia într-asta stă.

«Pe-o astfel de cale n-o pot ajuta», gîndește Plume, și adoarme din nou.

— Execuția va avea loc mline. Acuzat, ai să mai adaugi ceva?

— Iertăți-mă, zise el, n-am urmărit dezbaterea. Și adormi din nou.

(«Plume», precede de «L'Intain Intérieur»)

Îndeletnicirile mele

Rareori pot vedea pe cineva fără să-l iau la bătaie.

Altora li-i la-ndemină monologul interior. Mie

nu. Eu simt o mai deosebită plăcere să bat.

Sînt înși cu care mă pomenesc așezîndu-se în fața mea la restaurant și care nu spun nimic și care rămîn un oarecare timp locului, fiindcă-s hotărîți să mănînce.

Uite unul.

Mi-l înhăț, poc.

Mi-l înhăț iar, poc.

Îl așez pe umerăș.

Îl scot.

Îl pun iar la loc.

Iar îl scot.

Îl trîntesc pe masă, îl îndes și-

Îl înăbuș.

Îl umplu de mînjeli, îmi revărs apele înecului peste el.

El învie.

Îl iau la clătît, îl întind (încep să mă înfurii,

trebuie să termin), îl frec, îl string, îl desfac și-

Îl vîr în paharul meu și azvîrl cu silă conținutul

pe jos și-i spun garsonului: «Servește-mă, hai, cu-n pahar mai curat».

Dar mă simt prost, achit repede

nota și plec.

(Mes propriétés)

În țara magiei

A umbra pe amîndouă malurile unui riu este, dimpotrivă, un exercițiu — obositor de neplăcut dealtfel.

Destul de ades poate fi văzut cite un astfel de om (învățăcel într-ale magiei) mergînd în susul unui fluviu, pășind și pe unul și pe celălalt mal într-aceiași timp: tare preocupat, el nu vă zărește. Căci izbutilile sale-s fragile și nu îngăduie nici un soi de neatenție. El se va găsi nezăbavnîc, din nou, singur pe un mal și ce biruintă atunci!

Pentru construirea drumurilor ei au la îndemînă o pensulă de pavat.

Mai au și una de clădit. Trebuie știi locurile de mai departe au chiar și o pușcă de clădit. Trebuie să știi să întinzi însă foarte bine, foarte bine. A spune care-i rațiunea, — de prisos. Cui i-ar place să se pome-nească, bunăoară, în cap cu un acoperiș?

(Au pays de la magie)

Arale

Începu atunci marea bătălie a statuilor. Asta fu în anul calului de foc și a fost o ucidere de nespus. Nu-și puteau pune viața la adăpost nici tînr nici bătrîn. Trebui ră să și-o sacrifice.

Pentru statuie, pentru statuia nemîșcătoare.

Triburi de flăcări striviră triburi de stejar.

Triburi ale săgeții striviră țări de noroi.

Era un spasm lumea toată. Aștia fură anii în care trebui ră să-și ducă viețile.

(Epreuves, Exorcismes)

În românește de ION CARAION

RENÉ CHAR

Inventatorii

Ei au venit, obscurii pădurari de pe versantul celălalt, necunoscuți de noi, rebeli la obiceiurile noastre.

Ei au venit, mulțime.

Întreaga ceată s-a oprit la linia care desparte cedri
De cîmpul vechilor recolte de-acum încolo irigat și verde.

Îi încălzi se mersul prea îndelungat

Șapca li se frîngea pe ochi, piciorul Istovit călca în vag.

Ei ne-au zărit și s-au oprit.

Vizibil nu se așteptau să ne găsească

Pe brazde bine încheiate și pe pămînturi moi,

Nepăsători cu totul la vorbe și la întîlniri.

Ai noștri, ridicîndu-și fruntea, i-au încurajat.

Cel care mînuia mai bine cuvîntul s-a apropiat, pe urmă un al doilea,
la fel de dezrădăcinat și lent.

Noi am venit — ne-au spus — să vă vestim sosirea pe cîrînd a
uraganului, dușmanul vostru implacabil.

Nici noi, asemeni vouă, nu-l cunoaștem

Decît din ce ne-au povestit și ne-au încredințat strămoșii.

René Char (n. 1907): « Arsenal » (1929); « Le combat des secrets » (1930); « Ralentir travaux » (în colaborare cu André Breton și Paul Eluard) (1930); « Arcène » (1930); « L'action de la justice est droite » (1931); « Le marteau sans maître » (1934); « Moulin premier » (1936); « Dépendance de l'adieu » (1936); « Placard pour un chemin des écoliers » (1937); « Dehors la nuit est gouvernée » (1938); « Le visage nuptial » (1938); « Seuls demeurant » (1945); « Premières allusions » (1945); « Feuilles d'Hypros » (1946); « Le poème pulverisé » (1947); « Fureur et mystère » (1948); « Fête des arbres et du classeur » (1948); « Dehors la nuit est gouvernée » (1949); « Le soleil des eaux » (1949); « Claire » (1949); « Les matins » (1950); « Art bref » (1950); « A une sérénité crispée » (1951); « Pômes » (1951); « La parcelle et la Prairie » (1952); « Lettres Amoreuses » (1953); « Arriver histoire du poème pulverisé » (1953); « Le rempart de brindilles » (1953); « Poèmes des deux années » (1955); « Recherche de la Base et du Sommet » (1955); « La bibliothèque est en feu » (1956); « En trente-trois morceaux » (1956); « Poèmes et prose choisis par René Char » (1957); « Les compagnons dans le jardin » (1957); « L'indulgence lointaine » (1961); « La parole en archipel » (1961).

Dar cum se face că sîntem ciudat de fericiti în fața voastră și ne
simțim deodată ca niște copii?

Le-am mulțumit și i-am lăsat să plece

Dar înainte de-a pleca ei au băut, și mîinile le tremurau, și ochii
le rideau pe margini.

Oameni de arbori, oameni de secure, capabili să înfrunte orice spaimă
dar înapți să conducă apa, să alinieze clădirile și să le zugrăvească
în culori plăcute.

Ar ignora grădinile de iarnă și economia bucuriei.

Sigur, i-am fi putut convinge și-am fi putut să-i cucerim

Căci totdeauna spaima de uragan te tulbură și te neliniștește.

Da, în curînd avea să vină uraganul ;

Dar merita aceasta oare osteneala de-a vorbi și de-a, clinti din matcă
viitorul?

Acolo unde sîntem, nu există neliniște și nici teamă urgentă.
(Les matinaux)

Meteori robuști

În pădure se ascultă viermele cum fierbe
Crisalida întorcînd spre fața clară
Liberarea ei firească

Oamenilor le e foame
De cărouri tainice de unelte crude
Sculați voi vite de măcelărit
De atîns soarele

Le marteau sans maître

În românește de GELLU NAUM

JACQUES PRÉVERT

Sărbătoarea continuă

În jurul orei zece
Stă rezemat de bar
Un instalator înalt de statură
Îmbrăcat de duminică deși e luni
Și cîntă pentru sufletul lui
Cîntă că e joi
Că nu merge la școală
Că nu mai e război
Că a terminat cu lucrul
Că viața e frumoasă
Și fetele drăgute
Și merge clătînindu-se pe lîngă bar
Dar ascultînd de firul lui cu plumb
Se oprește drept în fața negustorului
Au să vină trei țărani și-au să-ți plătească mănăile
Apoi dispăre-n soare
Fără-a mai face plata
Dispăre-n soare și continuă să cînte.

(Histoires)

Jacques Prévert (n. 1900): « Paroles » (1946); « Histoires » (1946); « Poèmes » (1946);
« Spectacle » (1951); « Le Grand Bal du printemps » (1951); « La pluie et le beau temps »
(1955); « Histoires et d'autres histoires » (1962).

Sărbătoare

Unde mergi copile cu aceste flori
Prin ploaie

Plouă cu șiroaie
Azi e ziua broaștei
Și broasca e
Prietenă mea

Ce vorbești. Dar crezi că se cuvine
Să-i duci flori unei jivine
Și încă unui batracian
Hotărât lucru dacă nu-l ținem din scurt
Din băiatul ăsta o să iasă un golan
Și-o să ne trezim că ne face
Cine știe ce figură

Figuri fac și norii pe sus
Și n-are nimeni nimic de spus

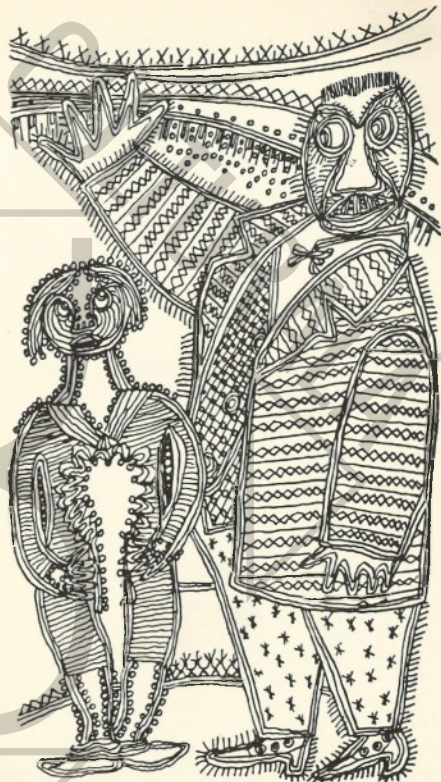
Băiatul ăsta le face pe toate după cum îi taie capul
Vrem să facă după cum ne taie pe noi

Ah tată
Ah mamă
Ah unchiule Sebastian

Nu cu capul meu înțeleg și-mi ascult
Inima neastîmpărată
Astăzi e sărbătoare
De ce nu pricepeți odată
Ah nu-mi pune mîna pe umăr
De braț nu mă ține
Broasca m-a făcut să rid de-atîtea ori
Și-n flecare seară cîntă pentru mine

Dar iată-i că-nchid ușa
Se-apropie de mine ușor
Le strig că-i sărbătoare
Dar mă acuză capetele lor.

(Paroles)



Timp frumos

Un pământ roditor
O lună cumsecade
O mare bucuroasă de oaspeți
Un soare surizînd
Deasupra apei
Copilele sărace
Și toți băieții de pe lume
Se lasă pradă celei mai profunde bucurii
Nu va mai fi vară nu va mai fi iarnă
Nu vor mai fi toamnă primăvară
Numai timp frumos tot timpul
Și Dumnezeu zvîrlit din raiul pămîntesc
De-acești copii simpatiei
Ce nu-l mai recunosc drept părinte-al lui Adam și-al Evei
Se duce la uzină să-și caute de lucru
De lucru pentru el și pentru al său șarpe
Dar nu mai sînt uzine
E numai
Un pământ roditor
O lună cumsecade
O mare bucuroasă de oaspeți
Un soare surizînd
Și Dumnezeu cu a lui reptilă
Stă locului
Și fluieră a pagubă mofluz
Depășit de evenimente.

(Histories)

În românește de IOANICHIE OLTEANU

RAYMOND QUENEAU

Atîta omenească sudoare

Atîta omenească sudoare
atîta sînge stricat
atîtea milini care-au înnoptat
atîtea fiare
atîția dinți ruși de-a adevărat
atîtea uri care
atîția ochi atîta holbat
atîta deschisfluturare
atîta deschisfluturatec — leat
atîta turlitubare
atîția popi atîția căci
atîtea războaie și-atîtea păci
atîți diplomați și-atîți căpitani
atîția ani de regi și-atîtea regine de ani
atîția ași atîția valeți
atîția suspini și-atîția regreti
atîta nenorocire și-oboseală ce-ndură
atîtea vieți cu piuitul la gură
atîtea roși atîta spînzurătoare
atîtea suplicii desfătătoare
atîtea roși atîta spînzurătoare
atîtea vieți cu piuitul la gură
atîta nenorocire atîta oboseală ce-ndură
atîția suspini și-atîția regreti

Raymond Queneau (n. 1903); « Chêne et chien » (1937); « Les ziaux » (1943); « L'instant fatal » (1946); « Bugoliques » (1947); « Peste cosmogonie portative » (1950); « Si tu t'imagines » (1952); « Le chien à la mandoline » (1958); « Sonnets » (1958); « Cent mille milliards de poèmes » (1961).

atîția ași atîția valeți
 atîția ani de regi și-atîția regine de ani
 atîți diplomați și-atîți căpitani
 atîția războaie și-atîția păci
 atîția popi atîția căci
 atîța tulitutubare
 atîț deșuchișlășturatec-leat
 Atîța deșuchișlășturare
 atîția ochi atîța holbat
 atîtea uri care
 atîția dinți ruși de-a adevărat
 atîtea fiare
 atîtea mîini care-au înnoptat
 atîța sînge stricat
 atîța omenească sudoare

(L'Instant fatal)

Pentru o artă poetică

Dumnezeu dumnezeilor lui ce mai chef mi-i să scriu un pui de poem
 tîii că tocmai trece unul
 pis pis pis
 hai încoa să te-nșir
 pe ața cu mărgele a celorlalte poeme-a mele
 hai să te bag într-o țevă
 în pilula operelor mele complete
 hai să te ciucesc
 hai să te-nrimez
 și să te-nrimez
 și să te liridezmierez
 și să te-mpegastîp
 și să te-nlinotipez
 și să te vîr sub teascul rotativei
 he ! porcul
 a șters-o

(L'Instant fatal)

Nicolas cîine de experiență

Nicolas
 Ai 'ușit din spital
 Ți s-a spus că n' te doare
 Nu eai decît un animal
 Nicolas
 'abar n-aveai
 Nicolas
 Ți s-a spus că eai atăcat umplut
 Cu Lepră cu Coree cu Holeră
 Un labirint întreg
 Nicolas
 'abar n-aveau
 Nicolas
 Toa! lumea te-a 'ăituit
 Au da' iar p'ște tine-n strada Frumoasa Vinătoare
 Und' nu trebuia 'ă te duci
 Nicolas
 'abar n-aveai
 Nicolas
 Cu un rinichi în gît umblai
 C-o aortă găurită
 Cu sîrîtecături cam pe unde vrei și pe unde nu vrei
 Dar tu Nicolas
 'abar n-aveai
 Nicolas
 Eai cu adevărat un om
 Așa sîntem toți
 Harcea-parcea pancreasul
 Stomacul vîrit în niscai rom
 Nișel creier în burtă
 Bojocii la capătul degetelor
 Mașele în vîrfurile nasului
 O ureche prin ficat
 Așa sîntem cu toții
 Nicolas
 Și ca și tine habar nu avem

(Si tu t'imagines)

În românește de ION CARAION

JOË BOUSQUET

Fratele meu umbra

Cu pantofi de lută subțire
Jucați de mîini în balans
Portarul de cimitire
A stîrnit drumul la dans.

Cu sandale de cenușă
Clopotarul a venit
Să ia vorba jucăușă
Spusă-n somn de cel iubit.

Absența-n pantofi de ceteni
Își dă inima pe veci
Vîntului, unic prieten,
Care schimbă zile reci.

Cu surcelele-n spinare
Bătrîna-n galeții de pai

(Jean ROUSSELOT: La poésie francise)

Clopotul întunericii

Oricare nea ne-mbie
Un rău necunoscut
Doar ziua o să vie
La nunta ei în lăut

Joë Bousquet (1897–1950): « La fiancée du vent » (1930); « Il ne fait pas assez noir » (1932); « Le rendez-vous d'un soir d'hiver » (1933); « Une passante bleue et blonde » (1934); « Lumière infranchissable pourriture » (1935); « Les petits papiers de Monsieur Sureau » (1935); « L'une, l'autre, L'une et l'autre » (1935); « Le mal d'enfance » (1936); « Traduit du silence » (1936); « Le passeur s'est endormi » (1939); « Iris et petite fumée » (1939); « Le médiant par bonté » (1945); « Le meneur de lune » (1946); « L'œuvre de la nuit » (1946); « La connaissance du soir » (1947); « La neige d'un autre âge » (1953).

Cei duși nu știu că-odată
La zece ani, în veac,
Absența stă să scoată
Bobocul alb de mac

În străt la noi acasă
Pe rînd mari flori de-argint
Cu geana mea apasă
Ai zilei ochi ce mint

Unde-i culoarea unde
Cît noaptea stă sub cer
Roșul aripa-și vinde
Albul se stinge-n ger

Pe aceste buze sumbre
Un fluture răpus
Printre umbră și umbră
Iubirea ni s-a dus

Rîzi toți te-auscultă-n zare
Îndreaptă-ți ochiul galb
Către nebuna care
Nu crede-n macul alb

Numele tău nu-i nime
Ci propriul său secret
Fiori și-ntunecime
De codri-ntr-un boschet

Culege flori de ghioță
Frig alb pe zări căzu
Raza ce-ți umblă-n față
Ce-i dacă nu ești tu ?

(Poètes d'aujourd'hui)

În românește de ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

AUDIBERTI

De-ar fi să mor

De-ar fi să mor, ducă-se văduva mea
la Javel lângă Citron.
Acolo, la crîșma
«Frumosul Brunet», va găsi

trei muzicanți ambulanți
ce-i vor cînta — mi, re, mi —
aria Miticuței Tane
care, poate, m-ar fi iubit

deoarece ea nu dăruia decît o umbră
pe parcursul viorilor.
Soția mea, o noembrie al meu,
sub pămînt zilele sînt atît de încete.

(Race des hommes)

Temniță

O ciocănitură pentru a. Două pentru b.

Lumea începe să miște. Se va prăbuși, de !
Trei ciocănituri pentru c. Patru pentru d.
E momentul să începi să te uiți.

Cinci ciocănituri pentru e. Șase pentru f.
Suflet nu mai există. Un cap o mai fi ?

G, șapte ciocănituri. Haș, opt, i, nouă.
Cum am face o lume ceva mai nouă?
Zece ciocănituri pentru j. Încă una pentru k.
Acuși, existența ne va convoca.
Taciturnă de atîtea urlete,

fusta groasă a recruților ne învălui,
învăîndu-ne, pe rînd, umbra clară, sumbra zi,
binecuvîntatul infern, cerul pedepsit,
întregul sfîrșit din înfinit,
Douăsprezece ciocănituri pentru l,
treisprezece pentru m,
fabuloasele jivine ale amorului le blestem,
n, o, p, q, patru cinci, șase s-a zis

și șapte, otravă, tenis,
de asemeni și teama de a pieri
care nutrește onoarea de a suferi.
R optsprezece. S o ciocănitură în plus.
Ea s-a dus. Te simți văduv prea supus.
Douăzeci ciocănituri pentru t,
încă una pentru u. În măsura -n care descrește,
suflul mîna ne-o oprește.
Astăzi se cheamă mîine.

Douăzeci și două și trei pentru cei doi v.
Ce-am mai vrea ? să ne ridice de aici, ce ? !
Pentru x și i-grec patru și cinci.
Călăul însă să nu vie pe aici.
Pentru z o singură ciocănitură, tare.
Întemnițatul se ridică în picioare.

Sorocul scadența-și începuse.
Nu va fi nimic, decît ceea ce fusese.

(La Nouvelle Revue Française, 322/1940)

În românește de ȘTEFAN ROLL

Jacques Audiberti (1899—1965): « Race des hommes » (1937); « Des tonnes de semence » (1941); « La nouvelle origine » (1942); « Toujours » (1942); « Vive guitare » (1947); « Rem-parc » (1953); « La beauté de l'amour » (1955).

JEAN CAYROL

Pericol de moarte

Închideți toate ușile, toate rănilile,
Încelestați-vă gurile, închideți ochii, și mîinile,
Închideți ziua și noaptea, zăvorâți lumea

și nu lăsați pe umărul morților duloșia, povară,
povara soarelui pe arborele prăbușit,
căldura cîrnii peste larba moartă

scuturați de pe trupuri ultimul fir de țărîină
alungați amorțeaua pe care rachiul tăcerii o lasă,
și lemnul ciugulit de păsări,
cîmpurile mușcate de oameni,
orașele de mușcături de umbre torturate

Ca o fiară căzută în cursă
să urle pămîntul
sfîșiat de moartea puilui ei
de durere murind.

(L'Arche — 15/1946)

În românește de VASILE NICOLESCU

Jean Cayrol (n. 1911): « Ce n'est pas la mer » (1935); « Le hollandais volant » (1936); « Les poèmes du pasteur Grimm » (1936); « Les phénomènes célestes » (1939); « L'âge d'or » (1939); « Le dernier homme » (1940); « No man's land » (1943); « Miroir de la Rédemption » (1944); « Poèmes de la nuit et du brouillard » (1946); « Les mots ont aussi des demeures » (1952); « Passe-temps de l'homme et des oiseaux » « Pour tous les temps » (1953);

PIERRE EMMANUEL

Hodorogit de roți

Hodorogit de roți
Și zgîlțit de beznă
Și tobe pentru toți
Și luna mîini de-omături

Legați cinci ore cîm
Se vor mai prinde oare

(Cantos)

Toți pomii smulși acum
Din inimi de orașe

Paris Nantes Bordeaux
Pedepse hărăzite
Livezi frumoase
De gloanțe altoite

Adam adormit

Știngher era-n grădina cu somnurile mii
Încețoșea suflarea-i pămîntul greu de vise.
Și-n noaptea dinainte de cea de-a șaptea zi
Zori noi stăteau să crească din pleoapele-i închise.

Nu-și cunoaștea puterea. Și somnu-i de acum
Era deopotrivă cu larba și flîntina
Dar sînu-i a mișcare sufla întocmai cum
Memoria oceană a cîmpului, bătrîna

În trupu-i patru fluvii o stea-nchegau cu-n gest
Filoane-i prelungeau a vinelor textură
Și aur și electrum, agată și azbest
Îi înmulțeau în suflet lungi umbre pe măsură

Iar ornicul din ceruri socotea liniștit
Sorocul fiecărei în duhul adormit

(Cahiers du Sud — 343/1947)

În românește de VLADIMIR COLIN

Pierre Emmanuel (n. 1916): « Élégies » (1940); « Tombeau d'Orphée » (1941); « Combats avec tes défenses » (1942); « Contes » (1942); « Jour de colère » (1942); « Christ aux enfers » (1942); « Orphiques » (1942); « Babel » (1952); « Le poète lou »; « La nouvelle naissance »; « Évangéliste »; « Le poète et son Christ » (1945); « Poésie, raison ardente » (1947); « Prière d'Abraham »; « Sodome »; « Vissage, nuage, versant de l'âge » (1958).

PATRICE DE LA TOUR DU PIN

Zămisirea lui Ullin

Stufosul mort țîșnit în șa pe calu-n cale
Ca secerat, elan fărmat, și-nmănușat
Cu fier — pumn greu și ghiara : clește pe zăbale.

O criptă-ascunsă-l azvîrlise aspru-n leatul
Acelui cer pe care oblic sufla-n seară,
De lung drum negru și-nălțîndu-și pe zări statul.

Iar ochii-i mari, vai ! ireali, mă fascinară,
Sori enigmatici, dar de cari heralzi vibrează
Și-inițiații-n ritm etern magie cară.

Eu cel pe-ncetul ros de-o mlaștină netrează,
Ce foarte-ar vrea și mai cu-uitare să-l încherbe-a
Poemelor cețoase straniu de rea oază,

De față cu profetul — o ! -mbinări superbe
De litere, aceluia ce-n mine nou tresare,
Desgust găsind și lîncezi pomi prădați de jerbe —

Patrice de la Tour du Pin (n. 1911) : « La Quête de joie » (1933) ; « L'enfer » (1935) ; « Le lucernaire » (1935) ; « Le don de la Passion » (1937) ; « Passages » (1938) ; « La vie recluse en poésie » (1938) ; « Les anges » (1939) ; « Les passants tardifs » (1939) ; « Une somme de poésie » (1947) ; « La contemplation errante » ; « Pépinière de sapins de Noël » ; « Le second jeu ».

Eu mă vedeam, hai-hui, un suflet în pierzare,
O fiară hăituită-a bolții sinilie,
Cum uneori vezi dusă-n străfunzimi de mare.

... Sînt prințu-Ullin, îs prințul inimă pustie,
Tulburător prin nopți de demonii din mine,
Un far în largul mării-ulmit că încă-adie.

Ci-a poeziei ceață-mprăstie-se-n fine :
Ce-mi trebuiesc atari îngăduințe vane,
S-ascundă neputinții-otrava din ciorchine ?

Prin interzise ceruri cu-altfel de capcane,
Am să te-nvăt ce-i forța, cauza și ce e
Al morții ritm ori ale-ademenirii goane.

Tu alte lucruri vezi, s-ar zice, -ntr-o idee,
Întîrzi pe la cite-o tainică iubire,
Sfărmat se cere-orice regret și-ursit să piele.

Făgăduiescu-ți lumi abia mijind subțire,
Văzîndu-ți lipsa nou-sosiții nu te-or crede
Odraslă disperării, -nvături să-ți însire.

Pe drumul care sule-n Cunoaștere, o ! ce de
Căi înspre largul prag al Morții, peste care
Păși-vei, suflet nalt cu liniști mari în plete.

Zorește-te : se cade-a te ivi se pare-n
Afar' de mit, la sînul înălțimii — cum pe
Tot trupu-ți munții-aruncă-o falnică splendoare.

(Împrăstia-mprejură-mi solitudini scumpe
Și-un vînt cu-arzimi, și făr' de fulgere tempeste,
Și toți strigau într-una-n rumpere ori tumbă.)

Puțin — o ! vai — de mers, o ! ce puțin, dar peste ...

(La Quête de joie)

În românește de ION CARAION

ALAIN BOSQUET

Intoarcere

E greu un petec de hîrtie
ce-și ține taina strînsă—ghem !
Aici e totul ironie—
și chiar și cel mai nou poem
ni se ascunde în tăcere.
Sfîrșit e-amorul; prinsă-n laț,
un strigăt doar de decădere
e voluptatea; răsăfați,
culegem vorbe din vîrtejuri:
« sperietori de corbi », cum știi,
ori « nalbe redactînd pe vrejuri
inscripții mortuare »—și
între metafore, ca printre
clini lupi, ne așteptăm apoi
să ne sfîșie-n colți, fierbinte,
chiar cîntul legănat de noi.

(Langue morte, 1951)

Pe marginea poemului

Patru păduri de tigri
sfîșie ținutul.
Opt fluvii de vulturi
(jumătate fără cioc, jumătate fără aripi)
se năpustesc pe străzile portului.
Douăzeci și trei de seisme

Alain Bosquet (n. 1919): « La vie est clandestine » (1945); « A la mémoire de ma planète » (1948); « Syncope » (1951); « Langue morte » (1951); « Quel royaume oublié ? » (1955); « Premier Testament » (1957); « Deuxième Testament » (1959); « Maltre objet » (1962).

În piele de orchidee
își împart ca pe-o tartă de mere
această planetă.
De ce atîta spaimă?
Fiindcă pe terasa unei cafenele,
un poet sătul
a lăsat bacșiș
vreo șalzeaci de cuvinte prea libere.

(Deuxième Testament)

Ghetele

Aici pe mal a fost odat-o gheată
Croită-n piele de meteorit.
Optsprezece metri. Veșnic gata
De dărnicii. S-a și mprietenit

Cu mlaștina. Cînd se porniră sloiuri
Cu dinți de fier, plecă printre vulcani
Și nu se plînsese. Îi plăcură roiri
Vecine: orchidee, șobolani.

Îi părăsi. Îi displăcu. Și dură
Fu pentru tufele ce-adăpostea.
Își blestemă această aventură.
Vru să trăiască numai pentru ea.

Orice dorință i-aducea durere.
De-ar încălța-o barem un picior
De blondă-ori rusă, -și zise în tăcere;
Și-apoi scăzu, scăzu încetîșor.

(Maltre Objet)

În românește de VERONICA PORUMBACU

Cînd merg feciorii să petreacă

Cînd merg feciorii să petreacă
Își pun o floare-n pălărie

Să soarbă-o dușcă de la vrană,
Să guste-o leacă vinul nou,

Să tragă, detunînd, la țintă,
Și ca să sugă caramela,

Cînd merg feciorii să petreacă
Își pun o floare-n pălărie

Se rad pe față de scîlpește,
De parcă perii-s smuși din barbă,

Imbracă haina cea mai bună,
Își pun cămașa cea mai albă.

Cînd merg feciorii să petreacă
Își pun o floare-n pălărie

Să joace fetele la horă,
La lălian la lăutarul,

Să joace polci, cadrile, valsuri,
Să joace fetele zglobii,

Iar trîmbița și clarinetul
Și pe grășuni îi încălzește.

Maurice Fombeure (n. 1906): « Silence sur le toit » (1930); « La Rivière aux oies » (1932); « Les moulins de la parole » (1936); « Chanson de la Grande Hune, D'amour et d'aventure » (1942); « Greniers des saisons » (1942); « Arcantelles » (1943); « A dos d'oiseau » (1942); « Aux crêneaux de la pluie » (1947); « Les doctes brûlées » (1950); « Des Porcra-Minet »; « Pendant que vous dormez » (1953); « Une forêt de charme » (1955).

Cînd merg feciorii să petreacă
Își pun o floare-n pălărie
Și beau să se mai răcorească,
Cînd jocul i-a încălzit prea tare.

Cînd au băut, se iau la ceartă
Și se izbesc cu pumnii-n coaste,

Apoi se duc să le răstoarne
Pe fete-n rîpa de sub ulmi.

Cînd merg feciorii să petreacă
Își pun o floare-n pălărie,

Și beau din nou și iar se bat
Beau pînă pe la cîntători.

A doua zi unde-i găsești?
Culcați în matca riului...

Cînd merg feciorii să petreacă
Și-au pus o floare-n pălărie.

Naivă

Și regele, făcînd un semn,
Eu, zise, vreau măgarul meu
Să aibă clopoței de lemn.

Regina zise: vreau pe asin
Să fie clopoței de frasin.

Iar prințul: pe măgar eu țin
Să fie clopoței de pin.

Grăi prințesa blind și tandru:
Eu vreau din lemn de palisandru.

Nebunul se rosti și el —
Vrea clopoței de păducel.

Și au trimis după tîmplar,
Dar el avea cireș amar.

(A dos d'oiseau)

În românește de MIHAI BENIUC

Împuşcaţii de la Chateaubriant

Stau rezemaţi de cer
Vreo treizeci stau rezemaţi de cer
Cu viaţa întreagă în urma lor
Uimiţi de umărul lor
Care e un monument de iubire
Nu au să-şi dea nici un sfat
Căci nu se vor despărţi niciodată
Unul îşi aminteşte de-un cătun
Unde mergea la şcoală
Altul stă la masă
Cu mîna în mîna prietenilor
S-au şi despărţit de ţara visată
Sînt mult mai presus de oamenii care
Îi privesc murind
Între unii şi alţii e o deosebire Martiriul
Căci vîntul trecu pe-aici unde cîntă ei înşişi
Iar singura lor părere de rău
E că ucigaşii lor nu aud totuşi
Uruitul enorm al cuvintelor
Vin exact la-nţîlnire
Ba chiar o iau înaintea celorlalţi

René Guy Cadou (1920—1951): « Brancardiers de l'Aube » (1937); « Forges du vent » (1938); « Retour de flamme » (1940); « Années lumière » (1941); « Mortes-salons, Bruits de cœur » (1942); « La vie rêvée » (1944); « Pleine poitrine » (1946); « Les Visages de solitude » (1947); « Hélène ou le règne végétal » (1952); « Des poèmes choisis » — 1944—1950 (1950).

Şi totuşi spun că nu mai sînt nişte apostoli
Şi că totul e simplu
Şi că mai ales moartea e simplă
Fiindcă orice libertate îşi supravieţuieşte.

(Pleine poitrine)

Sfînta Veronica

Ce-i Sfîntă Marie, Isuse Cristoase?
Zise biata femeie cu frica în oase

O măturătoare de jurnă-n vagon
Din trenul de la Paris la Lyon

De două j'de ani am pus şi am scos
Acelaşi şorţ, cînd mătur pe jos

Ca azi să descopăr una ca asta
Să cadă tocmai pe mine năpasta

Ceva nu-i a bună şi pot spune tare
Că iar e-un cusur în organizare!

Şi-aşa dimineata în timp ce vorbeşte
Ea-şi numără banii din şurţă băbeşte

O pensie de văduvă — şi-adună din nou
Jurnale pătate, coji sparte de ou —

Să chem poliţaiul? Să văd numele meu
Trecut în registre? M-a ferit Dumnezeu!

Mai bine-aş ascunde în mine — să mor —
Chipul acestui domn Călător!

(Hélène ou le Règne végétal)

În româneşte de VERONICA PORUMBACU

ANDRÉ FRÉNAUD

Epitaf

Cînd, într-o zi din cele care vin,
voi preda tăblița mea neagră Neantului,
el nu-mi va rînji în obraz,
cifrele mele nu-s false,
ci alcătulesc un zero pur.
Vino, fiule, îmi va spune printre dinții lui reci,
vino la sînul de care ești vrednic.
Mă voi întinde-atunci în dulcea-i stihie.

1938

(Les rois mages)

André Frénaud (n. 1907): « Les Rois mages » (1943); « Les Mystères de Paris » (1944); « Yache bleue dans une ville » (1944); « Malamour » (1945); « Soleil irréductible » (1946); « La rose noire » (1946); « La femme de ma vie » (1947); « Poèmes de Brandebourg » (1948); « Poèmes de dessous le plancher » (1949); « Enorme figure de la déesse Raison » (1950); « Les paysans » (1951); « Source entière » (1952); « Passage de la Visitation » (1956); « Chemins du vain espoir » (1956); « Excréments, misère et facéties » (1959); « Noël au chemin de fer » (1959); « Agonie du général Krivitski » (1960); « Tombeau de mon père » (1961); « Il n'y a pas de paradis » (1962).



Dușmănoasa mea dragoste, poezia

Ca un șarpe care plutește-n susul apei
ca o spadă ce cade și se ridică din nou în tăcere
ca o femeie trupeșă ce se-nfurie
ca două păstăi de fasole răsărite-ntr-o miriște
ca un zid ce se surpă sub flacăra unei salamandre
— foc unic străbătînd științelor vidul —
ca Timpul pe care noaptea îl scurmd
ca un licurici de obscură
rămuroasă ca o stea ce se stinge cu-ncetul
și-și recapătă brusc strălucirea —
dușmănoasa mea dragoste, Poezia.

6 aprilie 1945

(Poèmes de dessous le plancher)

Cine-i stăpînul ?

Cine-i stăpîn, și pe ce, în aceste domenii ?
al cui e-acest munte cotropit pînă-n creștet,
ale cui răbdătoare ziduri, gălbuiele grîne, migdalii ?
A ta să fie, oare, moșia asta frumoasă,
casa asta, iazul ăsta curat,
copilul care strigă pe pajiste ?
O, cine va ști să oprească-ntr-o mîinile sale
zidurile care se năruie, imuabila floare,
îmbucătățitele moșteniri, secealele puturi ?
Care vîlstar al stînselor neamuri
citi-va numele scrise sub mușchiul atîtor morminte uitate ?
Dar vîntul, și stîncile, și moartea — ale cui sînt, oare ?

7 mai 1956

(Il n'y pas de paradis)

În românește de PETRE SOLOMON

FRANCIS PONGE

Pădure de tutun

Pădure de tutun.
Bușteni desfășurîndu-se în foi de culoare castanie.

O, bolți în cîstrea unui soare roșiată,
Poteci sub înfrunziri, tuneluri de lungă răsuflare,
Ca să cobori, pornind de la grăunțele arzînd,
Pînă la mlaștinile sau rogojinile îmbibate de zeamă de tabac,
De unde acru, bunul fum, ca o negură ce se ridică
De pe pămînt, în zori,
Se înrolează în ceruri.

Pădurea Rambouillet
Și clișciul gîrlelor de toamnă în lulele.

La ieșirea din pădure, un corn de bou.

(Panorama de la Nouvelle Littérature)

Norul

O pînză umedă și rece flutură, dezlegată de pe fruntea pe care
a însemnat-o,

Unde a brobonit sudoarea...

Cu mii de stele.

Astfel, cînd e să se destrame, se mișcă și închipuile o blîndă
vîndătoare

Un bulgăr întreg de cristale de fulgi.

În românește de GEO DUMITRESCU

Francis Ponge (n. 1899) : « Douze Petits Écrits » (1926) ; « Le Parti Pris des choses » (1942) ; « L'ailleur, la Guêpe, le Mimosa » (1946) ; « Le Carnet du bois de Pin » (1947) ; « Dix Cours sur la méthode » (1947) ; « La Crevette dans tous ses états » (1948) ; « Des cristaux naturels » (1948) ; « Poèmes » (1949) ; « Le verre d'eau » (1949) ; « La Seine » (1951) ; « Cinq sépales » (1951) ; « La Rage de l'expression » (1952) ; « L'Araignée » (1952) ; « Le lézard » (1953) ; « Le Grand Recueil » (1961).

Zidurile

Fragmente

Îngrozitorul există pe lume.
De data aceasta va fi

Un zid peste cimpuri, lângă un prun
Aproape de șaretă cu hulubele-n aer
Sub soarele ce prelungeste veșnicia.

Un zid care nu poate
Să se obișnuască.

Și nu mai crede
Că stăvilește spațiul peste cimpii.

Ce poate zidul
Pentru rănit?

Și totuși
Ei vin, mereu, în timpul bătăliei
Se sprijină de el.

Ca și cum moartea, astfel
Îngăduie să mori

Lăsînd ceva răgaz.
Și-un pic de libertate.

(Poésie 44 — nr. 21)

Guillevic (n. 1907): « Réquiem » (1942); « Ensemble » (1942); « Terraqué » (1942); « Les Élégiens » (1946); « Amulettes » (1946); « Fractures » (1947); « Exécutoire » (1947); « Coordonnées » (1948); « l'homme qui délirait » (1949); « Gagner » (1949); « Les chansons d'Antonin Blond » (1949); « Les murs » (1950); « Envis de vivre » (1951); « Nita » (1952); « Terre à bonheur » (1952); « Trente et un sonnets » (1959); « L'âge mur » (1955); « Carnac » (1961); « Sphère » (1963).

Un vierme

Viermele e-n fruct
Soarele în poartă
Cînd va fi căzut
Noaptea, poama-i moartă.

(Nouvelle Revue Française, nr. 53/1957)

Elefant

Mergeai, de-i mers să miști pe oase
De colo, colo, grele tone
Și nimeni nu te supărare
Dar zilele sînt monotone.

Cînd ești puternic dar prea plin
Și faci prea mult nimic, se cere
Să-ți tulburi fiera din senin
Și zilele-ți devin mistere.

(Nouvelle Revue Française, nr. 53/1957)

În românește de AURORA CORNU



Dessin de Henry MICHAUX

Omagiul lui LÉON PAUL FARGUE

Semne pentru călători

Călători de spații vaste
cînd o să vedeți o fată
răsucind în mîini splendide
părul său imens și negru
și apoi cînd, pe deasupra,
veți vedea alături de o
brutărie n'tunecată
stînd culcat în moarte-un cal
după-aceste semne o să
știți că sînteți printre oameni.

(René Bertelé : Panorama de la Jeune poésie française — 1942)

Bezna unei copilării

Lămpile stinse
părinții plecați la spectacol
un copil se lovește de dulapurile uriașe
de curbele consolelor
tatuși nici un vas nu se sparge;
în haină neagră tatăl
adoarme în vechiul teatru
soția îndepărtînd orice imagine a morții
arată un gît odihnit
împodobit cu bijuterii reci.

(Cahiers du Sud — 330/1955)

Jean Follain (n. 1903) : « Cinq poèmes » (1933) ; « La main chaude » (1933) ; « Huit poèmes » (1935) ; « Paris » (1935) ; « Le gant rouge » (1936) ; « La visite du domaine » (1936) ; « Chants terrestres » (1937) ; « L'épicerie d'enfance » (1938) ; « Ici-bas » (1941) ; « Inventaire » (1942) ; « Cansoy » (1942) ; « Chef-lieu » ; « Les choses données » ; « Territoires » (1953) ; « Objets » ; « Tout instant » (1958).

Ciini

Lătrînd sau muți, din zori și pînă
în noaptea îngrozită, cîinii,
înînși, culcați sau în picioare
stau la răsplînții sau pe străzi
cu ochii-adeșă înroșiți.
Un « Terra Nova » poartă nume
de insulă, fără să știe,
și caută în munți.
Precum stăpînii lor, — dănezii duc în cîrcă
reflexul lămpilor galbene
ce se aprind și tremură
în seara cu vîntoase
grea de-ntristări.

(La Nouvelle Revue Française — 58/1957)

În românește de EUGEN JEBELEANU



PIERRE SEGHERS

Conducta de la Bassorah

Cel care au murit pentru nimic nu se vor mai întoarce niciodată
în imperiul acesta

Acolo-s alte drapele, nisipurile fierbinti nu se schimbă

Mîinile soldaților morți forează puțurile aurului lichid

Sîngele lor curge în conducta de la Bassorah.

În forțele Infernelor războinicii uciși ațîță flăcările.

Lemnul de abanos, aurul lui Columb, Standard Oil și Troia Hector
Priam sînt verigi ale aceluiași lanț

Pentru cuceriri vom găsi întotdeauna trupe bune, soldați buni

Pentru cuceriri ne trebuie-ntotdeauna cîntecele înălțătoare ale
poetilor

— Societățile pe acțiuni, asta nu-i treaba lor —

Căpitani, generali și trompete

Și moartea în conducta de la Bassorah

Tobe răplîți, răplîți camioane, să fie executări

Trădătorii, eroii, agenții secreți și capii răscaloalelor

Pe unde-a trecut Cristos un ulei greu mustește

Vremile-acestea-s departe, iată firea adîncurilor

Vă anunțăm dividende fantastice,

Sfîntul Giulgiu al Banului, vîrsta Vițelului de aur și a Vițelului
gras

Pentru cîtiva lumea întreagă, viața celorlalți — în cisternele
noastre

Justiția, Dreptul, în conducta de la Bassorah !

(Racines)

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

Pierre Seghers (n. 1906) : « Bonne espérance » (1939) ; « Pour les quatre saisons » (1942) ;
« Le chien de pique » (1943) ; « Le domaine public » (1945) ; « Le futur andrieux » (1947) ;
« Jeune fille » (1947) ; « Dix poèmes pour Viranque » (1950) ; « Poèmes choisis » (1952) ;
« Le Cœur Volant » (1954) ; « Poèmes » (1956) ; « Racines » (1956) ; « Les pierres » (1958) ;
« Chansons et complaintes » (1959) ; « Piranesi » (1960).

PAUL VALÉRY • PAUL CLAUDEL • PIERRE REVER
DY • MAX JACOB • JEAN COCTEAU • PAUL ELU
ARD • ARAGON • ANDRÉ BRETON • ROBERT D
ESNOS • ANTONIN ARTAUD • BENJAMIN PÉRET •
TRISTAN TZARA • LÉON PAUL FARGUE • SAINT-
JOHN PERSE • JULES SUPERVIELLE • PIERRE-JEAN
JOUVE • HENRI MICHAUX • RENÉ CHAR • JACQU
ES PRÉVERT • RAYMOND QUENEAU • JOË BOUS
QUET • AUDIBERTI • JEAN CAYROL • PIERRE EM
MANUEL • PATRICE DE LA TOUR DU PIN • ALA
IN BOSQUET • MAURICE FOMBEURE • RENÉ GUY
CADOU • ANDRÉ FRÉNAUD • FRANCIS PONGE •
GUILLEVIC • JEAN FOLLAIN • PIERRE SEGHERS •
PAUL VALÉRY • PAUL CLAUDEL • PIERRE REVER
DY • MAX JACOB • JEAN COCTEAU • PAUL ELU
ARD • ARAGON • ANDRÉ BRETON • ROBERT D
ESNOS • ANTONIN ARTAUD • BENJAMIN PÉRET •
TRISTAN TZARA • LÉON PAUL FARGUE • SAINT-
JOHN PERSE • JULES SUPERVIELLE • PIERRE-JEAN
JOUVE • HENRI MICHAUX • RENÉ CHAR • JACQU
ES PRÉVERT • RAYMOND QUENEAU • JOË BOUS

VASIL AXIONOV

SCIȚĂ

RUBEDENII

Nea Mitia își recupera forțele în ospătarie consumind colțunași, și chibzu. Nu acorda mîncării nici o atenție, ducea distrat la gură colțunași și zoiu, puneă pipir sare, turna oțet — totul cu gesturi mașinale și, în timpul acesta, privind afară prin vitrină, nu scăpa din ochi stația de taxiuri.

Pentru un sofer de taxi din Crimeea, iarna e un sezon plicticos: lucru puțin, rost de învîrteli și mai puțin în ziua aceea totuși, parcă se întîmplase ceva deosebit: prea se aglomeraseră mașinile în stație.

Stăteau aici, în șiruri dese, «Volgi» din Simferopol alături de «Volgi» locale, din laltă, erau mașini și din Feodosia și din Sevastopol, iar ceva mai la o parte, se afla «ZIL»-ul negru al lui nea Mitea.

Unii dintre soferi motăiau la volan, alții citeau, cei mai mulți se strînseseră grup în stradă discutînd diverse, iar nea Mitea își refăcea forțele în ospătarie, și chibzuia:

«Dacă stau aici să-ștept să-mi vină rîndul la clienți, m-am ars. Dacă mă duc să staționez la Alușta sau în fața sanatoriului «Donbass», oare mă ard și acolo? Poate da, poate nu. Dar dacăiau acolo pe cineva — la întoarcere, cu kilometrajul, iar m-am fript: la Simferopol, de trei zile nu mai aterizează nici un avion, nus pasageri, nu-mi convine. Dar și dacă mai stau aici s-aștept,

am dat-o dracului. Uite, tocmai pică-n stație cu mașina Jorka Borbarian, asta o să-mi strice toate socotellile».

Fără a fi reușit să ia vreo hotărîre, nea Mitia ieși din ospătarie. Nu se îndreptă spre stație, ci începu să se plimbe de colo pînă colo pe o străduță din apropiere. O văzu de departe pe soacră-sa întorcîndu-se din piață. Dacă pentru succese culinare s-ar decerna titlul de om de știință, soacra lui nea Mitia demult ar fi profesor. Acum, cumpărase din piață trei găini și le ducea legate, cu labela mînunchi. Să-ți lingi buzele, nu alta, cînd te uital la găinile acelea! Ca să vezi cu ce muncuță s-a procopsit el la bătrînețe, — nu-i chip nici să dai o fugă pîn-acasă să iei o gustare. Că dacă treci pe-acasă să înfuleci ceva, apoi, să fii sănătos! să vezi ce mai clăpă-ți trag ceilalți în vremea asta. Tocmai atunci sosește cu mașina și alde Jorka Borbarian. Nu-ți mai rămîne așadar decît să te-ndopi cu colțunași d-astăia, fire-ar ei să fie!

Și colo, uite-o, soacra, soacra... Merge parcă plutește, chiar ca o lebădă pe ape plutește.

Nea Mitia își aminti cum arăta soacră-sa acum treizeci de ani, înainte de război, — o femeie bună, veselă, dezghetată. Era pe atunci responsabilă culturală la sanatoriul «Comuna din Paris» și nea Mitia tocmai în acea perioadă îi adusese la sanatoriu într-un «Packard» pe un tovarăș cu sarcini de mare răspundere în Comitetul Executiv Central al Crimei.

Și s-a întîmplat cu el și cu soacră-sa o poveste, să mori de ris. S-a înșurat imediat după război, bărbat în toată firea, de treizeci și trei de ani. Ei, s-a înșurat, foarte bine — soție, soacră, rude, garnitura completă. Numai că o dată, de 7 Noiembrie, cînd avea liber, au pus la patefon o placă veche: «Șasa, ți-aduci aminte de-ntîlnirile noastre în parc pe tîrnel mării?» S-a terminat placa, toate bune și frumoase, dar soacra nu, că ea vrea s-o mai audă odată. Că, zice, «placa asta mi-amintește o anumită seară». — «Ce seară adică?» s-a interesat nea Mitia, căruia de asemeni placa aceea îi amintise o anumită seară. «Așa, o seară ciudată, fermecătoare — zice soacra cu intenție și cu un aer melancolic — lucram pe atunci în sectorul cultural». Și ce mai, din vorbă-n vorbă, și-au reaminit sanatoriul «Comuna din Paris», și «Packardul», și un vals-boston în urma căruia plecaseră amîndoi să se plimbe în parc și și-au amintit unul de celălalt. Noroc că soția lui nea Mitia nu se afla în bucătărie în timp ce se înălțau la suprafață aceste amintiri și n-a văzut-o pe mamă-sa cum roșie și cum începuă a gesticuli întinzînd mereu brațele spre el. Ca să vezi, cum se întîmplă uneori în viață!

Din ziua aceea, între nea Mitia și soacră-sa s-au stabilit relații tovarășești excelente. Totdeauna ea era de partea lui în certurile dintre el și soție, și-l hrănea admirabil, și-și învăța nepoții să fie respectuoși cu tăticu. Lată ce-nseamnă să ai în comun cu cineva un secret romantic!

«Da, — își spunea acum nea Mitia, privind cum se tot îndepărtează soacră-sa — chiar e-a fost nostim; și ris și plîns, și-o fugă de mînz».

Deodată observă că se apropie de stația de taxiuri cineva, un bărbat cu trenzi de import și cu o valiză în mînă. — Asta eram eu.

— Luați «ZIL»-ul asta negru, tovarășe, vă place? — mă întrebă nea Mitia.

— Perfect.

— Mergeți la Simferopol?

— Da.

— Atunci dați-mi, vă rog, valioara.

Mi-o înșfacă din mînă, m-am opus dar el fu mai tare și mi-o luă așezînd-o în față.

Ceilalți șoferi din stație încep să protesteze:
— Nea Mitia, iarăși nu ții rândul, strici ordinea!
— Tovarășul dorește un «ZIL» — replică nea Mitia din mers făcând semn cu capul spre mine.

Spusei:

— Mie în definitiv mi-e tot una, «ZIL», «Ceika», «Volga» ce-o fi... Se-nțelege, glumeam.

— Ei, ați văzut, măi băiețași? E un caz special — le explică nea Mitia șoferilor.

— Umbli cu tot felul de tertipuri, Mitka — îl admonestă Semion Volf care e de-o vîrstă cu el.

— Sioma, gura! Să punem punct la discuție. Vă rog, tovarășe, luați loc. Banchetă de piele, nu plastic. Plecam imediat, avem și radio, fi dăm drumul. Porrim ca vîntul — și cu muzică! O clipă numai.

Într-o clipă de timp, nea Mitia fugi din nou în străduță. În cinci minute, cutreierînd stația de autobuze, descoperi și pescui trei femei cu brațele pline de traiste și sacsoșe. Fără să arunce nici o privire celorlalți șoferi, aduse femeile la mașină, le invită să ia loc pe bancheta din spate, îndesă în port-bagaj o parte din traiste și sacsoșe, iar restul îl îngrămădi pe genunchii lor.

— Ce mai tertipuri la nea Mitia! exclamau șoferii.

— Nu-i frumos ce face, e netovarășește — remarcă Gorbaciiov, un șofer tînăr, care-și făcuse stagiul militar la marină și fusese de curînd lăsat la vatră.

— Frumos — nefrumos, el pe ziua de azi s-a aranjat — replică Volf.

«De mi-ar trimite Dumnezeu încă un pasager!», se ruga cu ardore nea Mitia.

Și atunci, ca-n basme, i se ivi într-adevăr încă unul, un bătrînel cu palton gros de iarnă, o mîtră și așa. Cu asta, nea Mitia își făcuse plinul, nu-i mai trebuia nimic.

— Nu-mi cedați locul din față! — se adresă ultimul pasager primului, adică mie. — Vă rog să mi-l cedați, că sînt bolnav, am tuberculoză. Aspectul meu înfloritor e numai o aparență, nu-nsamnă nimic.

Și rîse pe-nfundate, vesel, scoțînd din buzunarul de la piept un mic sul: un clișeu radiografic.

— Bun, bun — mă grăbiți să-i răspund. Poftim. Cînd e vorba de sănătate...

Bolnavul duinea teribil a băutură. De dimineață își și găsea timp să colinde tot cheul și să expedieze în stomac orice-l ieșise în cale: ai vin de Porto? dă un portor! ai Cuban? adu-ncoa! Șampanie? hai și asta.

«Sînt victima vreunui procedeu hipnotic, mă gîndeam, sînd pe strapontina din spate, înghesuit de pachetele, sacsoșele și genunchii femeilor. Că doar puteam merge tîhnit cu o «Volgă», uite numai cîte «Volgi» sînt aici și femeile astea puteau lua și ele tot «Volgă» și să ții că-i vreo hipnoză la mijloc».

Demarînd, nea Mitia făcu: «Hm!» cu satisfacție, apoi conduse mașina în zig-zag pe sinuoasele străduțe ale vechii lățe pînă ieșiră în strada Moscovei, largă și făcu din nou «Hm!», în sfîrșit, pornind triumfător pe șosea și schimbînd vitezele, făcu a treia oară «Hm!» deplin mulțumit și trase cu ochiul spre pasagerii săi. Partea din spate a mașinii era ticsită admirabil cu oameni și bagaje. Garnitură aproape completă! Firește, n-ar strica să mai fie un pasager și pe ceaaltă strapontină, dar nu-i nimic, lasă, poate luăm unul pe drum!

La un viraj ne întîlnirăm cu «ZIL»-ul lui Jorka Borbarian care făcea cale-ntoarsă. Lui nea Mitia i se păru mai întîi că mașina lui Jorka ar fi goală. Dar nu, nu-i Jorka dintr-asta: în spatele lui, în mașină deslușirăm profilul cuiva.

— Ehe-he, nea Mitia! strigă Jorka scoțînd capul pe geam și în glas îi vibra, firește, multă admirație față de istețimea colegului mai în vîrstă. Nea Mitia, drept răspuns, îi făcu semn cu mîna. Pe Jorka îl stîmă. El, Mitia, e de partea celor tîneri, le trîntește totdeauna din mers cîte-o înțepătură ironică. Dar nu azi. Azi nea Mitia e cu garnitura aproape completă. Mai-mai că l-a dat gata și pe Jorka. Păi ce, n-a cucerit decît ce-i al lui!

Și se întoarse către pasagerii. Imi spuse:

— Cum, dragă tovarășe, încă nu te-ai zăpăcit fetele astea? Și ce fete, ia uită-te la ele, cremă! — durduii, cu bujori în obrăzori, dragătașe de să le mîncîni. Eh, dacă nu m-aș teme de soacră-mea, ce curte v-aș mai face eu la toate!

Trecute, cu fețele aspre și întunecate, femeile acelea nu constituiau absolut de loc un pretext nimerit pentru astfel de glumele ele însă, auzind ce spunea nea Mitia, se înviorară parcă subit, se încălziră și începură să-și îndrepte fustele și să-i amenințe în glumă cu degetul — fugi de-aici, nu mă duce-n ispită, diavole!

— Dragele mele, să nu vă simțiți ofensate! le strigă vesel nea Mitia. Eu nu ofensez pe nimeni, eu nu umbliu cu vorba-n doi peri. Și se răsuci spre mine: — Că sînt unii, tovarășe, știți, dacă-și strîvește cumva degetul, suduie de orice, spurcă tot din gură ca un cîine. Eu, nu. Eh, uneori, mai scap și eu cîte una mai deochiată, dar numai așa, să facem haz.

Rămase un moment pe gînduri amintindu-și cum alaltăieri, în garaj, la revizia tehnică, Siomka Volf își strîvea degetul. Tîi, și ce-mai blagoslovise de mamă, ce s'cîrboș înjura din pricina degetului aceluia! A-astă! vezi, sînt și de-asta!

Tuberculosul, pe neașteptate, îi puse mîna pe genunchi:

— Ascultă, șoferule, nădragii ăștia ai tăi, pe cît vîd, sînt de piele.

— Captură, declară nea Mitia.

— Văd și eu: captură!

— N-au moarte.

— Văd și eu: n-au moarte!

Nea Mitia se-ntoarse zîmbitor cu fața spre tuberculos, iar tuberculosul, sucindu-și gîtul taurin, se-ntoarse cu fața spre Mitia. Se înțelegeau de minune.

Tuberculosul scoase din buzunar clișeu radiografic, îl deslășuri și îl lipi de parbriz să vadă tot. Erau vreo zece ani de cînd suferea de ofiță, se tratase de-atunci mereu, și tratamentele i-au dat mereu rezultate bune, se bucura de tot felul de avantaje și nu le precupețea. În ce privește clișeele radiografice, ținea la ele mai mult decît la o fotografie autentică.

— La uități-vă — ne îndemnă — ce frumusețe! Un pneumotorax splendid, așa-i? Mai întîi îl aveam în stînga, mi l-au scos, i-au pus dincoace, în dreapta și aici se comportă la fel, excelent.

— Doamne-măică! exclamă femeile. Da' ce-i areea?

— Gaz, surioarelor, gaz! Mi se însuflă-n piept, printr-o seringă, cîte șase metrișori cubi săptămînal, din gaz de-asta.

— Ai bacili, neică? Întrebă nea Mitia. El nu suferise niciodată de tuberculoză, dar prînseese cîte ceva despre boala aceasta de la numeroșii bolnavi pe care-i transporta cu taxiul de la Simferopol la laltă și îndărăt.

— Nu, răspuse celălalt, acum sînt pur. Și-apoi nici nu mai am nevoie de ei. Întreabă, interesează!

— De cine nu ai nevoie?

— De bacilii Koch. Locuim în mi-s-a și dat acasă la mine, în Kerci, și frumoasă, frumoasă-a-să. De altfel, tovarăși, pe lângă toate celelalte, fără glumă, fie vorba-ntr-o noapte, eu personal nu-i pot fi decât recunoscutor tuberculozei. Gîndi-ți-vă, am fost internat pe gratis în cele mai bune sanatorii. Am văzut lume, sînt om umblat. Anul trecut am stat la Teberde opo luni. Stație climaterică la mare altitudine, peisaj pitoresc, societate subțire, surori de caritate. Oprește, neică, la bufet, că trebuie să-mi recuperez forțele.

— Aha! și la noi a fost un caz la fel, îi luă vorba nea Mitia. Îi plăceau pasagerii guralivi, dar nu-i lăsa prea mult să trîncănească, pentru că avea și el mîncărime la limbă. — Va să zică, uite, a fost un caz așa... Mai poți aștepta nițel cu bufetu-ăla, că pe-ai ci sînt multe bufete. A fost un caz așa, aparte. Pe-atunci eram pe un camion. Și, va să zică, transportam la Soci niște mobilă ușoară, de pâl împletit, pentru nu știu care sanatorii-de-acolo și sub mobilă, în camion, hi-hi-hi, aveam harbuji. Mă rugase un om cîmsecade să-l las în piață la Eupatoria. Cînd mă uit, uite-mi cum stă la marginea drumului lângă tuși, pe motocicletă, tovarășu Făt-frumos Cozoroc*! Inspector la Circulație: stă, citește ziarul și prin fața lui trec camioanele în sus și-n jos fără nici o grijă. Cum mă zărește, își înalță în aer bețișorul-ciomăgașul. Stop, nea Mitia, bine c-ai sosit, ia să te iau la control. Na! Cei-ți făcui? Văntreb și pe dumneavoastră, doamnelor și domnilor, pe unde scot cămașa cu încălătura aialtă a mea, ilegală? Mă prefac că n-am observat semnul de oprire și dă-i drumul înainte, dă-i drumu-n vînt. Cînd mă uit îndărăt, inspectorul, nu știu ce-o fi avut motorul lui, da' nu prea mergea. Pînă una, alta eu ajunsesem deja la cotitură și virasem, nu mă mai vedea. Ce-are-aface, zic, tot mă la gaia, c-o să-și forțeze asta motocicletă de s-o ia la dracu. Cotesc spre Kastanovka, am eu un cunoscut printre tărani, unul mai cuprins, i-am dat ajutor nu odată să care marfa. Întorc, intru direct în curte la el, descărcăm instantaneu harbuji, trage peste ei o rogojină, și mobilă aia de pâl, îndărăt sus, la locul ei. Chiar atunci numai ce apare și ofițerul, zice: «Dece n-ai oprit cînd ți-am făcut semn?» Zic: «Mă scuzați, n-am văzut». «Acum, zice, să declar că încălătura ai». «Păi, ce să am? Mobilă de pâl, o duc la Soci. Poftim și foaia de transport, salut și să trăiești!» El: «Lasă jos bordul!» Îl las, nu găsește nimic. «Da, zice, de ce te-ai ascuns în Kastanovka?» «Ei, zic, tovarășe Făt-frumos Cozoroc, nu se poate să nu mă abut din drum la un prieten, să beau cu el o ceașcă de ceai?» Zice: «Mă scuzați, uite ce, eu înțeleg totul». Și-a plecat. Sigur, atunci eu hai cu harbuji îndărăt în benă. Iac-asa a fost cazul. Nu va impresiona rău cumva, tovarășe, povestirea mea?

— A, nu, replică, n-aveai înțocro.

— Apoi da, sînt fel de fel de situații. Începu tuberculosul, folosindu-se de pauza care urmasse. Bunăoară pe mine mă cheamă într-un rînd profesorul și zice: «La dumneata, Kașkin, procesul decurge foarte interesant, și, zice, vreau să scriu o lucrare științifică despre dumneata».

— Așa, așa, îl susține nea Mitia cu glas mîngios ca și cum l-ar încuraja să povestească totul, dar în realitate dorind numai să-l întrerupă. Și continuă: — Just așa remarcă, tovarășe, cînd ai spus că nu era înțocro. Factorul material joacă rolul de frunte. Dumneata, prietene, ca pacient, ne istorisești cum

a fost cu profesorul, da' să vezi ce caz am avut eu. Noaptea, mă-nțelegi, plec la Feodosia cu niște caise. Mă roagă unul din Bahcisarai să-l iau și pe el. Nu fac nici douăzeci de kilometri și cînd mă uit, na că dă tircoale pe șosea căpitănel Lisețki, l-am recunoscut după far. Bag în vîntă și-o întind ca la curse. Norocul meu, s-ajung din urmă o coloană. Vine Lisețki, se uită să mă vadă, eu — în coloană. Nici nu mă observat.

— Fel de fel de situații, confirmă tuberculosul. La noi, la Kerci, la uzină, mă cheamă odată inginerul-șef și zice...

— Da, da, uite tocmai că astai! Îl aprobă nea Mitia. Eu tot așa, odată, sosesc noaptea la Djankoi și acolo cine mi se învîrte prin preajma pieții? Scerbakov. Ei, zic, ce te faci? Numai ce văd că trece Petro cu mașina, un șofer de la noi, acum lucrează în Mongolia. Zic, Petro, dă-mi o mină de-ajutor...

— Nea Mitia se întrerupe brusc și aproape că sughită luat așa, prin surprindere. Zărise în stînga, prin oglijoară, chipul lui Ivan, Ivan, pe motocicletă, uite-l, din clipă în clipă ajungea din urmă «ZIL»-ul. Ca totdeauna, pe șosea, chipul lui Ivan părea împietrit și împietrită aceasta jo mai sporea și curelușă șepcii trasă pe sub bărbie. Cu mînușile lui de piele, cu minile ținînd ferm ghidonul, Ivan se apropia mereu.

— Întrecu «ZIL»-ul și-o luă înainte făcînd semn cu bețișorul-ciomăgașul spre marginea șoselei: trage acolo, tovarășe șofer!

— Nea Mitia opri, coborî din mașină, coborî și Ivan de pe motocicletă. Porniră unul spre celălalt, pe jos. Nea Mitia îi zîmbea lui Ivan. Ivan nu-i zîmbea lui nea Mitia.

— Cursă obișnuită, spuse nea Mitia. Duc cîțiva pasageri la Simferopol.

— Ce ai în port-bagaj? întrebă Ivan, sever.

— În port-bagaj avem bagaje, Vania, zîmbea nea Mitia.

— Deschide!

— Nea Mitia deschise port-bagajul și-i arătă ofițerului sacosele femeilor din taxi.

— E bagajul dumneavoastră, tovarășe? le întrebă Ivan pe pasagere.

— A' nostru, tată, a' nostru, se intimidă ele.

— Puteți continua drumul, anunță Ivan salutîndu-l cu mîna la cozoroc pe nea Mitia.

— Hei, Vania, Vania! Îl dojeni ușor nea Mitia.

— Pe traseu, pentru dumneata eu nu sînt Vania, ci sublocotenentul Ermakov. Ți-am mai spus asta de nu știu cîte ori!

— Încălce pe motocicletă și, accelerînd conștient de demarajul, porni glonț prin cerneera mărunță a ploii, în susul drumului, și dispăru îndărătul unui nor.

— Asta-i tovarășu Făt-frumos Cozoroc, și doar îl știu de cînd era un puști. A fost ucenic la noi la bază, spăla bulioane. Pe-atunci era negru la față ca antracitul. Pe urmă, ce mai, au fost luați mai mulți tineri de la noi și trimiși la școala de inspectori de circulație auto, a plecat și el...

— Tăcu.

— Se-ntîmplă, spuse atunci tuberculosul, uite la noi, mi-aduc aminte că... De data asta reuși să ducă pînă la capăt una din istoriile lui. Nea Mitia nu-l mai întrerupse, privea încruntat drept înainte spre pantele care se înălțau ceoșe în fața noastră. Parbrizul se aburea mereu, picăturile se prelingeau formînd prișiașe. Grozav de proastă vreme, corespunzînd total cu grozav de proastă dispoziție a lui nea Mitia. Nea Mitia puse în mișcare «portarii», adică ștergătoarele parbrizului. «Portarii» se mișcău ritmic și pendularea lor parcă-i dezvăluia mereu alte scene din trecut. Își aminti cum a fost nevoit

* În text: «tovarișci Krasivii Furajkina, de la cuvîntul «furajka» care înseamnă papă. N.T.

să abandoneze slujba de șofer pe camion, încetându-și muncuța aceea atrăgătoare și primejdioasă, e drept, dar rentabilă, și cum i s-au tăiat posibilitățile de afaceri în stil mare pe toate șoselele din Crimeia de-a ajuns la combinații mărunte ca șofer, poftim, pe-un păcătos de taxi. Iar vina pentru toate acestea o poartă principalul său persecutor, Ivan Ermakov, tovarășul Făt-frumos Cazoroc.

Pînă la apariția lui Ivan pe traseele din Crimeea, nea Mitia nu știuse ce-nseamnă un necaz mare din cauza serviciului. Avusese desigur multe diferențe cu căpitanul Lisețki, cu Șerbakov, cu locotenentul Ghtaridze și cu alți tovarăși, dar toate astea nu fuseseră decât mici neînțelegeri, erori, fleacuri, nimicuri. Reușea să treacă neobservat pe sub ochii de Argus ai controlului transporturilor auto, ba uneori de-a dreptul să spele putina cu impertinență, să se ascundă și să-l tragă pe sfăraș pitărește; de exemplu, așa cum le povestise mai înainte pasagerilor din taxi.

Sublocotenentul Ermakov începuse deodată să-l urmărească în mod deosebit. Citeodată, nea Mitia îl vedea cum merge pe șosă cu motocicletă roată-n roată cu camionul și se uită. Îi spunea: « Salut, Vania » și îl se-ncrunța adică: nici un Vania, eu pentru tine n-us Vania. A fost mai demult un Vania, îl țineai din scurt, îl trimiteai să-ți aducă repede țigări, la să-l uiți pe acel biet Vania. Acum eu te țin din scurt pe dumneata, cu, sublocotenentul de milizie Ivan Ermakov. . . . Cam asta parcă avea aerul să spună Ivan, cu figura lui ca de piatră.

Apoi a început să se lege într-una de nea Mitia, și tot numai pentru mărunișuri: ba că exces de viteză, ba că depășire nereglementară sau nerespectarea distanței. Și-i trîntea la amenzi. Rublele, sigur, nu-l dureau pe nea Mitia, avea pe-atunci din belșug metal de-asta demn de dispreț, dar îl jigneja faptul în sine și, mai ales, îl alarma: simțea el că Ermakov se țină să treacă la esențial, respectiv la afacerile necurate ale lui nea Mitia.

Odată, cînd iarăși îl arsesse Ivan cu o amendă, nea Mitia i-a spus:

— Te ții de fleacuri, Vania.

— Fără Vania ! se răstise Ermakov.

— Eh, Vania, Vania, continuase nea Mitia, d-apoi tu pe vremuri spălai buloane la noi la bază.

— Da. Și?

— Eh, Vania, Vania, uiți cine ți-a făcut cîndva un bine. Îți mai aduci aminte cum ți-am luat apărarea în fața directorului, cînd plecaseși de la bază într-un rînd cu cheia în buzunar?

Ermakov, roșind, se încrunta mai tare:

— Pata aceasta am lăchidat-o demult și pentru mine a garantat atunci organizația de comsomol și-apoi ți-am mai spus de-attea ori: fără Vania ! că nu sîntem neamuri, nu sîntem nimic.

Într-o zi nea Mitia, terminînd lucrul ceva mai devreme ca-n alte dați, plecase acasă pe jos. Era vară, arșiță mare, toată populația lăite, și flotanți și permanenți, se îngrămădisă la plajă, n-aveai loc s-aronci un ac în nisip. Nea Mitia, satisfăcut, luă o bere undeva, fumă satisfăcut o țigară și tot satisfăcut contemplă un timp acoperișul casei lui pe care o înțezărea prin frunzișul vesnic verde al pomilor. Continuîndu-și drumul, trecu pe la Casa de economii, să depună ca de obicei o anumită sumă. Acolo îl atrase atenția așfului unei loterii cu cîștiguri în bani, dar și în obiecte. Pentru reclamă, așful cuprîndea și cîteva fotografii în care fericii cîștigători se afau în prezența a ceea ce cîștigaseră la trageri. Casnică P. S. Kurțer din Șepetovka era cîștigătoarea unei mașini

de spălat rufe, inginerul P. P. Gorohov din Donețk era înfățișat stînd alături de un aparat de radio « Estonia », contabilul V. N. Pancenko din Harkov admira covorul pe care-l cîștigase. . . . Dar mai ales îi atrase atenția lui nea Mitia ceea ce se vedea în altă fotografie din alis: un bărbat între două vîrste, care, radios de fericirea picată pe capul lui, se sprijinea de un « Moskvici-407 » nou-nout. Explicația de sub această poză suna în felul următor: « F. C. Kulik, domiciliat în orașul Djankoi », Vășzică, nu tu contabil, nu tu inginer sau casnică, — « domiciliat » și atît.

« Ce-i al lui, e-al lui, chibzui nea Mitia privind lung fotografia cu « domiciliat ». Hei, să pot eu face rost de-un bilet cîștigător ca ăsta, oricît de scump m-ar costa ! Atunci Moskvici-ul ar face parte din avutul familiei mele. Așa, să-l cumpăr, n-am folos, că numaidecît încep toți să se-ntrebe care-s veniturile mele reale. Binevoitorii, fire-ar mama lor să fie ! » Cu gîndurile acestea sosi acasă, intră în curte, constată că solul e bătătorit pretutindeni în curtea inundată de soare, se duse la fîntînă să controleze cum funcționează pompa (funcționa bine pompa !), apoi dădu ocol casei fără să-l parvină dinăuntru nici un zgomet, tuși răsunător, se plimbă prin livada lui cu rod imbelșugat pe care o îngrijea soacră-sa, atînsu cu degetul marelui (au crescut frumoase, dragutele !) și abia după asta începu să urce treptele fără grabă, dar făcînd zgomet mare.

Casa lui nea Mitia, solidă, spațioasă, avea cinci camere, cu bucătărie și toaletă. În timpul sezonului, se-nțelege, patru dintre camere erau ocupate de fel de fel de lume, vîlgiațuriști de prin orașele din nord și nea Mitia cu familia — respectiv: cu soacra, cu nevastă-sa, Alexandra, cu fata, Izabela, de vîrstă mîritatului și cu cei doi băieți, mai mici decît fata, Vitka și Igoraș — se restrîngea într-o singură cameră și depindea, plus cele cîteva șoproane din curte.

Întocmai cum presupusese nea Mitia, toți locatarii o șterseseră la plajă și deasemeni soacră-sa cu nepoții, iar acasă rămăsese numai soția lui, Alexandra. Ștîind sigur, că nevastă-sa nu-l înșală și că nici măcar în gînd n-ar comitea acest păcat, nea Mitia totuși, înainte de a intra în casă totdeauna tușea așa, tare, și bocănea pe picioarele pe trepte înadins, ca să facă zgomet, înșușind-o astfel, sistematic, pentru orice eventualitate, că s-a întors. Ca să nu aibe surprize. De ce se să ște scandaluri inutile în casă?

O gîsi pe Alexandra, ca de obicei, în cameră, cu ștorurile trase. Era răcoare în cameră. Alexandra sta lungită pe divan, cu mîna — delicata ei mîna — sub cap și pe piept și se răsfăța una din splendorile-i cozi. Ca femeie, Alexandra încă nu arăta de loc a fi bătrînă și era gîngășă, lenevoasă. . . . Contemplînd-o, nea Mitia se declară în sine sa deplin satisfăcut.

Apoi se înseră, arșița scăzu, crepusculul înstău pe întreg teritoriul local sistemul său de iluminare clădăre. Auzind tropotul precipitat și viguros a numeroși pași afară, în curte, nea Mitia iesi din casă și coborî scările repede, lăsîndu-și nevasta singură pe divan. Dădu bunăseară, ambal, vremelnicilor să chirișii, îi făcu din ochi prieteneste soacrei, îi luă în brate și-i saltă în aer de cîteva ori pe micul Igor care avea șase ani, îi trase de urechi pe Viktor și o admira pe Izabela care se tot fîșia la porțile jucîndu-se cu inima unui june — un lungan cu tricoul vîrgat în roșu.

Izabela nu semăna cu măică-sa: zgombie, neubunată, se ținneau băieții droaie după ea, se băteau pentru ea, și ea, nimic, rîdea, — meridională.

— Ți-am cam fi vremea să te măriți, Izabela — îi spunea tată-său de obicei, mie să nu calci strîmb.

— Las' că nu mă tem eu să calc strîmb l rîdea fata. Ce tot vii cu expresii de-astea de modă veche, my father? Generația dumitale a rămas considerabil în urmă.

Nebunește ținea nea Mitia la Izabela lui. De altfel, toată familia îi era nepus de cumpă și el se mîndrea cu bunăstarea ce domnea în casă. Pentru asta s-a ținut de praterii pe soselele Crimei: ca să aibă parte acasă de astfel de bucurii, ca să-i mîngie, seara, suflîndu-i astfel de ore de intimitate familială.

Soacra a și pus masa afară în curte sub platan, a cărăbănit aici cîteva crăite în care sfîrșia mîncarea, a tăiat mărunt în salatăi castraveți și roșii, a pus pe masă o carafă cu vin de astă toamnă, adus zilele trecute, pe sub mînă, de unul dintre clienții lui nea Mitia.

— Mitia, Vitia, Igoraș, Izabela, Alexandra! strigă soacra și aruncă o glumă: luați loc respectînd strict numărul indicat pe bilețul de intrare.

Nea Mitia, așezîndu-se la masă cel dintîi, pentru ca să dea exemplu tinerei generații, o întrebă pe soacră-sa:

— Mamă dragă, cine-i amorozeu ăsta al Izabelkăi? Nu te-ai interesat cîmva?

— E-o săptămîină de cînd se ține de capul fetei — îl informă soacra, și-a băgat în sperietăți roșii rivalii. Cică-i inginer.

Casa lui, răsuna de chemări stridente, ușile scrișeau într-una. Nea Mitia privea binevoitor cum dădeau fuga de colo, colo prin curte gospodinele, soțiile vilegiaturistilor, pregătind cu chibzuială ceva economicos drept cină, și cum se jucau cu niște cercuri, răsucindu-și-le pe trupșoarele plăpînde, copiii lor sosiți aici, la mare din Moscova și Leningrad, și cum mișunau astfel sub ochii lui toate cele găspresceze ruble pe care le aducea zilnic închirierea camerelor în sezonul de vară.

« Ca să vezi, medita el, orice om are nevoie de odihnă și de mai multe vitamine, orice om se chibzuiește cum s-o scoată mai bine la capăt ». După care, exclamă:

— Înainte marș, la masă! Hei, tînră generație, înainte marș la masă! Izabela, invită-ți cavalerul!

Dintr-un salt cei doi frați, Vitia și Igor, fură alături pe bancă; neastîmpărați, începură a ciuguli din tot ce vedeau pe masă și se pomeniră cu lăvitură ușoară peste degete. Izabela, rîzînd, își luă de mînă cavalerul. Acesta nu se lăsă rugat, veni la masă fără sfîșlă. Privită de la distanță, perechea aceasta tînră părea a fi perfect potrivită: Izabela cu talia ei subțirică, alături de acel gălgan spătos, cu dinții lui albi, intacti, sănătoși.

— Logodnicul meu! rise Izabela și se mîmușări. — Am onoarea să vă prezint pe logodnicul meu!

— Mireasa cu mirele, mireasa cu mirele! Țlărăi în cor cei doi puștani.

— O clipă! spuse tînrul. Am nițel coniac cu mine — și fugi îndărăt spre porțiță, cu pași mari de sportiv. Pe spatele tricoului scria cu litere străine, latine: « Kent ». Dispără pe porțiță și reapăru imediat, aducînd la masă coniacul.

« Isteț băietan, își spuse nea Mitia — ar fi bun. »

Așadar, tătucile, exclamă vesel logodnicul, așezîndu-se la masă, hai să ciocnim. Să știi căi construi o fată pe cîstel!

— Dar unde lucrezi dumneata, tinere? se interesă nea Mitia.

— La Moscova! replică triumfător celălalt, și-i făcu Izabelkăi cu ochiul. Intonară amîndoi, și ea și el, în același timp:

*Să hoinăresc cu tine-mi place
Prin Moscova în miez de noapte,*

*Căci străzile ori și ce pas am face
Își deschid brațele să ne îmbrățească...*

— Lucrez la Biroul de Construcții, secția Cutii de scrisori.

— Tată, tată! țigara cei doi puștani mîncîndu-l din ochi pe logodnic. Dînsul l-a strîmbat maxilarul lui Edka Skvortov și l-a dat peste cap pe centrul înaltăș. Izabela chicoti, sîrească:

— Tată, vreau să mă căsătoresc cu dînsul. De-ai știi ce premii ia!

— Exact! confirmă logodnicul, cu glas tunător. Am umflat recent opt sute de albăstrele cu proiectul « Palmierul » și mai înainte înco-juma' de mie c-un alt proiect, « Chiparosul ».

— Vechi sau nou? își manifestă curiozitatea nea Mitia.

— Noi, tătucule. Drept cine mă iei?

« Perfect », gîndi, nea Mitia; flică-se însă, îi spuse cu mustrare:

— Izabela, mărțișul trebuie să fie din dragoste, nu pentru bani.

— Aur ai scos acum din gură, Mitia, nu vorbe! la aminte, nepoțică, c-o să-ți folosească în viitor — se porni soacra pe litanii.

— Viitor? Nu mai spune! exclamă Izabela, năzuroasă. — Uite colo turismul lui, « Zaporoeț ». L-ați văzut?

Nea Mitia se ridică o clipă de pe scaun și într-adevăr observă în stradă un automobil mic, cenușiu ca un catrî, un « Zaporoeț » care stătea cu nasul lînit de trunchiul pomului lîngă care fusese oprit. Observă totodată că logodnicul își și pusese mîna, sub masă, pe unul din genunchii Izabelkăi.

Soția lui nea Mitia, Alexandra, apărură și ea în sfîrșit după un timp, somnolentă. Aruncă doar o privire, în treacăt asupra zgometoaselor sale familii și se așeză lîngă soț strîgîndu-și pe piept una din grelele-i cozi. Se justifică:

— Mi-am făcut manichiura — și brațul ei plutea pe de-a-supra mesei, alb ca un gît de lebădă.

— Alexandra, ar trebui să te înscrii într-o echipă artistică de amatori — o îndemnă mamică-sa, să joci barem rolul Katherinei din *Furtună*.

— Bine spune mama soacră, primse mîngea din zbor nea Mitia, te extenuezi, Alexandra, mă-ntreb cum mai rezisti.

— Mamă, știi că m-am logodit? strigă Izabela, iar nea Mitia confirmă:

— Da, Alexandra, vezi! lată, un reprezentant al intelectualității dorrește să se integreze într-o familie muncitorească.

Chiar în acest moment intră în curte tovarășul Făt-frumos Cozoroc. Zărîndu-l, nea Mitia își curmă brusc discursul și toți ai casei, urmărind privirea lui nea Mitia, se întoarseră spre offerul de miliție, care se apropia. Izabela, răsucindu-și trupul, se uita cu ochi mari, gașei la Vania Ermakov.

Sublocotenentul Ermakov străbătuse curtea în linie dreaptă fără să dea atenție nimănui, deoarece avea obiectivul chiar în față și obiectivul era persoana acestui pungaș de nea Mitia; deodată însă ca și cum ar fi primit una la plex, se potolî. Întîlnise un obstacol neprevăzut, — enigmatică privire a Izabelkăi.

Se apropie de masă, tuși și-și dregă vocea și nu găsi nimic de spus decît doar un « bună seara ». Toți ceilalți tăceau, Izabela și logodnicul ei chibzau privindu-l lung, iar nea Mitia deasemeni tăcea, înadins, văzîndu-l cum se zăpăcea.

— Dumneavoastră sînteți neam? rupse tăcerea Igoraș,

— Eu? se fîșici de tot Ermakov și se înroși, îl treceau sudorile, simțea că nu-i a bine ceea ce se petrecea cu el.

— Ești de la miliție? Îl luă peste picior Igoraș.
— Da, răspunde Ermakov și se rezemă de spătarul unui scaun.
— Atunci ești contra păcii, că vrei să-ți acole cu tine pe toți băieții
— proclamă Igoraș, triumfător.

Izabelka și logodnicul izbucniră în hohote de ris. Făcând violente eforturi de a-și ține în frâu nervii întocmai cum proceda și în timpul întrecerilor la tragerea cu arma, Ermakov reuși să se domine. Își puse repede vestonul în ordine, își potrivi șapca pe cap și-i comunică lui nea Mitia:

— Cu dumneavoastră personal am treabă. Am venit să vă anunț, tovarășe șofer, că trebuie să participați la un ciclu de conferințe cu tema: regulile circulației auto pe șoselele Crimei. Poftim convocarea.

— Dar, vă rog, luați loc, spuse Izabelka, apropiindu-se de Ermakov. Stați la masă cu noi.

Tremura convocarea în mîna sublocotenentului. Nea Mitia se dumerise de mult ce și cum.

— Dînsul, tovarăși, este inspectorul nostru de la Circulație, tovarășul Ermakov, îl prezintă el pe neașteptatul oaspete. — Igoraș, să știi că-mă să-ți rup urechile! Vania, dragul meu, fă-ne cinstea să ciocnești cu noi un păhăruț de vin și te rog n-o lua drept servilism.

Izabelka îl atinse ușor cu vârful degetelor pe Vania, și acesta, surprins el însuși de ceea ce făcea, se așeză la masă.

— Întruct acum — îngăimă — nu sînt în exercițiul funcțiunii... întruct acum ca persoană privată...

— Întruct-într-ătt! Una, zău! grame — rise Izabelka, iar lui nea Mitia, în timp ce se uita cum pune făcă-șă gulas și salată în farfurii lui Vania, îi trecu prin cap fulgerător, o idee genială. Cum sedea pe scaun, se sălta nițeluș, pe neobservate, și trase cu ochiul peste gard, spre «Zaporojeț». Chibzui: «Da! nici vorbă! Asta-i mașină! Savonieră din masă plastică! Mare scofală! Să-l am eu în familie pe Vaniuşka, pînă-ntr-un an îi fac rost de-o «Volgă» Izabelkăi. » Și se apucă numaidecît să urzească planuri peste planuri în legătură cu viitorul.

Inginerul din Moscova așeză pe masă aparatul lui de radio cu tranzistori, prînse un twist la București și începu să topăie cu Izabelka. La dans, bine, se-arăta el destoinic, numai că energia de care trebuie să dai dovadă ca bărbat, nu stă în dans. Energia aceasta s-o demonstrezi printr-un aport personal la buna organizare a vieții familiei tale, or inginerul ăsta modernist, cu toți «palmierii» și «chiparoșii» lui, nu-i bun de-așa ceva, ba poate mai e și destrăbălat, — deși, se-nțelege, serviciul de cadre al secției Cutii de scrisori funcționează ireproșabil; dar dacă el, inginerul ăsta, și-o fi ascuns adevăratul chip moral?

La uște la Vania Ermakov: cîtă curăție pe fața lui, ce trăsături frumoase! Și o privește pe Izabelka cu atîta sfială, cu un devotament nemărginit! Lui nea Mitia chiar îi veni să pîlîngă cu un copil, simțind că încă de pe acum îl înundă un mare val de tandreță familială față de Ermakov. În acest moment, la postul de radio din Tandrea se transmisese un val și Vania începu să descrie piruete după piruete cu Izabelka. Nea Mitia îi făcu repetate semne din ochi soacră-și către fată și ofiterul de miliție, iar soacră, pricepută imediat, clătina din cap, admirativ: ce potrivită, ce potrivită pereche! Inginerașul se posomorise.

Plecără cu toții țîrziu la culcare, în seara aceea. În cameră, nea Mitia așteptă să adoarmă nevastă-sa, apoi coborî încet din pat și se duse în vârful degetelor la fereastră, s-o privească pe Izabelka cu cavalerii ei.

Tinerii stăteau tustrei în picioare la porțiță. Inginerașul se tot strîmba imitînd peșemne cine știe ce maniere din capitală, iar Vania Ermakov, admirabilul nostru personaj pozitiv, tăcea, nu făcea nici o mișcare, își pusese mîinile la spate, nu i se distingeau în întuneric decît lucirea ochilor senini și a cocardei din fruntea frumoasei lui șepci.

După ce Izabelka își luă zborul plecînd în casă, ceilalți doi tineri se îndepărtară încet de porțiță, apoi se opriră. Inginerul prînse mîna lui Ivan cu delicatețe și brusc, aproape că i-o răscui ca și cum îl explica pe concret principiul unui procedeu de luptă. Ivan îl demonstră cu aceeași delicatețe principiul unui contraprocedeu. După care, Ivan se interesă dacă inginerul mai știe și vreun alt procedeu și iată că acesta știa. Atunci își vîrîră amîndoi mîinile în buzunare. Deodată inginerul începu să ridă.

— Clocan! i spuse cu glas tare, se urcă în turismul lui și plecă.

Ivan se urcă și el pe motocicletă, sezu cîțva timp în șea, privind cerul și deodată-și azvîrlî în cer frumoasa lui șapcă. De altfel, o prînse imediat, și-o îndesă în cap și, făcîndu-și reproșuri că a devenit neserios, se îndepărtă pe motocicletă în lungul străduțel.

Nea Mitia era gata-gata să se sufoca constatînd ce perspective i-s-au deschis.

Din ziua aceea sublocotenentul Ermakov se obișnuia să vină deseori în vizită acasă la nea Mitia, iar nea Mitia, inventînd numeroase prelegeri de sărbătorire în familie, totdeauna îl invita și pe Vania. Inginerașului, nea Mitia îi creta treptat, fără să-și precupească eforturile, o atmosferă cît mai defavorabilă și în același timp ducea în casă, cu prudentă dar și perseverență, muncă de agitație în favoarea lui Vania. Că, zicea, uite ce băiat așezat, și, pe lîngă asta, robust nu glumă, campion la cursele de motocicletă și la tragerile cu arma. Mai ales ultima dintre cele două caracterizări o făcu pe Izabelka curioasă, fapt care a și asigurat reușita întreprinderii.

— Cu nervii lui de oțel, zicea ea, Ivan poate deveni campion mondial. Pe la sfîrșitul verii, luară direcția Oficiului Stării civile. Izabelka în ziua aceea nu mai topăi, se ținea foarte demnă. Ivan, în civil, stătea țepăn cu un băț.

Imediat după semnarea actului de căsătorie, tînră pereche avu de făcut față unei munci importante: să mute dintr-o locuință în cealaltă premiile obținute de Ivan ca sportiv. De șapte ori trebuiri să făcă drumul de la cîminul milițienilor acasă la nea Mitia, și îndărăt, cu brațele pline de cupe, statuette și potire de alpacă.

Tii, ce mai veselie a fost pe nea Mitia la nuntă! A declamat, a jucat un skeci cu soacră-sa, a cîntat, a dansat, — ce mai vorbă, a fost sufletul petrecerii. Dorea din adîncul inimii să fie cît mai pe placul celor trei ofitieri de miliție pe care-i invitasese: căpitanul Lisetki și locotenenții majori Șerbakov și Ghitaridze. Pe cît se pare, a reușit.

Cum e datina, tinerii plecară apoi în voia de nuntă. Încăde ruscucarii pe motocicletă, pune ochelari de scafandru, trrr... și-ntinde-o-n Carpați.

În absența lor, nea Mitia nu pierdu vremea fără rost, dimpotrivă, trecu la dezvoltarea fecundeii sale idei. Făcu ce făcu și în scurt timp el și căpitanul Lisetki descoperiră că sînt rude: la chemarea surorii mai mari, Alexandra, soși cu avionul din Harkov, cumnată lui nea Mitia, Nadejda, care se mărită cu locotenentul major Ghitaridze; iar nepotul lui nea Mitia, Fiodor, venind de la Murmansk, se însură cu sora locotenentului major Șerbakov.

Toate aceste operațiuni fură duse grabnic la bun sfîrșit, avînd în vedere iminenta întoarcere acasă a primilor doi tineri căsătoriți, așa încît la chefuluț

organizat în onoarea întoarcerii acestora, Ivan se pomeni că printre rudele care-l înconjurau la masă erau și colegii săi de la serviciu.

A doua zi, nea Mitia îi spuse ginerelui:

— Vaniuş, dragul meu, tu eşti fala mea, eşti tot ce am mai scump pe lume, ală te rog cine o să fie marţi de serviciu pe şoseaua spre Djankoi şi în ce punct anume, la ce plată kilometrică.

Era dimineaţa, ieşiseră amândoi în curte, razele soarelui abia răsarit începuseră a şi dogori. Ivan, întreprinându-şi gimnastica de învioreare, s-a răscut cu faţa spre socră-său şi avea un aer glacial ca-n plin exerciţiu al funcţiunii.

— Uite ce am eu a-ţi răspunde, tată. Iubirea mea faţă de Izabela şi rudenia dintre dumneata şi mine, te rog să nu le foloseşti în scopuri personale meschine. Te rog să renunţi pentru totdeauna la ideea aceasta. Re traseu nu mai sîntem rude.

— Ascultă, Ivane, ai cumva sticleţi? I-o trîntise în obraz nea Mitia şi ieşise din curte în stradă. Îl cuprinsese o presimţire urfă, funestă.

Marţi, pe şoseaua spre Djankoi, auzise în spatele camionului bîzîitul ca de ţîntar al unei motocicletă. Ivan! Fără multă vorbă, sublocotenentul îl obligase pe nea Mitia să tragă camionul la marginea şoselei, apoi descoperise transportul nelegal şi dressase actele de rigoare. Chestia asta se terminase pentru nea Mitia cu o mostrare scrisă.

Altădată, îl oprise pe şosea Ghitariidze, şi îl salutase cu mîna la cozoroc:

— Aţi depăşit viteza, tovarăşe şofer. Totodată, predaţi-mi şi foaia de drum.

— Cuscre! Îl implorase atunci nea Mitia, suflarea mea! . . .

— Scumpe nea Mitia! — Îl asigurase Ghitariidze controlînd foaia. Oaspetele în casa unui gruzin e un om sfînt şi tu, cînd o să vii la mine, o să fii totdeauna ca Dumnezeu din cer! Dar pe traseu, nu te supăra, Ghitariidze nu poate să nu-şi facă datoria.

Şerbakov îi semnăsează să oprească pe şoseaua spre Sevastopol.

— Cum o ducе surioara matala cu nepotul-meu se interesase imediat nea Mitia.

— Discuţiile familiale, altădată — i-o tăiaşe Şerbakov. — Pentru moment, vă invit, tovarăşe şofer, să-mi arătaţi ce aveţi în maşină.

Cît de despre ceaaltă rudă, căpitanul Liseţki, nici să nu mai vorbim. Căpitanul se dovedise a fi regulamentul în carne şi oase. Făcînd pară corp comun cu motocicletă, omul acesta ciolănos, cu faţa arsă, tăbăcită, scăldată de toate ploile şi vînturile, de toate grindinile şi furtunile, îl făcuse pe nea Mitia să-şi piardă cumpătul şi mai înainte, dar acum, după ingenioasa descoperire a rudeniei dintre ei doi, de-a dreptul îi da fiori de groază. Rudă cu Liseţki! Poftim, ce rudă! S-a rugat gîina să-i fie neam vulpei!

Cei alţi şoferi făceau haz pe întrecute de toată istoria asta. Ghinionista persoană a lui nea Mitia devenise subiectul comic de predicţie al celor ce stăteau de vorbă dimineaţa, între ei, la postul dispecerilor. Lui nea Mitia, autoritatea îi scăzuse brusc. Nu era ză să nu revină la bază preocupat cu copia vreunui proces verbal de sancţionare sau cu chitanţa eliberată după plăţirea unei amenzi. Aproape zilnic, secţia de control a circulaţiei auto semnala direcţiei o altă ispravă a lui nea Mitia. Iar vina pentru toate acestea o purtau propriile sale rude şi, în special, ginerelul, iubitul său ginerel. Fecunda idee pe care o avusese nea Mitia dăduse rezultate pe dos: devenindu-i rude, tiranii lui de totdeauna făceau eforturi să se dovedească acum şi mai principali, îl tiranizau de două ori mai tare.

«Ce şarpe am încălzit la sînul meu» îşi spunea nea Mitia în fiecare dimineaţă, privind cum alergau Izabela şi Ivan prin curte în timpul gimnasticii lor de învioreare.

După măriţis, Izabela devenise de-a dreptul de nerecunoscut — era mult mai rezervată, nu mai pălăvrăgea, dimineaţa nu trîndăvea în pat, frecventa un curs de conducători auto iar seara toceau amîndoi, ei şi drept credinciosul ei soţ, în vederea examenului de admitere într-un institut de învăţămînt superior.

— O influenţează în bine, îi şopti soacra într-un rînd lui nea Mitia; el însă, după o tăcere, gemuse şi se închisese în sine, în durerea lui adîncă.

Altădată, cei drept e drept, chiar nu se mai putuse stăpîni şi-i spusese ginerelui:

— Mai scoate-ţi nevasta în lume, Ivane, du-te cu ea măcar la un restaurant, s-a ofilit biata fată. Eşti băiat frumos, nu zic, da' n-ai pic de inimă, numai cozorocul e de tine.

Ivan tăcuse, privind în altă parte, iar Izabela luase foc ca un chibrit şi bătuse cu pumnisorul în masă:

— Tată, ai niste concepţii revoltătoare dinapoate! Nu mai poţi înţelege nimic! Sîntem tineri, nu vrem să ne irosim cu prostii anei cei mai frumoşi din viaţă.

A doua zi, pe şosea, auzind din urmă bîzîitul ca de ţîntar al unei motocicletă, nea Mitia nu se mai mirase de loc.

Iată, toate acestea laolaltă determinaseră trecerea lui nea Mitia de la transportul auto la volanul unui taxi. . .

Vîntul iernii terminase de şters neinspirată-i pictură: nemăzîningăindu-l norii cenuşii, firmamentul se întunecase, devenise dens. Ceva mai tîrziu, acest tablou trist fu corijat de sclipitul galben al luminilor Sevastopolului, apărut la orizont.

Tuberculosul istorisea nu ştiu ce, rîzînd în hohote, ceilalţi pasageri tăceau cu toţii.

— Ascultă, înzestratul povestitor — îl întrerupse nea Mitia, unde te las, la gară?

— La gară, da, răspunde celălalt. — Şi ţine-ţi, neică, două rublitoare, n-am mai mult, scuza-mă. Ieri, fiindcă mă consideră un bolnav interesant, profesorul Rabinovici mi-a dat zece, să nu plec la drum fără bani, numai că eu, păcătosul de mine, i-am şi tocat. Mai rar aş profesor, nu? Ce zici de el?

— Bine, fie, dă-ncoace rublele, da' altădată, dacă n-ai franci să nu te sui în maşină, replică nea Mitia, obosit.

Tot la gară coborîră şi femeile, în compania mulţimii lor de traiste şi sacose. Mai rămase în taxi un singur pasager; acesta voia să meargă la aeroport.

— Luaţi loc în faţă, tovarăşe, îmi propuse nea Mitia. Găsim imediat ceva muzică şi-i tragem un concert. Mă tem că vi s-o fi urf de-alteia povestiri cîte-ai ascultat pîn-acum.

Trecu lîngă el pe bancheta din faţă. Nea Mitia suci butonul aparatului de radio, prin pălăvrăgeala poliglotă a emisiunilor răzbi în cele din urmă o muzică bubuitoare şi pornirăm spre aeroport.

— Nu cumva sînteţi de la cinematografe? mă întrebă şoferul.

— Cum ai ghicit?

— Nu ştiu, aşa-i ghicesc eu totdeauna pe-ai de la cinematografe. Făcu o pauză, apoi reluă: Şi eu am depus cîndva modestul meu obol pe altarul artei.

Tot timpul războiului am jucat teatru pe front, pentru combatanți. Fusesem mai înainte într-o echipă artistică de amatori și mă remarcasem.

— Tot războiul? exclamai surprins.

— Înfi. Tot războiul în același rol: matrozul Șvandia. Turneele le făceam de predilecție pe frontul al treilea bielorus. Odată un nerușinat de fascist a aruncat asupra noastră o bombă. După câteva clipe de tăcere, adăugă: — Chiar în timpul spectacolului a lansat-o, dar a nimerit alături.

«Mare vulpoi, îmi spusei măsurându-l cu coada ochiului, impresionat de expresia viclenă a figurii lui, cu sprâncenele postişe parcă. Mare vulpoi, nici dracu nu-l întrece! Auzi la el, tot războiul a jucat rolul matrozului Șvandia!»

La aeroport ne despărțirăm. Ținu să-mi ducă valiza pînă în fața casei de bilete. L-am plătit generos, lăsându-i în afară de banii cuvenți, încă două ruble pentru un coniac.

Nea Mitia se întoarse îndispus la taxiul lui; și aici, în fața clădirii aeroportului, șirul mașinilor care staționau așteptându-și pasagerii, era lung. Ce să mai piardă vremea? Nu mai făcu nici o combinație, se așeză la volan, drăcu, își mușcă buzele și porni ca vîntul. Luase viteză mare de la început fără să-i pese de fluierăturile agenților de circulație. Străbătuse orașul așa, în goană, dintr-un capăt la celălalt. Și-și zicea:

«V-ați ținut pe urmele mele, m-ați hăituit, m-ați încolțit! Da ce s'eu iepure? Urs? Nu! Eu sînt nea Mitia, regele traseului!»

Îi ieșeau în față alte mașini, care treceau șuierînd pe lângă el, și sfîrșind cu roțile pe asfalt. El ținu șoseaua înainte, peste cîmp, în noapte, spre munți, spre culmile veșnic bătute de vînturi ale Crimei.

Se opri într-un defileu și coborî din mașină. Vreme frumoasă, fără ceață. Se legăna în slăvi imensul candelabru al stelelor. Vînturi nebune se repezeau din toate părțile în nea Mitia, sfîchindu-l, pătrunzîndu-l pînă la case, gîdindu-l în nări, zbîrindu-i sprîncenele, pustindu-i mintea cu suflarea lor aspră. Nu mai simțea oboseala, nu mai putea fi prudent, nu-și mai putea calcula mișcările. Îi impresura o noapte hotească, străveche. În sufletul lui, se trezi din somn pasărea de pradă. Vedea la piciorarele lui Crimea, întreaga Crimă și din loc în loc strălucind luminile de la ferestrele clienților lui, — vedea Crimea ca pe o hartă pusă la dispoziția turiștilor, vedea totă întinderea Pontului Euxin și privirea lui mergea mai departe încă, nu mai întîlnia nici un hotar.

Ce rost ar mai fi acum de cărat cu camionul mandarine la Sohum, cătoare la Istambul, ciorăpărie la Tiblisi, scîndurări, butoaie, tone de piper, tricoșoare, galanterie, frunze de dafin, nasturi, butoni, roșii, peste, harbuji, flori, funii, indispensabile, lămpi de radio, pinzeturi, tablă de fier, furculițe, linguri, vite, dulciuri, câmbași, somoni, icre, băuturi, medicamente, cruci, monumente funerare, cărți, tutun, costior, fier, mangan, chimicale — la Djankoi, la Balaklava, la Roma, la Paris, la Moscova, la Sverdlovsk...

Nea Mitia se repezi îndrăgît spre portiera mașinii, se trîni pe banchetă, porni motorul.

Din cele patru puncte cardinale, pe șosea și din munți, veneau spre el, sfredelind întinericul, patru sorii sau patru lumi — patru lumini, tăcute, se apropiau, îl asediau, orbindu-l cu farurile motocicletelor, ginerile, cumnații, cumătrul, noii membri ai familiei lui, toți acești cavaleri ai datoriei lor.

În românește de AUREL LAMBRINO

TAMARA GANE

Un prozator modern

Talent original și promițător, V. Axionov părea să-și fi definit fizionomia scriitoricească — în aspectele ei fundamentale — o dată cu apariția primului său roman *Colegii* (1960). Critica s-a grăbit să-l încadreze în «generația tinerilor prozatori», și poate nu atît după criteriul vîrstei, care în literatură se dovedește a fi nu numai convențional, dar și înoperant, dacă ne gîndim că Lermontov a scris *Un erou al timpului nostru* la vîrsta de 25 de ani, iar autorul *Donului înflorit* era și mai tînăr, cînd la data apariției primului volum al grandioasei epopei (1928) își afirmase pe deplin maturitatea artistică.

V. Axionov este o personalitate care se sustrage formulorilor definitorii și clasificărilor, care se refuză integrării în limitele unor tipare prestabilite. Înseamnă aceasta că scriitorul nu s-a găsit pe sine, că dibuie în căutarea stilului său propriu?

Cert este, că în privința tipologiei, prozatorii «tineri» reconstituie adeseori individualități complicate, pitorești, care se manifestă în forme mai puțin obișnuite, în căutarea modalităților noi, apte să reflecteze printr-o optică particulară, inedită și irepetabilă, universul social-uman, înconjurător. Acesta este, poate, și cazul lui Vasili Axionov. Fapt pentru care, într-un consens aproape unanim, criticii l-au calificat drept «inovator» în domeniul prozel, ceea ce nu e cu totul lipsit de temei, dacă privim «Inovația» investită cu toate atribuțiile valabile ale originalității, și sub aspectul respingerii «calapoadelor» stilistice existente, a clișeeilor perimate, ca protest împotriva unui anumit «conservatorism» care nu este în măsură să redea cu amplitudine și adîncime climatul nou al realității obiective în plină devenire.

Opoziția care se face ușorii între «inovatorul» Axionov și «arhaicul» Kazakov, între «avîntatul» Gladilin și «lentul» Lipatov între «natura-listul» Semionov, care își caută eroul așa cum un reporter vinează «fapte diverse» și «plasticul» Kuranov, autor de povestiri miniaturale, această opoziție demonstrează existența incontestabilă a unei infinite diversități de stiluri în cadrul realismului socialist. Tot atîtea individualități distincte, care, indiferent dacă au preferință pentru paradoxul «inovator» sau cultivă «tradiția clasică» fac parte din aceeași familie spirituală, fără însă a putea fi subsumate unui singur numitor comun. După cum este exclusă orice omogenizare, la fel de impropriu ar fi să se invoce divergența de structură ideologică, privind fundamentele însăși ale concepției filozofice despre viață, între «arhaști» și «inovatori». Este simptomatic, că toate aceste nume (la care se pot adăuga multe altele, pentru a nu-i aminti decât pe A. Kuznezov, V. Konețki, G. Vladimov, V. Voinovici sau B. Sergunenkov) implică anumite asocieri, iar operele

Ior sînt confruntate aproape în orice exegeză literară. Asemenea confruntări sînt menite să reliefeze mai pregnant profilul fiecăruia, precum și acele tangențe care îl apropie, fiind, în ultimă analiză determinate de coeficientul de contemporaneitate, de gradul de participare la problemele fundamentale ale epocii, ale existenței umane.

Pivotul principal al prozei realist-socialiste contemporane este ampla dezbateră privind destinul generației tinere, a drumului ei în viață, cu alte cuvinte, procesul complicat și contradictoriu de formare a «omului uman» nevoit să biruiască nenumăratele obstacole exterioare și de ordin lăuntric, subiectiv. O asemenea dezbateră pasionantă urmărim în romanul *Colegii*, unde procesul dialectic se desfășoară în trei ipostaze — în evoluția a trei proaspeți absolvenți ai Institutului de medicină. Artă de a surprinde umanul pînă în zonele cele mai nebulos ale conștiinței, subtilitatea nuanțurilor, un cult am spune, al detaliului, al mișcării sufletești abia perceptibile, nu sînt străine lui V. Axionov. Ochiul său analitic explorează universul spiritual al eroilor, dezvăluind o gamă infinită de căutări, reflecții, manifestări uneori dezordonate, de cele mai multe ori contradictorii, mai cu seamă prin discrepanța dintre fondul grav, serios și gestul exterior cu aparență de bravadă (cum este cazul unuia dintre cei trei «colegi» — figura centrală a romanului — Alexei Maximov). O excesivă reflexivitate și o doză de egocentrism îl situează pe o linie sinuoasă a gândirii, cu inconsecvențe în comportare, deși fără compromisuri cu propria conștiință. Poate mai mult decît ceilalți colegi de promoție și tineri de aceeași vîrstă, el este frîmțat de încrețenile îndoilei ale momentului de cotitură, cînd tineretul e «la răsplată» vieții și mintea e răscolită de întrebări esențiale: ce drum s-a ales în viață? Cum trebuie să trăiești? Care este locul și menirea fiecărui membru al colectivității sovietice în bătaia pentru comunism? Ce răspunsuri personale implică participarea la efortul general pentru a-l face cît mai eficient?

Perspectiva clarificării, a cristalizării unei concepții de viață, pe fundamente etice solide, care să îmbine elanul gândirii cu frumusețea faptei, se conturează în final, în accente majore. Alexei va depăși faza abstractizărilor, a speculațiilor filozofice, renunșînd la pozi și ostentație («pozez în sceptic și nihilist»...). «Ce mă interesează lumea, cînd în orice clipă simt că voi dispărea din viață pentru totdeauna» abia după ce va fi pus în situație de a interveni energic într-o afacere dubioasă pusă la cale de niște proftori disimulați sub avalanșa cuvintelor pompoase, demagogice, a cuvintelor «mari» care își pierd sensul, se degradează atunci cînd sînt rostite de asemenea oameni — cum spune cu repulsie Alexei Maximov.

În cartea lui Axionov, tinerii eroi se manifestă în ambianța familiei, în dragoste, prietenie, în procesul muncii, în străduința continuă de a se perfecționa, privind prezentul și viitorul «cu ochii deschiși» — după expresia «romanticului și viitorului» Alexandr Zelenin. Acest «pasionat cavalier al ideii», năval și «comicul» Sasa, vesnic dispus să discute pe teme înalte, preocupat de problema «responsabilității mutuale a generațiilor» își va găsi împlinirea și rostul undeva într-o mică localitate din nordul îndepărtat, unde practîndu-și meseria de medic poate fi de folos oamenilor. Și poate nu atît bătrînul medic și încercatul comunist Dampfer îi deschide lui Alexei perspectiva marilor împliniri și satisfacții pe plan moral și social, cît mai ales zguduirea produsă de sfîrșitul lui Sasa Zelenin, a cărui viață a fost curmată în mod atît de brutal, înlîmprurări dramatice și absurde. «Sasa are dreptate; trebuie să te simți legat de trecut și viitor. Numai această legătură ne salvează de teama în fața

sfîrșitului inevitabil. Altfel existența n-ar fi decît o oribilă tragedie și o farsă absurdă». De data aceasta, cuvintele care postulează profunzimea de credință a tineretului, năzuința spre o condiție umană superioară, sînt rostite de «scepticul» și «negativistul» Alexei Maximov.

Autorul își tratează eroii cu o ironie fin deghizată (așa cum personajul feminin Inna le înțelege «tristețea și umorul»), iar tendința de a dispersa epichul, de a reduce spațiul fabulației propriu-zise, subordonînd-o explorărilor psihologice, se compensează prin inflexiuni lirice, prin monologul interior, ca forma cea mai potrivită de a înfățișa realitatea morală și socială din unghiul unei accentuate subiectivități. Tocmai această înclinație (în care se poate descifra o anumită teamă de banalitate și reacție în fața «monumentalității») l-a dus uneori pe V. Axionov la figurarea unei lumi aproape fantomatică, în care acționează arbitrarul și ostentația, dacă ne referim la operele ce au urmat în scurte intervale: romanul *Bilet stelar* (1963). În romanul amintit, cerințele intelectuale ale «eroilor» adolescenți de 17—18 ani sînt sărăcite considerabil, predomină impulsurile primare, negarea unor imperative etice superioare. Același «nonconformism», exagerarea elementului exotic, a extravaganței se constată ca un artificiu de efect momentan și în *Portocale din Maroc*.

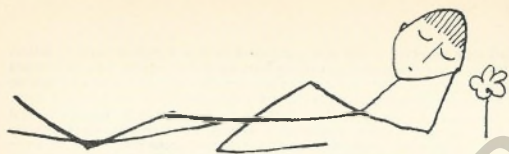
Un interes legitim solicită recentul roman al lui Axionov (publicat în revista «*Molodaia Gvardia*» nr. 4—5 pe 1964) al cărui titlu reproduce versul inițial din cunoscuta *Elegie pușkiniană* *E vremea, prietene, e vremea!*..., fiind vorba de o replică originală la propria sa carte cu titlu metaforic, *Bilet stelar*. Aceiași eroi evoluează în alte situații, plasîndu-se pe altă orbită a impetuozelor lor ascensiuni «stelare».

Ni se par revelatoare, prin adîncimea sondajului psihologic, ultimele sale nuvetele (*La jumătatea drumului spre lund*, *Tată, citește-mi etc.*) concludente din punctul de vedere al sintezei artistice, pentru virtuțile prozei lui V. Axionov. Și aici, monologul interior, dialogul plin de dezvoltură, dar sobru și lapidar, sugerînd întotdeauna un «subtext» încărcat de semnificații — acea manieră de tip *hemingway-an*, să-i zicem (numele lui Axionov este deseori asociat cu acela al lui Hemingway sau Salinger, deși în mod neargumentat și poate nejustificat, nefiind în cazul de față vorba de nici un fel de epigonism), conferă narațiunii o gravitate aproape dramatică, cu toate că în aparență nimic nu se schimbă în viața personajelor. Totul se derulează, pe două planuri — unul exterior și altul interior. În povestirea *La jumătatea drumului spre lund*, izbitor este contrastul dintre platitudinea și trivialitatea vieții în care, fără voia lui, s-a aflat personajul principal Valeri Kirpichenko și năzuința lui spre frumos, spre fericire.

Descifrăm aici un întreg sistem de «simboluri materiale» — cum le definește Th. Mann — care transpar din subtext, din mecanismul stărilor sufletești ale eroiului (chipul aproape ireal, și totuși atît de concret redat în plan exterior, al tinerei fete, avionul, luna, etc.).

În linii mai sobre, fără nici o notă fals-melodramatică, este construită scurta povestire *Tată, citește-mi...* în dimensiuni spațiale restrînse, se circumscrie nu numai psihologia unui adult și a unui copil, mereu confruntată, dar și un material de viață care sugerează — la modul chevian — motivele unei drame inevitabile, revelația propriului «eu» la care ajunge Serghei.

Analist subtil, V. Axionov este îndinșat spre dezbateră unor probleme «dificile», întotdeauna ancorat în climatul celei mai stringente actualități și care, eludînd tot ce este caduc sau facil, știe să extragă din fapte de viață esența lor general-umană.



GEORGETA
HORODINĂ

Mitul adolescenței

Numeroase fenomene cu repercusiuni sociale vaste atestă în rândurile tineretului occidental o repulsiu față de echilibrul material și moral pe care-l presupune existența omului adult. « Vîrsta rațiunii » — înrăimată și în titlul unui roman de Jean-Paul Sartre — inspiră ororă tinerilor care văd în maturitatea omului, vîrsta abdicărilor, a lășității și a conformismului. Într-adevăr, rezonanța burgheză implică de obicei înăbușirea scrupulelor care pot tulbura un adolescent încă neobișnuit cu legile necrutătoare ale luptei pentru existență, dobîndirea unui echilibru material reclamă de multe ori compromisiuri morale care nu pot rămîne fără consecințe, care sacrifică pe altarul prosperității sensibilitatea învingătorului — în mod nemărturisit sau inconștient — învins de propria lui armă. Spiritualitatea omului treptat subordonat afacerilor sau succesului social de orice natură, rămîne să fie mai departe formată, sau mai bine zis deformată, de magazinele ilustrate, de spectacolele de televiziune și de orice alte producții cu caracter semi-artistic, larg accesibile, superficiale

emoționante, pline de violență sau facil captivante. Imaginea unui asemenea adult — care și adaptează sensibilitatea la stilul reportajelor despre înduioșătoarea viață de familie a vedetelor de cinema și gîndește în termenii exhaustivi ai mijloacelor publicitare, imaginea acestui adult supus tendințelor de uniformizare și abuzare ale tehnicii și artei folosite în scopuri pur comerciale, stîrnea pe bună dreptate revolta tinerilor care nu vor să-și părăsească autenticitatea, nici să pășească pe terenul de luptă al oamenilor care cîștigă bani. Unii își manifestă revolta furînd sumele de care au nevoie sau de care nici măcar nu au nevoie. Semnificația actului *gratuit* este, după împrejurări, aceea pe care i-o dădea Gide, de libertate absolută, sau aceea a unui gest protestatar, deliberat și precis orientat împotriva ordinii care, după cum presimțea micul Jean-Paul din « Cuvîntele » lui Sartre, ascunde intolerabile dezordine. Foarte mulți nu vor să muncească sub nici o formă. A avea o slujbă înseamnă de multe ori a renunța la libertate și chiar la demnitate, fiindcă o slujbă presupune un șef brutal, autoritar sau numai orgolios, pe care trebuie să-l ascuți, să-l lingusești, în orice caz să-l cultivi, arătîndu-i sentimente contrarii celor care te animă. Criteriile morale, greu aplicabile și verificabile, fiind serios deconșiderate în economia liberă concurenței, tineretului se simte îndemnat să creadă în ticăloșia universală a oamenilor, în demagogia sentimentelor « dezinteresate », în inconsistența cinstei sau a nobileței sufletești. Refuzul de a munci este refuzul de a intra în universul « adulților », de a contribui la înțepinirea și reproducerea lui și, în același timp, dorința de a-și feri de artificializare și convenție ființa spirituală. Opoziția pe care acest tineret o manifestă față de modul de viață burghez are, firește, un caracter insuficient, de fond, și este contaminată de înseși caracteristicile vieții pe care o respinge. Ce se poate spune despre tinerii hoți de mașini decît că protestează împotriva corupției cu mijloacele corupției? Dezorientarea acestui tineret și refugiu său într-un ideal regresiv constituie însă un fenomen foarte răspîndit, care cuprinde și mulți adulți inadaptabili modului de viață burghez. Prolungirea adolescenței, dincolo de limitele vîrstei, a devenit un deziderat curent, un mit social care fascinează multe sensibilități incapabile să se adapteze mișcărilor mecanice ale giganticei mașinării sociale.

Societatea occidentală, cu extraordinara dezvoltare a tehnicii, cu ritmul ei vertiginos de viață și cu legile dure ale liberei concurenței, crează pe scară largă sentimentul unei inadvertențe între om și propria lui creație, devenită o forță exterioară, obiectivă, un mecanism cu legi imuabile și uneori ostile propriului ei creator. Căutînd să suprime sau măcar să amelioreze acest « divorț » dintre om și civilizația în care trăiește, societatea pune în circulație diverse mituri, rezultate ale efortului său de a se autocunoaște și de a se autoapăra. Ca multe creații colective, mitul are forța unor idealuri larg răspîndite și naivitatea inexactității fabulelor. Efortul gnoseologic autentic și pozitiv al gîndirii nu se amestecă întotdeauna cu falsa cunoaștere, cu ceea ce Marx numea « falsă conștiință », producînd un alai prețios pentru artă, înșelător pentru cunoașterea științifică. Un asemenea efort urias și în același timp tulburător prin protestul lui romantic, este mitul adolescenței care traversează societatea occidentală impresionînd-o ca un curent de înaltă tensiune. Literatura și cinematografia în special s-au dovedit extrem de sensibile la existența acestui mit creînd imagini deosebit de caracteristice ale juvenilității în luptă cu inumanitatea.

Adolescentul care a fost eroul principal al romantismului, care a purtat pe umerii lui delicați destinul omului superior neînțeles de burtavermie,

izolat în nefericirea și disprețul lui față de proza amară a traiului burghez, este rechemat în scenă să interpreteze unul din rolurile principale ale dramei contemporane.

Nenumărate personaje deosebit de vii, de expresive, cu individualități pregnante, poartă în ființa lor secretul unei generalități mitice afirmind idealul adolescenței perpetui ca singurul mijloc de salvare a valorilor morale. După cum alte forme de gândire mitică identifică *Omul cu Străinul* (F. Kafka, A. Camus) sau cu *Intelctualul* (J. P. Sartre), adolescentul devine aici sinonim cu integritatea morală, cu virtutea de a fi om, devine idealul și scopul umanismului. Faulkner și Hemingway, Tennessee Williams, Antoine de Saint-Exupéry, Albert Camus și Jean-Paul Sartre, Cesare Pavese, Truman Capote, J. D. Salinger «tinerii furioși», și mulți alți scriitori, dincolo de marile deosebiri dintre ei, comunică oricui este atent la emanațiile discrete ale operei lor, un sentiment de admirație romantică pentru gingașele valori ale adolescentului sau ale omului rămas în multe privințe un copil mare.

Shakespeare, care trimite epoci noastre atâtea prelungiri ale unei opere ineputabile, ne-a lăsat în Hamlet — printre multe alte posibilități de interpretare — prototipul «tînărului furios» (Observația aparține lui Jan Kott, autorul cărții *Shakespeare, contemporanul nostru*). Durerea de a-ți pierde tatăl, fratele, soțul sau prietenul trebuie să fie nemărginită, inconsolabilă. Dar văduvele se mărită, frații iau cu plăcere locul celui dispărut, prietenii se consolează, slujitorii își oferă devotamentul unui nou stăpîn. Dragostea se vădește treacătoare, femeia poate fi ușurată, fratele nepătorit sau chiar asasin prietenii au memoria scurtă. Lumea nu este atât de bine întocmită precum pare, ceva e putred în Danemarca. *Furia* lui Hamlet împotriva inconstanței, a frivolității, a trădării și necinstei este furia unui tînăr care și iubea tatăl și care descoperă că meritele acestuia sînt lesne uitate, încălțate, este furia unui tînăr care descoperă că dreptatea, cîntea și statornicia — întrupate de regele defunct — nu sînt principile inbranabile ale existenței noastre. Drama familiei sale îi dezvăluie orărea compromisului. Aceasta este adevărată crimă care îngrozește spiritul lui adolescent, fascinat de absolut. Decalajul dintre noblețea principiilor și jalnicia lor caricatură, pe care oglinda vieții o reflectă, abia odată cu moartea tatălui îi apare în toată grozvia. Sulemeala femeilor, retorismul actorilor, servilismul curtenilor, fariseismul prietenilor, ca variate forme de disimulare, fac rînd pe rînd obiectul minții și tristeții lui. Cultul fanat al absolutului, maladia adolescenței, dezechilibrarea existența lui Hamlet pe care mulți îl cred chinute de răcăcierea minții. Uneori Hamlet pare într-adevăr nebun, alături nebunia lui are, cum zice Polonius, un rost. Pe această ambiguitate se întemeiază shakespeareana filozofie a existenței. Hamlet este rezonabil în nebunia lui, în sensul că vrea să o lungească în timp. El este furios pentru că el este furios, dragostea sa fie dragoste pînă la capăt, fidelitatea sa fie fidelitate, sentimentele să fie constante, adevărate, temeiurile; și totuși Hamlet este nebun în raționamentul lui care la un moment dat prelunge ca viața să se supună morții, ca logica să înfrîngă dialectica vie a sentimentelor, legile secrete ale prefacerilor și ale uitării. Shakespeare în înțelepciunea lui de genial observator al vieții n-a dat deplină satisfacție nici logicii frivole a reginei, nici logicii mortificatoare a lui Hamlet (nebunia și moartea Ofeliei constituie o dovadă). Shakespeare a vestejit logica în măsura în care ea constituie o scuză a trădării și a inconstanței dar nu a dat cîștig de cauză nici logicii care riscă să ducă rigorea dincolo de limitele pînă la care sentimentul viu, autentic o poate urma. În permanență, aventura existențială a prințului Danemarcei pune în evidență pîrgia vieții omenești

care funcționează între absolut și relativ. În dialectica complexă a vieții, intranșigenta adolescenței are marea și limitele ei; sentimentele cele mai fierști pot deveni la un moment pefirești și invers, rațiunea poate deveni nebunie la nebunia, rațiune. Acest prinț decepționat care vrea să deslege însăși enigma universului are un suflet faustian, chinat de forțe opuse și care în cursul luptei se pot transforma fiecare în contrariul ei; raționalismul lui excesiv se transformă în iraționalism, dreptatea lui e uneori nedreaptă, noblețea spiritului său contrariat de ticăloșia la care asistă provoacă victime nevinovate.

Hamlet este infinit fiindcă Hamlet este umanizat, dar unul din aspectele care impresionează în mod deosebit sensibilitatea contemporană este tocmai acela al adolescentului irezistibil chemat de absolut și care, în *furia* lui împotriva compromisului (n-a spus oare Macbeth că viața este «o poveste plină de zgomet și de furie»?) dezlanțule o tragedie generală.

Un alt prinț era tînăr și fericit în împărăția lui: Caligula. Moartea Drusillei, sora și iubita lui, îi dezvăluie un adevăr hamletian, că «oamenii mor și nu sînt fericiți». Această descoperire, ca și în cazul lui Hamlet, îi răstoarnă toată existența. Moartea este punctul de intersecție al omului cu Destinul; în mod necușător și fără dubiu, ea îl aduce în fața imposibilului. Caligula cere tocmai imposibilul, de pildă Luna de pe cer, de pildă învierea celor morți. Acest «tînăr furios» se revoltă împotriva Destinului însuși, într-o lume în care *lucrurile nu sînt ceea ce sînt*, în care dragostea nu este dragoste, prietenia nu e prietenie, etc. ci numai aparente înșelătoare, ipocrizie și viclenie, într-o lume în care oamenii mor și nu pot atinge fericirea. Caligula dorește să fie rațional în iraționalitate, să fie logic în illogic. Caligula are, ca și Hamlet, puterea de a da ochii cu Destinul și resimte aceeași furie împotriva acestui Destin. El opune compromisului, lășității, slăbiciunilor omenești a căror iraționalitate superior înțeleasă o conjugă cu iraționalitatea Destinului nostru metafizic — nelinduplicarea adolescentului, setea de absolut și de puritate. Idealist etic contrariat, el devine incapabil să înțeleagă forța vieții, pe care o supune unei rigide scheme metafizice, și se transformă, conform unei logice riguroase dar formale, într-un sclerizat fără scrupule. Caligula, ajungînd la concluzia că destinul uman este absurd, duce propriul său raționament pînă la absurd. El își însușește tehnica irațională a acestui Destin, inumanitatea lui, identificîndu-se cu Absurdul împotriva căruia se revoltă. Fronda juvenilă a devenit aici criminală. Camus însuși îl condamnă pe Caligula pentru răzvrătirea lui singuratecă și îndreptată împotriva oamenilor.

În *Străinul*, Camus a glorificat un alt sentiment caracteristic virstei tragice, sinceritatea. Curajul copilului de a spune *regele e gol*, atrage aici marile îndrăznețului. Un compromis înseamnă, o doză infimă de ipocrizie convențională, o minimă încercare de a fi «matru», rezonabil, conformist și jurații nu l-ar fi condamnat la moarte, pentru că el pedepsește atât de aspru nu criminalul ci revoltul. Dar *Străinul* nu vrea să aadoagă sentimentelor pe care le încearcă aici cea mai nevinovată exagerare; conștiința lui este refractară minciunii care, în forma ei cea mai răspîndită, nu este mistificare ci adaos, exagerare și conformare fidelă față de un tipar consacrat. În prefața la ediția americană, explicîndu-i romanul, Camus afirmă că oamenii exagerază pentru a-și simplifica existența. Străinul nu vrea să simplifice existența. Aceasta nuanță l-a pierdut. Mitul străinului ca simbol al Omului, ființă singuratecă și aruncată într-un univers ostil, se conjugă aici cu mitul adolescenței, dînd prototipului un reflex dublu; inocența inalterabilă e asociată cu vagabondajul spiritual ca blestem ce apasă perpetuu speta umană.

Cei mai mulți eroi ai lui Jean-Paul Sartre sînt tineri care nu reușesc să se matureze. Chemarea lor către absolut îi împiedică să comită compromisuri, după cum îi împiedică să își reprezinte maturitatea altfel decît ca o vîrstă a compromisului inevitabil. Orește din *Myste* este conceput mai curînd în polemică cu anticii, de la care scriitorul împrumută intriga piesei. Că și Hamlet, el dorește ceva mai mult decît să-și răzune tatăl. Dorește să împlinească o justiție. Și mai mult decît să restabilească justiția vrea să primească lumii în care domnește grimă și compromisul, o lege imuabilă, a libertății și dreptății absolute, puțină nelimitată a omului de a-și hotărî singur soarta, de a deveni propriul său destin. Mathieu Delarue din romanul *L'Âge de raison* simțind că se apropie vîrsta de treizeci de ani, caută să se opună în continuare onorabilității burgheze. Căștoria, traiul așezat sînt tentații pe care le îndepărtează brutal ca pe niște curse în care « vîrsta rațiunii » vrea să-l atragă.

Acești eroi la care ne-am referit, vădese multiple afinități cu filosofia existenței profesată de primul Danemarcei și cu melancolia intelectuală a spiritului său chinat de fantome. Aspectul care ne interesează în discipula de față nu este nici arbitrar, nici superficial continuat de Caligula lui Camus sau de Orește al lui Sartre. Hamlet este tînăr nu numai pentru că intriga tragediei o cere ci pentru că Hamlet reprezintă momentul decisiv al existenței, momentul în care înțelegerea asupra vieții hotărăște coordonatele ei viitoare. Încercarea în fața căreia l-a adus viața constituie o experiență extremă. Problema pe care trebuie să o rezolve pentru a deveni adult, este tocmai problema capitală a existenței. Caligula și Orește se află în aceeași situație. Pentru toți, examenul care le stă în față este examenul cel mai greu și nu în mod întâmplător. Ei nu au timp să aștepte, tineretea lor trebuie să dea piept cu viața, în cursul unei experiențe capitale, pentru ca puritatea și intransigența adolescentului să treacă proba de foc și să-și demonstreze forța sau slăbiciunea. Mitul adolescenței emană în aceste cazuri din reflecția asupra existenței în general și exprimă încrederea secretă a scriitorilor respectivi în starea umană genuină a adolescentului.

Mitul adolescenței ia, ca Proteu, cele mai variate aspecte. Scriitorii englezi care au căpatat eticheta de « tineri furioși » cu toate că nu reprezintă o mișcare literară unitară și au o orientare comună, se aseamănă între ei prin predicția pe care o arată eroulor tineri și plini de mînie: Piesa lui John Osborne care a și inspirat denumirea curentului se numește *Look Back in Anger* (Priveste înapoi cu mînie). Eroul principal este un personaj tipic pentru sentimentul de nemulțumire pe care-l inspiră tineretului, Anglia bigotă, Anglia confortistă și inechitabilă. Protestul acestui tineret este un protest gnomos (filmul englezesc realizat după piesa lui Osborne ne-a dovedit-o cu prisosință), dar dezorientat și inefectiv sau cum spun chiar « tinerii furioși », este o revoltă fără scop. Eroul lui Osborne nu știe să facă altceva decît să se infurie și să urle. Departe de a fi un luptător el este un răzvrătit anarhic care, probabil, va sfîrși prin a se cuminji. « Drumul spre înalta societate » de John Braine — după care de asemeni s-a realizat un film — ne indică și mai clar traiectoria acestui tineret nemulțumit de « statul beneicră », dar incapabil să găsească o soluție onorabilă de viață. Fronda tînărului Joe Lampton sfîrșește cu o căsătorie în « înalta societate » care va face din el un burghez sadea. El însuși remarcă însă pustiu sufletesc care a luat loc efervescenței de odinioară; abdicarea se răzbuună, ascensiunea socială se plătește cu mortificarea spiritului. În cazul « tinerilor furioși », este clară acțiunea pe care o exercită mitul adolescenței, încălcarea juvenilor proșpeții, a sentimentelor pure și dezinteresate soldin-

du-se cu prăbușirea definitivă într-o « maturitate » obtuză și conformistă. « Singurătatea alergătorului de cursă lungă », film realizat după o năvălă de Allan Sillitoe, ne înfăpșează un adolescent furios pe care neînțelegerea celor din jur îl transformă într-un delinvent recalcitrant. Sărăcia, moartea mizeră a tatălui, indiferența mamei, nerăbdarea lipsită de discreție a amantului, meschinăria mîle-burgheză, demagogia politică a naționalismului englez — toate aceste aspecte rebarbative ale mediului și familiei în care trăiește fac din el un revoltat care nu are alte mijloace la îndemînă pentru a-și manifesta nemulțumirea decît provocarea dezordinii. Reducerea lui într-o școală de corecție prezintă aceleași deficiențe ca și lumea de dincolo de zidurile școlii. Refuzînd să cîștige întrecerea sportivă, acest adolescent refuză de fapt lumea în care trăiește și în care se simte atît de singur, — lumea care împinge un alt copil, din filmul lui Truffaut, *Les quatre cents coups*, la marginea disperării, atît de plastic și de înfricoșător întru chipă de imensitatea mării.

Copiii care resping tiparele vieții pregătite de înaintași iau pe umeri o povară disproporționată cu puterile lor, o povară care-l poate zdrobi. Există însă în intransigența copilărească o putere inocentă și gravă care captează reflexele nobile ale ființei umane și încearcă să reconstituie lumea în spiritul lor. Copilul ticălos este un fenomen destul de rar, de aceea în nemulțumirea lui față de lumea înconjurătoare, omul matur se simte adesea îndemnat să apeleze la resursele inocenței infantile pentru a susține principiile cinstei și dreptății. La Faulkner această setă de izbăvire prin puterea inocenței la chipul adolescentului din romanul *Nechemat în țîrînd*. Numai un copil necopt la minte, asociat cu o femeie atît de bătrînă încît spiritul ei a recăpătat frîgimeala și candoarea tineretii, se poate înhîma — urmasii de fantome și înghețat de spaimă — la o acțiune atît de riscantă și de primediosă ca dezgroparea unui mort. Numai spiritul intolerant al unui adolescent mai poate socoti că este o datorie să înlături nedreptatea făcută unui om nevinovat, atunci cînd acest lucru nu te privește direct. Tema are tradiție în literatura americană. E suficient să ne gîndim la Mark Twain.

Micul prînz al lui Antoine de Saint-Exupéry este copilul neînțeles de « oamenii mari », absorbiți de treburi neesențiale, cum ar fi, de pildă, numărul banilor. Oamenii mari — « les grandes personnes » — nu pricep de obicei lucrurile cele mai simple, sentimentele cele mai legitime, melancoliile cele mai firești. Oamenilor mari trebuie să le explici ceea ce nu are nevoie de explicație; oamenii mari au pierdut priceperea copilului de a comunica firesc cu lumea, de a reacționa prompt și adecvat, de a « crea relații » și de a « vedea cu inima ». Cînd prînzorul întreabă vulpea care se vrea domestică ce înseamnă « domestică », aceasta îi răspunde că e o îndelincență de mult uitată, îndelincențirea de a « crea relații »: « Nu cunoști decît lucrurile pe care le domesticești, spuse vulpea. Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic, cumpără lucruri gata făcute de la negustori. Și cum nu există negustori de prieteni, oamenii nu mai au prieteni ». Prînzorul a venit din « altă planetă » și a plecat dintre oameni trist. Sava lui persoană ne desvăluie că lumea noastră e prea brută, prea aspră pentru copiii care înțeleg glasul florilor și frumusețea apusului de soare. Plecarea lui spre misterioasa planetă cu trei vulcani și o roză care tușeste ca Marguerite Gautier, are semnificația unei evaziuni în lumea fanteziei, a delicateții, a adevărurilor elementare. Aceasta este tocmai lumea copilului pe care cei mari, neînțelegători și grăbiți sînt dispuși să o considere « o altă lume ».

Antoine de Saint-Exupéry face din inocența mirată a copilului o oglindă ironică a lumii, Raymond Queneau, în *Zazie dans le métro*, folosește, dimpotrivă,

perversiunea infantilă — cu fabuloase efecte comice — ca să demitizeze (reacția este semnificativă) imaginea copilăriei eminamente candidă. Deplin avertizată asupra tuturor «secretelor» vieții, Zazie folosește și expresiile cele mai proprii, mai directe, pentru a-și împărtăși cunoștințele cu totul excepționale iar, alături, își însușește explicațiile cu desene. Această fetiță a făcut cunoștință de timpuriu cu mizeriile vieții, sub aspecte cele mai brutale și mai sordide. Precocitatea ei este tulburătoare, comică și dezolantă totodată. (Cartea lui Queneau a luat de altfel premiul *Humorului negru*). Energia, inventivitatea, curiozitatea și hazul acesteia infernale fetițe au totuși ceva din calitățile eterne ale copilului. Dealtminteri chiar dorința, sau mai bine zis ideea ei fixă, de a vedea metroul — singurul lucru care o interesează venind la Paris — are caracterul obsesiv, fermecător intens al dorințelor copilărești. În înțelegerea ei asupra vieții se reflectă imoralitatea, corupția, răutatea și crima celor în mijlocul cărora trăiește — fetița se mândrește cu celebritatea funestă a familiei și savurează senzația pe care o provoacă incredibila ei poveste — dar, totodată, și incapacitatea copilărească, tandră și fermecătoare de a pătrunde pînă la capăt imensitatea ororilor la care a asistat sau pe care le istorisește. Îmbătută de succesul ei public, Zazie etalează un cinism pervers, de al căru deplin înțeles este însă de multe ori străină. Inocența ei mai puternică decît vicul și decît cabotinismul, căci psihologia copilului are capacitatea emoțională de a transforma, de a adapta imaginile odioase ale lumii conform cerințelor proprii copilăriei, încrederei neprișnite în miracolul imens al vieții. Există o scurtă povestire a scriitoarei Marguerite Duras în care două imagini repetate săptămînal pețeluesc: viața unei fete închise într-un pension de provincie. Această fetiță înfruntă plictisela duminică în grădina zoologică admirînd un șarpe boa care înghite o pasăre vie; cînd se întoarce la școală asistă invariabil la o scenă dezagustătoare: domnișoara directoare își descoperă sinul vechi pe care supurează un cancer vechi. Fetița trebuie să judece dacă tumoarea a făcut sau nu progrese. Aceste două imagini, alternînd sistematic, șarpele devorînd găina și tumoarea care supurează, dau bietei copile o viziune sui generis asupra binelui și răului. Tot ceea ce viețuiește tainic și moderat ca tumoarea lentă îi provoacă dezgustul; forța, bărbăția chiar criminală, tot ceea ce amintește de energia devorantă, triumfătoare a șarpelui i se pare bun și demn de admirat. Astfel naivitatea copilărească și dorința de a întui ordinea lumii în care trăim — chinulor prezentă în spiritul oricărui copil — au făcut în conștiința acestei fete un ideal răsturnat, plin de ciudațenie, dar și de oarecare noblete, aspirîndu-se spre lăalitate, cinste, demnitate fiind rezumate în atacul deschis, bărbătesc și victorios al șarpelui.

Doi scriitori americani din generația care s-a afirmat după cel de-al doilea război mondial, J. D. Salinger și Truman Capote sînt adepți adolescenței nevindecabile. Eroina povestirii *Săndviciuri cu diamante* (în original: *Breakfast at Tiffany's*) este unul dintre cele mai caracteristice personaje pentru ceea ce am numit mitul adolescenței. De o tulburătoare feminitate, farmecul ei deosebit provine totuși dintr-o incorruptibilitate financiară, care de-a lungul unei existențe sordide este permanent vicioroasă. Orfană, Holly a cunoscut împreună cu frațele ei, Fred, infernul vieții de copil vagabond. Vecinătatea prematură cu ticăloșia l-au răpit nu numai inocența trupului ci și iluziile asupra oamenilor. La o vîrstă la care alți copii au păpuși, ea a avut «amanti», iar la treisprezece ani s-a «măritat» cu un om cunscade, care i-a oferit un cămin, ei lui Fred. Acest soț blind și bun are însă copii mai mari decît Lulamae (Holly este de fapt un pseudonim de acțiivă în spe), cărora ea trebuie să le servească drept mamă.

Toată familia o iubește și o răsfăță ca pe un copil, dar Lulamae se dovedește a fi o soție nerecunoscutoare și o mamă denaturată. Intr-o zi pleacă de acasă și nu se mai întoarce. Viața pe care o duce după abandonarea domiciliului conjugal, este bîntuită de o perpetuă neliniște, de un provizorat care nu se mai sfîrșește (pe cartea ei de vizită stă scris: *Holly Golyghtly, călătorește*; pisica nu a căpătat încă un nume, pentru că nimic nu este definitiv, iar apartamentul în care stă arată ca și cum locatara abia și-ar fi adus bagajele). După ce a împlinit treisprezece ani, a avut unsprezece amanti — ceea ce a fost înainte «chiar nu contează» — dar toți s-au dovedit a fi «javre». Holly i-a iubit sau, mai bine zis, s-a străduit să-i iubească, din loialitate. Nu e cinstit să faci dragoste fără dragoste. În cazurile extreme, cînd nici o amăgire nu era cu putință și-a liniștit conștiința spunîndu-și că poate și faptul de a fi «javră» are farmecul lui. . . . Își cîștigă existența într-un mod original. Un bătrîn deșinut de la Sing-Sing i-a cerut, prin intermediul avocatului, să-i facă săptămînal vizite la închisoare. Acest sentimental bătrîn nu are nici o rudă după cite spune, și simte nevoia unei ființe care să țină locul familiei inexistente. Holly a acceptat cu dragă inimă să aducă, în schimbul unei frumoase sume de bani, bucurie unui suflet atît de sensibil. În realitate servește, fără să bănușcă, la transmiterea unor mesaje în afara închisorii și este, în cele din urmă, implicată într-un răsunător proces al traficantilor de stupefianți. Ultimei ei iubit, diplomatul american, profita de scandalul pentru a-și acoperi retragerea. José este și el, firește, o «javră» care o părăsește în spital, provizoriu eliberat sub cauciune. În existența ei dezordonată, Holly este permanent victimă unei fermecătoare năvîtiți și a incapacității funciare de a pactiza cu ticăloșia. Toate avaturile ei sînt încercări îndoișoare de a transforma, de a înnoia abjecția în care cei din jur o scaldă. Împrejurările necruțătoare în care a trăit de copilă au împins-o undeva în afara zonelor moralei, conștiința ei și-a furiat norme proprii, cu ajutorul cărora încearcă să pună ordine în haosul din jur. O valoare certă i se pare cinstea, înțelegă ca o virtute capitală din care decurg toate celelalte: «Știu că este o banalitate dar răspunsul e că lucrurile bune nu ți se întîmplă decît dacă ești bun. Bun? Cinstit e mai aproape de ceea ce vreau să spun. Nu cinstit după lege (. . .) ci așa cinstit față de tine însuși. Să fii orice, dar nu laș, nu prefăcut. Sau escroc sentimental sau tîrfă». Cinstea, rudimentar dar pe drept interpretată ca o plată de încercare a existenței, se asociază în concepția ei naiv-sentimentală cu sinceritatea în dragoste. Ca expresie desăvîrșită a comunicării depline cu altă ființă, dragostea i se pare cea mai înaltă valoare pe care o produce existența noastră, singura în stare să aducă fericirea și împlinirea tuturor valențelor umane. «Dragostea n-ar trebui interzisă niciodată» — spune Holly. Sînt cu totul pentru dragoste». Împedimentele moralei comune — a cărei ipocrizie o cunoaște bine Holly — i se par, firește, nedemne de luat în seamă. Toleranța acestei iremediabile adolescente care cunoaște nemărginirea slăbiciunii omenești și precaritatea fericirii, merge însă departe. Morala ei naivă dar bazată pe un fond cinstit, luțîndu-se să stabilizeze o ordine personală în dezordinea ascunsă din jur, nu exclude din raza lăicului nici dragostea pe care cineva, de pildă, ar resimți-o pentru un cal de cursă. . . . Amoralismul și puritatea sînt reflexele amoroase ale acestei ființe. Povestitorul ne lasă să înțelegem că nu se va schimba niciodată. Personalitatea ei «se conturează prea devreme și asta, ca și îmbogățirea subită, dăde la lipsa de simț al proporției». Copilăria pîngărită îi dăduse pe de o parte o precocitate tristă, lipsită de orice iluzie, o îmbătrînise prematur și iremediabil. Pe de altă parte, aceeași copilărie netrăită se răzbuună, prelungindu-se în alte privințe, dincolo de limitele vîrstei,

făcînd din Holly o flință nematurizabilă, veșnic neliniștită, veșnic labilă. Acest dezzechilibru permanent îl dă un farmec special, de copil mare, și face totodată din ea o victimă perpetuă, o natură friabilă, expusă tuturor decepțiilor. Nenorocirile ei nu o învață nimic. Plecînd către America de Sud, înarmată cu lista celor 50 de bărbași, cei mai bogați din Brazilia, Holly are totuși un moment trecător de îndoială. Pisica ei abandonată a dispărut undeva în întineric, pe Holly o cuprind remușcările: «Dar cu mine ce-o să se întîmpe? (...) Mi-e foarte frică! Da, în sfîrșit, mi-e frică. Fîindcă s-ar putea ca lucrurile să meargă așa la infinit. Să nu știu că ceva-i al tău decît după ce-l arunci». Cîtorul poate fi sigur că «lucrurile vor merge așa la infinit». Pisioul vagabond a cărui soartă semăna atît de bine cu aceea a lui Holly și-a găsit se pare, în cele din urmă un cămin și un nume. Holly a dispărut undeva în lumea largă, — fetiță curajoasă și neajutorată, singură cu neliniștea și cu blestemul ei.

Acest fermecător personaj, produs caracteristic al contradicțiilor lumii occidentale, ar putea explica multe din gloriile ecranului contemporan. Celebritatea unor actori de cinematograf sau a unor cîntăreți de muzică ușoară — mesageri ai celor mai accesibile și mai larg difuzate producții artistice — înțercînd cu mult meritele lor oricî de mari, a întregit nu numai pe cronica rubricilor respective ci și pe cercetătorii care se înterează, într-o formă sau alta, de avaturile omului modern. Scriitori, medici psihaнисти, sociologi și filosofi au încercat să explice fenomene atît de izbitoare și de caracteristice ale civilizației occidentale cum sînt traiectoriile orbitoare ale starurilor cinematografice. Simone de Beauvoir a socotit că Brigitte Bardot poate forma obiectul unui eseu, cu aceleași drepturi ca Pyrrus și Cîneas. Sînuțierea actriței americane Marilyn Monroe n-a impresionat numai reporterii sentimentali ai revistelor ilustrate. Filosofi și sociologi au meditat asupra semnificației sociale pe care drama de la Hollywood o dădea la iveală. James Dean, idolul tinerețului american, nu-și găsisse și el, cu cîțiva ani mai înainte, un sfîrșit tragic, la fel de misterios? Fîrește, reclama, stilul melodramatic al reporterilor și fotografiilor, spiritul comercial al producătorilor de filme pot explica o notorietate artificială. Totuși dacă lansarea unei vedete a devenit un lucru relativ ușor, este mai greu de explicat de ce aceleași mijloace produc uneori succese efemere iar alții glorii durabile care generează o modă, un stil vestimentar, o fizionomie particulară și chiar o filosofie de viață. Este de crezut că succesul deosebit al anumitor vedete se datorează faptului că ele vin să dea viață unui ideal preexistent în rîndurile admiratorilor, că ele prezintă aspirațiile neclare ale unui public care năzuia, conștient sau înconștient, tocmai spre acest model, spre acest erou al timpului. Frumusețea controversată și poate chiar controversabilă a actriței Brigitte Bardot, cu și talentul ei care nu a dat încă proba decisivă, n-ar putea explica imensul succes care a făcut din ea o glorie națională a Franței și o adevărată uzină producătoare de monede forte. Dar farmecul special pe care-l emană această femeie-copil, pîlpănșura ei dezordonată, expresia infantilă, stilul dezvoltat, nalvitatea, reală sau falsă, a gesturilor ei au răspuns, după oprimă multora, năzuințelor unui vast tineret care se opune tendințelor de uniformizare și conformism și care află în această imagine, albi exploatată în același sens și de aparatul publicitar, o expresie fascinantă a spiritului de frondă. Brigitte Bardot sau Marilyn Monroe nu sînt ceea ce trebuia să fie pe vremuri o divă, nu sînt femei fante. Dimpotrivă, feminitatea lor agresivă este permanent dublată de o nalvitate infantilă care ne face să asociem splendorii lor fizice și conștient valorifice, ingenuitatea spiritului, autenticitatea simțirii și, mai presus de toate, peceea unei fatalități care le urmărește.

Fiind expuse prin însăși natura lor exceselor sortii, diferențele mari de temperatură le macină, așa cum macină stîncile, prefăcîndu-le în nisipul desfurților. Cu alte cuvînte, între eroina lui Truman Capote și idealul feminin pe care-l propun aceste vedete — și o întreaga categorie de același tip, între altele interpreta pe ecran a lui Holly, Audrey Hepburne — există o afinitate evidentă. În mod semnificativ, de multe ori aceste actrițe sînt solicitate să interpreteze propriul lor rol, care, fîrește, anecdotic variază, dar care este, în esență, o poveste asemănătoare cu povestea plină de neliniște a tinerei Holly. Filmul *Viață personală* face, din acest punct de vedere o demonstrație concludentă. Erolina interpretată de Brigitte Bardot este în același timp un produs și un dușman al publicității de senzație. Ambiguitatea ei o face cînd vicima, cînd complicele sistemului care, pînă la urmă, o nimicitește. Interesant este însă tocmai infantilismul îpresibil care debulează permanent arta ei de femeie și de vedetă perfect conștientă de farmecele ei și care, ca un demon simpatic, o împinge mereu să declanșeze mecanismul senzaționalului, să se joace cu această forță primejdioasă, crudă în dezlănțuirea ei și, în cele din urmă, ucigașă. Frivolitatea și candoarea se unesc în acest film cu gravitatea tragediei, sub semnul unui Fatum modern.

Dintre actori, regretatul Gérard Philippe avea fizionomia și stilul adolescențului definitiv.

J. D. Salinger, face în romanul său *De veghe în lanul de secară*, portretul unui adolescent nemulțumit de școală, de colegii săi — conformiști precoci — de lumea în care trăiește și în care singurele lumini vin de la copii încă nealtrati suflătește. Conduita tînarului Holden Caulfield lasă de dorit. Dar afară din școală, în loc să mărturisească părinților adevărul, rîtăcește prin New York, cheltuîndu-și economiile, frecventînd barurile și certîndu-se cu chelnerii care nu vor să-i servească alcool. Dar, deasubul acestei groțesque epoei moderne, distingem o realitate dezolantă, însingurarea unui biet copil degustat de lumea plină de zgomot și de furie în care trăiește. Peregrinările lui sînt, aparent, fără țîntă dar ele urmăresc să afe un lucru simplu și omesc. Holden caută o dragoste care să fie pură, autentică, nalvă și fierbîntă; caută un prieten care să nu fie fanfanon ci simplu și apropiat, caută un om care să nu fie artificializat de convenții, de snobism, de reclame, caută un punct de sprijin, o inimă omenească plină de blîndețe. Toate eforturile lui sînt zadarnice. Copil e devergondat », părăsește barurile decepționat. Nu înlînește aici decît convenționalism frivol sau provincial care așteaptă cu emole să zărească o vedetă de cinema; «obsedat sexual », — fiind la vîrstă neliniștirilor erotice se suspectează singur de «obsesii » inavuale — este atît de înlînat de oficiile profesionale ale unei prostituate îndt renunță la serviciile ei. Curiozitatea lui amîntește de prînzul lui Saint-Exupéry care nu uită niciodată să capete răspunsul la o întrebare pe care a formulat-o. Venit să se amuze în barurile new-yorkeze este mereu obsedat de o nedumerire a lui. Unde se duc ralele din Central-Park cînd îngheață lacul? Asemenea întrebări oricît de prudent formulate, sfîrșesc nelînește, indignarea sau disprețul «oamenilor mari ». «Les grandes personnes sont comme ça » ar spune Saint-Exupéry. Dar Holden, oricît de mult tîne el să nu-și trădere frăgezimea copilărească a simțirii, nu se poate abține să nu pună această întrebare celor pe care-l înlînește și care, fîrește, au alte treburi mai importante. Pînă la urmă nu reușește să afe ce se înlîncipă cu ralele, cu peștii și în general cu toate viețuile lacului pe care iarna patinează oamenii. Un copil pur de fapt care, ca și Holly, la contact cu ticăloșia omenească fără să se lase corupt. Printre oamenii indifereți, mirșavi,

conformiști sau numai superficiali pe care-l frecventează, se strecoară nestins, singur și neînțeles, urmărind fanatic un ideal modest și înduioșător, neclar chiar pentru el, idealul de a fi om pur și simplu, și de a-și găsi un loc potrivit în viață, un loc în care, ca om, să se simtă la el acasă. Dar lthaca modernă nu există. Ar vrea să plece undeva departe unde să trăiască simplu, din munca brațelor lui, cu sufletul curat, ferit de răutatea, ipocrizia și mângâierea oamenilor. Ar vrea să stea de veghe într-un lan de secară și să prindă la timp copiii mici de tot care se joacă, neștiind că în apropiere se află o prăpastie în care ar putea să se prăbusească. Chiar înțeles în semnificația lui simbolică, cine ar putea lua în serios un asemenea program de viață? Nimeni. Holden înțelege și el că ceea ce vrea este prea vag și prea naiv.

Asemănarea dintre Holden Caulfield și Holly Golightly este evidentă. Amindoi incriminează, prin înșăși ființa lor, supusă promiscuității fizice și morale, mediul în care trăiesc. Amindoi își făuresc idealuri precare dar nobile și amindoi se zbat în cea mai necruțătoare singurătate. Amindoi au pierdut un frate pe care l-au plins în același fel, sfărâmind totul în jur într-un acces de furie dementă. Reacția lor de « tineri furioși » care au pierdut un tovarăș din aceeași familie de spirite este semnificativă; vor să dărîme lumea, — lumea care nu mai este bună de nimic după dispariția fratelui de aceeași lege sufletească. Holden află totuși în surloara lui, Phoebe, fetiță inteligentă și sensibilă, singurul apel încărcat de dragoste într-o lume ostilă; Holly nici măcar are.

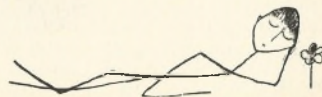
Numeroase povestiri și nuvele ale aceluiași scriitor, unele apărute și în românește — *Unchiul scrintit din Connecticut*, *Perioada albastră a lui Smith-Dauntier*, *Pentru Esmé cu dragoste și abjecție*, de Salinger, *Odăta de Crăciun*, de Truman Capote, ca și romanul său de debut *Other Voices, Other Rooms* (Alte voci, alte încăperi) au ca obiect reacția negativă a copilului sau adolescentului față de mediul, de familia care caută să-l stringă în tiparele neautenticității și ale conformismului. Tineretea nu este numai o vîrstă ci o problemă socială. Tinerii eroi la care ne-am referit exprimă, fiecare în modul său particular, existența acestei probleme comune. Aproape toți sînt învadați de o tristă precocitate, care îi împiedică să se dezvolte normal, ca fructele care se coc înainte de vreme, înainte de a se desăvîrși procesul de creștere. Condițiile civilizației occidentale favorizează o prematură avertizare a copilului și adolescentului asupra tuturor problemelor de viață și — ceea ce este propriu zis dăunător — în forme brutale sau picante, care-l familiarizează de fapt cu vulgaritatea. Fie din pricina unor condiții materiale precare care-l silesc să viețuiască în promiscuitate, fie din pricina reclamelor cinice, a revistelor care circula pe sub mînă, a spectacolelor interzise tineretului și tocmai de aceea larg frecventate de el, etc., copilul pierde de timpuriu inocența, ceea ce nu ar fi fost de grav, dacă în locul ei nu s-ar instala decepția. Miracolul vieții de la care copilul așteaptă fastuoase revelații și se dezlăluie într-un chip mediocru, dubios sau de-a dreptul infam, cernîndu-l izvoarele, îmbăcărîndu-l înainte de vreme. Dar copilăria netrăită la timp se trezește mai tîrziu, la o vîrstă cînd anacronismul ei poate avea farmec dar relevă o incapacitate definitivă de a se maturiza efectiv și e, mai ales, plin de peripeții. De altfel aproape toate operele literare sau cinematografice care emană din mitul adolescenței, departe de a recurge la happy-end-ul dickensian, lasă porțile deschise neliniștii și zbuciumului fără lîmă. Adolescenții incurabili sînt eroii unei îndelungi amăgiri.

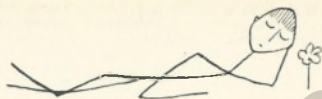
Echilibrul și gravitatea maturității presupune, în concepția burgheză curentă, acceptarea nediferențiată, față de fapt, a compromisului social și moral; respingînd acest canon al maturității, acești tineri eroi apără, în felul lor naiv, integri-

tatea și puritatea morală. Judecată, sub raport social, atitudinea lor are un aspect pozitiv în măsura în care declară un protest vehement împotriva tendințelor de alienare, de îndepărtare a omului de ceea ce este omenească și un revers negativ în măsura în care această frondă dezordonată îi împiedică, să atingă un adevărat echilibru moral, o înțelegere plină de gravitate, adevătată, asupra vieții. Repulsia pe care anumite contradicții ale societății occidentale le-o inspiră față de orice formă de activitate, față de disciplina muncii, constituie motivul principal al dezorientării lor. Fie că nu găsesc de lucru, fie că nu vor să muncească în condițiile date, existența acestor tineri este lipsită de un centru de greutate, de gravitatea și satisfacția pe care o dă omului răspunderea muncii. Deasemeni, lipsa unei activități organizate întîrzie în rîndurile lor revelația problemelor comune, de interes obștești, a sentimentelor de solidaritate, — pe care le încearcă mai mult sub forma unei morale de bandă — și-l menține într-o stare socială și spirituală de neangajare, de indiferențism politic, care uneori poate fi exploatat chiar în scopuri antidemocratice.

Contradicția care subminează echilibrul interior al acestor tineri face din ei făpturi fragile și nefericite. Sub raport estetic, aparițiile visătoare, lipsite de spirit practic, vapoaze și marcate de fatalitate au o grație înfinită. Nadja lui André Breton, dispărînd undeva într-o casă de sănătate, în nefericire și uitare, prefigurează destinul trist al acestor ființe tandre, uluitoare înaptea să înfrunte greutățile vieții, tragediile sau asprele ei bucurii.

Ca mit social cu marcate reflexe literare, mitul adolescenței este unul dintre cele mai active și, prin romantismul lui tardiv, unul dintre cele mai emoționante dar și mai revelatoare pentru societatea care îl generează.





TRUMAN
CAPOTE

SANDVICIURI CU DIAMANTE

roman

Întotdeauna m-au fascinat locurile unde am trăit cândva: casele și împrejurimile lor. Există, de pildă, o casă de piatră pe strada 70 Est, unde am locuit pe la începutul războiului și unde se afla primul apartament în care am stat la New York. De fapt nu era decât o cameră în care fuseseră înghesuite tot felul de mobile, care se tin de obicei în pod, o canapea și fotolii mari tapisate cu o catifea specială, roșie, care-ți dă mîncărimi și pe care o asociez cu căldura din tren. Pereții erau de stuc, iar culoarea lor semăna a tutun scuiat. Peste tot, chiar și în baie, se aflau gravuri reprezentînd ruine romane, gravuri care din pricina vechimii se acoperiseră cu pete galbene-cafenii. Camera avea o singură fereastră care dădea pe o scară de incendii. Dar chiar și așa, eram fericit ori de cîte ori, punînd mîna în buzunar, simțeam cheia apartamentului; ori cînd ar fi fost de trist, era totuși un loc al meu, primul, în care aveam toate cărțile mele, și multe vase cu creioane ce așteptau să fie ascuțite: într-un cuvînt tot ceea ce, mi se părea mie că-mi trebuie ca să devin un scriitor așa cum aș fi dorit.

Pe vremea aceea nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să scriu despre Holly Golightly și poate că n-aș fi scris nici acum dacă n-aș fi avut o discuție cu Joe Bell, care mi-a amintit de ea.

Holly Golightly stătea cu chirie în casa veche de piatră în care locuiau și eu. Ocupa apartamentul de dedesubt. Iar Joe Bell avea un bar după colț pe Lexington Avenue. Îl mai are și azi. Altfel eu cît și Holly ne duceam pe acolo de șase, șapte ori pe zi, nu ca să bem — nu întotdeauna — ci ca să dăm cîte un telefon: în timpul războiului era greu să obții legătura la telefoanele particulare. În plus, Joe Bell era un om căruia puteai să-i încredințezi orice mesaj, și asta în cazul lui Holly nu era lucru ușor, căci primea telefoane cu dușumul.

Bine înțeles că toate astea s-au întîmplat de mult și pînă săptămîna trecută nu-l mai văzusem pe Joe Bell de cîteva ani. Ne întîlneam din cînd în cînd, și uneori, trecînd prin cartier, mă opream la barul lui și intram. Dar n-am fost niciodată legați, decît în măsura în care eram amîndoi prieteni cu Holly Golightly. Joe Bell nu are o fire prea fericită. O admite și el. Spune că e din cauză că-l burlac și are gastrită. Oricine-l cunoaște vă poate spune că-i greu să te înțelegi cu el. E un om îngrozitor dacă nu împărtășești ideile lui fixe, una dintre ele fiind Holly. Mai avea și altele: hockey-ul pe ghiță, dinii Weimaraner, «Fata cu numele de Duminică» (o poveste radiofonică în serii, foarte dulceagă pe care o asculta de vreo 15 ani) și Gilbert și Sullivan, cei doi comici — pretindea că e rudă cu unul din ei, dar nu-mi amintesc cu care.

Așa că marțea trecută, spre seară, cînd a sunat telefonul și am auzit o voce spunînd «Aici e Joe Bell», mi-am închipuit imediat că trebuie să fie ceva în legătură cu Holly. Dar nu mi-a spus nimic de ea, mi-a spus doar: «Poți să vii repede pînă aici? E ceva important». Vocea lui de broască orăcîia emoționată.

Am luat un taxi — turna cu găleata, o ploaie de octombrie — și pe drum am început să mă gîndesc că s-ar putea chiar s-o găsesc pe Holly acolo, s-o văd din nou.

Dar nu era nimeni decît proprietarul. Barul lui Joe Bell, e un local liniștit în comparație cu celelalte baruri din Lexington Avenue. N-are nici neon, nici televizor. Două oglinzi vechi reflectă vremea de afară și în dosul barului, într-o nișă tapisată de jur împrejur cu fotografiile unor vedete de hockey, se află întotdeauna o găstră mare cu flori proaspete, pe care Joe Bell le aranjează singur cu o grijă de gospodină. De altfel asta și făcea cînd am intrat.

— Bineînțeles — mi-a spus el, înfîgînd o gladiolă adînc în găstră — bineînțeles că nu te-aș fi adus aici dacă n-aș fi vrut să-ți cer o părere. E ciudat. S-a întîmplat ceva foarte ciudat.

— Ai vești despre Holly?

Apucă o frunză și începu s-o frece între degete, de parcă n-ar fi știut prea bine ce să răspundă. Joe e mic de statură, cu cap frumos, păr alb și aspru, o față lungă și osoasă, care i s-ar fi potrivit mai bine unui om înalt, mult mai înalt ca el. Pielea lui pare veșnic arsă de soare; acum era și mai roșie decît de obicei:

— Nu pot spune că am vești despre ea. Adică, nu știu. De asta vreau să-ți cer părerea. Dar să-ți pregătesc mai întîi ceva de băut. Ceva nou. Se chiamă «Îngerul alb». Amesteci o jumătate de vodcă cu jumătate de gin, fără vermut. În timp ce beam rezultatul, Joe Bell s-a așezat lîngă mine, sugînd o pastilă Tums¹, și gîndind la ceea ce vroia să-mi spună. Apoi, după un

¹ Pastile pentru stomac (n. tr.).

timp, se hotărî: Ți-aduci aminte de un domn I. Y. Yunioshi? Un domn din Iaponia?

— Din California, — i-am spus eu, amintindu-mi perfect de domnul Yunioshi. — E fotograf la o revistă ilustrată și cînd l-am cunoscut locuia în apartamentul-studio de la ultimul etaj al casei de piatră.

— Nu mă-ncurca. Te-am întrebat doar dacă știi despre cine-i vorba. Bun, Deci, noaptea trecută, cine spui că intră valsînd la mine? Același domn I. Y. Yunioshi. Cred că trebuie să fie mai bine de doi ani de cînd nu l-am mai văzut. Și unde spui că a fost în ultimii doi ani?

— În Africa.

Joe Bell se opri din ronțait și ochii i se îngustară:

— Da' de unde știi?

— Am citit în *Winchell*. — Ceea ce, de fapt, era adevărul. Joe deschise registrul de înregistrări și scoase un plic din acelea lăfne, cafenii.

— La uitate puțin i Pe-astea le-ai văzut în *Winchell*?

În plic erau trei fotografii, mai mult sau mai puțin identice, cu toate că erau luate din unghiuri diferite: un negru înalt, delicat, îmbrăcat într-o fustă de stambă, cu un zîmbet timid dar totuși, mîndru, Ținea în mînă o sculptură de lemn, prelungă, ciudată, care reprezenta un cap de fată, cu părul lîns și scurt ca de băiat, cu ochi netezi de lemn, prea mari și plecăți, cu o față lunguiață, o gură mare foarte puternic conturată, ca buzele de clown. La prima vedere semăna cu majoritatea sculpturilor primitive; pe urmă însă, am avut clar impresia că o am în fața ochilor pe Holly Golightly, sau în orice caz o sculptură care semăna cu ea atît cît ar fi putut să-i semene un obiect imobil și întunecat.

— Ei, ce părere ai? — Întreba Joe Bell, mulțumit de uimirea mea.

— Seamănă cu ea.

— Ascultă, băiete, — spuse el plesnind țigheaua — ea e. Sint sigur că-i ea, așa cum sint sigur că-s om în toată firea. Japonezul mititel a știut că-i ea de cum a văzut-o.

— A văzut-o? În Africa?

— Nu. N-a văzut decît statueta. Dar de fapt e același lucru. Uite, citește, — și-mi întinse una din fotografii. Pe dos scrie: *Sculptură în lemn, tribul S, Tococul, East Anglia, Ziua de Crăciun, 1956.*

Spuse:

— Uite ce zice japonezul — după care îmi relată povestea următoare: În ziua de Crăciun, domnul Yunioshi trecuse cu aparatul de fotografiat prin Tococul, un sat la capătul pămîntului, lipsit de orice interes, o simplă adunătură de bordeie, cu maimuțe în ogrădă și oiști pe acoperiș. Se hotărîse s-o pornească mai departe cînd deodată văzuse un negru, ghemuit în prag, care sculpta un baston cu maimuțe. Domnul Yunioshi impresionat, i-a cerut să mai vadă și alte sculpturi. Drept care, omul i-a arătat capul acela de fată. Văzîndu-l, domnul Yunioshi a avut senzația că visează, sau cel puțin așa i-a spus lui Joe Bell. Dar oferindu-i negruului să cumpere sculptura, acesta își acoperise părțile rușinoase cu mîna (probabil un gest de tandrețe asemănător cu gestul de a duce mîna la inimă) și spusesse nu. Yunioshi i-a oferit atunci o livră de sare și zece dolari, apoi un ceas de mînă, două livre de sare și douăzeci de dolari, dar nimic din toate acestea n-au reușit să-l înduplece. Totuși domnul Yunioshi era hotărît să afle măcar cum și în ce condiții fusese făcută sculptura. Asta l-a costat toată sarea și ceasul, după care află povestea spusă în limba africană și într-o engleză aproximativă, completată

cu semne. Se pare că în primăvara lui 1956, un grup compus din trei albi apăruse din junglă călare pe cai. O femeie tînără și doi bărbați. Bărbații, amîndoi cu ochii roșii de febră, fuseseră siliiți să stea, timp de mai multe săptămîni, închiși într-un bordei izolat, scuturati de friguri, în timp ce femeia, careia îi plăcuse sculptorul din prima clipă, împărțise rogojina cu el.

— Partea asta n-o cred, spuse Joe Bell scribit. Știu eu că le avea ea pe ale ei, dar nu cred că a putut să meargă chiar atît de departe.

— Și pe urmă?

— Pe urmă nimic, spuse el ridicînd din umeri. După un timp a plecat cum a venit, călare pe cal.

— Singură, sau cu cei doi bărbați?

Joe Bell clipi:

— Cred că cu cei doi bărbați. Dar, să știi că japonezul a întrebat de ea prin toată țara. N-a văzut-o nimeni, niciodată. — Apoi am avut impresia că îl năpădește și pe el sentimentul acela de a fi fost părăsit, pe care-l încercam și eu, și că luptă împotriva lui. Trebuie totuși să admîti un lucru, sint singurele știri precise de nu știu cîți — dădu să numere pe degete, dar n-avea destule — ani. Năcăduiesc un singur lucru, că-i bogată. Trebuie să fie bogată. Trebuie să fii bogat ca să te duci să-ți pierzi vremea în Africa.

— Probabil că nici n-a pus vreedată piciorul în Africa — i-am spus eu cu un ton convins. Totuși mi-o închipuiau foarte bine acolo. Era un loc unde știu precis că s-ar fi dus. Și capul sculptat... M-am uitat din nou la fotografia.

— Dacă știi așa de multe, unde e?

— Moartă. Sau la balamuc. Sau măritată. Cred că s-a măritat, că s-a liniștit și poate că trăiește chiar aici, în oraș.

Rămase o clipă pe gînduri apoi spuse:

— Nu — și dădu din cap. Nu, și am să-ți spun de ce. Dacă ar fi trăit aici, ar fi văzut-o. Uite, dacă un om căruia îi place să umble, să se plimbe, un om ca mine, care a umblat pe străzi zece-zimbească ani, și în toți anii astia, a stat cu ochii căscăți doar-doar o vedea o anumită persoană, n-a înțînîit-o niciodată, nu-i la mîntea cocoșului cu nu stă aici? Mereu am impresia că văd cîte o pîrtică din ea: un fund plat, o siluetă subțirică care umblă repede și drept — se opri de parcă și-ar fi dat deodată seama cît de intens mă uitam la el. Crezi că-s nebun?

— Nu, dar nu știam că ai fost îndrăgostit de ea. Nu în felul ăsta!

Mi-a părut rău de ce am spus: s-a simțit încurcat. A strîlnit fotografiile și le-a pus înapoi în plic. M-am uitat la ceas. N-aveam unde să mă duc, dar m-am gîndit că-i mai bine să plec.

— Stai — mi-a spus, apucîndu-mă de mînă. Sigur că-m iubit-o. Dar n-am vrut niciodată să mă ating de ea. Apoi adăugă, fără să zîmbească: — Nu că nu m-aș fi gîndit la asta. Chiar și la vîrsta mea, s-o să am 67 de ani la 10 ianuarie. E curios — dar cu cît îmbătrînesc, cu atît mă gîndesc mai mult la lucrurile astea. Nu mi-aduc aminte să mă fi gîndit atît de mult cînd eram tînăr. Acu' mă gîndesc mereu, aproape în fiecare clipă. Poate că atunci cînd îmbătrînesc, și țî-e mai greu să-ți pui gîndurile în practică, ajung de se strîng toate-n creier și devin o povară. De cîte ori citesc în ziar de cîte un bătrîn care se face de ris, știu că povara-i de vină. Dar eu — își turnă un whisky și-l dădu ușor pe gît — n-am să mă fac niciodată de ris. Și jur că nu mi-a trecut niciodată prin cap să mă gîndesc la așa ceva în legătură cu Holly. Poți foarte bine să iubești pe cineva fără să-l iubești așa. Îl consideri ca pe un străin, dar un străin care țî-e prieten.

Tocmai atunci intrară în bar doi oameni și mi-am spus că-i momentul să plec. Joe Bell m-a însoțit până la ușă și m-a apucat din nou de mână:

— Crezi?

— Că n-al vrut să te atingi de ea?

— Nu, povestea asta cu Africa?

În clipa aceea, nu mai reușeam să-mi amintesc povestea. Mi-aminteam doar imaginea lui Holly plecând, călare...

— În orice caz, a plecat.

— Da, îmi spuse, deschizând ușa. Așa e! S-a dus.

Afară, ploaia se opri. Nu mai era decât un fel de burniță, așa că am cotit și am pornit-o în sus pe stradă, către casa de piatră. E o stradă cu arbori, care vara formează umbre răcoase pe asfalt; dar frunzele erau galbene acum, și majoritatea căzuseră, și ploaia le făcuse lunecoase: derapau sub talpă. Casa se afla cam la mijlocul distanței dintre două străzi, lângă o biserică cu turn și cu un ceas albastru care bătea orele. De când mă mutasem, o renovaseră: o ușă neagră, elegantă, înlocuise sticla veche translucentă, iar ferestrele erau încadrate de obloane cenușii, elegante. Nimeni din cei pe care-i cunoșteam nu mai locuia acolo, în afară de Madame Sapphia Spanella, o soprană răgușită, care se ducea după amiază să se plimbe pe pătine cu rolete în Central Park. Știu că locuiește tot acolo, fiindcă am urcat scările și m-am uitat la cutiile de scrisori, cutiile care mi-au atras prima dată atenția asupra lui Holly Golightly.

Locuiam acolo de vreo săptămână când am observat că pe cutia de scrisori a apartamentului 2, era lipită o carte de vizită desul de ciudată. Era o carte de vizită de lux și pe ea scria: Dora Holiday Golightly, iar dedesubt, într-un colț: călătoare. Mă obseda ca o melodie: domnișoara Holiday Golightly, călătoare. Într-o noapte, mult după ora 12, m-am trezit auzindu-l pe domnul Yunioshi strigând ceva din capul scărilor. Cum locuia la ultimul etaj, vocea lui răsună în toată casa, exasperată și fără milă: «Domnișoară Golightly, așa nu se mai poate!»

Vocea care-i răspunse, ținând de jos, era o voce de fetiță prostușă, care se amuza de o situație: «Vai, draguțule, zău că-mi pare rău. Am pierdut cheia, nenorocita ala de cheie!»

— Dar nu se poate să suti mereu la mine. Te rog, te rog, să-ți faci o cheie. Trebuie.

— Dar le pierd pe toate.

— Muncesc. Trebuie să dorm — strigă domnul Yunioshi, iar dumneața suni mereu la ușa mea... »

— Nu te supără, draguțule. Nu mai fac. Și dacă-mi făgăduiești că n-ai să te mai superi — vocea ei se apropia, începu să urce scara — s-ar putea să te las să faci fotografiile de care am vorbit.

Între timp mă dădusem jos din pat, și crăpasem ușa. Puteam să aud tăcerea domnului Yunioshi: s-o aud, spun, pentru că era însoțită de o schimbare de respirație care se auzea clar.

— Când? spuse.

Fata rîse.

— Într-o zi — răspunse târăgănd cuvintele și dîndu-le astfel și o altă semnificație specială.

— Oricînd, spuse el. Apoi închise ușa.

Am ieșit pe palier și m-am aplecat peste rampă, atît cît să pot vedea fără să fiu văzut. Era încă pe scară; dar curînd ajunse pe palier. Lumina de pe palier se reflecta în culorile variate ale părului ei de băiat cu șuvițe decolorate de soare, unele de un blond albicios și altele galbene. Era o seară caldă, aproape de vară, și purta o rochie neagră subțire și răcoasă, sandale negre și un colier de perle în jurul gîtului. Cu toată silueta ei subțire și elegantă, avea un aer sănătos de om care mănîncă bine dimineața, un aer îngrijit, care amintea de săpun și de lămie și o roșeață violentă care-i întuneca obraji. Avea gura mare, nasul în vînt și purta ochelari negri care-i ascundeau ochii. Dacă te uitați la ea, vedeai că nu mai e copil, dar, deși femeie, fața ei avea ceva copilăresc. Ar fi putut să aibă orice vîrstă între 16 și 30 de ani. Mai tîrziu am descoperit că mai avea două luni pînă să împlinească 19.

Nu era singură. În urma ei venea un bărbat. Felul în care o ținea, cu mina lui grăsuță pe după talie, mi se părea scandalos — nu din punct de vedere moral, ci estetic. Era mic și lat, pomădat și bronzat artificial, purta haine cu dungii subțiri, și la butonieră o garofală roșie care se ofilea. Cînd ajunseră la ușa, fata începu să scotocească în geantă căutînd cheia, fără să se sinchisească de bărbatul care-și vîrșe nasul și buzele lui groase în ceafa ei. În cele din urmă găsi cheia, deschise ușa și se întoarse către el, cu un aer amabil: «Bogdaproste, draguțule și mulțumesc că m-ai adus acasă».

— Hei, păpușico, spuse, vîzînd că îi închide ușa în nas.

— Da, Harry!

— Harry era celălalt. Eu sînt Sid. Sid Arbuck. Și îți plăceam.

— Te divinizez, domnule Arbuck. Dar noapte bună, domnule Arbuck.

Domnul Arbuck rămase cu privirea la ușa pe care Holly o închidea cu un gest hotărît, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

— Hei, păpușico, lasă-mă să intru, păpușico, doar îți plăceam, păpușico. Eu sînt un tip care place. N-am plătit eu nota, și doar erau cinci înși, toți prieteni de-ai TĂI! Eu nu-i văzusem niciodată în viața mea. Oare asta nu-mi dă dreptul să-ți plac? Și-ți plac, păpușico.

Începu să bată în ușă, înfrîncat, apoi mai tare. În cele din urmă, făcu doi, trei pași înapoi, cu trupul încovalat, și aplecat de parc-ar fi vrut să se repeadă la ușă și s-o spargă. Dar în loc de asta o zbughi pe scări, lovind cu pumnul în perete. Cînd s-a ajunsă jos, ușa de la apartamentul fetei se deschise, și fata scoase capul.

— Ah, domnule Arbuck...

Omul se întoarse cu un zîmbet de ușurare, care i se răspîndi pe toată fața; voise doar să-l tachineze.

— Data viitoare, cînd îți înțelegi o fată care are nevoie de mîrnuș pentru toaletă, strigă ea, fără nici o urmă de tachinezie, ascultă sfatul meu, draguțule, nu-i da douăzeci de cenți!

Se ținu de promisiunea făcută domnului Yunioshi; sau în orice caz își închipui că n-a mai sunat la el, căci zilele următoare începu să sune la mine, uneori la 2, alteori la 3, alteori la 4 dimineața: n-avea nici un fel de scrupule că mă trezește la asemenea ore și că mă silește să mă dau jos din pat ca să apăs pe butonul care deschidea ușa de jos. Dat fiindcă aveam prieteni puțini, și nici unul care să vină la mine la o oră atît de tîrzie, știam întotdeauna că e ea. La început, m-am dus totuși de vreo cîteva ori la ușa,

asteptînd parcă să primesc o veste rea, o telegramă: dar era domnișoara Golightly care-mi striga de jos: «Îmi pare rău, draguțule, mi-am uitat cheia».

Bineînțeles că nu ne cunoșteam personal. Cu toate că ne întâlneam des pe scară, sau pe stradă. Dar aveam impresia că pur și simplu nu mă vede. Purta întotdeauna ochelari negri, era întotdeauna elegantă, îngrijită, exista un bun gust logic în simplitatea lucrurilor cu care se îmbrăca, în bleuriile și griurile pe care le purta și în lipsa de strălucire, care de fapt o făceau pe ea, să strălucească și mai tare. Ar fi putut să fie model la un fotograf, sau actriță de cinema, numai că, judecînd după orarul ei, era clar că n-avea timp să fie nici una, nici alta.

O întâlneam uneori și prin alte cartiere. O dată, o rudă de-a mea, în vizită la New York m-a dus la «21»¹ și acolo, la o masă foarte bună, înconjurată de patru bărbați, nici unul dintre ei domnul Arbut, dar totuși fiecare, copia lui perfectă, era domnișoara Golightly, care-și pieptăna indolent părul în public; și expresia ei — un câscat nerealizat — mi-a stricat prin forța sugestiei toată bucuria pe care o aveam că mîncîm într-un local atît de elegant. Într-altă seară, pe la mijlocul verii, căldura din cameră mă gonise pe străzi. Am luat-o pe Third Avenue spre Strada 51, unde se afla un anticar, care avea în vitrină un obiect care-mi plăcea mult: o colivie imensă, o moschee cu minarete și cârmurile de bambus, care abia aștepta să fie locuită de papagali guralivi. Costă însă 350 de dolari. În drum spre casă, am observat în fața circului lui P. J. Clark un grup de ofițeri de taxi, care păreau să se fi adunat acolo din cauza unui grup vesel de ofițeri australieni cu privirea tulbură de băutură, și care cântau cu voce baritonă: «Waltzing Matilda». În timp ce cântau, dansau rînd pe rînd cu o fată pe care o învîrteau deasupra caldarîmului pe sub trenul aerian; și fata, bineînțeles domnișoara Golightly, plutea în brațele lor, ușoară ca o eșarfă.

Dar dacă domnișoara Golightly rămăse nepăsătoare față de existența mea, în afara utilității mele ca portar de noapte, eu, în schimb, devenisem în vara aceea o autoritate în materie de existență ei. Am descoperit astfel, cerșetîndu-i coșul cu hîrtii din fața ușii, că obișnuia să cîntăsc niște reviste cu poze și cancanuri, care se numeau «Tabloids», prospecte de călătorie și hîrți astrologice, că fuma țigări foarte ieftine, că supraviețuia mîncînd brînză de vaci și pîine prăjită, și că părul ei multicolor se datora mai mult sau mai puțin unor inițiative proprii.

Aceasi sursă indica în mod evident că primea teancuri de scrisori «V»² de pe frînt, care erau întotdeauna rupte în fișii ca niște semne de carte. Din cînd în cînd obișnuia și eu să clipeșc dintr-un semn de carte, «Adu-ți aminte» și «mie dor de tine» și «ploaie» și «te rog să-mi scrii» și «naibii» și «firai al naibii» erau cuvintele care reveneau cel mai des, pe aceste fișii de hîrtie; acestea și «singura» și «dragostea».

Mai avea și o pisică și cînta la gîtară. În zilele în care ardea soarele, se spăla pe cap și se așeza cu pisica — un motan roșu tigrat — pe scara de incendiu, cîntînd la gîtară cu un deget în timp ce i se usca părul. De cîte ori o auzeam, mă duceam și stăteam cuminte în fața fereastră. Cînta foarte bine, și uneori cînta și din gură. Avea un glas răgușit, spart, ca băieții care

sînt în schimbare de voce. Cunoștea toate șlagărele din spectacolele muzicale, Cole Porter, Kurt Weill. Cel mai mult îi plăceau cîntecele din «Oklahoma», care în vara aceea erau noi și foarte la modă. Uneori însă dîta unele pe care te mirai de unde le învățase și care, de fapt, te făceau să te întrebi de unde se trăgea ea însăși. Cîntece de drumeție, aspre și duioase, ale dîror cuvinte aveau iz de păduri de brad sau de preerie. Unul suna cam așa: «Nu vreau să dorm, nu vreau să mor, vreau doar să colind pășunile cerului»; și acesta părea să-i plăcă cel mai mult, căci i se întîmpla, adesea, să continue să-l cînte mult după ce i se usca părul, după ce dispărea soarele și gemurile începeau să se înroșească de amurg.

Dar relațiile dintre noi au rămas aceleași, pînă într-o seară de septembrie, udată de primele dăguri înghețate ale toamnei.

Fusesem la cinema, mă întorsesem acasă și mă băgasem în pat, cu un pahar de whisky și cu ultimul roman al lui Simenon. Toate acestea reprezentau atît de bine ideea mea de confort încît nu mi-am dat de loc seama de unde-mi vine un sentiment ciudat de neliniște, care crescuse pînă cînd am început să aud cum îmi bate inima. Aveam o senzație despre care citisem, despre care scrisesem, dar pe care n-o trăisem niciodată. Senzația că se uită cineva fix la mine. Că se afla cineva străin în cameră. Apoi: o bătaie bruscă în fereastră și o siluetă agilă, fantomatică, cenușie; am răsturnat paharul cu whisky. Mi-a trebuit un timp ca să izbutesc să deschid fereastra, și s-o întreb pe domnișoara Golightly ce dorește.

— Jos la mine e un tip îngrozitor, mi-a spus părăsind scara de incendiu și intrînd în casă. De fapt e foarte drăguț cînd nu-i beat, dar dacă-l lași să pilească, mamă doamne, *quel animal!* Dacă există pe lumea asta un lucru de care mi-e silă, sînt bărbații care mușcă. Desfăcu un capod de flanelă cenușie, și-și desgoli umărul ca să-mi arate ce se întîmpla cînd omul mușcă. Capodul era singurul lucru pe care-l aveau pe ea. — Îmi pare rău, dacă te-am speriat, dar cînd animalul a început să mă plictisească am ieșit pur și simplu pe geam. O fi crezînd că sînt în baie, nu că mi-ar păsa de ce crede, lua-l-ar naiba — o să obosească, o s-adormă, ar fi și cazul, ce Dumnezeu, opt martini înainte de masă, și vin cît să speli un elefant. Să știi că poți să mă dai afară, dacă vrei. E o obrăznicie să pic așa în casa dumitale. Dar pe scara de incendiu era îngrozitor. Și dumneata dădeai impresia că ție-bine și cald. Ca frate-meu Fred. Dormeam patru într-un pat, și Fred era singurul care mă lăsa să-l strîng în brațe cînd mi-era frig, și fiindcă vine vorba, te supără dacă-ți spun Fred?

Intrase de-a-binele în cameră, și se opri, uitîndu-se fix la mine. N-o văzusem niciodată fără ochelari și-mi dădeam seama că ochelarii ei negri aveau de fapt dioptrii, căci dacă se uita fix la cîte ceva, și n-avea ochelari, începea să se uite cruci, așa cum se întîmpla cu giuvaericii. Avea ochii mari, puțin albaștri, puțin verzi, și cu cîteva pete cafenii: multicolori ca și părul și, ca și părul, iradiau o lumină caldă, vie.

— Probabil că mă consideri o nevîrșită. Sau *trés fou*, sau mai știu eu ce!

— Nu, nici gînd.

Părea decepționată:

— Ba da, ba da. Toată lumea crede asta. Dar nu-mi pasă. De fapt îmi servește.

Se așeză pe unul din fotoliile oloage de catifea roșie, își adună picioarele sub ea, și aruncă o privire în jurul camerei, uitîndu-se și mai sășiu ca înainte. «Cum de poți locui aici? E o cameră de groază!»

¹ 21 — Restaurant foarte scump și elegant în New York (n. tr.).

² «V» — letters — scrisori pe formulare tip, reduse fotografic, trimise pe front sau de pe front și amplificate apoi pentru a fi date destinatarului. (n. tr.)

— Eh, omul se obișnuiește cu orice! I-am spus, furios pe mine, căci, de fapt, eram mîndru de cameră.

— Eu nu, Eu n-o să mă obișnuiesc niciodată cu nimic. Cînd te obișnuiești, e ca și cum ai muri! Și aruncă o nouă privire de dezaprobare în jur. — Ce faci aici toată ziua?

M-am apropiat de o masă, pe care se înălțau teancuri de cărți și de hîrtii. «Scriu!»

— Credeam că toți scriitorii sînt bătrîni. E adevărat că Saroyan nu-i prea bătrîn. L-am cunoscut la o petrecere. Nu-i bătrîn de loc! De fapt — spuse cu un aer meditativ — dacă s-ar rade mai bine... apropos, Hemingway e bătrîn?

— Cred că trebuie să aibă vreo patruzeci și ceva!

— Asta nu-i rău. Pe mine nu mă inspiră bărbaii sub patruzeci și doi de ani. Cunosco o cretină care-mi tot spune că-ar trebui să mă duc la un psihanalist, un tip din ăia care-ți storc creierii. Spune să sufăr de complexul lui Oedip — ceea ce de fapt e un fel de merde. E pur și simplu o chestiune de educație. M-am educat să-mi placă bărbaii mai bătrîni, și asta-i lucrul cel mai inteligent pe care l-am făcut vreodată! Cîți ani are Somerset Maugham?

— Nu știu sigur. Vreo șazeaci și ceva.

— Merge. Nu m-am culcat niciodată cu un scriitor. Nu, stai... îl cunoști pe Benny Shacklett? — Văzînd că dau din cap în semn că nu, s-a înclinat.

— Curios! A scris o grămadă de materiale pentru radio, Dar *quel rat*, Spune-mi, ești chiar scriitor adevărat?

— Depinde ce înțelegi prin adevărat.

— Adică, cumpără cineva ce scrii...?

— Încă nu.

— Am să te ajut — mi-a spus. Șai ști că pot. Gîndește-te la toți oamenii pe care-i cunoști, și care la rîndul lor cunosc și ei pe alții. Am să te ajut fiindcă semenii cu frate-meu Fred. Doar că ești mai mic de statură. Nu l-am mai văzut de cînd aveam paispe ani, adică de cînd am plecat de acasă, și era de pe atunci înalt de 6,2 picioare. Ceilalți frați erau cam de statura dumitale, mai pitici. Fred a crescut din cauza utului de arachide. Toată lumea spunea că trebuie să fie sărit și se îndoaie cu așa ceva: dar lui nu-i păsa de nimic pe lume decît de cal și de utul de arachide. Dar nu era sărit — era doar drăguț, și distrat și cam greu de cap. Cînd am fugit de-acasă repeta a treia oară clasa a opta. Bietul Fred! Mă întreb dacă la armată o fi dănnic cu utul de arachide. Și fiindcă veni vorba de mîncare! Mor de foame!

I-am arătat cu mîna un castron cu mere, întrebînd-o cum și de ce plecase de acasă la o vîrstă atît de fragedă. S-a uitat la mine cu o privire absentă, apoi și-a frecat nasul, de parcă ar fi mîncat-o; un gest, care — după ce l-a repetat de mai multe ori, în prezența mea, am ajuns să-mi dau seama că înseamnă că pășeam pe un teren interzis. Cum se întîmplă cu mulți oameni care au plăcerea împiedică de a face confidențe, oridecîtorii avea impresia că i se pune o întrebare directă, sau că e strînsă cu ușa, Holly devenea prudentă. Mușcă dintr-un măr și spuse:

— Povesteste-mi ceva din ce-ai scris. Subiectul.

— Tocmai asta-i nenorocirea. Eu nu scriu lucruri care se pot povesti.

— Sînt prea deochiate?

— Poate că într-o zi am să-ți dau să citești ceva.

— Merele merg cu whisky. Dă-mi un pahar de whisky cu apă minerală, draguțule, și pe urmă poți să-mi citești o poveste.

Există foarte puțini autori, mai ales cei nepublicați, care să reziste la invitația să-și citească operele cu glas tare. I-am dat un whisky, mi-am turnat și mie unul, și instalîndu-mă într-un fotoliu în fața ei, am început să citesc, cu o voce care tremura din cauza unui amestec de trac și de entuziasm: era o poveste nouă, o terminasem în ajun, și sentimentul inevitabil de nemulțumire, pe care-l are orice autor, nu avusese încă timp să se producă. Era vorba de două femei, care stau în aceeași casă, două profesoare. Una dintre ele se logodește și atunci cealaltă se apucă să scrie niște scrisori anonime, care stîrnesc un scandal atît de mare încît se strică toată căsătoria. În timp ce citeam mă uitam la Holly, și la fiecare privire de-a mea simțeam că-mi se strînge inima. Se agita. Începu să numere chistocurile din scrumieră, să se uite fix la unghiile ei de parcă ar fi simțit nevoia să le pilească; și ce e și mai rău, tocmai cînd am avut impresia că încep o interesese, am observat în privirea ei o indiferență semnificativă, parcă s-ar fi întrebab dacă să cumpere o pereche de pantofi pe care-i văzuse într-o vitrină.

— Asta-i SFÎRȘITUL? — Întrebă ea trezindu-se. Se chină să mă găsească ceva de spus. — De fapt mie femeile astea perverse îmi plac. Nu mi-e frică de ele. Dar poveștile cu asemenea femei mă plictisesc de moarte. Nu reușesc de loc să intru în pielea lor. Da' bine, draguțule, spuse, văzînd că fac o mutră cam uluită — dacă nu-i vorba de două nenorocite de lesbiene, atunci despre ce naiba e vorba în povestea ta?

N-aveam nici un chef să adaog la greșala de a-i fi citit povestea, eroarea de a-i-o explica. Vanitatea care mă împinsese să fac ceea ce făcusem mă silea acum s-o consider drept o dorință inconștientă, nesăbuită de a mă mîndri cu opera mea.

— Apropos — spuse, nu cumva CUNOȘTI, întîmplător, o perversă cumsecade? Caut o colocatară. Nu, nu rîde. Eu sînt foarte dezordonată. Și nu-mi pot permite luxul să iau o femeie de serviciu; și perverselor astea sînt niște gospodine de mina înții, le place să facă toată treaba, și nu trebuie să-ți mai bați capul să mîturi sau să cureți frigiderul, sau să dai rufele la spălat. Cînd eram la Hollywood, stăteam în cameră cu o fată care juca în filme cow-boy. I se spunea Șeriful singuratic — dar trebuie să recunosc că în casă era mult mai utilă decît un bărbat. Bineînțeles că oamenii își închipuiau că trebuie să fiu și eu puțin perversă. Și mai știți... Toată lumea e perversă. Puțin. Ei și ce? Asta nu descurajează bărbaii, ci din contra. Uite, Șeriful singuratic s-a măritat de două ori. De obicei, genul ăsta de femei se mărită numai o dată, așa, ca să aibă un nume. Se pare că-i foarte onorabil mai tirziu, să-ți se spună doamna X sau doamna Y. Nu se poate! spuse uitîndu-se la ceasul deșteptător de pe masă. Nu se poate să fie patru și jumătate!

Fereastra devenise albastră. O adiere de răsărit făcea să fluture perdelele.

— Ce zi e azi?

— Joi.

— Joi! spuse, și se ridică. Doamne! Apoi se așeză din nou cu un geamăt. — E îngrozitor!

Eram destul de obosit ca să nu fiu curios. M-am întins pe pat și am închis ochii. Totuși n-am putut răbda:

— Și ce-i atît de îngrozitor, joia?

— Nimic. Doar că nu reușesc niciodată să-mi aduc aminte că e joi. Și joi trebuie să prind trenul de 8,45. Sint foarte stricți la orele de vorbitor! Dacă ești acolo pe la zece, îți mai rămâne doar un ceas pînă îți mănîcă nenorociiții ăia prînzul. Gîndește-te: prînz la ora unsprezece. E drept că POTI să te duci și la două, și mie mi-ar conveni mult mai mult, dar lui îi place să vin dimineața, spune că-i dispune pentru tot restul zilei. TREBUIE să rămîn trează — spune — cîmpund-și obraji pînă cînd se roșie de tot. — N-am timp să dorm, o să par tuberculoasă, o să mă dărm ca o casă, și nu e frumos: o fată n-are dreptul să se ducă la Sing-Sing arîtînd ca o stafie.

— Da, cred că ai dreptate. Furia pe care o simțeam, din pricina poveștii mele, începu să treacă; mă fascina din nou.

— TOTI vizitatorii FAC eforturi să arate cît mai bine, și asta e foarte emoționant, foarte simpatîc din partea lor. Să vezi femeile: se îmbracă cu ce au ele mai frumos! Chiar și cele bătrîne și într-adevăr sărace; fac eforturi costisitoare, numai și numai ca să arate bine și să miroasă frumos, și eu le iubesc pentru asta. Și iubesc și copiii, mai ales pe cei negri. Adică puștii pe care-i aduc nevestele. De fapt ar trebui să fie trist, să vezi copiii acolo, dar nu e, au funde în păr și pantofi ca oglinda, și parca ar aștepta din clipă-n clipă să li se dea înghetată; și uneori chiar asta-i atmosfera în vorbitor — seamănă a petrecere. În orice caz nu e can-film: adică, șoaapte severe, printre gratii. Nu existau nici un fel de gratii — doar o teighea între tine și ei, iar copiii trebuie să se urce pe teighea ca să fie sărutati; de altfel dacă vrei să săruți pe cineva nu trebuie decît să te apleci puțin. Ce-mi place mie înșel cel mai mult e că sint atît de fericiți! Să se vadă, au păstrat atîtea lucruri să-și spună, înclt nu mai încape nici un pic de plicisală între ei. Rîd și se țin tot timpul de mîna. După aceea înșă altfel — spune. Ți vîd, la întoarcere, în tren. Stau liniștiți și tăcuți și se țin de mîna care curge. Ți trase o mîna de pînă către cotul gîrli, și începu s-o muște cu gîndul aiurea. — Te-am ținut treaz. Hai, dormi.

— Nu, te rog, mă interesează.

— Stiu. D-asta vreau să admiri, că dacă nu mă opresc acum, Ți povestesc și despre Sally. Și nu sint sigur că-i frumos din partea mea. Mestecă o clipă suvita de pîn în tăcere; apoi spune: — De fapt nu mi-a SPUS niciodată să nu vorbesc. Nu mi-a spus chiar așa, cu cuvintele astea. Da' povestea-i nostimă. Poate că-ai putea s-o scrii. Bineînțeles schimbînd numele și așa mai departe. Ascultă, Fred, spune lînd un alt măr, trebuie să te juri, să faci cruce și să-ți săruți cotul...

Poate că un contorsionist ar fi putut să reușească să-și sărute cotul; dar în ceea ce mă privea pe mine, trebuia să se mulțumescă cu o realizare mai mult sau mai puțin relativă.

— S-ar putea, spune ea cu gura plină, să fi citit despre el în ziare. Îl cheamă Sally Tomato, și eu vorbesc idiș mai bine decît vorbește el englezește. Dar e un bătrînel foarte dragă și foarte cuvios. Ar semăna foarte bine a călugăr dacă n-ar avea dinți de aur. Spune că se roagă pentru mine în fiecare seară. Bineînțeles că n-a fost niciodată iubitul meu; de fapt nu l-am cunoscut decît după ce a intrat în pușcîrie. Dar acum îl ador. La urma urmei, de șapte luni mă duc să-l vîd în fiecare joi. Și cred că m-aș duce chiar dacă nu m-ar plăti. Asta-i putred — spune, și zîrîrî restul mărului pe fereastră. De fapt îl CUNOSTEAM pe Sally, din vedere. Venea la barul lui Joe Bell. Ția de după colț; nu vorbea niciodată cu nimeni, stătea numai așa, la o masă. Semăna a om care locuiește în camera de hotel. Dar e

curios, acum cînd îmi amintesc, îmi dau seama că trebuie să mă fi urmărit cu mare atenție, fiindcă imediat după ce l-au trimis acolo (Joe Bell mi-a arătat fotografia lui în ziar. Mina Neagră! Mafia. Tot felul de aiureli d-astea; dar i-au dat cîinci ani), am primit o telegramă de la un avocat. Spunea să iau imediat legătura cu el, să-mi dea niște informații care aveau să fie în avantajul meu.

— Și ai crezut că Ți-a lăsat cineva moștenire un milion?

— Aiurea. Mi-am închipuit că cei de la Bergdorf¹ vor să facă o colecție. Dar am acceptat riscul și m-am dus să vîd avocatul (dacă o fi într-adevăr avocat, dar mă ÎNDOIESC, că nu pare să aibă birou, are doar un număr de telefon și-ți dă întotdeauna întîlnire la unul dintre locurile acelea, «Hamburg Heaven» asta fiindcă e gras, și poate mîncă zece chifle; crîmți și două castroane de muștar și o tortă întreagă de bezea cu lămîie — toate, aproape dintr-o singură înghițitură.) M-a întrebat dacă n-aș vrea să consolez un om bătrîn și singur, și în același timp să cîștig o sută de dolari pe săptămîna. I-am spus, uite dragăuțule, ai greșit adresa, nu sint o infirmieră d-alea care mai fac și porcării pe de lături. Și nici onorariul nu mă impresionează, asta se poate cîștiga și cu bacșurile pentru toaletă; orice domn cît de cît generos, Ți dă cincizeci de dolari, și eu cer întotdeauna să-mi plătească și taxiul — și asta mai face încă cincizeci. Și atunci mi-a spus că pe clientul lui îl cheamă Sally Tomato. Mi-a spus că bătrînul Sally mă admira de mult, o la distance, așa că aș face o faptă bună dacă m-aș duce să-l vîd o dată pe săptămîna. N-am putut să spun nu: era prea romantic.

— Nu stiu. Dar nu prea sună cum trebuie.

— Crezi că mint? Mi-a spus ea zîmbind.

— În primul rînd că nu se poate să lase așa pe ORICINE să vadă un deținut.

— Nu, nici nu te lasă. De fapt sint foarte chițibușari. Dar eu am spus că sint nepoata lui.

— Și e chiar atît de simplu? Ți dă o sută de dolari pentru o oră de conversație?

— Nu el. Avocatul. Domnul O'Shaughnessy mi-i trimite prin poștă, bani gheață, de îndată ce-i las buletinul meteorologic.

— Să știi că poți da de bucluc — i-am spus, stingînd lampa: nu mai era nevoie de ea, dimineața intrase în cameră și porumbeli gîngureau pe scara de incendiu.

— Cum asta? m-a întrebat ea, serioasă.

— Nu se poate să nu existe o lege împotriva oamenilor care își asumă o identitate falsă. La urma urmei NU ești nepoata lui. Și ce-i cu buletinul ăla meteorologic?

Cască și se bătă cu mîna peste gură.

Nu-i nimic. Niște mesagii pe care le las telefonice domnului O'Shaughnessy ca să știe c-am fost acolo. Sally îmi spune să zic lucruri ca... în sfîrșit... ca e-a abîturit un uragan peste Cuba; sau «ninge la Palermo». Nu-ți face probleme, dragăuțule — spune, venind spre pat — e foarte mult timp de cînd am învățat să-mi port singur de grijă!

Parea că refractă lumina dimineții: mă uitam la ea pe cînd mă acoperea cu plapuma pînă sub bărbie; strălucea ca un copil transparent. Apoi se întinse lîngă mine.

¹ Bergdorf and Goodman — magazin mare și scump de confecții pentru femei (n. tr.).

— Îmi dai voie? Vreau doar să mă odihnesc puțin ! Hai să nu mai vorbim. Dormi !

M-am prefăcut că dorm, am început să respir adnc și regulat. Clopotele din turnul bisericii învecinate băteau înfți jumătatea, apoi ora. Era șase cînd a pus mîna pe brațul meu, o atingere delicată, plină de grijă să nu mă trezească. « Bietul Fred ! » spuse în șoaptă. Părea că mi se adresează mie, dar de fapt nu mi se adresa. « Unde ești, Fred ? Că afară-i frig. Și viscolește », apoi își lăsă obrazul pe umărul meu, o greutate caldă și umedă.

— De ce plîngi ?

Sări înapoi și se ridică în picioare.

— Ah, doamnă — spuse, pornind-o spre fereastră și spre scara de incendiu.

— URĂSC oamenii care te spionează.

A doua zi, *vîineri*, venind, acasă, am găsit în dreptul ușii mele un coș de la Charles et Co, un magazin de lux, cu cartea ei de vizită: « Domnișoara Holiday Golightly. *căldtoare* », și pe dos, cu un scris capricios, stîngaci, de preșcolar: « Fii binecuvîntat, Fred, draguțule, te rog să mă ierti pentru noaptea trecută. Ai fost un înger pe toată linia, *MILLE TENDRESSES* — Holly. P.S. N-am să te mai plictisesc. I-am răspuns « Bă da, te rog ! » și am lăsat nota în dreptul ușii ei, alături de ceea ce mi-a permis punga, adică un buchet de violete cumpărate de la o vînzătoare pe stradă. După toate aparențele, părea că vrea să se țină de cuvînt. N-am mai văzut-o, și nici n-am mai auzit de ea, și mi-am închipuit că mersese pînă într-acolo înfct să obțină o cheie de la intrare. În orice caz, la mine nu mai suna. Și lucrul ăsta îmi lipsea; și pe măsură ce treceau zilele, începeam să simt un fel de revoltă, de parcă aș fi fost părăsit de cel mai bun prieten. Un sentiment de singurătate și de neliniște își făcu loc în viața mea, dar asta nu mă împingea să caut tovarășia unor prieteni mai vechi; toți mi se păreau, acum, ca o mîncare de regim, fără zahăr și fără sare. Pînă miercuri, gîndul la Holly, la Sing-Sing, la Sally Tomato, la o lume în care există bărbați care dau femeilor mai mult de cincizeci de dolari pentru toaletă, ajunsese să mă obsedeze în așa hal înfct nu mai puteam lucra. În seara aceea i-am lăsat un bileț în cuția de scrisori: *MILNE E JOI*. A doua zi de dimineață am fost răspîntit cu o doua notă, scrisă cu aceeași calligrafie: « Fii binecuvîntat că mi-ai amînit. Poți veni să bei un pahar la mine, azi pe la zece ».

Am așteptat pînă la șase și la șase, apoi am făcut efortul să mă întrezir încă cinci minute.

Am sunat la ușă, și mi-a răspuns un cetețean care miroase a țigări de foi și a colonie Knize. Purta pantofi cu toc înalt. Fără așteți clițiva centimetri suplimentari, ai fi putut ușor să-l iei drept un liliputan. Capul lui chel și pistriuat era mare ca de pitic; și, atase de el, erau o pereche de urechi ascuțite, de spiriduş. Avea ochi de pechinze, nemiloși și cam bulbucați. Din urechi și din nas îi ieșeau smocuri de păr; bărbia lui dublă era cenușie din cauză că nu se răsese în după amiaza aceea, iar cînd îi strîngeai mîna aveai senzația că atingi o blană.

— Pustoai-ca! sub duș, spuse el, arătînd cu trabucul spre camera de alături în care se auzea cum curge apa. Camera în care stăteau (stăteau în picioare pentru că nu aveau pe ce să n-asezăm) arăta de parcă tocmai se mutase cineva acolo, te aștepta să miroasă a vopsea proaspătă. Singura

mobilă erau niște geamantane și lăzi nedescăcute. Lăzile serveau drept mese. Pe una din ele, se găsea ce trebuia pentru preparat cocktail-uri, pe alta era o lampă, un telefon, pisica roșie a lui Holly și un vas cu trandafiri galbeni. În bibliotecile care acopereau un perete, puteai găsi o jumătate de raft de cărți de literatură. Mi-a plăcut camera, din prima clipă, mi-a plăcut aerul ei boem.

Omul își dresе glasul apoi mă întrebă:

— Sînteți așteptat?

Am dat din cap în semn că da, dar asta nu i s-a părut de-ajuns. Ochii lui reci mă pătrundeau ca o lamă netedă, cunetători. « Vin pe- aici o grămadă de tipi pe care nu-i poștește nimeni. O cunoști de mult pe pustoaiică? »

— Nu prea de mult.

— Aha, va să zică n-o cunoști de mult?

— Locuiesc aici sus.

Răspunsul meu păru că-l liniștește.

— Apartamentul dumitale e la fel ca ăsta?

— Nu, e mult mai mic.

Își scutură țigara pe jos apoi spuse: « Aici e o mizerie. E de necrezut cum se poate trăi așa. Da' pustoaiica nu știe să trăiască, nici măcar cînd are fondurii. Vorbea cu un ritm brusc, metalic, ca de teleimprimator.

— Ei, ce părere ai — spuse — e sau nu e?

— Ce să fie?

— Artificială.

— Nu mi se pare.

— Greșești. Este. Dar pe de altă parte ai dreptate. Nu e artificială fiindcă e autentică. Crede în toate rahaturile în care crede. Și nu poți s-o convingi să renunțe la ele. Am încercat, cu lacrimi în ochi. Benny Polan, un om respectat de toată lumea, Benny Polan a încercat. Îi intrase în cap să se însoră cu ea, dar ea n-a vrut. Cred că a cheltuit mii de dolari, Benny, trimițîndu-i la psihiatriști — dă-ăi care-ți storc creierii. Și plină și ăla care vorbește numai nemțește, a renunțat, a trebuit să se dea bătut. Nu poți să-i scoți — și faci un gest cu pumnul de parc-ar fi vrut să zdrobească ceva imaginar — ideile ei din cap. Ia încearcă odată. Roag-o să-ți spună puțin în ce crede. Și să știi, că mi-e dragă. Oamenii o iubesc. Dar sînt mulți care n-o pot suferi. Mie mi-e dragă. Zău că mi-e dragă. Dar eu sînt sensibil. Trebuie să fii sensibil ca s-o apreciezi; trebuie să ai vîină de poet. Dar sînt mulți care n-o pot suferi: poți să te zbați pentru ea cît vrei și n-ai să te alegi niciodată cu nimic. Totul e orz pe giște. Uite, vrei să-ți spun ceva: știi ce e, așa cum o vezi? E o fată din alea despre care auzi că sîrîște cu un tub de somnifere. N-am eu degete la mîna cîte cazuri d-astea am văzut. Și fetele ăla nici măcar nu sînt sărite. Ea este.

— Da-i tînră. Și mai are mulți ani de tinerete înaintea ei.

— Dacă vrei să spui viitor, iar greșești. Acu' clițiva ani, în California, totul ar fi putut să fie altfel. Avea un mare atu, stîrîne interes; ar fi putut să facă într-adevăr carieră de film. Dar cînd părăsești un lucru ca ăsta nu te mai întorci. Întreab-o pe Luise Rainer. Și Rainer era vedetă. E adevărat că Holly nu era vedetă. Nu făcuse în viața ei decât figurățe. Dar asta s-a întîmplat înainte de *POVESTEA DOCTORULUI WASSEL*. Cu asta ar fi putut într-adevăr s-o ia din loc. Știu din loc, vezi dumneata, eu am fost cel care a « împins-o », arată cu havana spre el însuși și spuse « O. J. Berman ».

Se aștepta să-i spun că știu cine e, și n-aveam nimic împotriva să-i fac o

plăcere, numai că n-auzisem în viața mea de O. J. Berman. Pînă la urmă am aflat că-i de la Hollywood; și că e un agent din ăia care descoperă actori.

— Eu sînt primul care am văzut-o. La Santa Anita. Venea pe platou și zicea acolo în fiecare zi. Mă interesa: din punct de vedere profesional. Am descoperit că-i tipa unui jocheu, un limbric, că trăiește cu el. I-am trimis vorbă limbricului s-o lase în pace dacă nu vrea discuții cu băieții de la moravuri: puștoaica avea doar cîncșpezece ani, înțelegi? Dar avea clasă: era în regulă, corespundea. Chiar și cînd purta ochelari, uite așa de groși, chiar și cînd deschidea gura și nu știa dacă-i o sălbatecă din pădure sau o amărîtă de zilieră din Oklohama, sau mai știu eu ce. De altfel nici pînă azi nu știu de unde vine și, după părerea mea, n-o să știu nimeni niciodată.

E atît de mincinosă încît poate că nu mai știu nici eu. Dar ne-a trebuit un an ca s-o facem să-și piardă accentul. Și știți ce-am făcut pînă la urmă? I-am dat lecții de franceză; după ce a reușit să imite franceza, nu i-a mai trebuit chiar atît de mult ca să imite engleza. Am modelat-o, pe genul lui Margaret Sullivan, dar Holly avea ceva în plus, rotunjimi pe unde trebuie: oamenii au început s-o plăcă, ăia mari, și femeia, Benny Polan, un tip respectat Benny a vrut să se însoare cu ea. Ce poate cere un agent mai mult? Și în plus: POVEȘTEA DOCTORULUI WASSEL. Ai văzut filmul? Cecil B. de Mille, Garry Cooper. Mamă doamne, ce m-am zbatut. Mi-a ieșit sufletul, dar pînă la urmă tot am aranjat: trebuia să dea probă pentru rolul infirmierei doctorului Wassel. Sau, înșfîșit, una din infirmiere, și deodată, țîrrr! telefonul. Omul ridică un receptor imaginar și îl duse la ureche. — Și spune: Aici e Holly, și eu îi spun: Abia s-aude, parca-i fi la capătul lumii, și ea spune: Sînt la New York, și eu spun: Ce naiba faci la New York, cînd azi e duminică și mine trebuie să-lab proba! — Sînt la New York, spune, fiindcă pînă acum n-am văzut niciodată New York-ul — spune. Vîrî-te naibii într-un avion și întoarce-te imediat aici. — Nu vreau, spune. — Ce urmărești, păpușe? spun. — Tu vrei probă și vrei să fii bună, spune, și eu nu vreau. — Atunci ce naiba vrei? spun. — Cînd o să știu, o să fi primul căruia să-i comunic. Acum înțelegi: orz pe gîște!

Pisica roșie sîrî de pe lada și se frecă de piciorul lui. Omul ridică pisica cu vîrfurile pantofului și-i dădu o lovitură. Un gest grațios dacă n-ar fi fost faptul că nu părea conștient de prezența pisicii, ci doar de propria lui îndrăgare.

— Oare ASTA-i ce vrea să-lab spus aruncînd brațele în lături. O grămădă de moace, pe care nu dă nimeni nici un ban? Și să trăiască de azi pe mîine. Să umble cu bețivi și cu golani și pînă la urmă să se mărite cu Rusty Trawler. Crezi că merită o decorație pentru asta?

Așteaptă, privindu-mă fix.

— Îmi pare rău, d'a nu-l cunosc.

— Dacă nu-l cunosti pe Rusty Trawler înseamnă că nu prea știți mare lucru despre puștoaică. Păcat! I spuse, plescînd. Credeam că poate ai vreo influență asupra ei. S-o faci să-și bage mîinile în cap cît mai e timp.

— Dar, după părerea dumitale, nu mai e!

Sufletul un rotogol de fum, și-l lăasă să se risipească înainte să zîmbească: zîmbetul îi schimbă expresia, care deveni foarte agreabilă.

— Aș putea s-o pun din nou pe roate. Cum spuneam, zise, și acum suna adevărat — mie îmi place puștoaica, zău că mi place.

— Ce tot birfești acolo O.J.? Holly țîșni din cameră, cu un prosop mai mult sau mai puțin drapat în jurul trupului, picioarele ude lăsînd urme pe podea.

— Spuneam, ca de obicei, că ești sărită.

— Fred știe asta.

— Dar tu, nu.

— Aprinde-mi o țigară, draguțule, spuse smulgîndu-și cascheta de baie de pe cap, și scuturîndu-și părul. — Nu tu, O. J. că ești prea îngălat. Tu le uzi întotdeauna la capăt!

Culesc pisica și o așeză pe umăr. Stătea cocoțată acolo, legănîndu-se ca o pasăre pe o cracă, cu labelle încălțite în părul ei, de parc-ar fi fost lîna de tricatat. Dar, cu toate aceste manifestări de prietenie, era o pisică încruntată, cu o față de "pirat-cu-punnalul-în_dinți" — avea o ochi chior și cleios, celălalt aruncînd niște priviri care trădau intențiile cele mai dușmănoase.

— O.J., e un îngălat, îmi spuse, lufînd țigara pe care o aprinsesem pentru ea. Dar știe o groază de numere de telefon pe dinafară. Care-i numărul lui David O. Salznick. O. J.?

— Lasă!

— Nu glumesc, draguțule. Vreau să-l chem la telefon și să-i spun ce geniu e Fred. A scris tone de povești una mai grozavă ca alta. Nu roși, Fred: că doar n-ai spus tu că ești un geniu, am spus, eu Hai. O. J. Ce-ai de gînd să faci să-l îmbogățești pe Fred?

— Ce-ar fi să mă lași să rezolv asta cu Fred?

— Nu uita, spuse, lăsîndu-ne singuri, că sînt impresarul lui. Și mai e ceva: dacă strig, să vii să-mi tragi fermoarul. Și dacă bate cineva la ușă, dă-i drumul în casă.

Au bătut mulți. În următorul sfert de oră, apartamentul fu invadat de o mulțime de mosafiri, exclusiv bărbați, mulți dintre ei în uniformă. Am numărat doi ofițeri de marină, și un colonel de aviație; dar cu timpul militarii au rămas în minoritate față de numărul noilor veniți, cu părul sur, care depășiseră vîrsta de recrutare. Cu excepția lipsei de tînerete, mușafirii n-aveau nimic comun, păreau străini printre străini; și într-adevăr fiecare, cînd intrase, se străduise să-și ascundă decepția pe care o simțise văzînd că mai veniseră și alții. Aveai impresia că gazda anase invitațiile. În timp ce umblase bumbura prin baruri — ceea ce probabil că se și întîmplase. Dar după primul moment de încruntare, începuseră să discute între ei cu amabilitate, mai ales O. J. Berman, care-și exploată cu lăcomie noile relații pentru a evita să discute viitorul meu la Hollywood. Am fost părăsit lîngă rafturile cu cărți. Mai mult de jumătate din ele erau despre cai și restul despre baseball. Prefăcîndu-mă că mă interesează „CARNEA DE CAL ȘI DUPĂ CE SE RECU-NOAȘTE”, am izbutit să-i analizez în mod discret pe prietenii lui Holly.

Am rămas din prima clipă cu ochii pe unul dintre ei, un copil matur, care nu-și pierduse grăsimile de sugaci, cu toate că un croitor pînă de talent, aproape că reușise să-i camufleze fundul rotofei și bun de plesnit. Nu puteai nici măcar să bănuți că ar exista oare un os în trupul lui. Iar fața lui în formă de zero, umplută cu trăsături frumoase dar minuscule, avea ceva virginal și pîr. Părea că se născuse, apoi crescînd, pielea i se întinsese ca un balon umflat. Gura lui, cu toate că era gata orînd să răcnească sau să se strîmbe, avea totuși o expresie blîndă și răsăfătată. Dar aspectul lui nu era singurul lucru care-l deosebea de ceilalți: Copiii conservați nu sînt un lucru chiar atît de rar. Ceea ce îl deosebea era purtarea lui; și purta de parcă el ar fi fost gazda: umbla ca o caracatiță energică, pregătînd cocktail-uri, făcînd prezentările, umblînd la pafeton. Dar, să fim cinștii, majoritatea acțiunilor lui erau cerute chiar de gazdă: RUSTY, NU TE SUPĂRA;

RUSTY, TE ROG ... Nu știam dacă e îndrăgostit de ea, dar, în orice caz, era dar că-și înfrîna gelozia. Un om gelos și-ar fi ieșit din fire, privind-o cum plutea prin cameră, cu pisica într-o mână, cu cealaltă mână liberă, îndreptînd o cravată, sau luînd cîte o scamă de pe un rever; colonelul de aviație purta o medalie care se bucură de o lustruire completă.

Numele omului era Rutherford («Rusty») Trawler. Își pierduse amîndoi părinții în 1908, tatăl lui fiind victima unui anarhist și mama, victima unui șoc, această dublă nenorocire lăsîndu-l pe Rusty orfan, milionar și celebru, toate la vîrsta de cinci ani. De atunci fusese tema permanentă a suplimentelor de duminică ale ziarelor, cu un moment de maximă tensiune, atunci cînd fiind încă elev, provocase arestarea tutorelui și nașului său pe baza unei acuzații de inversiune sexuală. După asta, căsătoria și divorțul făcuseră ca numele lui să apară în mod constant în paginile de scandal ale lui Tabloid Sun. Prima lui nevastă fugise, împreună cu pensia ei alimentară, la un rival al Părintelui Divin. A doua nevastă nu merita să fie menționată, dar a treia îi intentase un proces în Statul New York, avînd un sac plin de dovezi concludente. El intentase la rîndul lui acțiune de divorț împotriva ultimei doamne Trawler, motivul principal fiind că iscase o revoltă pe bordul yachtlului lui, numita revoltă avînd ca rezultat faptul că fusese părăsit pe insulele Dry Tortugas. Cu toate că nu se mai căsătorise de atunci, se pare că înainte de război o ceruse în căsătorie pe Unity Mitford, sau în orice caz se spune că i-ar fi trimis o telegramă oferindu-i s-o ia de nevastă, dacă n-o ia Hitler. Și se mai spune că din pricina asta Winchell, îl calificase drept nazist, din pricina asta și pentru că lua parte la niște întruniri din Yorkville.

Amănuntele citate nu mi le-a spus nimeni. Le-am găsit în GHIDUL JUCĂTORULUI DE BASEBALL, o carte din biblioteca lui Holly, care o întrebuinta înșă ca mapă pentru tăieturile din ziare. Înghesuie printre pagini, am găsit o serie de articole din zielele de duminică și tăieturi din rubricile de scandal RUSTY TRAWLER și HOLLY GOLIGHTLY, VIITORII ÎNSURĂȚEI, LA PREMIERA FILMULUI «PARCĂ AR FI VENUS». Holly a venit pe la spate și m-a prins citînd: D-RA HOLIDAY GOLIGHTLY DESCENDENTE FAMILIEI GOLIGHTLY DIN BOSTON, UMLE DE FERICIRE ZIELELE ȘI VIAȚA LUI RUSTY — UN BĂIAT DE AUR, 24 DE CARATE.

— Admiri publicitatea care mi se face sau ești pur și simplu amator de baseball? spuse, aranjîndu-și ochelarii negri, și aruncînd o privire peste umărul meu.

— Care a fost buletinul meteorologic săptămîna asta? am întreb-o eu. Mi-a făcut cu ochiul, dar gestul era lipsit de veselie, era mai degrabă un gest prin care voia să mă pună în gardă.

— Eu mor după cai, dar urăsc baseball-ul, spuse ea și înțelesul ascuns al mesajului era că ar fi dorit să uit că pomenise vreedată de Sally Tomato. — Am oroare să aud vorbindu-se de baseball la radio, dar trebuie totuși să ascult. Face parte din munca mea de documentare. Există atît de puține lucruri despre care pot discuta bărbatîi. Dacă unuia nu-i place baseball-ul, trebuie neapărat să-l intereseze cai, și dacă nu-i place nici una, nici alta, atunci oricum sînt în încurcătură, fiindcă înseamnă că nu-i plac nici fetele. Dar spune-mi cum te descurci cu O. J.?

— Am convenit de comun acord să ne despărțim.

— E o relație utilă, crede-mă.

— Perfect. Dar ce-aș putea eu să-i ofer care să i se pară lui util?

Insistă:

— Du-te lîngă el și fă-l să priceapă că mutra lui n-are nici un haz. Zău că te poate ajuta, Fred!

— După cîte am înțeles eu, nu prea l-ai apreciat cum se cuvine. Păru intrigat pînă cînd am adăugat: POVEȘTEA DOCTORULUI WASSEL.

— Tot mai bate capul cu asta? spuse, aruncîndu-i o privire plină de afecțiune lui Berman, care se afla în celălalt capăt al camerei. — Dar are dreptate, ar TREBUI să mă simt vinovată. Nu pentru că mi-ar fi dat rolu, sau pentru că aș fi putut să fiu bine; că nu mi l-ar fi dat, și n-aș fi putut niciodată să fiu bine. Dar mă simt vinovată, pentru că l-am lăsat să-și continue visul, atunci cînd eu nu visam de loc. Flirtam ca să câștig timp, ca să-mi formez personalitatea dar știam foarte bine că n-am să fiu niciodată actriță. E prea greu și dacă ești inteligent e jenant. N-am destule complexe de inferioritate. Se zice că poți fi actriță de cinema și în același timp să ai o mare personalitate, că lucrurile astea merg mîna în mîna dar, de fapt, ceea ce e important e să n-ai personalitate de loc. Nu vreau să spun că mi-ar părea rău să fiu bogată și celebră. Din contră, asta ocupă un loc foarte important în planurile mele de viitor — chiar foarte important — și într-o zi am să încerc să le realizez, dar dacă se întîmplă, mi-ar plăcea să-mi pot păstra personalitatea, s-o iau cu mine. Aș vrea să fiu tot cea de azi atunci cînd, într-o dimineață, mă voi trezi și-mi voi lua micul dejun la Tiffany¹. Trebuie să bei ceva, spuse vîzînd minile mele goale. Rusty, nu vrei să-i aduci prietenului meu un pahar?

Continuă să țină pisica în brațe. «Ești un biet vagabond, spuse mîngîind-o pe cap, un biet vagabond fără nume. E puțin încomod, că n-are nume. Dar n-am nici un drept să-l botez: va trebui să aștepte pînă va aparține cuiva. Ne-am cunoscut într-o zi, pe malul apei, așă, din întîmplare, dar nu aparținem unul celuilalt: e independent ca și mine, de altfel. Nu vreau să am nimic care să-mi aparțină pînă nu găsesc locul unde să mă simt la mine acasă. Dar încă nu știu sigur unde va fi. Știu doar cum e. Zîmbi și lăsă pisica să cadă pe podea. — E ca la Tiffany — spuse. Nu că mi-ar plăcea bijuteriile. Nici gînd. Doar briliantele. Dar e vulgar să porți briliante înainte de patruzeci de ani; și chiar și atunci e riscant. Arată bine doar pe țipele într-adevăr bătrîne ca Maria Ouspenskaia. Zăbricituri și oase, păr alb și briliante: eu nu pot să aștept. Mie îmi place Tiffany din altă pricină. Ascultă. Știi, sînt zile așa cînd ai o dispoziție specială, ai draci și totul în sufletul tău e antipatic, stacojiu...»

— Ca atunci cînd ești melancolic? Cînd ai blues.

— Nu, spuse ea încet. Nu, blues ai cînd îți dai seama că te-ai îngrășat prea tare, sau cînd plouă prea mult. Ești trist, și afiaa tot. Dar dispoziția asta antipatică, stacojiu e groaznică. Ți-e frică, și te trec nădușilele, și nu știi de ce. Știi doar c-o să se întîmple ceva rău, dar nu știi ce. N-ai simțit niciodată asta?

— Ba da. Foarte des. Unii numesc asta ANGST.

— Bine, ANGST. Dar ce faci ca să-ți treacă?

— Păi, cîteodată beau. Și trece.

— Am încercat și eu. Am încercat și aspirina. Rusty spune c-ar trebui să fumez marijuana. Am fumat o vreme, dar singurul efect e că mă face să răd. Ceea ce îmi face într-adevăr bine e să mă urc într-un taxi, și să mă duc la Tiffany. Asta mă calmează imediat: liniște și aspect elegant și

¹ Mare magazin de bijuterii la New York. Ocupă mai multe etaje (n. tr.).

somptuos al magazinului. Acolo nu ți se poate întâmpla nimic rău, nu, lângă oamenii aceia amabili, cu hainele lor frumoase și mirosul extraordinar al portezivilor de crocodil și argint. Dacă-ai putea găsi undeva, în viața de toate zilele, un loc care să mă facă să mă simt ca la Tiffany, mi-aș cumpăra mobilă și aș batea pisica. M-am gândit că poate după război, Fred și cu mine o să... Își împinse ochelarii negri în sus: ochii ei cu diferite nuanțe de cenușiu și pete albastre și verzi, deveniseră pătrunzători, și privirea lor se pierdea departe. — Am fost odărit în Mexic. E o țară minunată, pentru un om care vrea să se ocupe de cai. Am văzut un loc, undeva lângă mare, Fred se pricepea bine la cai.

Rusty Trawler apăsă, aducând un martini. Mi-l întinse fără să se uite la mine.

— Mi-e foame — anunță el și vocea lui, infantilă ca întreaga lui persoană, scosse un miorlăit enervant de copil, care părea plin de reproșuri față de Holly. E șapte jumătate și mi-e foame. Știi bine ce-a spus doctorul.

— Da, Rusty. Știu ce-a spus doctorul.

— Atunci sparge cheful și hai să mergem.

— Vreau să te porți frumos, Rusty. Vorbea încet, dar tonul ei avea ceva de guvernanta care amenință un copil cu pedeapsă, și în mod ciudat, asta îi îmbujoră lui Rusty obraji de plăcere și de mulțumire.

— Nu mă iubești, se plînsu el, de parcă ar fi fost singuri.

— Nimeni nu iubește copiii răi și neascultători.

Era clar că spusese ceea ce dorise el să audă; toate acestea păreau că-l excită și în același timp îl potolesc. Totuși continuă de parcă acestea făceau toate parte dintr-un ritual: «Mă iubești?»

Îl plînsu cu palma în semn de mîngîiere.

— Ai grijă de treburile casei, și cînd sînt gata, mergem să mîncăm unde vrei.

— În Chinatown? ¹

— Da, dar asta nu înseamnă că-ai să mîncîni cotlete cu varză acră și sos dulce. Știi ce-a spus doctorul.

În timp ce se întorcea la treburile lui, cu un legănant satisfăcut, de rață, n-am putut să nu-i amintesc lui Holly că nu-i răspunsese la întrebare. «Îi iubești?»

— Ți-am mai spus o dată că poți să te sugestionezi să iubești pe oricine, și în afară de asta a avut o copilărie împuțită.

— Dacă-a fost atît de împuțită de ce se agită de ea?

— Ia gîndește-te puțin. Nu vezi că Rusty se simte mai bine în scutele decât în fuste? Și că altă alternativă n-are. Numai că-i foarte sensibil cînd îi pomeniți de asta. A încercat să mă înjunghie cu un cuțit de bucătărie, fiindcă i-am spus să crească mare, să privească lucrurile în față și să găsească un camionagi simpatic, cu sentimente paterne, cu care să-și facă viața. Între timp îmi stă pe cap — ceea ce nu mă supără, că-i inofensiv, crede că fetele-s, literalmente, păpuși.

— Slăvă domnului.

— Da, dar dacă toți bărbații ar fi ca el, nu cred că l-aș mai slăvi de loc pe domnul.

— Voiam să spun, slăvă domnului că n-ai să te măriți cu domnul Trawler.

— Apropo, spuse, ridicînd o sprînceană, — nu pretind că nu știu că-i bogat. Pămîntul, chiar și în Mexic, costă bani. Și acum — spuse împingîndu-mă înainte — hai să-l găsim pe O. J.!

M-am oprit, încercînd să găsesc un pretext ca să amîn întrebarea. În cele din urmă mi-am amintit: «De ce ți zice călătore?»

— Pe cartea mea de vizită? spuse descumpănită, crezi că-i caraghios?

— Caraghios, nu. Doar provocator.

Ridică din umeri.

— La urma urmei de unde vrei să știu unde o să locuiesc mîine? Așa că le-am spus să scrie «Călătore». Oricum am aruncat banii pe fereastră cînd am comandat cărțile de vizită. Dar am simțit că trebuie să cumpăr ceva de la el, măcar un lucru cît de mic. Sînt de la Tiffany, înținse mîna după paharul cu martini. Nu-l atînasem. Goli paharul din două înghițituri și mă luă de mîna. Lăsă pretextele și amînările. Ai să vezi că-ai să te împrietenești cu O. J.

Tocmai atunci se produsese un incident la ușă. O femeie tînă intră ca o furtună — o vijelie de eșarfe și de aur zăngănit. «H-H-Holly» spuse, în timp ce se apropia de noi, agîtînd un deget în semn de mustrare, ești o hră-hrăpăreată mizerabilă. Auzi să acaparezi toți bă-bărbații ăștia fascinanți.»

Avea mult mai mult de șase picioare, era mai înaltă decît majoritatea bărbaților de acolo, care își îndreptară spatele, își supăra burta și începură care mai de care să se întrecă să ajungă la înălțimea ei dominatoare.

— Ce faci aici? îi spuse Holly, și buzele ei se crispară ca o frînghie întinsă.

— Păi, ni-nimic, scumpițico. Am fost sus să lucrez cu Yunoshi. Material de Crăciun pentru BA-BAZAR. Da' pari supărată, scumpițico! I Aruncă un zîmbet tuturor celor din jur. Măi bă-băieți sînteți supărați că-am picat la la la petrecerea voastră?

Rusty Trawler rîse forțat. O strîns de braț de parc-ar fi vrut să-i admire mușchii, și o întrebă dacă vrea ceva de băut.

— Sigur că vreau, spuse. Dă-mi un burbon. Holly îi spuse «n-am». La care colonelul de aviație propuse să se ducă repede să aducă o sticlă.

— Lăsați, nu vă mai deranjați. Eu mă mulțumesc și cu amoniac. Holly, scumpițico, spuse împingînd-o puțin. Nu te deranja pentru mine. Pot să mă prezint și singură. Se înclină către O. J. Berman, care, ca majoritatea bărbaților mici, cînd se află în prezența unei femei înalte, avea o privire pierdută și plină de năzuință. Mă cheamă Mag W-W-Wildwood, din Wild-w-w-wood, Arkansas. Regiune de dealuri.

Berman părea că dansează — de fapt făcea niște pași ciudați încercînd să-și împiedice rivalii să-i ia locul. O pierdu totuși. Disăru în mijlocul unui cadrl de parteneri care înghiteau cu nesăț gumele ei blîbfile, așa cum înghit porumbeli floricelele de porumb. Succesul ei era ușor de înțeles. Căci femeia aceasta reprezenta triumful asupra urîteniei, adesea mult mai amăgitor decît frumusețea însăși, dacă n-ar fi decît faptul că era produsul unui paradox. În cazul de față, opunîndu-se metodei scrupuloase a unui bun gust simplu și a unei eleganțe științifice, își exagerase defectele. Admițîndu-le pe față și cu mult curaj, le transformase în podoabe: purta tocurei care-i subliniau înălțimea și care erau atît de înalte încît, cînd umbla îi tremurau gleznele, un corsaj strîmt și plat, care sugera clar faptul că ar fi putut să se ducă la strand doar în slip, își dăduse părul lîns pe spate, accentuîndu-și astfel ascuțimea feței de manechin mort de foame. Pînă și blîblala, sigur autentică,

¹ Cartierul chinezesc (n. tr.).

dar totuși puțin exagerată, devenise o calitate. Bilbia era o lovitură de maestru, întâi pentru că reușea să transforme banalitățile pe care le spunea în lucruri cit de cit originale și în al doilea rând, pentru că, deși era atât de înaltă și de sigură pe ea, trezea la bărbații care o ascultau sentimentul că-și vrut s-o protejeze. Un exemplu: Berman a trebuit să fie înghitonit, fiindcă femeia spusese: «Cine poate să-mi spună u-unde-i to-leta?» apoi, completînd ciclul, îl oferise bratul ca s-o conducă chiar el.

— Nu-i nevoie, spuse Holly. A mai fost aici. Știe unde e. — Golea scrumierele. După ce ieși Mag Wildwood mai goli una, apoi spuse sau mai bine zis, oftă:

— De fapt e foarte trist. Se opri, destul ca să calculeze numărul fetelor intrigate: era suficient de mare. Și foarte misterios. Te-ai aștepta să se vadă mai tare. Dar Dumnezeu e martor că arată SĂNĂTOASĂ. Și atît de... cum să spun, de CURATĂ. Asta-i lucrul cel mai extraordinar! Nu-i așa c-ați jura, întreabă ea cu îngrijorare, dar fără să se adreseze nimănui în mod special, nu-i așa c-ați jura că PARE curată?

Cineva tuși, mai mulți înghițîr în sec. Un ofițer de marină care ținea paharul lui Mag Wildwood în mîna îl puse jos.

— Dar pe de altă parte, spuse Holly, am auzit despre multe fete din Sud c-ar avea același necaz. Se cutremură, apoi se duse la bucătărie să mai ia niște gheață.

Mag Wildwood nu reuși niciodată să înțeleagă răceala cu care fu primită la întoarcere, conversațiile pe care le începea, erau ca niște butuci verzi: scoteau fum, dar nu lău foc. Și mai grav e că oamenii plecau fără să-i ceară numărul de telefon. Colonelul de aviație dispăru pe cînd Mag stătea cu spatele, și asta fu pictura care răsturnă paharul: o invitase la masă. Brusc, deveni oarbă. Și cum ginul era asupra artificialității aceleiași efect ca lacrimile asupra rimelului, atracțiile ei se topiră dintr-odată. Începu să se lădă de fiecare. Spuse despre gazdă că-i o degenerată de la Hollywood, invită pe un bărbat de vreo cincizeci de ani să se bată cu ea, îi spuse lui Berman că Hitler are dreptate și îl încintă pe Rusty Trawler, îngheșuîndu-l într-un colț.

— Știi ce te așteaptă? spuse, fără nici o urmă de bilbia. Am să te duc la grădina zoologică și o să te dau iakului să te mănînce. Păru foarte dispus s-o satisfacă, dar îl decepționă aluneclînd pe podea, unde rămase așezată, fredonînd o melodie.

— Ești o pisăloagă. Scoală-te de acolo, spuse Holly, în timp ce-și punea mînușile. Un rest de musafiri care nu plecaseră încă așteptau la ușă, și văzînd că pisăloaga nu vrea să se miște, Holly mi-aruncă o privire de parc-ar fi vrut să-mi ceară iertare.

— Fii te rog un înger, Fred și vino într-un taxi. Stă la Winslow.

— Nu, La Barbizon. Telefon: Regent 4.57.00. Întrebați de Mag Wildwood.

— Ești un înger, Fred.

În clipa următoare plecaseră. Ideea de a pilota o amazoană pînă la un taxi anulă orice furie. Dar fata rezolvă problema singură. Ridicîndu-se cu forțe proprii, mă privi de sus, demnă, dar cam șovăitoare, apoi spuse: «Hai la Stork. Să prindem balonul norocos», apoi căzu ca un stejar tăiat de rădăcină. Primul meu gînd a fost să alerg după doctor. Dar după ce am examinat-o, mi-am dat seama că pulsul e bun și respirația normală. Adormise. Pur și simplu. După ce i-am găsit o pernă pe care i-am pus-o sub cap, am lăsat-o să doarmă liniștită.

A doua zi, după masă, m-am ciocnit de Holly pe scară.

— Bravo, spuse trecînd pe lîngă mine în goană, ținînd în mîna un pachet de la farmacie. E pe punctul de a face o pneumonie. E atît de mahnură înct cred că n-o să-și mai revină niciodată. Și în plus mai am și starea aceea de spirit antipatică, dracii aceia stacojii!

Am dedus că Mag era tot la ea, dar nu mi-a oferit ocazia să cercetez mai de aproape simpatia uluitoare pe care o avea pentru ea. Către sfîrșitul săptămîinii misterul se adînci, deveni mai profund. În primul rând, m-am trezit la ușă cu un sud-american: sunase la mine din greșală. O căuta pe domnișoara Wildwood. Mi-a trebuit un timp ca să-l fac să înțeleagă că greșise, accentele noastre pîrîndu-ni-se unul altuia incoherente. Dar cînd în cele din urmă am reușit să ne înțelegem, am fost înclîntat. Natura îl fabricase cu grijă, capul lui negricios și trupul lui de toreador, aveau precizia și perfecțiunea pe care o are un măr, sau o portocală, sau orice alt lucru pe care natura îl face așa cum trebuie. La asta se adăuga, ca decor, un costum de stofă englezăscă, o colonie cu miros proaspăt, și, ceea ce era și mai puțin sud-american, o comportare plină de timiditate. Al doilea eveniment al zilei, era legat tot de el. Era spre seară, și l-am văzut în timp ce mă duceam la masă. Venea cu un taxi — șoferul l-a ajutat să intre în casă legîndu-se din pricina greutateii unor geamantane. Toate astea mi-au dat de rumegat. Pînă duminică maxilarele-mi obosiseră de-a binelea.

Apoi imaginea a devenit, pe de o parte mai clară și pe de altă parte mai întunecată.

Duminică a fost o zi din aceea caldă de toamnă în care ai impresia că s-a întors vara. Soarele era puternic, geamul meu deschis și am auzit voci dinspre scara de incendiu. Holly și Mag stăteau întinse pe un pîed, cu pisica între ele. Părul lor, spălat proaspăt, atrîna drept și moale. Erău ocupate. Holly își dădea cu lac pe unghiile de la picioare, iar Mag, tricotă un pulover.

— Dacă vrei să-ți spun părerea mea — zicea Mag — eu cred că ai no-noroc. Rusty are cel puțin o calitate. E american.

— Cu atît mai bine pentru el.

— Scumfițico, nu uita că e război.

— Și cînd s-o termina, mamă ce-o șterg!

— Eu nu sînt ca tine. Eu sînt mîmîndă de țara mea. Bărbații din familia mea au fost mari soldați. Bunicul Wildwood are statuie în mijlocul orașului.

— Fred e soldat, spuse Holly, dar mă îndoieste c-o să fie vreaodată statule. Și totuși, mai știi. Se spune că cu cît ești mai prost cu atît ești mai curajos.

Și el e destul de prost.

— Fred e băitutul ăla de sus? Nu mi-am dat seama că-i soldat. Dar e adevărat că PARE foarte prost.

— Pare că ținjește după ceva. Dar nu pare prost. Vrea să fie în miezul lucrurilor. Și de acolo să privească în afară. Oricine stă cu nasul lipit de geam, riscă să pară prost. În orice caz asta e alt Fred. Fred e frate-meu.

— Tu spui de un om care-i neam de singe cu tine că-i prost?

— Dacă este, este.

— Da! nu-i frumos să vorbești așa. Un băiat care luptă pentru tine și pentru mine, și pentru noi toți.

— Ce-i asta, un miting?

— Nu. Dar vreau să știi care-i punctul meu de vedere. Eu înțeleg de glumă, dar de fapt sînt o persoană se-serioasă. Sînt mîndră că sînt americană. D-asta-mi pare rău de José! Puse acele și tricolul jos. — Spune-mi, nu-i așa

că-i foarte frumos? Holly spuse «Hm!» și vopsi mustățile cotoiului cu pensula de lac. — Dacă măcar aș reuși să mă obișnuiesc cu ideea să mă mărit cu un brazilian. Și să FIU și eu b-braziliancă. Între ei și noi e o prăpastie: 6000 de mile și nici măcar nu știu limba...

— Du-te la Berlitz.

— Ce, crezi că ei predau portugheza? De ce să-mi ar preda-o? Crezi c-o vorbește cineva? Singura mea șansă e să încerc să-l fac pe José să uite de politică și să devină american. E att de inutil pentru un bărbat să vrea să devină p-presedinte! BRAZILIEI. Oftă, și își luă din nou tricoul de jos. — Trebuie să fiu moartă după el. Tu ne-ai văzut împreună. Crezi că sînt moartă după el?

— Păi... Mușcă?

Mag pierdu o ochi la tricou.

— Cum adică să muște?

— Da. În pat, cînd se culcă cu tine.

— Păi, nu, Crezi că ar TREBUI? Apoi adăugă severă: Dar rîde.

— Bun. Așa trebuie. Îmi plac bărbații care au simțul umorului. Majoritatea sînt obsedați doar de un singur lucru.

Mag își retrase plîngerea; acceptă remarcă, considerînd că arunca o lumină favorabilă asupra ei. «Da, așa cred și eu!» Bun. Deci nu mușcă. Rîde. Și, mai departe? Mag numără ochiul care fugise, și începu din nou să tricoteze: unul pe față, unul pe dos.

— Ziceam...

— Am auzit. Și să nu crezi că nu vreau să-ți spun. Dar e greu să-ți amintesc. Pe mine nu prea mă preocupă lu-lucurile astea. Așa cum te preocupă pe tine. Mie îmi ies din cap, le uit, ca visele, și sînt sigură că asta-i atitudinea no-normală...

— Se poate să fie normală, iubit, dar eu prefer să fiu naturală. Holly se opri în mijlocul acțiunii de înnoșare a mustăților cotoiului. — Ascultă. Dacă nu poți să-ți amintești, încearcă să lași lumina aprinsă.

— Te rog să mă înțelegi, Holly. Eu sînt o persoană foarte, foarte, foarte CONVENȚIONALĂ.

— Aiurea! Ce-o fi rău să te uiți o dată cîntit la un bărbat care-ți place? Bărbații sînt frumoși. Sau în orice caz mulți dintre ei sînt, José e frumos și dacă nici măcar nu vrei să te UIȚI la el, atunci trebuie să-ți spun că are parte de o ciorbă cam rece.

— Vo-vorbește mai încet.

— E imposibil să fi îndrăgostită de el. Asta e. Ți-am răspuns la întrebare?

— Nu. Fiindcă nu sînt o ciorbă rece. Sînt o persoană cu inimă caldă. Asta-i chiar trăsătura mea cea mai caracteristică.

— Bine. Deci ai o inimă caldă. Dar dacă ai fi bărbat și aș vrea să mă bag în pat, aș prefera să iau cu mine o sticlă cu apă caldă. E mai palpabilă.

— José nu s-a plîns niciodată, spuse ea mulțumită de sine, andrelele lucind în lumina soarelui. — Și mai mult încă, îi IUBESC. DA, îi iubesc. Îți dai seama că i-am tricotat zece perechi de ciorapi ecoez în mai puțin de 3 luni? Și asta-i al doilea pulover. Întinse puloverul și-l zvîrli deoparte. — Și, la urma urmei ce rost are? Auzi, pulovere în Brazilia! Ar trebui să tricotez căști tro-tropicale!

Holly se întinse pe spate și căscă.

— Totuși trebuie să fie uneori și iarnă!

— PLOUĂ. Asta știu sigur. Căldură, ploaie și ju-junglă.

— Căldură și junglă. Mie mi-ar plăcea.

— Da, fie mai mult decît mie.

— Da, spuse Holly cu un ton adormit, care de fapt nu era adormit de loc.

— Da, mie mai mult decît ție.

Luni cînd am coborît să-mi iau poșta de dimineață, cartea de vizită de pe cutia cu scrisori fusese modificată, i se mai adăugase un nume: D-ra Golightly și D-ra Wildwood. Călătoreau acum împreună. Toate asta mi-ar fi reținut mai mult atenția dacă n-aș fi văzut o scrisoare în propria mea cutie. Era de la o mică revistă universitară, căreia îi trimisese o năvelă. Le plăcea și cu toate că mă rugau să înțeleg că nu au mijloace să mă plătescă, aveau totuși intenția să mă publice. Să mă publice însemna să mă TIPĂREASCĂ. «Beat de fericire» nu sînt cuvinte goale. Trebuia să spun cuiva ce mi se întîmplase; și urcînd treptele două cîte două, am bătut la ușa lui Holly.

Aveam impresia că n-o să pot scoate nici un sunet: așa că, de îndată ce veni la ușă, sașie de somn, i-am întins scrisoarea. I-a trebuit att de mult plîn să mi-o dea înapoi, încît am avut impresia că ar fi avut timp să citească șalzezi de pagini.

— Eu nu l-aș făsa să mă publice dacă nu mi-ar plăti, spuse, căscînd. Apoi, poate pentru că văzînd expresia de pe fata mea și dădă seama că interpretase totul greșit, că nu vroiam sfaturi, ci felicitări, căscatul se transformă în zîmbet.

— A, înțeleg. E minunat. Hai, intră! spuse. — Facem o cană de cafea și sărbătorim evenimentul sau, nu, mai îmbracă și te duc să mîncîm în oras.

Dormitorul ei se potrivea perfect cu salonul: aceeași atmosferă de cort-și-iarbă-verde; lăzi și gemantane, totul împachetat și gata de plecare, ca bagajele unui criminal care simte că legea e pe urmele lui. În salon nu exista nici una din mobilele pe care te aștepti să le găsești în asemenea încăperi, în schimb în dormitor, era un pat, chiar dublu, și destul de pretențios: lemn deschis și pompoane de saten.

Lăsa ușa de la baie deschisă, ca să discute cu mine: apa curgea și zgometele din baie, îi acopereau aproape toate cuvintele, dar în esență ceea ce mi-a spus se rezuma la următoarele: că-și INCHIPUIE că știu că Mag Wildwood se mutase la ea, și nu-i așa că era COMOD? Că dacă tot trebuie să stai cu o fată, și NU e perversă, idealul e să fie CRETINĂ, ceea ce ERA ȘI CAZUL cu Mag, fiindcă atunci poți lăsa chiria pe seama ei, și poți să trimiți să-ți la rufele de la spălat.

Se vedea clar că Holly avea greutăți cu spălătul rufelor; camera era plină de lucruri întinse în dreapta și-n stînga, ca la un internat de fete.

— Și ști, Mag e manechin, și e foarte bine cotată; nu-i așa că-și NEMA-POMENIT? Dar asta, are și un avantaj, spuse țîșînd din baie, școlpînd în timp ce-și aranja o jartieră. Nu-mi stă toată ziua pe cap. Și nici în materie de bărbați nu-mi crează probleme. E logodită. Cu un tip foarte draguț. Cu toate că între ei există o mică diferență de înălțime: cam un picior, în favoarea ei. Unde naiba e... Era în genunchi și căuta ceva sub pat. După ce găsi ceea ce căuta — o pereche de pantofi de soprilă — începu să-și caute o bluză, și un cordon, și serios că-ți venea să te întreci cum, dînt-ăa un haos reușea să scoată efectul pe care-l scotea: adică să arate ca o persoană îngrijită, imaculată de parcă ar fi fost servită de sclavele Cleopatrei. Spuse: Ascultă, și mă apucă de bărbie. Îmi pare bine de năvelă. Zău că da.

Ah, luna cea de octombrie 1943. O zi frumoasă, care avea optimismul și veselia unei păsărele. Am început la Joe Bell, blind Manhattan; iar când Joe a auzit de norocul care dăduse peste mine, ne-a oferit un rînd de cocktail-uri cu șampanie. Mai tîrziu am pornit-o spre Fifth Avenue, unde am dat de o paradă. Steagurile care fluturau în vînt, cadența fanfarei și a marșului soldătesc nu păreau să aibă nici o legătură cu războiul; păreau mai degrabă o paradă organizată în onoarea mea.

La prînz am mîncat la expresul din parc. Apoi, evitînd grădina zoologică (Holly spunea că nu poate îndura să vadă nimic într-o colivie sau într-o cușcă), am rîs, și cîntînd am alergat de-a lungul potecilor care duceau spre vechiul hangar de lemn, în care, cîndva, se fînușera vapoare, acum dispărute. Pe lac pluteau frunze, pe mal un paznic ațîta un foc cu ele, și fumul, ridicîndu-se ca semnalele unor triburi indiene, era singura pată în aerul care fremătă. Luna aprilie n-a însemnat niciodată prea mult pentru mine, toamna în schimb mi se părea anotimpul începuturilor — un fel de primăvară, pe care am simțit-o stînd cu Holly pe balustrada verandei care ținea de hangar. Mă gîndeam la viitor și vorbeam de trecut. Pentru că Holly voia să-și povestească despre copilăria mea. Mi-a vorbit și ea despre a ei, dar vorbea evaziv, fără să dea nume, fără să menționeze locuri, o povestire impresionistă, cu toate că impresia pe care o lăsa era contrarie celor așteptate, căci vorbea aproape cu senzualitate despre vară și despre i_înt, despre pomi de Crăciun și verișoare frumoase și petreceri; cu alte cuvinte despre o lume fericită care nu semăna cu Holly și care în nici un caz nu constituia o atmosferă în care să trăiască un copil care să fugă de acasă.

Ori, am întrebă-o eu, nu trăise oare pe picioarele ei de la paisprezece ani? Își frecă nasul.

— Ba da, asta-i adevărat. Restul, ce ți-am spus înainte nu-i. Dar zău, iubitule, ai descris copilăria ta în culori atît de întinse, încît n-am vrut să-ți fac concurență.

Sărîi de pe balustradă.

— În orice caz, asta-mi amintește c-ar trebui să-i trimit lui Fred niște unt de arachide.

Restul după amiezii am bătut stîrzie de la un capăt al orașului la celălalt, reușind cu chiu cu vai să scoatem de la niște băcani răuvoitori, cîteva borcane cu unt de arachide, ceea ce în timp de război era o raritate. Se întinsease de-a binelea și noi nu izbutisem să adunăm decît vreo șase borcane, ultimul, de la un magazin de coloniale din Third Avenue. Magazinul era lîngă anticarul care avea colivia aceea în formă de palat, așa că am dus-o pe Holly s-o vadă. I-a plăcut ideea, fantezia celui care o făcuse. «Dar e toțuși, o colivie!»

Trecînd prin fața lui Woolworth, mă apucă de mîlnă: «Hai să furăm ceva!» spuse, împingîndu-mă în magazin, unde am avut îndată senzația că ne fixează nenumerate perechi de ochi, de parcă ne și suspectau. — Hai, nu fi o curcă plouată! Cercetă un galanter pe care erau înghesuși dovleci de hîrtie și măști pentru ziua sfinților. Vinzătoarea era ocupată cu un grup de călugărițe care încercau niște măști. Holly luă o mască cu care-și acoperi fața, apoi alese una pentru mine, după care mă luă de mînă și ieșirăm din prăvălie. Cînd te gîndești cît e de simplu. Afară am alergat, cîteva sute de metri, probabil pentru că voiam să facem ca totul să fie mai dramatic, și pentru că, după cum am descoperit ulterior, hoțiile care reușesc, se înveslesc. Am întrebă-o dacă lura des.

— Furam, pe vremuri, spuse, adică de fapt, trebuia să fur dacă voiam cîte ceva. Dar tot mai fur puțin, din cînd în cînd, așa, ca să nu-mi pierd antrenamentul.

Am mers cu măștile pe față plînă acasă.

Am impresia că am petrecut multe zile hoinărind așa cu Holly; și e adevărat că, în anumite perioade ne-am văzut foarte des, dar dacă o iei în general, amintirea e falsă. Pentru că spre sfîrșitul lunii mi-am găsit un serviciu. Ce-aș putea să adaug? Cu cît spun mai puțin, cu atît e mai bine, în afară doar de faptul că aveam nevoie de acest serviciu și că ținea de la 9 la 5. Ceea ce făcea ca orarul nostru, al lui Holly și al meu, să fie total diferit.

În afară de joi, care era ziua ei de Sing Sing, sau de cazul în care se ducea să călărească în Central Park, cum obișnuia uneori, se trezea abia cînd veneam eu acasă. Uneori, mă opream la ea și beam cafeaua cu lapte împreună, în timp ce se îmbrăca pentru seară. Îleșea mereu în oraș, nu întotdeauna cu Rusty Trawler, dar de obicei cu el, și tot de obicei însoțită de Mag Wildwood și de frumosul ei brazilian, pe care-l chema José Ybarra-Jaeger: mama lui era nemțoaică. Cartetul conținea o notă falsă, în primul rînd din pricina lui Ybarra-Jaeger, care părea să distoneze în tovarășia lor, ca o vioară într-o orchestră de jazz. Era inteligent, prezentabil, părea foarte pasionat de munca lui, care era misterioasă, guvernamentală, și «importantă», și îi cerea să se ducă la Washington de mai multe ori pe săptămînă. Atunci, cum putea oare să supraviețuiască, stînd noapte de noapte la *La Rue* sau la *El Morocco*, ascultînd pă-pălăvrăgile lui Mag Wildwood, cu ochii pironiți pe fața lui Rusty care semăna cu un fund opărit de sugați. Poate că, așa cum se întîmplă cu cei mai mulți dintre noi cînd sîntem într-o țară străină, era incapabil să situeze oamenii, să le aleagă un cadru, cum ar fi făcut-o acasă; și de aceea îi băga pe toți americanii mai mult sau mai puțin în aceeași oală, și din acest punct de vedere, tovarășii lui păreau a fi niște exemple suportabile de culoare locală și specific națională. Asta ar explica multe; hotărîrea lui Holly explică restul.

Într-o după masă, către seară, în timp ce așteptam un autobuz pe Fifth Avenue, am văzut un taxi, care s-a oprit în dreptul trotuarului din fața și din el a coborît o fată, care urcă alergînd treptele bibliotecii publice care se află pe Fifth Avenue colț cu Strada 42. Nu mi-am dat seama cine e, decît după ce a intrat, ceea ce era explicabil, căci Holly și noițunea de bibliotecă nu prea mergeau împreună. M-am fîsat dus de curiozitate, tot întrebîndu-mă dacă să recunosc că am urmărit-o sau să pretind că totul e o simplă coincidență. În cele din urmă n-am făcut nici una nici alta. M-am ascuns la cîteva mese de ea, în sala mare de lectură, unde se așezase în dosul ochelarilor ei negri, și a unei fontărețe de cărți pe care le adunase pe masă. Trecu în mare grabă de la o carte la alta oprindu-se din cînd în cînd la cîte o pagină, încruntată de parcă ar fi citit o carte tipărită de jos în sus. Stătea cu creionul suspendat deasupra hîrtiei, și nimic nu părea să-i distragă atenția; toțuși, din cînd în cînd, de parcă ar fi făcut-o doar așa, de amuzament, zîmnea cîte ceva pe hîrtie cu mare trudă. Uitîndu-mă la ea, mi-am amintit de o fată pe care o cunoscusem la școală, o tociară, una Mildred Grossman. Mildred; cu părul ei umez și ochelarii ei soioși, cu degetele pătate cu care diseca broaște, și ducea cafea pictetelor de grevă, cu ochii ei lipsiți de expresie care se întorceau către stele numai ca să le evalueze tonajul și

compoziția chimică! Nu cred că între cer și pământ să existe o deosebire mai mare decât există între Mildred și Holly, și totuși în mintea mea semănau ca două surori siameze, și firul gândurilor care le cusesse în același sac era următorul: o personalitate oarecare se remodelează des, chiar și trupul nostru se transformă cu totul la fiecare câțiva ani, deci, fie că vrem noi sau nu, e cît se poate de normal să ne schimbăm.

Și totuși, iată două persoane care nu se vor schimba niciodată. Nu se vor schimba niciodată, subită personalitatea lor se conturase prea devreme și asta ca și îmbogățirea suferă de la lipsa de simț al proporției. Mildred făcea mari eforturi să fie realistă cu tot dinadinsul, iar Holly era o romantică lipsită complet de simțul echilibrului. Încercam să mi le imaginez într-un restaurant al viitorului, Mildred continuînd să studieze menu-ul pentru valorile lui nutritive, iar Holly continuînd să poftască la fiecare fel de mâncare. Și asta nu se va schimba niciodată, vor trece prin viață și o vor părăsi cu un pas hotărât, fără să le pese de stîlci din stînga sau din dreapta. Toate gândurile astea profunde mă făcuseră să uit unde mă aflu. Mi-am revenit, tresărind că mă regăsesc în biblioteca aceea posomorâtă și încordată uimit s-o văd pe Holly acolo. Era șapte trecute, Holly își dădea cu nui pe buze și se aranja, schimbînd ceea ce credea ea că trebuie să fie ținută corectă într-o bibliotecă, adăugînd un fular, sau niște cercei pentru a ajunge la ceea ce considera ea că ar fi ținută potrivită pentru restaurantul Colony. După ce a plecat, m-am dus la masa unde rămăseseră căștile la care se uitase; de fapt asta și voiam să văd, «Spre Sud cu Pasărea furtunii», «Drumurile misterioase ale Braziliei», «Mentalitatea politică a Americii Latine», și așa mai departe.

În seara de Ajun, Holly și Mag au dat o petrecere. Holly îmi ceruse să vin mai devreme, ca s-o ajut să împodobească pomul. Nu știu nici pînă azi cum au reușit să bage pomul în apartament. Ramurile de sus erau îngheșute în tavan, iar cele de jos se întindeau din perete în perete. De fapt era ca bradul acela uriaș care se înălța de Crăciun la Rockefeller Plaza. În plus, ar fi fost nevoie de un Rockefeller ca să-l decoreze, căci înghițea jucăriile și paielele de pară-car fi fost zăpadă care se topește. Holly propuse să se ducă luate pînă la Woolworths să fure niște baloane. Și s-a dus. Și baloanele au dat pomului un aspect destul de frumos. Am ridicat un pahar în onoarea opereii comune și Holly a spus:

— Du-te și te uită în dormitor. Ai să găsești un cadou pentru tine.

Aveam și eu unul pentru ea: un pachetel în buzunar care mi s-a părut și mai mic cînd am văzut pe pat, pătărit și legat cu o fundă roșie, colivia aceea minunată.

— Vai, Holly, e îngrozitor.

— Sînt perfect de acord, dar am crezut că-ți place.

— Nu. Vorbeștii de bani, 350 de dolari.

Ridică din umeri.

— Ah, cîteva drumuri în plus la toaletă! Dar vreau totuși să-mi făgăduiești ceva: făgăduiește-mi că n-ai să bagi niciodată nici o vieteată înăuntru. Făgăduiește!

Am vrut s-o sîrut, dar mi-a întins mîna.

— Dă-mi, mi-a spus, lovindu-mă ușor peste buzunar.

— E un fleac — și așa și era: o medalie cu Sfîntul Cristofor. Dar cel puțin era de la Tiffany. Holly n-a fost niciodată în stare să păstreze nimic și sînt convins că între timp a pierdut medalia, sau a uitat-o într-un geamantan

sau într-un sertar de hotel. Eu însă am păstrat colivia. Am cărat-o cu mine la New Orleans, la Nantucket, prin toată Europa, în Maroc și în Antile. Dar rar mi-amintesc că mi-a dat-o Holly, fiindcă la un moment dat m-am hotărît să uit: m-am certat îngrozitor cu ea și printră lucrurile care se învîrtiră în mijlocul furtunii fuseseră colivia, O. J. Berman și nuvelele mele, din care îi dedusesem lui Holly o copie cînd apăruse în revista aceea universitară.

La un moment dat, în februarie, Holly a plecat într-o călătorie de iarnă cu Rusty, Mag și José Ybarra-Jaeger. Ceața noastră a avut loc puțin după ce s-a întors. Era bronzată, avea culoarea iedului și părul ei devenise atît de blond încît avea un aspect de stafie! Se distrase minunat!

— Întîi și întîi am fost la Key West și Rusty s-a înfuriat pe niște marinari sau vice versa, în ORICE caz va trebui să poarte toată viața un corset care să-i sustină șira spinării. Drăguța de Mag a ajuns și ea la spital. Insolatie, arsuri grave de gradul I. Era desgustătoare: toată numai bîlci și ulei de citronella. N-am putut să mai suportăm mirosul, așa că i-am lăsat la spital și am plecat cu José la Havana. Mi-a spus «Lasă Havana! Să vezi Rio!» Dar în ceea ce mă privește Havana face toate paralele. Am avut un ghid fascinant, majoritatea negru și restul chinez, și cu toate că nu mă prăpădesc nici după negri, nici după chinezi, combinația era atrăgătoare, așa că i-am lăsat să-mi facă semne cu genunchiul pe sub masă: nu-l găseam de loc banal. Pînă într-o seară cînd ne-a dus să vedem un film porcos, și ce crezi? Acolo PE ecran l-am văzut pe EL. Ne-am întors la Key West, unde am găsit-o pe Magie, convinsă că mi petrecusem tot timpul în pat cu José, convingere pe care de altfel o împărtășea și Rusty, numai că lui nu-i păsa. Doar că trebură să-i povestesc totul cu amănuntul. La drept vorbind, atmosfera a fost destul de încărcată pînă cînd, într-o zi am avut o discuție sinceră cu Mag.

Ne aflam în prima cameră și cu toate că mai era puțin pînă-n martie, pomul uriaș de Crăciun, care se uscase și nu mai avea nici un miros, și cu baloanele sîbricite ca ugerul unei vaei bătrîne, continuau să ocupe aproape tot spațiul. Camera se îmbogățise cu un obiect ușor identificabil: un pat de campanie, și Holly, încercînd să-și păstreze bronzul tropical se întinsese pe el sub o lampă de ultra violete.

— Și ai convins-o?

— Că nu m-am culcat cu José? Mamă doamnă, sigur că da. I-am spus pur și simplu — dar știi am făcut toate eforturile ca să păstrez o mărturisire care mă CHINUIEȘTE — i-am spus deci, că mie îmi plac femeile.

— Dar nu se poate să te fi crezut.

— Alurea, n-a crezut! De ce crezi că s-a dus și și-a cumpărat patul asta de campanie. Las' pe mine. Cînd e vorba să scandalizezi pe cineva, eu ți-s omul. Te rog, fii dulce, dulce, și unge-mă cu ulei pe spate. În timp ce făceam această operație, mi-a spus: — O. J. Berman e aici la New York și, ascultă, i-am dat nuvele pe care ți-au publicat-o în revistă. L-a impresionat. Crede că poate totuși meriți să te ajute. Dar spune că ești pe o pistă greșită. Negrii și copii. Cui li pasă de asta

— Văd că nu domnului Berman.

— Să știi că sînt de acord cu el. Am citit povestea de două ori. Copii mucoși și negri! Frunze care tremură! DESCRIERI. Asta nu SPUNE nimic.

Mîna cu care fi întindeam uleiul pe spate, păru deodată că se enervează singură: ar fi vrut să se ridice și să cadă apoi pe fundul lui Holly.

— Dă-mi un exemplu, i-am spus eu calm. Dă-mi un exemplu de ceva care, după părerea ta, spune ceva.

— LA RÂSCRUCE DE VÎNTURI, răspuse ea fără nici o ezitare.

Simteam că nu-mi mai pot stăpîni mîna.

— Bine, dar asta-i absurd, vorbește despre ceva genial.

— E genial, nu-i așa? SCUMPA și SĂLBATECA MEA CATY. Mamă, ce-am plîns! Tone de lacrimi. L-am văzut de zece ori.

Am spus «Aha!» cu un sentiment vizibil de ușurare: «Aha» cu o înflexiune de rușine și revoltă, «Filmul!»

Muschii i se încordară: aveam senzația că ating o piatră încălzită de soare. — Fiecare trebuie să se simtă superior cuiva, spuse. Dar e bine să prezinti oarecari garanții înainte de a beneficia de acest privilegiu.

— Eu nu mă compar cu tine. Și nici cu Berman. Și de aceea nu mă pot simți superior. Vrem lucruri diferite.

— Nu vrei să câștigi bani?

— Deocamdată planurile mele nu merg chiar atît de departe.

— Așa sună și poveștile tale. De parcă le-ai fi scris fără să cunoști sfîșitul. Ascultă, am să-ți spun ceva: Ar fi bine să câștigi. Ai o imaginație care costă. Și n-ai să prea dai de oameni care să-ți cumpere colivii.

— Îmi pare rău.

— O să-ți pară, dacă mă plesnești! Ai vrut s-o faci acum un minut: am simțit-o după mîna ta, și mai vrei și acum.

Da, voiam. Foarte tare. Mîna mea, inima mea tremurau în timp ce înșurubam dopul la sticlă.

— Nu. De asta nu mi-ar părea rău. Regret doar că ți-ai cheltuit banii pentru mine. Rusty Trawler e un mijloc mult prea greu de câștig.

S-a așezat în capul oaselor pe patul de campanie, fața ei, slîni ei goi, erau albaștri și reci în lumina ultra-violetă.

— Cred că-ți trebuie vreo patru secunde ca să ajungi pînă la ușă. Eu ții dau două.

M-am dus sus, am luat colivia, am dus-o jos și i-am lăsat-o în fața ușii. Și cu asta basta. Sau cel puțin așa mi-am închipuit pînă a doua zi dimineața cînd, pregătindu-mă să mă duc la lucru, am văzut colivia cocotată pe o ladă de gunoi, așteptînd gunoierul. Am salvat-o, rușinat, și-am dus-o din nou în camera mea, o capitulare care nu mi-a slăbit cu nimic hotărîrea de a o elimina pe Holly Golightly din viața mea. Ajunsese la concluzia că e «o exhibiționistă ordinară», «o pierdere de vreme», «o ipocrită», o persoană căreia nu trebuie să-i mai adresez nicodată cuvîntul.

Și nici nu i-am mai adresat. În orice caz foarte multă vreme. Ne întâlneam pe scară și treceam unul pe lîngă altul, cu ochii în pămînt. Dacă intra la Joe Bell, eu ieșeam. La un moment dat, Madame Sapphia Spanella, soprana de coloratură și amatoarea de patine cu rulate care locuia la etajul I, s-a dus cu o petiție la ceilalți locatari ai casei, cerîndu-le să-i dea o mîna de ajutor s-o evacueze pe domnișoara Golightly, care, după spusele lui Madame Spanella era «o jignire adusă moralei» și «facea reuniuni care țineau toată noaptea și care periclitau siguranța și sănătatea vecinilor».

Cu toate că am refuzat să semnez, am avut sentimentul întîm că Madame Spanella avea dreptate să se plîngă. Dar tentativa ei a eșuat, și pe măsură ce treceau zilele și ne apropiam de luna mai, nopțile calde de primăvară,

în care geamurile stau deschise în lături, se umpleau de sunete ademînătoare de petrecere, cu muzica puternică a gramofonului și cu rîsetele și vocile alterate de martini, care veneau de la apartamentul 2.

Nu era o noutate să întâlnești specimene suspecte printre mușafirii lui Holly, ci dimpotrivă: dar într-o zi, către sfîșitul primăverii, trecînd prin holul clădirii, am observat un tip FOARTE suspect care-i cerceta cutia de scrisori. Un om de vreo 51, 52 de ani, cu o față aspră, uzată și ochi cenușii deznădăduți. Purta o pălărie gri, veche și pătată de transpirație, iar costumul lui de vară, ieftin, albastru deschis, atîrna larg pe trupul lui slăbănog. Avea pantofi maron, noi-nouți. Părea că n-are nici o intenție să sune la ușa lui Holly. Încet, de parc-ar fi citit niște cuvinte scrise în alfabetul Braille, mîngia, cu un deget, literele în relief ale numelui ei.

În seara aceea, ducîndu-mă la masă, l-am văzut din nou. Stătea pe trotuarul de peste drum, sprijinit de un copac și se uita fix la geamurile lui Holly. Înceseră să-mi vină în minte presupunerile cele mai sinistre. Să fie oare un detectiv? Sau un agent din lumea crimei, care avea legături cu Sally Tomato, prietenul ei de la Sing Sing? Întreaga situație redeșteptă sentimentele afectuoase pe care le nutrisem față de Holly; era cazul să întrerupem cearta dintre noi mîcar un timp, cît s-o pot preveni că-i supravegheată. Mergînd spre colțul străzii, luînd-o apoi către est, unde la întretăierea străzii 79 cu Madison Avenue, exista un Hamburg Heaven, am simțit atenția omului atîntită asupra mea. Apoi, fără să întorc capul, am știut că mă urmărește. Îl auzeam fluierînd. Nu fluiera o melodie obișnuită, ci melodia aceea jalnică de preerie pe care o cântă Holly uneori la gîtară: «Nu vreau să dorm, nu vreau să mor, vreau doar să colînd păsunile cerului». Fluieratul mă urmări în timp ce traversam Park Avenue și urcam pe Madison. O dată, în timp ce așteptam la un stop, m-am uitat la el cu coada ochiului; se opripe să mîngie un cîine răpăciug. «Frumos animal!» îi spuse el proprietarului cu o voce răgușită și un fel tăgădat de a vorbi, ca la țară.

La Hamburg Heaven era gol. Totuși, s-a așezat chiar lîngă mine, în dreptul unei teighele lungi. Mirosea a transpirație și a tutun. A comandat o cafea, dar după ce i-a adus-o nici nu s-a atins de ea. În schimb a început să mestece o scobitoare, și să mă studieze în oglinda care se afla în peretele din fața noastră.

— Vă rog să mă scuzați, i-am spus vorbind prin oglindă, dar ce doriți?

Întrebarea nu l-a descumpănit de loc. Părea ușurat că l-o pusese.

— Fiule, îmi spuse, am nevoie de un prieten.

Scoase un portofel. Era tot atît de uzat ca și mîinile lui tăbăcite; încă puțin și s-ar fi făcut bucăți; și tot atât de uzată era și fotografia subțire, îndoită, ștersă pe care mi-a întins-o. Reprezenta un grup de șapte persoane, pe terasa bolită a unei case de lemn, și toți erau copii cu excepția omului din fata mea care ținea de mijloc o fetiță blondă și durdulle care-și ferea cu mîna ochii de soare...

— Asta sînt eu, spuse, arătînd spre omul din fotografie. Asta e ea... spuse lovind cu degetul fetița durdulle. Și ăla de colo, adăugă el, arătîndu-mi un jungan slăbănog, ăla e fratele ei, Fred.

M-am uitat din nou la «ea»; da, într-adevăr fetița sașie și buclălată aducea oarecum cu Holly. În clipa aceea mi-am dat seama cine trebuie să fie omul.

— A, ești TATĂL lui Holly!

Clipi, apoi se încruntă.

— Numele ei nu e Holly. O cheamă Lulamae Barnes. Așa a chemat-o, spuse, mutându-și scobitoarea în gură, până s-a măritat cu mine. Eu sînt soțul ei. Doc Golightly. Sînt doctor veterinar, mă ocup cu animalele și mai fac și puțină agricultură. Lîngă Tulip, în Texas. De ce rîzi, fiule?

Nu era un rîs adevărat: era un rîs nervos. Am luat o înghițitură de apă și m-am înecat: mi-a dat un pumn în spate.

— Nu-i nimic de rîs, fiule. Sînt un om obosit. De cînd ai îmi caut femeia. Cum am primit scrisoarea de la Fred în care-mi spunea unde e, mi-am cumpărat bilet de autocar. Lulamae trebuie să se întoarcă acasă, la bărbatul și la copiii ei.

— Copiii?

— Aștia sînt copiii ei, spuse aproape strigînd. Vorbea de celelalte patru mure de copii din poză, două fete desculțe, și o pereche de băieți în salopetă. Era clar: omul era nebun! « Bine, dar Holly nu poate fi mama acestor copii. Sînt mai bătrîni ca ea. Mai mari! ». — Ascultă, fiule, spuse el cu tonul unui om care vrea să fie cît mai explicit, n-am vrut să spun că i-a născut ea. Scumpa lor mamă, mama lor adevărată, o femeie minunată, Dumnezeu s-o ierte, s-a prăpădit la 4 aprilie, ziua independenței. În 1936. Anul secetii. Cînd m-am înscutur cu Lulamae, în decembrie 1938, mergea pe 14 ani. Poate că în mod obișnuit la 14 ani nu prea știi ce vrei. Dar Lulamae era o femeie deosebită. Știa foarte bine ce face cînd mi-a făgăduit c-o să îmi nevastă mea și mama copiiiilor mei. Ne-a frînt pur și simplu înima cînd a fugit și ne-a lăsat. Sorbi din cafeaua lui rece și se uită la mine cu o sinceritate pătrunzătoare.

— Spune-mi, fiule, te mai îndoieste de ce ți-am spus? Mă crezi?

Da. Credeam. Era prea neverosimil ca să nu fie adevărat: și în plus se potrivea cu ceea ce-mi povestise O. J. Berman în legătură cu aspectul pe care-l avea Holly, cînd o întîlnise prima dată în California. « Nu puteai să-ți dai seama dacă-i o sălbatecă din pădure sau dacă-i vreo nenorocită de zilieră de prin Oklahoma sau mai știu eu ce ». Berman n-avea cum să ghicească că de fapt era o fetiță căsătorită la Tulip, în Texas.

— Da, ne-a frînt inima cînd a fugit așa cum a fugit, repetă doctorul de cai. — N-avea nici un motiv să fugă. Toată gospodăria i-o făceau fetele. Lulamae putea să stea degeaba cît voia: putea să se uite toată ziua în oglindă sau să se spele pe cap. Aveam vacile noastre, grădina noastră, găinile noastre, porcii noștri; mamă, femeia asta se îngrășase de a binelea. Și frate-său crescuse cît un uriaș. Nu mai semănau de loc cu ce erau cînd veniseră la noi. Îi adusesse Nellie, fata mea mai mare. Ea îi adusesse în casă. A venit într-o dimineață la mine și mi-a spus: « Tată, am prins doi puști sălbatici pe-afară furînd lapte și ouă de curcă și i-am înscuit în bucătărie. Cel doi puști erau Lulamae și Fred. Nu cred să fi văzut vreodată ceva mai jalnic decît aspectul lor de atunci: li se vedeau coatele, li se vedeau toate oasele, aveau picioarele atît de slăboănog încît abia dacă puteau sta drept în dinții li se clătinau atît de tare încît nu puteau să mestece nici măcar papăra. Povestea lor era următoarea: mama le murise de tuberculoză, tatăl la fel — și copiii, o droaie de copii, fuseseră trimiși care încotro, să stea la tot soiul de oameni răi. Lulamae și frate-său nimeriseră amîndoi la niște nemernici, niște oameni de nimic care trăiau la o sută de mile est de Tulip. Avea toate motivele să fugă de acolo. Dar de la mine n-avea niciunul. Era casa ei. Se sprijini cu coatele de tejghea și apăsîndu-și virful degetelor pe ochii închiși oftă. — Se-ngrășase, se făcuse femeie tare frumuseală. Și era plină de viață. Și vorbărească ca o găină. Întodeuna aveai ceva inteligent de spus despre orice;

era mai grozavă ca radioul. Și ce crezi, mă trezeam ieșind să-i culeg flori. Am domesticit o cioră, și am învățat-o să-i spuie numele. Și pe ea am învățat-o să cînte la gitară. Numa' cînd mă uitam la ea, și-mi dădeu lacrimile. În noaptea cînd i-am cerut să se mărite cu mine pîngeam ca un puști. Mi-a spus: « De ce pîngi, Doc? Sigur că ne căsătorim. N-am mai fost niciodată măritată pînă acum ». N-am putut să nu rîd, am luat-o în brațe și am strîns-o la piept: N-AM MAI FOST NICIODATĂ MĂRITATĂ ». Rise pe infundate și mesteacă o clipă scobitoarea. « Să nu-mi spui că femeia asta nu era fericită, zise, cu un ton de sfidare. Toti ne prăpădeau după ea. Nu trebuia să ridice nici măcar un deget decît ca să mănînce plăcintă, sau să se pieptene, sau să trîmîță după reviste. Primeam atîtea reviste încît cred că atingeau o sută de dolari. Și vrei să-ți spun ceva, eu cred că revistele-s de vină. Pozele alea făcute special ca să te încînte, să te atragă. Și tot ce citea — visuri. Toate astea au împins-o să pornească la drum. În fiecare zi mergea puțin mai departe: o milă, și se întorcea acasă, două mile, și se întorcea acasă. Într-o zi a mers și nu s-a mai întors. Își puse din nou minile pe ochi. Răsularea lui deveni periculoasă. Ciora pe care-i-o dădusem s-a sălbatîci și a zburat. Am auzit-o toată vara. În curte. În grădină. În pădure. Toată vara pasărea blestemată a strigat: Lulamae, Lulamae! »

A rămas încovoiat fără să mai scoată o vorbă, de parc-ar fi ascultat sunetele din vara aceea de de mult. Am dus notele la casă. În timp ce plăteam a venit și el. Am ieșit împreună și am pornit-o spre Park Avenue. Era o seară rece, vîntul sufla făcînd să fluture copertinele elegante de la intrări și de pe terase. Tăcerea dintre noi a continuat pînă cînd, în sfîrșit, am spus: — Dar cu frate-său ce s-a întîmplat? El n-a plecat?

— Nu, domnule, mi-a răspuns el dregîndu-și glasul, Fred a rămas cu noi pînă cînd l-au luat la armată. Bun băiat. Și știa să se poarte cu cai. Nu reușea de loc să se dimurească ce-o apucase pe Lulamae să-și părăsească fratele și soțul și copiii. Dar după ce a ajuns la armată, a început să audă de ea. Deunăzi mi-a scris adresa ei. Așa c-am venit s-o iau. Știu că-i pare rău de ce-a făcut. Știu că vrea să se întoarcă acasă. — Părea că-mi cere să fiu de acord cu el. I-am spus că am impresia c-o s-o găsească pe Holly sau Lulamae cam schimbată. Ascultă, fiule, mi-a spus, cînd am ajuns în dreptul treptelor casei de piatră, eu te-am prevenit că am nevoie de-un prieten, că nu vreau s-o iau prin surprindere. Nu vreau s-o sperii. D-asta m-am ținut la distanță. Fii prietenul meu: spune-i că-s aici.

Ideea s-o prezint pe doamna Golightly soțului ei îmi dădea oarecari satisfacții. Apoi, întîndu-mă la ferestrele luminate am sperat că o va prietenii ei, căci gîndul să-l văd pe omul din Texas, strîngîndu-i mîna lui Mag și lui Rusty și lui Josy, mă încînta și mai mult. Dar ochii lui Doc Golightly, cînstîți și mîndri, și palăria lui pătată de transpirație, m-au făcut să-mi fie rușine de asemenea gînduri. A intrat după mine în casă și s-a oprit să aștepte jos, la capătul scării.

— Arăt bine? m-a întrebat în șoaptă, netezindu-și mînele și îndreptîndu-și nodul de la cravată.

Holly era singură. A răspuns imediat la sonerie; de fapt tocmai se pregătea să iasă — pantofii ei de saten alb și parfumul pe care-l pusese, sugerau intențiile festive.

— Ce-i prostule? spuse, plesnindu-mă în joacă cu gențile. Acum mă grăbesc prea tare ca să mă împac. Las' că ămîm pipa păcii mîne, vrei?

— Sigur, Lulamae, dacă mai ești aici.

Și-a scos ochelarii și s-a uitat sașiu la mine. Aveam impresia că ochii ei sînt niște prisme sfîrmate, petele albastre și cenușii, și verzi, pîrînd fîrme sparte de scînteii.

— Ei ți-a spus asta l zise ea cu o voce gîtuită și tremurîndă. Hai spune-mi TE ROG unde e? Trecu aîergînd pe lîngă mine și intră în hall. — Fred, strigă ea din capul scării. Fred l Unde ești iubitule?

Am auzit pașii lui Doc Golithighy în timp ce urca scările. Capul lui apăr deasupra balustradei și Holly se dădu înapoi, dar nu pentru că s-ar fi speriat, ci parcă retrăgîndu-se într-o cochilie de dezamăgire. În clipa următoare, stătea în fața ei rușinat și timid.

— Vai, Lulamae, începu el, apoi ezitînd, căci Holly îl contempla cu indiferență, de parcă n-ar fi știut de unde să-l ia. — Vai, îngerășule, te-au ținut nemîncată aici? Tare mai ești slăbuț. Așa cum erai cînd te-am văzut prima dată. Ochii ți s-au dus în fundul capului.

Holly îi atînea fața; degetele îi cerceau bărbia și barba nerasă de cîteva zile. Da, erau adevărate. « Bună, Doc », spuse ea cu blîndețe pe cînd o ridică de pe podea și o strîngea să-i frîngă coastele.

Zguduit de un rîs puternic de ușurare, Doc spuse:

— Vai, Lulamae, slavă ție Doamne l

Nu m-au observat nici unul, nici altul cînd m-am strecurat, trecînd pe lîngă ei, și am urcat la mine. Și n-au părut c-o observă nici pe madame Sapphia Spanella, care deschise ușa și urlă:

— Liniste l E o rușine l Du-te și fă-ți curvăsăria într-altă parte l

— Să DIVORȚEZ de el? Sigur că n-am divorțat. N-aveam decît paisprezece ani, ce Dumnezeu l Nu putea să fie LEGAL. Holly bătu cu mina într-un pahar gol de martini. — Mai adu două, dragă domnule Bell.

Joe Bell, căci ne găseam în barul lui, acceptă comanda fără nici un entuziasm.

— Ai început-o cam de dimineață, se plînsu el, mestecînd o pastilă de Tums. După ceasul negru de mahon din dosul bărului nu era nici 12 și ne și servise trei rînduri.

— Da-i duminică, domnule Bell. Duminică toate ceasurile întîrzie. Și pe urmă, eu încă nici nu m-am culcat azi noapte, l-a spus, apoi, adresîndu-mi-se numai mie — În orice caz nu-am dormit. Se roși și întoarse capul vinovat. Era prima dată de cînd o cunoșteam, cînd simțea nevoia să se justifice: « Trebuie. Să yți că Doc mă iubește cu adevărat. Și eu îl iubesc. Poate că ȚIE ți s-o fi părut bătrîn și lipsit de eleganță. Dar nici nu știu ce e bun o, ce încredere înspăriș păsărilor și copilor și în general tuturor ființelor slabe, lipsite de apărare. Cînd un om dovedește că-i demn de încredere, încrederea merită mult. L-am pomenit întotdeauna în rugăciunile mele. Țe rog să nu mai zîmbesci așa ironic, îmi ceru ea, stingîndu-și țigara. Zău că-mi FAC rugăciunea.

— Nu zîmbesc ironic. Zîmbesc, pur și simplu. Ești o persoană foarte ciudată.

— Da, se poate l spuse, și fața ei palidă, care părea aproape vîlnă în lumina dimineții, se luminiă; își netezi palul ciufiul și colorile lui, luciră de parc-ar fi fost o reclamă de șampon. Trebuie să arăt fioros. Dar cine n-ar arăta? Am petrecut restul nopții plimbîndu-ne în sus și în jos într-o stație de autobuz. Doc și-a închipuit pînă în ultima clipă c-o să plec cu el.

Cu toate că-i tot spuneam: Bine, Doc, dar nu mai am paisprezece ani și nu mai sînt Lulamae. Numai că partea îngrozitoare e că sînt (și mi-am dat seama de asta cînd stăteam în stație). Continui să fur ouă de curcă și să alerg printre măceși. Numai că acum zic că am o stare de spirit antipatică, că am draci stacojii.

Joe Bell așeză cu dispreț martiniurile în fața noastră.

— Să nu iubești niciodată o sălbăticiune, domnule Bell, îl sfătui Holly.

— Asta a fost gresala lui Doc. Aducea acasă tot felul de sălbăticiuni. Un șoim cu aripa ruptă. O dată a adus o pisică sălbatică, nu pui, una mare, care-și rupsesse o labă. Nu trebuie să-ți dăruiești inima sălbăticiunilor. Cu cît le dai mai mult, cu atît cresc și se fac mai puternice. Pînă cînd sînt destul de puternice ca să fugă în pădure, sau să zboare pe ramura unui copac. Și pe urmă pe un copac și mai înalt, și pe urmă se pierd în nesfîrșitul cerului. Așa ai s-o pătești, domnule Bell, dacă ai să te apuci să iubești o sălbăticiune. Pînă la urmă rămii cu ochii la cer.

— E beată, mă informă Joe Bell.

— Așa și așa, recunosc Holly. Dar Doc știa ce vreau să spun. l-am explicat, totul cu mare grijă, și era un lucru pe care el putea să-l înțeleagă foarte bine. Ne-am strîns mina, mi-a ținut-o puțin într-ă lui, și mi-a urat noroc. S-a uitat la ceas, apoi a adăugat: Trebuie să fi ajuns în Munții Albaştri.

— Ce tot spune acolo? mă întrebă Joe Bell.

Holly ridică paharul cu martini:

— Pentru Doc, să-i urăm noroc și fericire, spuse cîcînd cu mine. — Noroc și, crede-mă, dragul meu, că-i mai bine să stai cu ochii la cer decît să fi ai colo. E un loc atît de pustiu, atît de nelămurit. E țara unde se duc tunetul și unde dispar lucrurile.

TRAWLER SE CĂSĂTOREȘTE A CINCEA OARĂ l Eram în metrou, pe undeva prin Beoklin cînd am văzut titlul. Ziarul, care-l publica cu litere mari, aparținea unui alt pasager. Singura parte a textului pe care puteam s-o văd, spunea: RUTHERFORD « RUSTY » TRAWLER MONDENUL MILIONAR, ACUZAT DE MAI MULTE ORI DE SIMPATIE FAȚĂ DE NAZIȘTI, S-A CĂSĂTORIT IERI ÎN GREENWICH CU O FAȚĂ FRUMOASĂ... Nici nu voiam să citesc mai mult. Deci Holly se măritase cu el. Ah, doamne, așa fi vrut să fiu sub roțile metroului. De fapt dorisem asta încă înainte de a citi anunțul. Pentru un milion de motive. N-o mai văzusem pe Holly, nu cu adevărat, din duminică aceea cînd ne îmbăteam la Joe Bell. Săptămînile care trecuseră de atunci îmi procuraseră niște draci stacojii proprii. În primul rînd că mă dăduseră afară de la serviciu: pe drept și pentru un delict foarte amuzant, care e prea complicat de povestit aici. În plus, centrul meu de recrutare mi-arăta un interes deosebit îngrîjitor, și cum trăisem de cînd într-un orașel de provincie și abia scăpaseam de acolo, ideea de a mă supune unei alte forme de viață disciplinară mă înnebunea. Dat fiind că nu era sigur dacă mă vor concentra și nici nu aveam o calificare profesională precisă, nu reușeam să găsesc altă slujbă. De altfel, de asta mă găseam în metroul acela din Brooklyn: mă întorceam de la o întrevvedere cu un redactor aflatualmente defunctului ziar « PM », care redactor îl tăiasse orice speranță. Toate astea, combinate cu căldura orașului vara îmi dăduseră un fel de stare de apatie depresivă, așa că nu vorbisem aiurea cînd spuseseam că aș fi dorit să fiu sub roțile metroului, iar anunțul din ziar, transformat o dintr-ă latentă

Într-una precisă, concretă. Dacă Holly avusese inima să se mărite cu acei «fetus absurd» atunci armata amenințătoare a răului, n-avea decât să mă calce în picioare. Ori, și problema e evidentă, era oare furia mea rezultatul faptului că așa fi fost îndrăgostit de Holly eu însumi? Da. Puțin. Căci ERAM îndrăgostit de ea. Așa cum fuseseam cândva îndrăgostit de negresa bătrână, care era bucătăreasa la mama, sau de o poștaş care-mi dădea voie să merg cu el în timp ce împărțea scrisorile, sau de o întreagă familie cu numele de Kendrick. Genul ăsta de dragoste generează și ea gelozie.

O dată ajuns la stația unde trebuia să cobor, am cumpărat un ziar și citind sfârșitul frazei am descoperit că mireasa lui Rusty era: O FATĂ FRU-MOASĂ DIN ARKANSAS HILLS, DOMNIȘOARA MARGARET THATCHER FITZHUE WILDWOOD, DE MESERIE MANECHIN. Mag! De ușurare mi s-au tăiat picioarele în așa hal încât a trebuit să iau un taxi ca să ajung până acasă.

Madame Sapphia Spanella m-a întâmpinat în hall, cu ochii scoși și frîngîndu-și minile. «Repede, mi-a spus, du-te repede și adu poliția, că omoară pe cineva. Sau o omoară cineva pe ea». Cam așa suna. Aveai impresia că în apartamentul lui Holly se deslănțuiseră miste tigri. Era un zgomot îngrozitor de sticle sparte, de lucruri sfîșiate, trîntite, și de mobila sfărîmată. Dar în toată hărmălaia asta nu se auzea nici o voce, nici o ceartă, și de aceea totul părea foarte ciudat. «Du-te repede, țipa madame Spanella, împingîndu-mă. Spune-le că-i vorba de crimă.»

Am alergat, dar nu la poliție, ci sus la ușa lui Holly. Bătăile mele au avut doar un singur rezultat, hărmălaia s-a potolit. Ba chiar s-a oprit de tot. Dar rugămintile mele de a mă lăsa să intru au rămas fără răspuns și eforturile mele de a sparge ușa s-au soldat doar cu un umăr învințit. Apoi, am auzit cum jos, madame Spanella îi poruncește unui nou venit să se ducă la poliție. «Taci din gură, i-a răspuns o voce, și piei din calea mea».

Era José Ybarra-Jaegar. Nu mai semăna de loc cu elegantul diplomat brazilian de pînă atunci: era transparent și speriat. Mi-a spus și mie să dispar, apoi folosind propria lui cheie a deschis ușa.

— Pe aici, doctore Goldman, spuse, făcînd semn unui cetățean care-l însoțea.

Din moment ce nu m-a oprit nimeni, i-am urmat în apartament, care era îngrozitor de avariat. Pomul de Crăciun fusese în sfîrșit demontat în adevăratul sens al cuvîntului: crăcile lui cafenii, uscate erau împăniate printre cărți rupte, lămpi și discuri de gramofon sparte, totul într-o dezordine îngrozitoare. Pînă și frigiderul fusese golit și conținutul rămășițelor pisica anonimă a lui Holly, lînga calmă o băltoacă de lapte.

În dormitor, sticlele sparte de parfum miroaseau atât de tare încît am simțit că mi se face greață. Am călcat pe ochelarii negri ai lui Holly: erau jos cu lentilele praf și ramele crăpate în două.

Poate că de asta Holly — o siluetă teapănă, întinsă pe pat — s-a uitat la José ca un orbete, fără să pară că-l vede pe doctor care, pipăindu-i pulsul se lamenta:

— Ești o fetiță obosită. Foarte obosită. Vrei să dormi, nu-i așa? Hai, dormi. Holly se frecă pe frunte, mișcîndu-se cu sînge de la o tăietură pe care și-o făcuse la deget.

— Să dorm, spuse sfîncind ca un copil obosit și supărat. E singurul care mă lăsa să dorm. Mă lăsa să-l strîng în brațe în nopțile cînd era frig. Am văzut un loc în Mexic. Cu cai. La malul mării...

— Cu cai, la malul mării, spuse doctorul de parc-ar fi vrut s-o legene să adoarmă, în timp ce căuta în cutia lui neagră o seringă.

José întoarse capul, căci i se făcea rău cînd vedea un ac.

— Boala ei, e doar durerea din suflet, nu-i așa? Întrebă el, greutatea cu care vorbea englezeste imprimînd întrebării o ironie neintenționată. — Nu-i așa că-i doar nenorocită?

— Nu te-a durut de loc, nu-i așa? Întrebă doctorul, cu un aer mulțumit de sine frecînd brațul lui Holly cu un tampon de vată.

Își reveni destul ca să se uite fix la doctor.

— TOTUL mă doare. Unde-mi sînt ochelarii? Dar n-avea nevoie de ei. Ochii i se închideau de la sine.

— Nu-i așa că-i doar nenorocită? Însistă José.

— Vă rog foarte mult — doctorul era destul de tăios cu el — vă rog să mă lăsați singur cu pacienta.

José se retrase în camera din fată unde își descărcă nervii asupra doamnei Spanella care, umbla în virful picioarelor ascultînd la ușa, și bîgîndu-și nasul peste tot.

— Să nu pui mîna pe mine! Chem poliția! îi amenință ea, în timp ce o fugărea spre ușă înjurînd în portugheza.

O clipă s-a gîndit să mă dea și pe mine afară; sau cel puțin așa mi-am închipuit, judecînd după expresia lui. Dar în loc să mă dea afară m-a învitat să beau cu el. Singura sticlă nespărat pe care am găsit-o, era o sticlă de vermut sec.

— Sînt îngrijorat, mi-a mărturisit el, sînt îngrijorat că toată povestea asta va produce scandal. A spart tot. S-a purtat ca o cemență. Eu nu trebuie să am scandaluri publice. E prea delicat: numele meu, numea mea.

Păru că se mai înveselește cînd i-am spus că nu văd nici un motiv de «scandal»; presupun că distrugerea propriilor tale obiecte e o chestiune personală.

— E doar durerea din suflet, mi-a declarat el ferm. Cînd a aflat de nenorocire, întii a zvîrlit băutura pe care o bea. Sticla. Cărtile azeale. O lămpă. Pe urmă eu, speriat, am alergat să aduc un doctor.

— Dar de ce? l-am întebat. De ce să faci o creză din pricina lui Rusty? Dacă-și fi în locul ei așa face mai degrabă un cheif.

— Rusty?

Tot mai aveam ziarul la mine, așa că i-am arătat titlurile.

— A, asta! rinji el cu oarecare dispreț. Ne-au făcut un mare serviciu. De fapt tocmai rîdeam de asta: cum și-au închipuit că ne sfîșie inima cînd de fapt tot timpul noi am DORIT ca ei să fugă împreună. Vă asigur că rîdeam cînd a venit vestea cu nenorocirea. Căută cu ochii în gunoalele de pe podea; apoi ridică un ghemotoc de hîrtie galbenă. — Asta e, spuse. Era o telegramă de la Tulip, Texas: PRIMIT INSTANTANEU TINĂRUL FRED UCIS ÎN LUTĂ PESTE OCEAN. STOP. SOTUL SI COPIII TĂI SÎNT ALĂTURI DE TINE ÎN DUREREA PROVOCATĂ DE PIERDEREA COMUNĂ STOP URMEAZĂ SCRISOARE TOATĂ DRAGOSTEA DOC.

Holly n-a mai pomenit niciodată de fratele ei, cu o singură excepție, și nici mie nu mi-a mai spus Fred. În iunie, iulie, de-a lungul lunilor călduroase, hibernală ca un animal de iarnă care nu știe că primăvara venise și trecuse. I s-a închis părul. S-a îngroșat. A început să nu-i mai pese de rochii: alerga pînă la băcănile îmbrăcate într-o haină lungă și largă de ploaie și cu nimic pe dedesubt. José s-a mutat în apartament, numele lui înlocuindu-l pe al lui Mag

Wildwood pe cutia de scrisori. Totuși Holly stătea foarte mult singură, căci José era trei zile pe săptămână la Washington. În lipsa lui nu primea pe nimeni și ieșea foarte rar — în afară de jui, când își făcea vizita obișnuită la Sing Sing.

Ceea ce nu însemna că nu mai avea chef de viață: nici pe departe. Părea mult mai mulțumită și mai fericită decât o văzusem vreodată. Manifesta un entuziasm subit și puternic pentru casă, cu totul neobișnuit la Holly și care rezulta într-o seamă de cumpărături tot atât de neobișnuite: la o licitație din Parke-Bernet cumpără o tapiserie reprezentând o vinătoare de cerbi și de la proprietatea lui William Randolph Hearst, achiziționă o pereche mohorâtă de scaune gotice « confortabile ». Cumpără toate operele apărute în *Modern Library*, rafturi întregi de discuri clasice, nenumerate reproduceri după obiectele de artă de la Muzeul Metropolitan (inclusiv statuia unei pisici chinezești pe care propria ei pisică o ura, la care se zbîrla și pe care în cele din urmă a spart-o) un malaxoar electric, o autoclavă, și o bibliotecă întreagă de cărți de bucate. Petrecea după amiezii întregi făcând pe gospodina, minjind totul în bucătăria ei minusculă, în care te sufoca. — « José spune că mîncarea mea e mai bună decât cea de la Colony. Cine ar fi crezut să am atîta talent? Acum o lună nu știam să fac nici măcar jumărie ». De altfel continua să nu știe. În loc de asta îl hrănea pe José și din când în când și pe mine cu niște supe OUTRE (supă de broască țestoasă cu coniac turnată în jumăție de pere avocado) inovații à la Neron (friptură de fazani, umplută cu roșii și persimonii) și alte mincăruri dubioase (puți cu orez și safran, servit cu sos de ciocolată, « o mincare clasică din răsăritul Indiei, dragul MEU »). Faptul că era război și nu se dădea zahăr și frișcă decât pe cartela, îl mai limita imaginativă cînd era vorba de dulciuri — totuși o dată ne-a confecționat un desert care se chema Tobacco Tapioca — și pe care e mai bine să nu-l descriu.

Nu vreau să descriu nici încercările ei de a învăța limba portugheză, o corvoadă tot atât de mare și de plicticoasă pentru mine cît și pentru ea, căci de cîte ori mă duceam s-o văd, audea la pick-up un album întreg de discuri de fonetică, care tot mergeau la infinit. Apoi, rar spunea cîte o frază care să nu înceapă cu « După ce ne căsătorim . . . » sau « Cînd o să ne mutăm la Rio . . . » deși José nu-l vorbise niciodată de căsătorie. O recunoștea și ea.

— Dar la urma urmei ȘTIE că-s însărcinată. Da, dragătoare. De șase săptămîni. Nu văd de ce te miri așa. Pe mine nu mă miră de loc. Nici UN PEU. Sint însărcinată. Vreau să am cel puțin nouă copii. Sint sigură că unii din ei vor fi mai degrabă închiși la piele — José are în el un strop de sînge negre, îmi închipui că țî-ai dat seama? ceea ce pe mine mă îndrăgă: ce poate fi mai frumos decât un plod negru, negru cu ochii verzi frumoși și strălucitori? Aș fi vrut — te rog să nu rîzi — dar tare aș fi vrut să fi fost fată, pentru el, pentru José. Nu că aș fi fericită atîția cîtă spune lumea; nu mă supără pe măgarii care-o SPUN, căci m-am bucurat din plin de viață. Dar zău, uite i-am numărat pe toți nașterii trecuți și n-am avut decât unsprezece amantii, fără să pun la socoteală nimic din ce s-a întâmplat înainte de treisprezece ani, fiindcă asta chiar că NU contează. Unsprezece. Oare asta înseamnă căs-damă! Uite la Mag Wildwood, sau la Honey Tucker, sau la Rose Ellen Ward. Au avut atîtea bobi că nu mai țin minte nici ele. Să nu crezi că am ceva ÎMPOTRIVA damelor! I-N-am decît un singur lucru: chiar dacă unele vorbesc cîntit, toate au suflete necîntite. Vreau să spun că nu poți să te culci cu un tip, să-i dai banii și să nu încerci măcar să crezi că-l iubești. Eu n-am făcut-o niciodată. Nici măcar cu Benny Shacklett sau cu celelalte jigodii. Mă

sugestionam singură încercînd să mă conving că faptul că sint jigodie le, dă oarecare farmec. De fapt, în afară de Doc, dacă vrei să-l socotești și pe Doc, José e primul meu iubit care nu-i jigodie. Asta nu înseamnă că-i suță la suță idealul meu. Cîteodată spune minciuni — mîci, ce e drept — și se frîmîntă de ce o să CREDĂ lumea, și face vreo cincizeci de băi pe zi; bărbății ar trebui totuși să aibă cît de cît un miros. E prea afectat, prea prudent, că să fie idealul meu; se întoarce întotdeauna cu spatele cînd se debracă și face prea mult zgomot cînd mîncîncă și nu-mi place să-l văd alergînd, fiindcă e puțin caraghios cînd aleargă. Dacăș putea alege dintre toți oamenii din lume, să pot pocni din degete și să spun: pe ăsta-l vreau, nu l-aș alege pe José. Nehru e mult mai aproape de ceea ce vreau. Sau Wendell Willkie. Sau Greta Garbo. Pe Garbo aș alege-o oricînd. De ce nu? Oamenii ar trebui să se poată căsători cu bărbăți sau cu femei sau . . . ascultă, dacă-ai veni la mine și mi-ai spune că vrei să-ți legi viața de Man O'War — călul acela care a cîștigat toate cursele prin 1920 — ți-aș respecta sentimentele. Nu zău, vorbesc serios. Dragostea n-ar trebui interzisă niciodată. Sint cu totul pentru dragoste. Acum cînd știu ce e. Fiindcă ZĂU că-l iubesc pe José — m-aș lăsa chiar și de fumat dacă mi-ar cere-o. E PRIETENOS, poate să mă facă să rîd și să mă scoată din starea mea de draci stacoji, care de altfel nu mă mai apăsău decât foarte rar și chiar și atunci nu e atît de îngrozitor înct să trebuiașă să înghit Seconal, sau să mă trîscă pnă la Tiffany: îi duc hainele la curățat sau umplu niște ciuperci și mă simt foarte bine, chiar grozav. Și mai e ceva: am aruncat toate horoscoapele. Cred că am dat cîte un dolar pentru fiecare nenorocire de stea din nenorocitul ăla de planetariu. Știu că e o banalitate dar răs-punsul e că lucrurile bune nu ți se întîmplă decât dacă ești bun. Bun? Cîntit e mai aproape de ceea ce vreau să spun. Nu cîntit după lege — aș prăda un mormint, aș fura o fărîmă din ochii unui mort, dacăș crede că asta mă poate face fericită — ci așa cîntit față de tine însuși. Să fii orice, dar nu laș, nu prefăcut. Sau escroc sentimental, sau curvă. Aș prefera să am orice boală decât să am o inimă necîntită. Ceea ce nu înseamnă că sint duernică. Doar practică. De boală mai poți scăpa, dar celălalt lucru te ucide sigur. Da! Ia mai dă-le încolo de teorii. Adu ghitară, să-ți dînt un FADA în cea mai perfectă portugheză.

Ultimele săptămîni care au legat sfișitul verii de începutul toamnei, sint estompe în memoria mea, poate pentru că înțelegerea dintre noi atînsese stadiul acela de dulce intimitate în care doi oameni comunică mai ușor prin tăcere decât prin cuvinte: o tăcere plină de afecțiune înlocuiește tonsuena, discuțiile și urmărirea încordată care produc în orice prietenie momentele mai spectaculoase și, deci, în aparență, mai dramatice. Adesea cînd lîpsea EL din oraș (începusem să am sentimente ostile față de EL, și îl pronunțam foarte rar numele) stăteam împreună seri întregi, seri în care nu schimbam nici măcar o suță de cuvinte: o dată ne-am dus pe jos pnă-n Chinstown, am mîncat tocană chinezască de ciuperci, am cumpărat niște lanterne da hîrtie și am furat o cutie de bețișoare chinezești, apoi am luat-o pe podul Brooklyn, și în timp ce ne uitam la vapoarele care se îndreptau spre mare, treceînd printre malurile înalte ale zgîrie-norilor incandescenti, mi-a spus:

— Peste mulți ani, mulți, mulți ani, unul din vapoarele astea o să mă aducă înapoi, împreună cu copiii mei brazilieni. Cei nouă copii pe care-i voi avea. Pentru că, da, TREBUIE să vadă toate astea: luminile, fluviul — tare-mi place New York-ul, cu toate că nu-l al meu, așa cum trebuie să fie un lucru cînd e al tău, un copac, sau o stradă, sau o casă, sau, în orice caz, ceva,

care îți aparține pentru că și tu îi aparții. Și eu i-am spus:—Taci din gură, fiindcă eram furios că mă exclude din toate astea. Mă simteam ca un remorcher într-un bazin fără apă, în timp ce ea, pasager strălucitor cu destinație sigură ieșea cu vaporul din port, în sunetul sirenelor, sub o ploaie de confetti.

Și astfel zilele, ultimele zile, se risipesc în memoria mea, neclare, tomatice, asemănătoare, ca frunzele; pînă într-o zi care n-a mai semănat cu nici una din toate celelalte.

S-a întîmplat ca ziua aceea să fie 30 septembrie, ziua mea de naștere, lucru care n-a avut nici o influență asupra evenimentelor, în afară de faptul că așteptînd niște bani prin care familia mea să-mi arate că nu m-a uitat, eram nerăbdător să vină mai repede poștașul și de aceea m-am dus jos să-l pîndesc. Dacă n-aș fi stat acolo să-l aștept, Holly nu mi-ar fi propus să mergem împreună la cîlărie, și deci n-ar fi avut ocazia să-mi salveze viața.

— Hai cu mine, spuse cînd m-a găsit pîndind poștașul. — Hai să luăm doi cai și să ne plîmbăm în parc. Purta o jachetă de sport, o pereche de pantaloni de doc albaștri și pantofi de tenis; s-a plesnit peste stomac, trăgîndu-mi atenția cînd era de plat. «Să nu crezi că vreau să pîndesc moștenitorul. Dar e un cal, pe care-l iubesc la nebunie: Mabel Minerva și nu pot să nu-i spun la revedere.

— La revedere?

— Da, Pleacă. De sîmbătă într-o săptămîină, José a și cumpărat biletele. Am lăsat-o să mă ducă pînă-n stradă, simtîndu-mă ca în transă. Schimbăm avionul la Miami. Pe urmă zburăm peste mare. Peste Anzi! Taxi!

Peste Anzi. În timp ce treceam cu taxiul prin Central Park, am avut senzația că zbor și eu, plutind disperat peste regiuni periculoase cu piscuri acoperite de zăpadă.

— Dar nu se poate. La urma urmei de ce? Da, de ce? Nu se poate să fugi ASA și să părăsești pe toată lumea.

— Nu cred c-o să-mi ducă nimeni lipsa. N-am nici un prieten.

— Ba da. Eu. Eu o să-ți duc lipsa. Și Joe Bell. Și... ah, milioane de oameni. Uite, Sally. Bietul domnul Tomato!

— L-am iubit pe bătrînul Sally, spuse și oftă. Știi că n-am mai fost să-l văd de o lună? Cînd i-am spus că plec a fost un inger. DE FAPT, spuse înrunțindu-se, a părut INCINTAT că plec din țară. Mi-a spus că nici nu se poate mai bine. Fiindcă mai devreme sau mai tîrziu, s-ar putea să se încurce lucrurile, dacă se descoperă că nu sînt nepoata lui adevărată. Avocatul ăla gras, O'Shaughnessy, mi-a trimis cinci sute de dolari. Bani peșin. Un dar de nuntă de la Sally.

Am simțit nevoia să fiu rău.

— Să știi că poți conta și de la mine pe un cadou. Cînd și dacă se face nunta.

A ris.

— Mă ia el, n-avea nici o grijă. Și încă la biserică, cu toată familia lui de față. D-asta așteptăm ajungem la Rio.

— Știe că ești deja măritată?

— Ce te-a apucat? Vrei să-mi strici toată ziua? E o zi minunată: las-o în pace!

— Bine, dar se poate foarte bine...

— Nu, NU se poate. Ți-am mai spus odată că atunci n-a fost legal. NU PUTEA să fie. Și-a frecat nasul și mi-a aruncat o privire piezișă. Pomeneste tu de asta cuiva, draguțule și te spînzur de picioare și te jupoi de viu.

Grajdurile — mi se pare că de atunci au fost înlocuite cu studiourile de televiziune — erau pe strada 66 Vest. Holly mi-a ales o gloabă sură și bătrînă. — N-avea nici o grijă, că-i mai sigură decît un leagăn de copil. Ceea ce în cazul meu era o garanție de care aveam absolut nevoie, căci experiența mea ecvestră se limita la plîmbările de zece cenți pe pomei, la carnavalurile din copilărie. Holly m-a ajutat să mă cațăr în șa, apoi a încălecat și ea pe un cal argintiu, care a luat-o înaintea, în timp ce treceam în trap mărunț, de traficul din Central Park Vest și intram pe o alee de cîlărie împes-trită cu frunze care dansau în jurul nostru minate de vîntul ce despuia copacii.

— Uite vezi? strigă ea. E grozav!

Și, deodată, am simțit că e într-adevăr grozav. Deodată, privind colurile amestecate ale părului lui Holly licărind în lumina roșiatică-gălbule a frunzelor, am simțit că o iubesc destul ca să uit de mine, de disperările mele, de mila pe care o simteam față de soarta mea și să fiu cu adevărat bucuros că avea să i se întîmple un lucru pe care ea îl considera o fericire. Căii au început încet s-o ia la trap, rafalele de vînt ne loveau, ne plesneau peste față, ne confundau și ieșeau din bălți de soare și umbră, și veselia și bucuria de a trăi, mă înviorau de parc-aș fi înghițit o cinzeacă de azot. Asta a durat o clipă — în clipa următoare am trăit o farsă cu măști de groază.

Căci deodată, ca niște sălbatici care stau la pîndă în junglă, o bandă de băieți negri au sărit din boscchetele care se aflau de-a lungul aleii. Urlînd și înjurînd, au început să arunce cu pietre și să lovească crupa calilor cu niște nuiiele.

Iapa mea sură, necheză, se ridică în două picioare și începu să salte în sus și în jos, ca un acrobat pe sîrmă, apoi o luă la goană pe alee, făcînd să-mi sară picioarele din scări, și lăsîndu-mă aproape în aer. Copitele ei, cînd atingeau pietrișul, scoteau scînteie. Cerul se înclină într-o parte. Copacii, un lac cu vapoare de jucărie, statuile, trecu pe lîngă mine cu viteza fulgerului. Guvernantele alergară să salveze copiii pe care-i aveau în grijă, de apropierea noastră amenințătoare: tot soiul de oameni, vagabonzi, trecători urlară: «Trage de halatură!» și «Ho, băiete, ho!» și «Sări!» Nu mi-am amintit de aceste voci decît mai tîrziu, în clipa aceea nu mai eram conștient decît de prezența lui Holly, de calul ei care alerga în urma mea, pașii lui sunînd ca o cavalcadă de cowboy, Galopa fără să reușească să mă ajungă, strigîndu-mi mereu cuvinte de încurajare. Calul meu continua: am traversat parcul și am ieșit în Fifth Avenue, răpustindu-mă în mijlocul traficului de la amiază, în mijlocul taxiurilor și autobuzelor care mă evitau cu sunete stridente. Am trecut de Duke Mansion, de Muzeul Frick, de Hotelul Pierre, de Hotelul Plaza. Holly cîștiga teren; și în plus, apăruse și un politist cîlare, care acumțea și el parte la urmărire. Încadrînd iapa mea fugară, unul în dreapta, altul în stînga, căii lor făcură o mișcare de parcă ar fi vrut s-o prindă într-un clește, ceea ce o făcu să se oprească, în cele din urmă, gîfînd. Abia atunci, am căzut de pe cal. Am căzut și m-am ridicat. Și am rămasa în picioare, nefînd foarte sigur unde mă aflu. Între timp se strînseseră o grămadă de oameni. Politistul arrogant, începu să scrie într-un carnet: dar după o clipă se arătă plin de compătimire, rînji și spuse că va aranja ca amîndoi căii să fie luați și duși înapoi în grajd.

Holly mă urcă într-un taxi, apoi se așeză și ea lîngă mine.

— Cum te simți, draguțule?

— Bine.

— Dar nu mai ai puls DE LOC, spuse pipăindu-mi încheietura mîinii.
 — Atunci probabil c-am murit.
 — Nu, prostule. Vorbesc serios, la uite-te la mine.
 Nenorocirea era că nu puteam s-o văd; sau mai bine zis o vedeam în mai multe exemplare, un trio de fete transpirate, atît de palide de îngrijorate, încît m-am simțit și mișcat și încurcat.
 — Zău că n-am nimic. Mi-e doar rușine.
 — Te rog spune-mi, ești sigur? Spune-mi adevărul. Putea să te omoare.
 — Dar nu m-a omorît. Și-ți mulțumesc. Mi-ai salvat viața. Ești minunată. Unică. Te iubesc.
 — Prostule. M-a sărutat pe obraz. Pe urmă am văzut-o în patru exemplare, după care am leșinat de-abinelea.

În aceeași seară, fotografiile lui Holly au apărut pe prima pagină a ultimei ediții a lui *Journal American* și a primei ediții a lui *Daily News* și *Daily Mirror*. Publicitatea n-avea nici o legătură cu ceil care o luseră razna! Se referea la cu totul altă problemă, după cum reieșea din titluri: Arestarea unei tinere mondane implicată într-un scandal cu stupefianți (JOURNAL AMERICAN); Arestați acțișii contrabandistă de stupefianți (DAILY NEWS); Demascarea unei bande de traficanți de stupefianți. O fată frumoasă reținută de poliție (DAILY MIRROR).

Dintre toate zările, NEWS publică fotografiile cele mai senzaționale: Holly intrînd la poliție, ținută strîns de doi detectivi atletici, un bărbat și o femeie (nici nu apucase să-și schimbe costumul de călărie, jacheta de sport și pantalonii de doc albastru o făceau să pară amanta huliganică a unui gangster, impresie pe care ochelarii negri, părul zburlit și o țigară proastă în colțul buzelor bosumflate nu făceau decât s-o accentueze). Textul de sub fotografie spunea: *Procurorul districtului pretinde că frumoasa Holly Golightly, o mică stea de cinema și celebritate mondană, în vîrstă de douăzeci de ani, ar fi elementul cheie într-o extorcherie internațională cu stupefianți legată de banditul Salvatore «Sally» Tomato. În fotografie, detectivii Patrick Connor și Sheila Fezzonetti (stînga și dreapta) în timp ce o însoțesc la postul de poliție din strada 67. Vezi detaliu în pagina 3.*

Articolul, care includea fotografia unui bărbat identificat drept Oliver «Părintele» O'Shaughnessy (acoperindu-și fața cu o pălărie moale de fetru) se întindea pe trei coloane. Iată, aerecun condensate, paragrafele cele mai semnificative. «Lumea mondană a rămas tranșată azi auzind de arestarea fermecătoarei Holly Golightly, o mică stea de la Hollywood, în vîrstă de douăzeci de ani, foarte cunoscută în societatea newyorkeză. La aceeași oră, 2 p.m., poliția a pus mîna și pe Oliver O'Shaughnessy, în vîrstă de cincizeci și doi de ani, domiciliat la hotelul Seaboard, de pe strada 49 west, în timp ce ieșea dintr-un Hamburg Heaven de pe Madison Avenue. Procurorul districtului Frank L. Donovan, crede că amîndoi ar fi membri importanți ai unei bande internaționale care se ocupă cu traficul de stupefianți condusă de conșutul Führer al mafiei: Salvatore «Sally» Tomato, care la ora actuală se află la Sing Sing, condamnat la cinci ani pentru corupție politică... O'Shaughnessy, un popă răspîdit și cunoscut în cercurile interlope cînd ca «Părintele», cînd ca «Podre» era cazier judiciar încă din 1934 cînd a fost condamnat la doi ani, pentru a fi condus un fals sanatoriu de boli mintale în Rhode Island, denumit «Mîndăstirea», după aceea fiind arestat de nenumărate ori. Domnișoara Golightly, care nu era cazier, a fost arestată în apartamentul luxos pe care-l ocupa într-o clădire foarte elegantă din East Side... cu toate

că biroul procurorului nu a dat publicității nici o declarație precisă, surse demne de încredere susțin cu insistență că frumoasa acțișă blondă, care pînă nu de mult era mereu văzută în tovărășia multimilionarului Rutherford Trawler, a servit drept «legătură» între deținutul Tomato și acțișul lui principal O'Shaughnessy... se pare că d-na Golightly s-ar fi dat drept ruda lui Tomato, și astfel, la-și fi vizitat în fiecare săptămînă la Sing Sing, Tomato încredințîndu-i de fiecare dată mesagii verbale cifrate pe care ea i le transmitea apoi lui O'Shaughnessy. Pe această cale, Tomato, — presupus a se fi născut la Cefalu, în Sicilia, în 1874 — a putut conduce direct Asociația Internațională de Traficanți de Stupefianți, cu sucursala în Mexic, Cuba, Sicilia, la Tanger, la Teheran și la Dakar. Dar biroul procurorului a refuzat să dea detalii asupra acestor afirmații, sau măcar să le confirme. Un mare număr de reporteri care aflaseră ce avea să se întîmple, se găsiau la postul de poliție din strada 67 est, cînd au fost aduși cei doi acuzați. O'Shaughnessy, un bărbat solid cu părul roșu, a refuzat să facă orice fel de declarație, și a lovit un fotograf în plex. Dar domnișoara Golightly, feminină și delicată, cu toate că era îmbrăcată ca un strengar, în pantaloni și jachetă de piele, părea destul de indiferentă. «Nu mă întrebați pe mine ce-i cu toate aiurelile astea» — Le-a spus ea reporterilor «PARCE QUE JE NE SAIS PAS, MES CHÈRES. Ei, l-am vizitat pe Sally Tomato. Mă duceam să-l văd în fiecare săptămînă. Da, și ce-i rău în asta? Sally crede în Dumnezeu, și eu la fel...» Apoi un subtitlu: *Recunoaște că are o înclinație spre stupefianți, și cedesub scria: Domnișoara Golightly o zîmbi cînd un reporter a întrebat-o dacă ia stupefianți. «Am încercat puțin Marijuana. Și pot să vă spun că e mult mai puțin dăunătoare decît coniacul. Și e mai ieftină. Din păcate eu prefer coniacul. Nu, domnul Tomato nu mi-a pomenit niciodată de stupefianți. Sînt furișoasă cînd văd cum îl persecută ticăloșii ăștia. E un om sensibil, cu frica lui Dumnezeu. Un bătrînel foarte simpatic».*

În toată relatarea există o greșeală flagrantă: nu fusese arestată în «apartamentul ei luxos». Arestarea avusese loc în propria mea sală de baie. Îmi muiasem durerile pricinuite de cavalcadă într-o baie fierbinte combinată cu sare amară. Holly, stătea ca o soră de caritate grijulie, pe marginea băii, așteptînd să-mi facă o frecție cu Sloane și să mă vîre în pat. Am auzit o bătăie la ușa de la intrare și cum ușa era descuiată, Holly a strigat: «Intră! Și a intrat Madame Sapphia Spanella, urmată de un cuplu de poliști în civil, un bărbat și o femeie cu cozi groase și blonde, înfășurate în jurul capului.

Aici e femeia pe care o căutați! Iună madame Spanella invadînd camera de baie și arătînd cu degetul, înfrînt spre Holly, apoi spre goliciunea mea. Priviți ce femeie nerăsușită! Politistul păru cam încurcat de madame Spanella și de situație; dar în schimb o plăcere grosolană apîru pe fata femeii care trîni o mîna pe umărul lui Holly, și cu voce uimitoare de copil, spuse: «Hai, feto, că mergi cu noi!». La care Holly i-a răspuns cu răceală: «La baiele astea de culegătoare de bumbac de pe mine, vacă perversă, ramolită și pisăloagă». Ceea ce a cam înfrînat-o pe cucoană care a pocnit-o pe Holly îngrozitor. Atît de tare încît capul ei s-a zmutit și sticla de soluție calmantă i-a scăpat din mîna, și s-a făcut praf pe dalele de jos — în timp ce eu am ieșit iute din cadă și ca să amplific conflictul, am călcat pe cioburi retzîndu-mi aproape degetele mari de la amîndouă picioarele. Gol și lăsînd o dîră de sînge pe jos am urmărit acțiunea pînă în hol. «Nu uita», reuși să-mi recomande Holly, în timp ce detectivii o împingeau pe scară «nu uita, te rog, să hrănești pisica».

Am crezut bineînțeles că e vina doamnei Spanella: de câte ori nu chemase ea autoritățile ca să se plîngă de Holly. Nu mi-am dat seama că povestea ar putea să aibă proporții atât de mari decît seara, cînd Joe Bell a apărut fluturînd ziarul. Era prea enervat ca să vorbească coerent; se agita prin cameră lovindu-și pumnii unul de altul, în timp ce eu citeam relatarea. Apoi mi-a spus:

— Crezi că-i adevărat? Crezi că-i amestecat în toată porcăriia asta? — Păi, da.

Și-a vîrît repede o pastilă de Tums în gură și uitîndu-se furios la mine, a început să mestece de parcă ar fi roînit propriile mele oase.

— Mamă, ce porcărie! Și pretinzi că-i ești prieten! Ce nemernic!

— Stai puțin. N-am spus că-i amestecat *constant*. Nu. Asta nu. Dar totuși, faptele-s adevărate. A dus mesajii și mă rog...

— Și ești calm, nu-i așa? mi-a spus Joe. Mamă, doamne, s-ar putea să la zece ani. Sau chiar mai mult. Mi-a zmulis ziarul de mîna. Tu fi cunosți mai bine prietenii. Tipii ăia bogați. Hai la mine la bar, să telefonăm. Fata o să aibă nevoie de avocați mult mai buni decît ne lasă pe noi punga s-angajăm.

Prea mă dureau toate și prea tremuram ca să mă îmbrac singur; a trebuit să mă ajute el. La bar, m-a proptit în cabina telefonică, cu un triplu martini și un pahar de coniac plin cu fise. Zău dacă știam pe cine să chem. José era la Washington, și n-aveam nici cea mai mică idee cum să dau de el acolo. Rusty Trawler? Nu, nu porcu' ăla!... Numai că: de alți prieteni de-ai ei cunoșteam? Poate că avusesse dreptate cînd spusese că n-are nici unul, nici unul adevărat!

Am cerut Beverly Hills Crestview 5-6958, numărul pe care mi-l dăduseră telefoanele cînd întrebam de O. Y. Berman. Persoana care mi-a răspuns, mi-a spus că domnul Berman e la masa și nu poate fi deranjat: fi părea rău, dar mai tîrziu. Joe Bell era indignat — mi-a spus că-ri trebuit să spun că era o chestiune de viață și de moarte; și a insistat să-l chem pe Rusty. Am vorbit mai întîi cu majordomul domnului Trawler. «Domnul și doamna Trawler — mi-a spus el — sînt la masă și dacă doreșc poate să le transmit mesajul». Joe Bell a urlat atunci în aparat: «E urgent, dom'le, e o chestiune de viață și de moarte». Rezultatul e că m-am trezit vorbind — sau mai bine zis ascultînd-o pe fosta Mag Wildwood.

«Ce-i obraznicia asta? m-a întrebat. Spuț meu și cu mine sîntem hotărîți să dăm în judecată pe oricine încearcă să lege numele nostru de fata asta de-dezgustătoare și de-degenerată. Am știut întotdeauna că-i moartă după stupefianțe și că n-are mai mult simț moral decît o căteia în călduri. Închisoarea e exact locul pe care-l merită. Și soțul meu e de acord cu mine mie la stă. Vom da pur și simplu în JUDECATĂ pe oricine încearcă...» Am închis. Și tocmai atunci mi-am adus amînte de bătrînul Doc din Tulip-Texas: dar nu, Holly n-ar fi de acord dacă l-aș chema, cred chiar că m-ar ucide dacă-șe face-o.

Am chemat din nou California. Numărul era ocupat și plîm am ajuns în sfîrșit să dau de O. J. Berman, golism atîtea pahare cu martini, că a trebuit să-mi spună el de ce-l chemasem: «E vorba de puștoaică, nu-i așa? Am aflat. Am și vorbit cu Iggy Fiteinstein. Iggy e cel mai bun avocat din New York. I-am spus «Iggy ai grijă de această poveste, trimite-mi nota, dar să nu pomeniști de numele meu. La urma urmei, fi datoram și eu puștoaicei ceva. Deși, dacă stau bine și mă gîndesc nu-i datoram nimic. E

cabotină. Dar e totuși autentică în cabotinajul ei, înțelegi? În orice caz cauțiunea e doar de 10 mil. Așa că n-avea nici o grijă că Iggy o scoate chiar astă seară — nu m-ar mira să fie deja acasă.»

Dar nu era; și nu s-a întors nici a doua zi de dimineată cînd m-am dus să hrănesc pisica. Neavînd cheia apartamentului, am coborît pe scara de incendiu și am intrat pe fereaștră. Pisica era în dormitor, dar nu era singură; era cu un bărbat, aplecat peste o valiză. Am schimbat niște priviri jenate, căci fiecare din noi îl credea pe celălalt hoț. Avea o față frumoasă, păr lucios, și semăna cu José; în plus, valiza pe care o împacheta conținea hainele pe care le ținea José la Holly, pantofii și costumele, cu care-și bătea ea capul, pe care le căra mereu la curățat sau la reparat. I-am spus, convins că nu greșesc:

— V-a trimis domnul Ybarra-Jaeger?

— Eu sînt verișorul, mi-a răspuns cu un rînjit prudent, și cu un puternic accent străin.

— Unde e José?

A repetat întrebarea, de parcă ar fi tradus-o în altă limbă.

— A, unde e! Păi ea așteaptă, și pîrînd că mă concediază își relua activitatea de valet.

Deci: diplomatul se gîndea s-o șteargă. Nu pot spune că eram prea uimit; sau că-mi părea rău. Totuși ce lovitură pentru Holly. «Ar merita să fie bicuit!»

Verișorul rise pe înfundate. Sînt sigur că m-a înțeles. A închis valiza și mi-a întins o scrisoare.

— Verișorul m-a rugat să las asta pentru colegul de cameră, vrei să fiți amabil?

Pe plic fusese zîmțgălit: *Pentru domnișoară Golightly — prin bunăvoință.*

M-am așezat pe patul lui Holly, am strîns pisica lui Holly la piept, simțindu-mă îngrozitor de amărît, tot atît de amărît cît s-ar fi simțit și Holly dacă-ri fi știut de toate astea.

— Da, am să fiu amabil!

Și am fost: fără să fi avut nici un chef. Dar n-am avut destul curaj să distrug scrisoarea și nici destulă voință s-o las în buzunar atunci cînd Holly s-a interesat foarte vag, dacă nu cumva aveam vreo știre de la José! Asta se întîmpla două dimineți mai tîrziu; stăteam lîngă patul ei, într-o cameră care putea a tîncură de iod și a ploscă, o cameră de spital.

— Știi, draguțule, m-a salutat ea, în timp ce mă apropiam în vîrful picioarelor cu un cartuș de țigări din acelea de care fuma ea deobicei și un buchet de violette de toamnă. — Am pierdut moștenitorul. Părea că nu are nici doisprezece ani împliniți: cu părul ei galben ca vanilia, dar cu perla peste cap, cu ochii, de data asta fără ochelari, limpezi ca apa de ploie — nu părea că fusese atît de bolnavă.

Și totuși fusese. «Doamne, era cît pe aci să dau ortu popii. Nu fac bancuri, femeia grasă era cît pe aci să mă înhațe. Sîrîmise furtuna. Cred că n-am avut cînd să-ți spun de femeia grasă. Că n-am știut nici eu de ea pînă cînd a murit frate-meu. Atunci, m-am întrebat unde se dusesse,

ce însemna faptul că Fred murise; și atunci am văzut-o. Era acolo în camera cu mine, și-l ținea pe Fred în brațe și-l legăna — o jaură rea, grasă și roșie, care se legăna într-un balansoar, cu Fred în poală și rîdea ca o fanfără. Ce batjocură! Dar asta-i tot ce ne aștepta, prietene: cabotina asta care te pîndește să-și bată joc de tine. Acum înțelegi de ce am înnebunit și am spart tot?

În afară de avocatul pe care-l angajase O. J. Berman, eu eram singurul vizitator pe care avea voie să-l primească. Împărțea camera cu alți pacienți, trei femei care păreau surori gemene și care, examinându-mă cu un interes total deși nu lipsit de amabilitate, făceau presupuneri în șoaptă, pe italienește. Holly mi-a explicat despre ce era vorba:

— Își închipuie că din cauza ta am decăzut în halul ăsta, dragule. Că tu ești tipul care m-a nenorocit. I-am propus să le explic care e situația reală, dar mi-a răspuns: Nu pot, că ele nu vorbesc englezeste. Și oricum, nici nu m-aș gîndi să le stric bucuria. Și, atunci m-a întrebat de José.

Văzînd scrisoarea, s-a uitat sasiu la ea, și și-a strîmbat buzele într-un zîmbet trist, care a făcut-o să pară mult mai bătrînă decît era.

— Dragule, mă înscănuie, vrei te rog să deschizi sertarul și să-mi dai geanta. O fată nu citește niciodată genul ăsta de scrisori fără ruj pe buze.

Uitîndu-se în oglinda de la pudră, se pudră, gonind cu fardul orice urmă a feței de doisprezece ani. Și-a desenat apoi buzele cu un ruj dintr-un tub, și-a dat cu fard pe față dintr-altul, și-a îngroșat conturul ochilor cu dermatograful, și-a dat cu rimel albastru pe gene, și s-a stropit pe gît cu colonie „4711”; și-a pus perle la urechi și ochelari negri pe nas; și astfel înarmată, s-a uitat nemulțumită la starea jalnică în care se găseau unghiile ei, apoi a rupt picul, a desfăcut scrisoarea și a parcurs rîndurile în timp ce micul ei zîmbet rece devenea din ce în ce mai mic și mai înghețat. În cele din urmă mi-a cerut o țigară. A tras un fum și a spus:

— Are un gust infect. Dar divin. Apoi mi-a întins scrisoarea. — Poate că-ți va servi dacă vei scrie vreodată o poveste de dragoste în care e vorba de o jigodie. Nu fii egoist, citește tare, vreau să aud și eu.

Începu cu: „Draga mea fetiță.”

Holly mă întrerupse imediat. Voia să știe ce părere am despre scrisul lui José. N-aveam nici o părere: un scris strîns, foarte cîțet, lipsit de personalitate.

— E el întocmai. Încuiat și constipat, declară ea. — Continuă.

«Draga mea fetiță, te-am iubit țîind că nu ești ca toate celelalte. Dar înțelegi te rog disperarea mea cînd am descoperit într-un mod atât de brutal și de public, cît de diferită erai de tipul de femeie pe care un om cu credințele și cariera mea poate să dorească s-o ia de nevastă. Te rog să mă crezi că-mi pare rău de situația dezonorantă în care te afli și nu mă lasă înimă să adaug la dezaprobarea celor care te înconjoară, și dezaprobarea mea. Nădăduiesc că înima ta o să se împiedice să mă condamni. Am de ocrotit o familie și un nume, și cînd e vorba de asemenea lucruri sînt un laș. Uită-mă, frumoasa mea fetiță. Nu mai sînt aici. Am plecat acasă. Dar Dumnezeu să te ocrotească veșnic pe tine și pe copilul tău, și să nu se poarte față de tine ca

JOSÉ.

— Ei?

— Într-un fel pare cîstit. Și chiar emoționant.

— *Emoționantă?* Grosolănia asta!

— Da, dar la urma urmei recunoaște că e laș; și din punctul lui de vedere trebuie să înțelegi că...

Totuși Holly n-a vrut să admită că înțelege nimic. N-o trăda decît fața, cu toate că se ascundea sub o mască de fard.

— Bine, nu e o jigodie fără motiv, nu-i o jigodie uriașă de tipul lui King-kong, ca Rusty sau ca Benny Shacklett. Dar, ah, mama lui, spuse virîndu-și pumnul în gură ca un sugaci care urlă. Cît l-am iubit, jigodia!

Trio-ul italian și-a închipuit că-i vorba de o ceartă între îndrăgostiți, și învinuind de suspinele lui Holly pe cel pe care-l considerau că trebuie să fie vinovatul, scoaseră niște sunete dezaprobatoare la adresa mea, făcînd țț, țț, țț, cu limba. M-am simțit flatat, mîndru că cineva ar putea să-și închipuie că Holly mă iubește. S-a liniștit cînd i-am oferit altă țigară. A înghițit și a spus:

— Multumesc, dragule și slavă domnului că ești un călăreț atît de prost. Dacă n-ar fi trebuit s-o fac pe Calamity Jane! aș fi continuat să aștept să se nască larvă într-un azil pentru mame necășătorite. De fapt toată povestea mi s-a tras dintr-un mare efort fizic. Dar am băgat tot departamentul de eusoane în sperieți. Erau să facă pe ei de groază cînd le-am spus că-i din cauza că m-a pleznit domnișoara Lesbos. Da, domnule, pot să-i dau în judecată pentru o grămadă de motive, inclusiv arestare abuzivă.

Pînă atunci evitasem orice aluzie la nocașurile ei mai sinistre, și această ironie la adresa lor părea înspăimîntătoare și patetică, căci arăta în mod precis cît era de incapabilă să-și dea seama de realitatea tristă din jurul ei.

— Ascultă, Holly, i-am spus, gîndindu-mă că trebuie să fi puternic, matur, un adevărat unchi. — Ascultă, Holly, nu poți trata toate astea în gîmă. Trebuie să vedem ce-i de făcut.

— Ești PREA TÎNĂR ca să fii Încuiat, PREA MIC, și, de altfel ce te privește? — Nu mă privește. În afară de faptul că îmi ești prieten, și sînt îngrijorat de soarta ta. Vreau să știu ce ai de gînd să faci.

— Își frecă nasul și fixă privirile în tavan.

— Azi e miercuri, nu-i așa? Cred că-mă să dorm pînă sîmbătă, să am parte de un adevărat SCHLAFFEN. Sîmbătă dimineață mă duc la bancă. Pe urmă trec pe acasă, iau o cămașă, două, de noapte, și lucrurile de la Mainbocher.² După care mă prezint la Idelwild unde știu foarte bine că am un bilet excelent, rezervat pentru un avion excelent. Și din moment ce-mi ești atît de prieten, am să-ți dau voie să mă conduci pînă la avion și să-mi faci semn cu batista. Te rog nu mai da din cap.

— Holly, Holly, nu se poate. Nu poți face asta.

— Et POURQUOI PAST? Nu alerg după José, dacă asta-i ce crezi. Pentru mine José nici nu mai există. L-am pierdut pe undeva prin amintire. Dar nu vîd de ce aș pierde un bilet ca ăsta? Și care mai e și plătit? Și în afară de asta n-am fost niciodată în Brazilia.

— Ce fel de pastile ți-au dat aici? Nu-ți dai seama că ești sub acuză penală. Dacă te prinde c-o ștergi, că nu ai respecta cauziunea, te închide. Și chiar dacă scapi, n-ai să mai poți să te întorci niciodată acasă.

— Ei? Ei? Mare nenorocire! Gasa ta e de unde te simți acasă. Eu tot o mai caut.

² Femele-dragon, celebră, din filmele vechi cu cowboys. (n. tr.).

³ Mainbocher — casă de modă foarte scumpă (n. tr.).

— Nu, Holly. E o prostie. Ești nevinovată. Trebuie să ieși basma curată din toate astea.

Mia spus: «Așa, mă, dă-i înainte! Și mi-a suflat fumul în obraz. Dar era totuși impresionantă: făcuse ochii mari, căci îi veniseră în minte imagini îngrozitoare; dealtfel și mie: celule de fier și coridoare de oțel cu uși care se închid în urma ta una după alta. «Ah, dă-o încolo!» spuse, și făcu un gest cu țigara de par-ă fi vrut să mă înjunghie cu ea. «Am toate șansele să nu mă prindă, dacă TU ții LA BOUCHE FERMÉE. Și nu mă disprețu! draguțule. Și-a pus mina peste a mea și mi-a strâns-o brusc cu o înmășă sinceritate. «Nu prea am de ales. Am discutat cu avocatul: nu, LUI nu i-am spus nimic, cu privire la Rio — că așa dect să-și piardă onorariul mai bine mă vinde copioilor, ca să nu mai vorbim de banuții pe care i-a depus O. J. pentru cațiune, Dumnezeu să-i dea sănătate, dar o dată, dnd eram acolo în California, i-am ajutat să cștipe la pocher, mai mult de zece mii într-un singur pot; așa că sîntem chit. Nu, adevărul e următorul: copoi nu vor altceva de la mine dect să mă înghesue puțin pe gratis și să le servesc ca martoră împotriva lui Sally — nimeni n-are nici o intenție să mă dea în judecată, n-au nici cea mai mică dovadă. Numai că oi fi eu stricată pînă-n măduva oaselor, DAR, să depun mărturie împotriva unui prieten, asta niciodată. Nici dacă mi se dovedește că dat stupefiant fecioarei Maria. Eu judec oamenii după cum se poartă cu mine, și bătrînul Sally, — bine, dacă vrei n-a fost el chiar corect, corect, să zicem c-a profitat așa, puțin, dar totuși, Sally e un tip cum trebuie și mai bine las baba grasă să mă înhăte mai devreme, dect să-i ajut pe ăștia cu legea să-l încolțescă». Și apăsînd oglinda pudrierii în dreptul feții, și netezindu-și buzele cu degetul mic îndoit, spuse: «Și ca să fiu cinstită, asta nu-i tot. Există anumite nuanțe de reflector care nenoresc tenul. Chiar dacă jurul mă decorează cu virtutea militară aici tot nu mai am nici un viitor — tot eî trag sforle de la LA RUE pînă la Perona's Bar and Grill — crede-mă — și m-ar primi cu tot aîsta entuziasm ca pe domnul Frank E. Campbell, antreprenorul de pompe funebre, Dacă-i trăi din talentele mele ai înțelege despre ce gen de lucru vorbesc. Nu-mi face plăcere nici măcar să mă gîndesc că aș putea ajunge dansatoare de varietate la un cabaret ieftin, ca Roseland, cu o șleată de vagabonzi din West Side, New York — în timp ce admirabila doamnă Trawler și-ar plimba totă ziua fundul pe la Tiffany. Nu I! Mai bine baba grasă, orînd.

O soră, care intrase pe nesimțite în cameră, m-a anunțat că trecuse ora de vizită. Holly a început să protesteze, dar sora i-a tăiat-o scurt, vîrîndu-i termometrul în gură.

Cînd să plec, și-a scos «dopul» din gură și mi-a spus:

— Fă-mi te rog un serviciu, draguțule, telefonează la ziarul Times, sau unde se cheamă, pentru genul ăsta de lucruri, și fă-mi rost de o listă cu cincizeci dintre cei mai bogați bărbați din Brazilia. NU glumesc, cincizeci — cei mai bogați: oricare ar fi rasa sau culoarea lor. Și mai fă-mi un serviciu — caută în apartamentul meu pînă găsești medalia pe care mi-ai dat-o, Sf. Cristofor. O să-mi trebulască pentru călătorie.

Vineri seara cerul era roșu și tuna, iar simbătă, în ziua plecării, orașul se legăna sub niște rafale de ploaie torrențială. Rechinii ar fi reușit poate să însoțească prin aer, dar era puțin probabil să-l poată străbate un avion.

Holly, însă neținînd seama de convingerea mea, că avionul nu va pleca, tot convingere care pe mine mă înclina, își continua pregătirile — lăsînd, treburile să recunoască — greu pe seama mea. Căci hotărîse că n-ar fi înțelept din partea ei să se apropie de casă. Și avea dreptate: casa era supravegheată de poliție, de reporteri și de alte persoane interesate, pe care, n-aveam cum să le știm — în afară doar de faptul că un bărbat, sau unuși mai mulți, zăceau la intrare. Așa că de la spital se duse la o bancă și apoi direct la barul lui Joe Bell. «Cică nu crede că fost urmărită?» mi-a spus Joe Bell, aducîndu-mi un mesaj de la Holly care-mi spunea că vrea să ne întîlnim la Joe cît mai repede, cel mult peste o jumătate de oră, și să-i aduc: «Bijuteriile, ghitară, perla de dinți și fel de fel de alte lucruri. Și o sticlă de coniac de o sută de ani». «Holly spune că-i s-o găsești ascunsă în fundul coșului cu rufe murdare. Da. Și, aha, mai e și pisica. Vrea pisica. Dar, zău, cred că n-ar trebui s-o ajutăm — mi-a spus Joe. Ar trebui orotită împotriva ei înșiși. Mie parcă mi-ar veni să le spun copioilor. Poate că dacă mă întorc la bar și-î pregătesc niște cocktail-uri, bea pînă se face cîrî și se lasă păgubaș».

Împiedicîndu-mă în timp ce urcam și coboram scara de incendiu dintre apartamentul lui Holly și al meu, bătut de vînt, udat pînă la piele (și zgîrîiat tot pînă la piele, căci pisica nu văzuse cu ochi buni evacuarea, mai ales pe o vreme atît de nemilosă) am reușit să strîng repede lucrurile care-i trebuiau pentru plecare. Am găsit chiar și medalia cu Sf. Cristofor. Totul era pus grămadă pe podea în camera mea, o piramidă sfîșietoare de suport, pantofi de dans și o grămadă de lucruri frumoase pe care le-am băgat în singura valiză pe care o avea Holly. Iar ceea ce n-a încăput a trebuit să pun în pungă de băcănie. Singurul lucru neplăcut era că nu știam de loc cum să car pisica; pînă cînd m-am gîndit s-o înghesui într-o față de pernă.

N-are importanță de ce, dar o dată am mers pe jos de la New Orleans pînă la Nancy's Landing, în Mississippi, ceea ce reprezenta ceva mai puțin de cînd sute de mile. Ei bine, asta a fost floare la ureche pe lîngă drumul pe care l-am făcut pînă la barul lui Joe Bell. Ghitară se umpsese cu apă de ploaie, ploaia mulase pungile de hîrtie, pungile se rupseseră și parfumul se vărsase pe trotuar, perlele se rostogoliseră în canală în timp ce vîntul mă împingea din toate părțile și pisica zgîrîia și miorlăia — dar cel mai rău e că mi-era frică, eram tot atît de laș ca José; că străzile acelea bîntuite de furtună, păreau pline de prezențe nevăzute, care așteptau să mă prindă și să mă înclădă pentru că ajutam un bandit.

Banditul mi-a spus: «Ai întîrziat, păcătosule. Ai aduș coniacul?» Și și pisica, eliberată, a sărit și i s-a cocoțat pe umăr. Coadă ei se balansa ca o baghetă care ar conduce o muzică improvizată. Și Holly părea și ea pătrunsă de muzică, un «umpapa» gălăgios de «BON VOYAGE». Scoțînd dopul de la sticla cu coniac, mi-a spus: «Asta trebuia să facă parte din lada mea cu zestre. Ne gîndisem că la fiecare aniversare să bem un gît. Slavă Domnului că n-am cumpărat niciodată lada. Domnule Bell, te rog trece paharul, I»

— N-ai nevoie dect de două, i-a spus el. Eu n-am de gînd să beau pentru nebulă dumitale.

Cu cît îl lingusea mai tare (hai domnule Bell, că cucoana nu se topește în fiecare zi. Nu vrei să bei un pahar în sănătatea ei?), cu atît era mai morocînos. «Nu vreau să am nimic de-a face cu toate astea. Dacă vrei să te duci nabii, n-ai dect să te duci pe cont propriu. Fără ajutorul meu».

O declarație inexactă: fiindcă după cîteva clipe, o limuzină condusă pe un șofer trase în fața barului, și Holly, prima care a observat-o, a pus paharul

jos și a ridicat sprâncenele, de parcă s-ar fi așteptat să vadă coborînd din mașină, procurorul în persoană.

De altfel tot la asta m-am gîndit și eu și cînd l-am văzut pe Joe Bell că roșește n-am putut să nu-mi spun: «Doamne! a chemat TOTUȘI poliția». Dar imediat după asta a anunțat, roșindu-se și mai tare: «Nu-i nimic. E un Cadillac de la Carey.» L-am închiriat să te ducă la aeroport.

S-a întors cu spatele la noi ca să-și vadă de flori. Holly a spus: «Drăguțule, bunule domn Bell. Uită-te la mine. O clipă!»

Nu s-a uitat. A spus florile din vas și le-a aruncat spre ea, dar n-a nimerit, și florile s-au împrăștiat pe jos. «La revedere,» spuse și de parcă i s-ar fi făcut subit greață, alergă la lavabou. Am auzit cum înțuca ușa.

Șoferul de la Carey era un tip stilat, care a acceptat cit se poate de civilizate bagajele noastre drăpăcite; iar fața lui a rămas ca de piatră cînd, în timp ce limuzina făcea spre Harlem sub ploaia care se mai potolise, Holly și-a scos hainele, costumul de călărie pe care nu avusesse timp să-l schimbe, și s-a luptat să intre într-o rochie strîmtă, neagră. N-am schimbat nici o vorbă, vorbele n-ar fi dus decît la discuții; și pe urmă Holly părea prea preocupată ca să facă conversație. A fredonat înțec, ca pentru ea, a bătut cîntec din sticlă, și s-a tot aplecat mereu să se uite pe fereastră, de parc-ar fi căutat o adresă — sau, am decis eu, de parc-ar fi încercat să-și imprime în minte o scenă pe care voia să n-o uite. Dar nu era nici una, nici alta. Era altceva. «Oprește aici», îi porunci ea șoferului, care trase la marginea trotuerului unei străzi din Harlemul spaniol. Un cartier sălbatic, colorat, plin de atmosferă, împodobit cu o grămadă de afișe și poze de vedete de cinema și de modă.

Pe stradă gunoarie, ca de fructe și chiar ziare vechi pe care vîntul le plimba de colo, colo, căci vîntul tot mai mătura străzile, cu toate că ploaia se mai potolise, și pe cer începuseră să apară pete albastre.

Holly se dădu jos din mașină și luă pisica cu ea. Legănînd-o în brațe, a scărpinat-o pe cap și a întrebat: «Ce părere ai? Asta ar trebui să fie locul ideal pentru un volnic ca tine. Lăzi de gunoi, gobolani din belșug. Pisici desfrînte cu care să te înhăierezi. Așa că întîlnești!» spuse, punînd pisica jos și cînd văzu că nu vrea să plece, că rămîne pe loc și își ridică fața de criminal către ea, ochii ei galbeni de pirat pîrînd să întrebă de ce. Holly bătu din picior: «Am spus, șterge-o.» Dar pisica se frecă de picioarele ei. «Am spus dute-n moașta...» strigă, și pe urmă sări înapoi în mașină, trînti portiera și spuse: «Dă-i înainte șoferului. «Dă-i înainte, dă-i înainte!» Eram năcut, «Zău că ESTI... Zău că ESTI o nemerită!»

Nu mi-a răspuns decît cînd am ajuns la capătul străzii. «Țiam mai spus odată că am întîlnit-o într-o zi pe chei; astai-tot. Sintem amîndouă, independente. Nu ne-am făcut nicodată promisiuni. Nu am...» spuse și vocea i se gîturi, iar fața ei se crispa, căpătînd o paloare de bolnav. Mașina se opri la un stop. În clipa următoare Holly deschise ușa și începu să alerge pe stradă în timp ce eu alergam după ea.

Dar pisica nu era în colțul unde fusese lăsată. Nu era nimeni, și nimic pe stradă în afara de un bețiv care făcea pipi și două călugărițe negre care conduceau un cîrd de copii care cîntau cu voci de îngerași. În pragul ușilor apărură alți copii, și femeile se aplecară peste pervazuri să se uite, în timp ce Holly se agita de la un colț la altul, alergînd în sus și în jos, în timp ce scanda: «Hei, pisică! Unde ești? Vîno-nco! pisică! Unde ești? Continuă așa pînă cînd apărui un băiat

bubos cu un moțan bătrîn, pe care-l legăna ținîndu-l de ceafă: «Vreți o pisicuță frumoasă, don'șoară? V-o dau p-un dolar».

Limuzina ne urmase. Holly mă lăsă s-o duc spre ea. În dreptul portierii sovași; privirea ei trecu de mine, trecu de băiat care tot își mai oferea pisica (juma' de dolar. Sau poate douăscinci de cenți? douăscinci de cenți nu mult) și se cutremură, simțind nevoia să mă apuce de braț ca să stea dreaptă. «Ah, Doamne! Zău că ne potriveam. Aa a mea.»

Atunci l-am făcut o promisiune. L-am spus că-am să mă întorc și am să-i găsesc pisica. «Și am să am grijă de ea. Îți găduiesc».

Zîmbi: o frîntură de zîmbet, zîmbetul acela nou și trist.

— Dar cu mine ce-o să se întîmple? spuse șoptit și se cutremură din nou. Mă foarte frică! Da. În sfîrșit mi-e frică. Fiindcă s-ar putea ca lucrurile să meargă așa la infinit. Să nu știu că ceva-l al tău decît după ce-l arunci. Dracii aceia stacoji nu s-nimic. Nici baba grasă nu-i nimic. Dar asta este; gură-mi-e atît de uscată că n-a putea să scip nicîl dacă ar trebui s-o fac ca să-mi salvez viața». Intră în mașină, se lăsă să cadă pe bancheta. «Regret, șofer. Hai să mergem.»

Tomata lui Tomato a dispărut și: O atrăgî amestecat într-un proces cu stupeficante, bătută de a fi căzută victima unei bande. Cu timpul însă presa relată că: Fata mondenă o fugit și o fost văzută la Rio. Se pare totuși că autoritățile americane n-au făcut nici o încercare să pună mîna pe ea și cîrînd lumea începu să arate mai puțin interes față de această problemă, pînă cînd ajunse să fie menționată doar în treacă în rubricile de scandal. Reînvie o singură dată: În ziua de Crăciun cînd povestea se completă cu o informație nouă: Sally Tomato murise de inimă, la Vinea Sing, Lunile trecu, trecu o iarnă întreagă, și de la Holly nici o vorbă. Proprietarul casei de piatră l-a vîndut bunurile părăsite, patul acoperit cu saten alb, tapiseria și scaunele gotice, la care ținea atît de mult, în apartament s-a mutat un nou chirias, pe care-l chema Quaintance Smith și care primea tot atîta bărbăni, gălagioși ca și Holly — cu toate că în cazul de față madame Spanella, nu se mai împotriva. De fapt îl iubea la nebunie, și îi procura fetei oare de cîte ori avea cite un ochi vînat. Dar în primăvară sosi o carte poștală: era zîmălătită cu creionul și semnată cu un sîrut; conturul buzelor făcut cu ruj: «Brazilia a fost îngrozitoare dar Buenos Aires e un loc minunat. Nu chiar Tiffany dar aproape. Sint încurcată cu un senor divin. Dragoste? Așa cred. În orice caz, caut un loc unde să stau (Senorul are nevastă și șapte copii). Am să-ți comunic adresa cînd oi ști-o și eu. MILLES TENDRESSES». Dar adresa, dacă a existat, nu mi-a trimis-o nicodată, ceea ce m-a întristat; erau atît de multe lucruri despre care aș fi vrut să scriu: că vîndusem două nuvele, că citisem unde avea loc procesul de divorț al soților Trawler, că hotărîsem să mă mut din casa de piatră fiindcă era bîntuită de stafii. Dar în primul rînd voiam să-i spun de pisică. Mă ținusem de cuvînt, o găsise. Mi-au trebuit săptămîni întregi în care să hoinăresc după ce ieșeam de la lucru, prin străzile Harlemului spaniol. Mi s-a întîmplat de multe ori să fie doar o alarmă falsă — cîte o blană tîgrată, care privită mai de aproape se dovedea a fi a altei pisici. Dar într-o zi, într-o duminică după amiază, rece și însorită de iarnă, am găsit-o așezată între niște ghivece și înconjurată de perdele curate de dantele: se afla la fereastra unei camere care părea caldă, și confortabilă. M-am întreat care l-o fi numele că eram sigur că în sfîrșit avea un nume, sigur că și găsise în cele din urmă un loc unde să se simtă acasă. Și sper că un asemenea loc, fie el din colibă africană, sau altceva, își găsească în sfîrșit și Holly.

¹ Carey: Firmă care închiriază limuzine elegante cu șofer, (n. tr.)

În românește de CATINCA RALEA

cronica literară

CORNEL MIHAI IONESCU

GENERAȚIA LUI NEPTUN ȘI PROBLEMELE AVANGĂRII

În preajma locurilor de baștină ale retoricii tradiționale, prozelitismul literar specific culturii apusene devine pesimist și reticent, mai cu seamă atunci când nu proclamă triumful spiritului critic. În Italia, academile proliferază în chip semnificativ în secolul al XVIII-lea după ce valențele «creatoare» s-au epuizat, parcă, în efortul ulurilor al veacului dinainte.

Este o voință de compensare (iluzorie și efemeră) prin «poetică» a amurgului «poeziei», întrucît se știe că grupările și asociațiile au fost, de cele mai multe ori, în cultura italiană factori de fixație a noului în jurul unor categorii ereditare ale clasicismului greco-latin.

Elanul de înnoire aparține mai cu seamă individualităților (Marinetti, Pirandello, etc.) care se detașează violent și spectaculos. Prozelitismul italian este conservator și întreține provincialismul culturii; reducția la valorile tradiționale amendează aici orice tentație a avangardei, spre deosebire, de pildă, de cultura franceză în care grupările constituie un ferment activ al noului.

S-ar părea, de aceea, că activitatea intensă pe care «Grupul 63» o desfășoară cîtiva ani în Italia infirmă cele spuse. O lectură atentă a volumului colectiv¹ pe care Nanni Balestrini și Alfredo Giuliani l-au editat în 1964 dovedește însă că efervescența suscitată în viața literară italiană se datorește în fapt personalităților singulare care au adus la orientarea lui și nu unei estetici coerente pe care el nu a elaborat-o încă. Faptul este de altfel greu de realizat întrucît convergența sub același semn a 34 de scriitori cu personalitate distinctă cere categorii larg comprehensivă care tocmai prin această generalitate se dovedesc insuficiente oricărei poetici. Exigența «noului», posibilă a fi satisfăcută în diverse feluri, nu definește îndeajuns o grupare. Sînt necesare o seamă de aspecte menite să particularizeze fenomenul, să-i confirme individualitatea; eficiența lor aici este însă în bună parte neutralizată de divergențele de opinii care opun pe diverși membri ai «Grupului 63» în limitele unei aproximative afinități estetice.

Ambiguitatea mișcării are, mai înainte de orice, un aspect programatic; propunînd o sinteză a «analizei» și «creației», a esteticii și «realizării» ei în artă (ca și «noul val», de altfel, dar lipsit, din înconștiență sau optimism, de sensul obscur al insuficienței, propriu acestuia) ea încearcă, în plus, să pro-

moveze o relativă autonomie a «spiritului critic»², bazată pe o «inventivitate» a analizei prin care ideile devin, ele însele, «opere».

Oricum, sarcina esențială a teoreticienilor «Grupului 63» pare să fie aceea de a justifica istoric existența mișcării, delimitînd-o net de avangarda începutului de secol. Distincția este făcută, în egală măsură, conținutistic și terminologic. Angelo Guglielmi de pildă oferă o interpretare «limitativă» a «conceptului de «avangardă» pe care o reduce la un moment polemic în raport cu trecutul devitalizat. Momentul succesiv, de «creație» a noului, coexistă greu cu cel dintîi iar cînd o face, îl absorbe, refuzîndu-i autonomia.

Ca «censiune» către nou, avangarda este un fenomen recurent, ceea ce îl determină pe criticii «Grupului 63» să treacă din istorie în tipologie (în «metaistorie» cum semnificativ o numea Eugenio D'Ors), să vorbească adică de o avangardă «istorică» (a începutului de secol). În opoziție cu aceasta, noua orientare cere abolirea vechilor valori, întrucît disponibilitatea culturii italiene de azi nu permite coexistența, ci promovarea celor noi printr-un *experimentalism* care constituie «stilul» însuși al acestei culturi.

Spre deosebire de avangarda istorică (futurismul) iconoclastă, care promovează doar o nouă «retorică a conținutului», urmîrind recuperarea instrumentului expresiei, experimentalismul actual se deschide trecutului printr-o serie de «repêchages» necesare noller sinteze și afirmă un interes esențial pentru formă (dar cu implicația unui conținut adecvat). Mutațiile lui prevăd nu *instrumentul* de expresie (limba) ci *funcția* esențială a acestuia și anume redescoperirea existenței primordiale a lucrurilor ca *exemplare* nu ca *indici* de realitate, a lucrurilor dinaintea oricărei interpretări posibile, a oricărei operații axiologice.

Ca replică dată idealismului romantic ce și-a prolongat agonia pînă spre jumătatea secolului, această reabilitare a materiei reprezintă poate cea mai evidentă particularitate a prozei «Grupului 63». Demitizarea personajului este astfel compensată printr-o extindere a posibilităților lui de acțiune în sensul larg al unui schimb continuu, vital, cu materialitatea lucrurilor.

În studiul pe care l-a dedicat noii proze, Renato Barilli încearcă să fixeze locul scriitorilor italieni în descendența marilor inovatori din primele decenii ale secolului, propunînd o sumă de «mici genealogii», semnificative și pline de sugestii.

Afirmat deopotrivă în lirică și în teatru, Edoardo Sanguineti a dat prin «Capriccio italiano» — 1963 exemplul tipic al noilor tendințe din proza italiană. În urma lui Lucenitini, autor încă din 1937 al romanului experimental «I compagni sconosciuti» (Tovarășii necunoscuți) Sanguineti construiește o proză bazată pe secvențe onirice opuse verosimilului naturalist dar nu lipsite de o relativă luciditate vizivă care le asigură coerența. Îl apropie de Kafka atît acest procedeu cît și modul de «depersonalizare» pe care acesta o efectuează în sensul creării unui «suprapersonaj» menit să încarneze condiția ideală a Omului (același Everyman al lui Joyce), pe cînd Sanguineti o orientează spre inform și larvar, spre o condiție fluidă și metamorfică, de ilimitată disponibilitate.

În filiera lui Joyce și Robbe-Grillet se situează Gormareo Lombardi și Michele Perrieri pe care îi apropie percepția realului printr-o optică dilatăta ce creează

¹ Grupul 63, *La nuova letteratura*, 34 scriitori, Palermo, ottobre 1963 Milano, Feltrinelli, 1964.

² cf. Luciano Anceschi — *Metaologia del nuovo*

³ cf. *Avanguardia e experimentalismo*.

un gigantism halucinant dar îndeajuns de lucid pentru a cenzura efuziunile sentimentului.

Prezenți alături de Perriera în antologia «Școlii din Palermo»¹, Gaetano Testa și Roberto di Marco prelungește tradiția «monologului interior», conceput nu în sensul intimismului romantic ci păstrînd prin nervaturile subtile, contactul permanent cu universul obiectiv.

În «seria» inițiată de Michel Butor, Oreste del Buono promovează un experimentalism mai moderat care ignoră «demonul analogic» al lui Joyce și, în genere, stările de grație și fulgurările instantanee; el ia în posesie realul într-un mod calculat și tenace, care exclude imprevizibilul. În proza lui Emilio Tadini, simțul subtil al limbii și arta orchestrației sintactice atestă o derivație stilistică faulkeriană, evidentă de asemenea la Claude Simon sau Uwe Johnson.

Alberto Arbasino completează această serie prin supralicitarea acțiunii, a «anecdoticului», în formula reportajului și la cronici, într-un fel care situează în tradiția piecștii și a variației lui iluministe.

O psihologie extrovertită, «coborâtă în lucruri», o semi-conștiință irreflexă, difuză și capilară, care definește etapa ultimă a «reficării», aceasta este umanitatea pe care o înfățișează proza italiană de azi.

În poezie, procesul de «reficare» are, cel puțin programatic, tradiții mai strălucite. Încă din 1952, în prefața la «Linea lombarda», Anchesi propunea ca «ipoteză», «poetica obiectelor», nu străină de «corelativul obiectiv» al lui Eliot. Îndrumarea urcă la o mai veche atitudine a lui Sartre care într-un eseu asupra «intenționalității» la Husserl (Situations, 1939) afirmă că fenomenologia ajută literaturii să se elibereze de o gnosologie de tip «mentalistic» și să-i substituie contactul direct cu materialitatea lucrurilor. În amintirea tuturor acestor antecedente, lirica italiană de azi se vrea una în re nu ante rem².

Printre primii, resimte aceste exigențe Elio Pagliarani care, sub influența lui Maiakovski și Brecht, depășește ermetismul tardiv și opune lirismului «pur» al acestuia, o formulă epico-dramatică bazată pe anecdotic.

Giuseppe Guglielmi și Alfredo Giuliani, ei doi postermetici, sînt preocupați de reficarea gândului pînă la limita vizibilității, printr-o reducere a eu-lui în favoarea lucrurilor. Concepția lor vitalistă, «gestuală», nu are însă întotdeauna în vedere limitele categoriilor și operative ale artei; de aceea reprezentarea lor despre poezie se așază în perspectiva unui idealism subiectiv, dinamic, e adevărat, dar nu mai puțin fals.

Creația lui Sanguinetti pornește, dimpotrivă, de la ipoteza alienării la toate nivelurile realului, inclusiv la cel lingvistic, ce le rezumă pe celelalte în expresie. Ca atare lirica lui va fi permanent o încercare de «terapeutică» a patologiei limbajului.

Cel care aproximează asimptotic teoria lui Anchesi privind «corporalitatea» imaginii poetice este Nanni Balestrini. Lirica și universal real participă pentru el la o fuziune indestructibilă în care factorul liant este o categorie sincretică intermediară: *obiectul-cuvînt*. În acest univers logic și arhitectura clasică, ciceroniană, sînt abolite, ca și reperiile referențiale față de care se stabilesc valori. Universul devine un spațiu deschis, un vid semantic în care semnele își neutralizează reciproc conținutul. Balestrini reconsideră materialitatea lucrurilor «vorbite» și prin sinteza obiect-cuvînt valorifică în structuri deschise

substratul plurisemantic neatinș de «patologia» limbajului. Aceasta constituie resursa cea mai pură a lirismului său. Dar nu toți poeții italieni împărtășesc acest asemănism extrem spre care evoluează Balestrini. Francesco Leonetti, Massimo Ferretti sau Amelia Rosselli propun, dimpotrivă, o atitudine de responsabilitate semantică, în timp ce Lamberto Pignotti încearcă a rîndul lui o «terapeutică» a asemănismului printr-o tendință de a fixa magma în concrețiuni de sens, realizate din obiect-cuvînt, semn-referent, împrumutate de preferință limbajului tehnologic.

Lucrările dramatice sînt mai puțin semnificative în economia volumului antologic al «Grupului 63».

Teatrul italian «fără maeștri»³ s-a desprins cu greu de cele patru «constante» ideologice și lingvistice care au întreinut claustrarea sa provincială (cea dannunziană, pirandelliană, romantică-veristă și dialectală).

Abia influența lui Brecht, printr-un proces de desdramatizare epică, precipită criza teatrului neorealism. Mai tîrziu expresionismul, suprarealismul, Artaud, poezii nonsensului, cabaretul, teatrul absurdului duc la disoluția «personajului» ca structură credibilă în sensul verosimilului romantic și la înlocuirea lui cu o «dramatică persona» animată doar de prezența fizică a actorului (ca în *Iperipotesi* a lui Giorgio Manganelli).

După cît se pare, Beckett intrunește în cea mai mare măsură adesiunea noului teatru italian. Dacă în *Qualcosa di grave* (Ceva grav) Luigi Malerba construiește dezinvolt parodia unui model beckettian, «Serata in famiglia» a lui Giordano Falzoni recrează lirismul infelabil din *Oh les beaux jours*. Lucrarea nu se pare remarcabilă printr-o dublă referință cu semn divers: ca model dramatic este o reminiscență beckettiană, ca model narativ (dialogul între doi bătrîni, Solomon și Saba) o parodie lirică ce urcă la episodul biblic dar reproduce mai cu seamă onirul din tabloul lui Piero della Francesca și din trpticul simfonic al lui Bohuslav Martinu. Acest contrapunct al derivației dramatice (pozitive) și al celei epice parodice (negative) emană lirismul indiciabil al lucrării lui Falzoni.

Este adevărat însă că atitudinea parodistică rămîne deocamdată cea mai frecventă, fiind, în condițiile acestui aflor de modele, singura salutară pentru originalitatea teatrului italian.

«K» de Sanguinetti este o conversație între două personaje, Franz și Gustav, pe teme esențiale kafkiane (culpa, boala, salvarea). Început cu titlul, lucrarea este o parodie, dar nu acționează zădărnicește înoperant al lui Kafka, cît mai ales a unei reprezentări despre acesta pe care mulți încearcă să o acrediteze.

O consemnare sumară a cîtorva aspecte din literatura «Grupului 63» este relevantă pentru varietatea de tendințe, modalități și formule pe care acest termen generic le întruiește comprehensiv. O opoziție tipologică⁴ (speculind prestigiul metaforei critice impresioniste) prin care criticii italieni disting avangarda «istorică» de actualul experimentalism, pune în lumină spiritul propriu al noului climat cultural în Italia. Generației lui Vulcan, revoluționară și explozivă, îi urmează cea a lui Neptun, dinamic-latentă, «filologică». Rezultatul artistic al noii culturi este, am spune, nu «opera vizibilă» ca stare de fapt, ci ca «dispoziție pentru cercetare», ca tensiune fertilită între poetică și poezie, între program și «realizare», între «analiză» și «creație».

¹ Cf. La Scuola di Palermo, a cura di Alfredo Giuliani, Feltrinelli, Milano, 1963

² Cf. Fausto Curti — Sulla giovane poesia: i versi disassemblati: I. Novissimi, antologia di poesia, a cura di Alfredo Giuliani, Rusconi e Paolazzi, 1964.

³ Cf. Giuseppe Bertolucci — Tradizione e natura nel teatro italiano.

⁴ Cf. Umberto Eco — La generazione di Nettuno.

VASILE DRĂGUT

Picu Pătruț din Săliște

Coborînd în adîncimile timpului pînă în îndepărtatul neolitic — mîrțuri stau ceramicile de Cucuteni, de Ariușd, de Gumelnița, care atestă permanența pe aceste meleaguri a ornamenticii geometrice — rădăcinile artei populare românești sînt și astăzi pline de sevă.

În lumea satelor românești, nevoia de cultură și frumosa răzbătut deseori prin țesătura compactă a opreliștilor și serviciilor sociale și, chiar cu multe decade în urmă, au fost puse bazele unei vieți culturale sătenești în forme specifice care a continuat să se dezvolte în pofida adversităților. Cu mijloace modeste, dar cu o rîvnă pilduitoare, constructorii și clopotarii, zugravii și ceramiciștii, artiștii populari în toate ramurile au născut și idealuri de frumusețe cu conture mereu mai limpezi, cu înțelesuri mereu mai adînci. Monumente multă vreme ignorate, cîntărele cnezilor români hunedoreni din secolele XIII—XV — Densuș, Strei, Streisîngheorgiu, Crișcior, Lesnic, Ribita, Pesteana etc. — mărturisesc despre eforturile organizate ale meștrilor locali de a asimila mijloace artistice de prestigiu, adoptîndu-le gustului și nevoilor de artă ale poporului nostru.

Biserica de lemn din Surdești, a cărei turid urcă amețitor pînă la 54 m — ețt un bloc cu 18 etaje — picturile bisericilor de lemn din Poneile Glodului ori decorația cioplită a aceleia din brădet sînt opere care dau măsura unor mari creatori care, rămînînd în ambianța artei populare, au devenit exponenți de seamă ai poporului nostru, fûuritori de valori de interes universal.

În rîndul acestor importanți creatori iuți în lumea satelor românești pe care n-au părăsit-o niciodată, trebuie considerat caligraful, miniaturistul, imnograful, imnograful, autorul de mistere religioase și folclorice, Picu Procopie Pătruț, din Săliște Sibului.

Deși asupra acestei personalități de o prestigioasă complexitate s-a atros în repetate rînduri atenție — prin nobila stăruință a prof. Onisfor Ghibu fiind salvate și pentru prima oară puse în valoare cele mai multe lucrări ale meșterului săliștean — opera lui Picu Pătruț este departe de a fi cunoscută așa cum se cuvine, generosul ei mesaj de omenie și frumusețe rămînînd închis între scoarțele numeroaselor sale manuscrise.

Se născuse la Săliște în anul 1918 și se numea de fapt Oprea Pătruț. Copilul Picu s-a oprit cu întrebătoare uimire în fața bisericii mari din sat, pe fațadele căreia străluceau chipurile multicolore de sfinți zugrăvite în 1788 de către Vasile și Ioan, ambii originari din Săliște. Aciuat pe lîngă biserica mare ca ajutor de crîșnic, Picu a început să cerceteze cu rîvnă cărțile stăruind îndelung asupra ilustrațiilor, dar fiind deopotrivă atras de lumea de basm din textele religioase.

Sălișteea era pe atunci un sat mai răsărit în care se statorniciseră oarecari tradiții de zugrăvie, printre meșteri fiind Vasile Muntean, Florian Muntean « zugrav și paroh în Săliște », de asemenea Ion Popa pe care îl ațlăm, pictînd alături de primii doi, la biserica din Grui.

Fenomenul apariției centrelor sătenești de zugrăvie era foarte înfloritor la vremea aceea. În Oltenia, dar mai ales în Transilvania pictura populară — murală, pe lemn, pe sticlă, de manuscris — a îmbrăcat variate aspecte constituind una dintre cele mai robuste afirmări ale geniului artistic popular. Primele manifestări ale zugravilor populari se pierd în timp, dar anume caractere rusticizante prezente în decorațiile murale ale amintirilor cititorii hunedorene îngăduie să se creadă că, încă din secolele XIII—XV, existau pulsații ale artei populare și în acest domeniu.

Monumentele păstrate permit urmărirea fenomenului de dezvoltare a picturii din centrele sătenești abia din secolul al XVII-lea, secolul XVIII fiind martorul unei adevărate explozii de talente. În directă legătură cu centrele de zugrăvie din orașele și mîndăririle Țării Românești — Pitești, Craiova, Cîmpulung, Hurez, Govora — în legătură cu activitatea zugravilor peregrini formați în aceste centre, s-au constituit în Transilvania o multime de mici ateliere sătenești unele cu o activitate foarte intensă. La Rășinari, la Săliște, la Abrud, la Sădăuși — centru ilustrat de o adevărată dinastie de zugravi din familia Grecu — la Poplaca, la Fărău și în multe alte sate încă au fost, pe timp de mult mai generat, centre de zugrăvi specializate cu deosebire în pictura murală și pe lemn. Dacă adăugăm centrele icanorilor pe sticlă de la Nicula, din Maramureș, din Munții Apuseni, de la Loz, din Mîrginimea Sibiului, din Tara Bîrsei, din Tara Olteului, căci centrul de gravură tărîdnească în lemn de la Hățădeală, devine evident — deși tabloul o rămas incomplet — că Transilvania era un adevărat satier de pictură populară.

Ștînd că aceste centre de zugrăvie, oricît de modeste, au fost de fapt mici nucleos de viață culturală care au favorizat circulația cărților și schimbarea de informații, hrînind local interesul pentru învățătura, este lesne de înțeles de ce cercetarea lor temeinică poate duce la rezultate de un real folos atît pentru istoria artei cît și pentru istoria culturii românești în general.

Asadar, într-un asemenea mediu de modestă dar sîrincioasă dorință de învățătura, s-a format Picu Pătruț a cărui viață, de o nobilă austeritate, s-a împletit, pînă la sfîrșitul ei, cu aceea a satului natal. Pasivnea pentru lectură a crescut laolaltă cu aceea pentru pictură și trebuie să ni-l imaginăm de timpuriu eplect deasupra cărților cu slovă românească pe care vestiții oieri mîrgineni le aduceau în desag de la teascurile de dîncol de munte. La 19 ani îl ațlăm copiland din Anton Pann « versuri muzicesti », compunînd în vers popular primele trei scene ale dramei religioase « Irozii » și încercîndu-și mîna cu primele ilustrații în peniță.

Trîind acolo, în Sălișteea cu oameni harnici, cu port mîndru, cu tradiții străvechi, Picu Pătruț a devenit pe neștiute un adevărat rpsod al vieții de țară, așa cum era pe atunci, cu formecul mereu proaspăt al naturii darnice, însă cu multă, cu foarte multă trudă. Opera sa se împlinea în linișteea unei vieți retrase dar nu izolate de durerile celor mulți, ai căror protector « băduș » Picu își luase obiceiul să fie, strîngînd pentru ei ajutoare de la cei mai ovuți.

Chiar și o foarte sumară cercetare a lucrărilor lui Picu Pătruț, surprinde prin bogăția și varietatea preocupărilor, prin uriașă cantitate de muncă depusă. Zeci de manuscrise, totalizând mai multe mii de pagini, cuprind sute de poezii originale, încercări dramatice, învâdături, apoi cărți religioase, culegeri de versuri din Anton Pann, Ion Tincovici, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, texte de Eugen Sue, Alexandre Dumas și alții. Adăugând cele peste 3000 de ilustrații desenate și colorate de Picu Pătruț în manuscrisele sale, abia dacă reușim să schițăm volumul de muncă depus de modelul crâncin sălăștEAN pentru desăvârșirea vastei lui opere.

Dar, pe bună seamă, adevărata valoare a acestei lucrări nu constă în dimensiunile ei impresionante.

Poposind între hotarele creației artistice a lui Picu Pătruț, străbătând lumea ei de basm și gingășie, vom descoperi alse virtuți de compoziție, o cromatică armonioasă cu acorduri blajine, un desen expresiv și — mai ales — un autentic fior liric care însușește cu suavitate fiecare imagine luată în parte.

Dintre numeroasele sale lucrări două sînt cu deosebire importante: Biblia de la Sanct Petersburg — tipărită în 1819, copiată și ilustrată de Picu Pătruț în 1846 — și Stihos adecă vîers, lucrare caligrafiată și ilustrată între anii 1842—1844.

Analiza primului manuscris descoperă dintr-un început una dintre preocupările statornice ale artistului: cercetarea temeinică a scrierilor vechi. Într-adevăr, înaintea textului biblic, Picu Pătruț a copiat toate prefețele traducerilor românești anterioare ale Bibliei, începînd cu vestita predoslovie de limbă și gînd românesc pe care mitropolitul Simion Ștefan o așezase în fruntea testamentului nou de la Bălgăr 1648, continuînd cu Biblia de la București și așa mai departe.

Rîvna demnă de un erudit pe care modelul « crîsnic » o depunea în munca sa de cercetător al vechilor tipărituri românești este însă întrecută de talentul și fanazia cu care își ilustrează întregul manuscris.

Am spus că Săliștea de atunci avea un vestit centru de zugrăvire și că rudimentele sale într-ale întocmirii de chipuri (numele de Chipariu este și astăzi răspîndit

Ilustrație la « Stihos adecă vîers »; « Corabia lui Iona Proroc... »



prin partea locului) Picu Pătruț le va fi dobîndit de la meșterii sălișteni, poate de la aceia, mai vestiți, din familia Muntean.

Cele 139 ilustrații care împodobesc acest manuscris vădesc cu prisosință o libertate de gîndire, o inventivitate și un simț al compoziției care nu-și află însă pereche între înaintașii săi, dovadă pe de o parte o solidă cunoaștere a ilustrațiilor mai vechi și, mai ales, un ascuțit spirit de observație al realității înconjurătoare, din care Picu Pătruț extrage majoritatea elementelor componistice.

Din capul locului se cuvine să atragem atenția că ar fi zadarnică orlce încercare de a compara arta ilustratorului Picu Pătruț cu aceea a miniaturistilor care

Ilustrație la « Stihos adecă vîers »: « Cain cu mare mînie ascultă cîntarea fratelui său Avel »



lucrau la comandă domnească în mănăstirile din Moldova și Țara Românească în secolele XV—XVII. Pătru Pătru este exponentul unei culturi monastice sau de curte, nici nu dispune de resursele marilor calligrafi de odinioară, Gavril Uric sau Teodor Mărișescu. El este rapsodul Țăran al vieții campestre, al gândurilor și aspirațiilor de bine și de frumusețe ale oamenilor din popor, mesajul său artistic fiind, dacă nu cărtăresc, de o emoționantă, cuceritoare sinceritate.

Lipsit de izvoare pentru cele mai multe dintre ilustrațiile sale, pentru că nimeni înainte sa nu cutezase să dea chip unei lumi pe care i se părea că o poate redescoperi între hotarele atât de bine cunoscute ale locurilor natale.

Cu stângăcie uneori, lovindu-se de barierele nenumărate ale meșteșugului, Pătru Pătru știe de fiecare dată găsi calea cea mai sigură pentru exprimarea momentului de poveste ales, pentru a transmite un gând, o simțire.

Imaginile care decorează Biblia de la Sanct Petersburg — deși toate cu subiect religios — sînt tope în marele crezută al experienței de viață a artistului sălășleu care ordonează compozițiile cu un simț sigur al armoniei, cu un echilibru propriu artei populare. Desenul noli dar sprințen și inventiv construiește figuri perfect definite ca mișcare și expresie, dă viață unor detalii semnificative care, deseori amintesc de oamenii și locurile din preajma Sibiului.

Dar opera în care Pătru Pătru a dat adevărată măsură a talentului său este masivul manuscris Stihos adică viers care cuprinde nu mai puțin de 1400 pagini format 20 × 24 calligrafate și ilustrate cu 541 miniaturi și 121 vignete, frontispicii și ornamente de încheiere. Adunînd laolaltă 441 cîntări religioase originale sau culese din Anton Pann, Ion Țincovici, Vasile Aron și alții, Pătru Pătru a făcut totodată operă de folclorist și prelucrător de folclor, motiv pentru care, pe bună dreptate, a fost supranumit «Anton Pann al Ardealului».

Ilustrație la «Stihos adică viers»: «Pruncul Samariteancii la seceră se vaită către tatăl său că-l doare capul și el îi trimite la mamică-sa».

Ірхика сѣманилѣнїѣ ла оцѣхъ сѣ хѣлѣхъ кѣхлѣхъ патѣхъ
сѣ хѣлѣхъ кѣхлѣхъ сѣ хѣлѣхъ кѣхлѣхъ патѣхъ



Fără îndoială că studierea și valorificarea virtuților literare cuprinse în textele originale ale acestei vaste lucrări ar trebui să se facă neîntârziat, după cum un important act de cultură, care se reclamă imperios, ar fi publicarea integrală a operei de ilustrator a lui Pătru Pătru.

Zăbovind deocamdată numai asupra unui mic număr de ilustrații cuprinse în Stihosul din 1842—1844, vom urmări în special calitățile sale de povestitor popular în imagini, calma înțelepciune a fonteziei sale, care știe să găsească mijloace de evocare a legendelor biblice în chiar viața satului său.

Tradiția statornicită de zugrăvii de țară transilvăneni în a înfățișa istoriile trecutului cu mijlocirea faptelor prezente nu-i era desigur necunoscută lui Pătru Pătru. Va fi cunoscut ocele "Judecări de apoi" care cuprindeau atâtea accente de revoltă împotriva asuprărilor poporului, împotriva "Judecătorului care face lege strîmbă", a "boerului mîncător de pămînt", a "boerului care bate pe sărac". Văzuse desigur picturile exterioare ale bisericilor din Rășinari, unde în cadrul scenelor biblice apar ciobani buclumași și femei în port de Mărgăline, văzuse cu siguranță cum pe fațadele bisericilor din Tilișca unele sînt ale fost zugrăvite în port mărginească și poata că nu-i erau necunoscute nici frumoasele zugrăviri ale bisericilor din Fojfedeia în care Calaf este reprezentat ca un pașe turc asistat de o gardă de husari cu mustați în furculiță.

Indrumindu-și mîna, deseori stîngace, cu înțeleaptă liniște a celui care știe că are multe de spus, Pătru Pătru întii desena conturile figurilor ordonîndu-le cu grijă în spațiul rezervat. Întotdeauna sugestiv — la obiect — imaginile sînt perfect echilibrate, punerea în pagină avînd aceeași siguranță de distribuție ca atîta sălășlească pe mîneca unei ii. Unele poaseje sînt ilustrate sumor, altele — ca legenda proorocului Ilie sau căldătoria regiilor magi — sînt urmărite cu migală în "chipuri" care recrează în întregime textul transpunîndu-l, adaptîndu-i spiritului basmelor populare.

Căci Pătru Pătru povestește. Povestește ca un unchiș sîntos și, poate tocmai deaceia, miniaturile lui evită accentele dramatice, poate tocmai de aceea coloritul pastelat cu acorduri rafinate păstrează o armonie egală, domoală, fiind parcă o oglindă în care realitatea apare purificată.

Redusă la puține culori — verde, galben, roșu, albastru, brun, rareori violet — paleta sa are o limpezime, o gingășie de ton care în lumea picturii noastre populare nu se mai regăsește decît la acei vestitori de la Laz care a fost zugrăvit Simion.

Lipsa școlilor înalte, nu-i împotmolește fontezia. Nimic mai convingător decît zbuciumul ostiilor faranului strîns în vultura de valuri a Mării Roșii. Sub penia lui Petru Pătru, David devine un pașnic cioban — un fel de Pinteza năzdrăvanul —, care se luptă cu ursul și cu leul mai într-o joacă. Mici urmă din încordările herculeene ale reprezentărilor de școală; trecut prin aburul povestirii, momentul s-a scuturat de spaimă, făcîndu-se cioban e sigur de izbîndă.

Tot un făc-frumos este și Samson care "scutură foșorul cu vrăjmași". Artistul nu a căutat efecte dramatice, în schimb a reușit printr-o ingenioasă compoziție pe diagonală să sugereze mișcarea următoare, prăbușirea iminentă a foșorului.

Dar cît de cald evocatoare sînt imaginile în care apar scene de muncă familiare artistului!

Adam lucrînd pămîntul, Eva torcînd, episodul de la seceriș cu capul care se plînge de dureri de cap, încîntătoria primăvară cu căprioare și vervețe — o lume care trece direct din viață în poezia miniaturilor zugrăvului țăran.

Este în arta acestui mare artist rustic un sens al veridicului, al omiei, al poeziei, al armoniei deopotrivă care o înobilează, o ridică pe treptele înalte ale perfecțiunii.

Fără îndoială momentul valorificării integrale a operei lui Picu Pătruț nu mai poate să întârzie.

Cultura noastră, lungă vreme saturată la influențele străine, are nevoie de filioanele de aur care așteaptă să fie redescoperite în sînul artei noastre populare.

Picu Pătruț, Simion de la Laz, Savu Moga, Matei Timforea sînt doar cîteva nume. Cu siguranță, mai sînt încă multe¹.

¹ Pentru generositatea cu care ne-a pus la dispoziție un bogat material documentar privindul pe Picu Pătruț, toate mulțumirile noastre prof. Onisifor Ghibu, primul exeget și deținătorul celor mai multe lucrări datorate marelui artist.

Ilustrație la «Stihos adică vers» — Detaliu: Adam muncește pămîntul, Eva toarce și crește copilul



■ VASILII BIKOV: Povestiri din anii de foc. Moscova, 1964 Roman-gazetă nr. 19 (319)

În viața literară sovietică, de o deosebită simpatie și atenție se bucură, alături printre scriitori, cit și în rândurile publicului larg, nuvela, proza scurtă, povestirea. Interesul acesta unanim explică dezvoltarea rapidă a genului și frecvența lui în paginile revistelor și ale volumelor apărute în ultima vreme. Mai mult, scriitorii care cultivă povestirea, nu arareori sfîrșesc prin a i se dedica exclusiv, izbutind s-o investească cu noi virtuți, alături de cele statornicite prin îndelunga tradiție a povestirii ruse. Dintre acești scriitori face parte și Vasili Bikov.

Scriitorul s-a născut în 1924, într-o familie de țărani din Bielorusia. Vădind încă de timpuriu îndemnații artistice, urmează după absolvirea școlii de zece ani cursurile secției de sculptură a Institutului de artă din Vitebsk. Își întrerupe studiile din pricina războiului și pleacă voluntar pe front. Va trăi anii războiului zi cu zi, luptă de luptă, va fi martorul tuturor încercărilor și izbănzilor, pînă în clipa victoriei finale. Bikov debutează relativ tîrziu în literatură, în 1955, cînd îi apar povestirile *Ostașul și Moartea unui om*. Desăfoară în continuare o susținută activitate literară, ilustrată prin nuvelele *Ultimul luptător*, *Șipătul cocorului*, *Trădarea*. Inspirată asemenea tuturor povestirilor sale din realitățile și problemele războiului, *A treia rachetă*¹, lucrare publicată în 1962, în limba rusă, constituie o narație densă, străbătută de un unanimitate emoționant și lucid. Ea fixează o treaptă însemnată în ascensiunea scriitorului. Prin această povestire, Bikov se conturează definitiv ca prozator, impunîndu-se prin maturitatea mijloacelor, o certă vigoare epică și un timbru specific pregnant.

Între lucrările sale anterioare și cele noi (*Păgînd de front*, *Balada Alpiilor*, *Capcana*), strîns recent în volumul *Povestiri din anii de foc*, există o continuitate nu numai de tematică, dar și de viziune asupra eroilor. Pe Bikov îl pasionează momentele de maximă tensiune emoțională, momentele de cumpănă, momentele în care eroul, sustras cotidianului, își dezvoltă esența lăuntrică.

Acțiunea din *Păgînd de front* se desfășoară într-un moment în care ofensiva impetuoasă a trupelor sovietice e întreruptă printr-o vreme înădă retragerii. Ochitorul Șerbak și servantul Timoskin, părăsind cei din urmă poziția, rămîn încercuți în stăpînă înădă. Li se alătură furierul Blișcinski. În jurul celor trei, cercul se strînge tot mai mult, hărțuirea devine «chasse aux hommes». În decursul luptei care se angajează, Blișcinski se dovedește un las, un trădător, gata la orice pentru a scăpa cu viață. În vreme ce Șerbak, fire înzestrată cu o deosebită forță interioară, îl susține în clipele cele mai grele pe sensibilității și sovăitorul Timoskin, neezitînd să se jertfească pentru a-l salva. Povestirea, străbătută de un unanimitate dens, izvorînd organic din caracterale eroilor, apare ca o apoteoză a drăzniei, a bărbăției, a sacrificiului.

În scrisul lui Bikov există un lirism aparte, o capacitate de a incorpora relatarea seacă și precisă a unui fapt într-o viziune de mare generozitate și frumusețe, menită să îngemăneze informația lapidară cu senzația trăirii directe

¹ Apărută în 1964 și în limba română.

a evenimentelor. Elementul prin excelență narativ devine element al unei structuri lirice mai largi, component al ei de neîncolțit în povestirea Capcane, tragedia locotenentului Klimcenko, victimă a ucnitelor unui trădător și transfug, se consumă la modul sobru și uneori aproape eliptic. Lirismul grav se realizează prin gradarea unor notații aparent impersonale. Cu atât mai profund, mai convingător răsună aici însă tema emoționantă a încrederii în om, a purității morale și a cinstei.

Balada Alpiilor descrie evadarea dintr-un lagăr de concentrare din Austria a soldatului Tereșka și a iatalicele Giulii. Încercarea lor disperată și istovitoare de a trece Alpii pentru a ajunge la partizanii din Triest. Dramatismul intens, severitatea tonurilor se împletesc aici cu sentimentul dragostei care se înfiripă între cei doi fugari. Scriitorul înfrânze aspru gândurilor eroilor săi, descrierea condensată făcând loc unui lirism exprimat deschis, plin de vibrație.

În genere, povestirile lui Bikov cuprind răstimpuri scurte, iar aspectul imediat al războiului, acțiunile de luptă, marile bătălii lipsesc aproape cu desăvârșire. Tensiunea dramatică rezultă din înfruntarea omului aflat într-o situație critică, uneori excepțională, nu numai cu greutatea clipei, dar și cu sine însuși, cu slăbiciunile sale, cu neliniștea sa. Scriitorul izbuteste pagini de certă valoare. Eroii săi sînt oameni simpli, obișnuiți, dar «eroi» în cel mai deplin sens al cuvîntului. Bikov construiește caractere cu o remarcabilă sobrietate și economie de mijloace, recurgînd de-a dreptul la biografia concentrată sau la «filmarea inversă», uneori chiar în dauna fluentei de naratie. Predilecția sa pentru naturile reținute, puternice, de autentici luptători (Șerbak, Klimcenko, Ivan Tereșka) scoate și mai mult în evidență severitatea scriurii sale, favorizînd totodată paralele între povestirile sale și *Sorta unui om* a lui Șolohov sau povestirile lui Baklanov, Viktor Nekrasov, Tendriakov.

Abordînd o tematică mult frecventă în literatura sovietică actuală, aceea a războiului eroic pentru apărarea patriei, Bikov introduce o optică contemporană asupra evenimentelor care, aducînd cu sine un optimism de nestrămutat, conferă perspectivă umană episoadelor celor mai tragice, fiindcă tocmai viitorul justificat prin trecut alcătuieste în ultima instanță adevărul miez al povestirilor lui Vasili Bikov.

GEORGE CARPAT

■ PHILIPPE SENART: *Ionesco* (Presse Universitaire, Paris, 1964, 128 p.)

Eugen Ionescu, dramaturgul care a întâmpinat rezistențe, a provocat și a întreținut scandaluri artistice, campionul avangardismului, scriitorul considerat pînă mai ieri un inovator neasimilabil în mișcarea literară mondială, a devenit astăzi o valoare recunoscută de critica universitară iar opera sa este înconjurată de favorurile oficialităților academice. Nu numai că piesele sale sînt reprezentate pe multe scene, dar ele figurează și în programa analitică a unor universități europene și americane. Așadar rebelul, declarai, anti-conformistul pășimesc cunoaște în momentul de față destulul rezervat personalităților oficiale ale culturii franceze. Metamorfoza aceasta, la drept vorbind fulgerătoare, dacă ne gîndim că au trecut numai cincisprezece ani de la jucarea, fără rîsunet și într-o sală obscură, a primei piese a lui Eugen Ionescu, nu trebuie, totuși, să ne mire prea mult.

Neînteles, desigur, la întîile sale producții, primit cu suspiciune de cercurile estetice conservatoare, înfrînat, mai apoi, cu un expedient de politețe rece și minimală, dar susținut de o critică. În general, receptivă, dramaturgia lui Eugen Ionescu sîrșește prin a se impune, pînă și în mediile artistice mai tradiționaliste, nu numai ca un fapt artistic inedit, dar și ca un fapt durabil, mai ales că ea oferă exegeților burghezi și elemente pentru o interpretare de loc explosivă, elemente care sînt în consensul programului lor filozofic. Reținînd din opera lui Eugen Ionescu nu atît paginile care constituie un gest direct de rebeliune, de non-conformism social, oprindu-se mai puțin asupra funcției demistificatoare a teatrului său, asupra eficienței satirice a șarjelor sale împotriva societății capitaliste, interpretîi creației lui Eugen Ionescu apreciază ostilitatea lui programatică față de realitatea obiectivă și față de realism și explică pe larg teza absurdității fundamentale a condiției umane. Ei nu se opresc deloc asupra elementelor de revoltă socială care participă la structurarea teatrului său, violență zămislitoare de imagini grotestice, monstruoase, ci insistă asupra lipsei de perspectivă istorică a acestei critici, vînd în ea numai fructul resemnării. În acest fel elementele de răzvrătire din teatrul lui Eugen Ionescu își pierd consistența; ceea ce este lovitură antiburgheză în piesele sale e amortizat, iar strigătul de oroare și protest pe care l-a smulge societatea în care trăiește, își modifică înțelesul. Este tocmai poziția pe care se situează și Philippe Senart în studiul său monografic tipărit în colecția «Clasicii secolului XX».

Autorul studiului nu este ceea ce se cheamă un partizan al lui Eugen Ionescu și din chiar prefața cărții sale se deduce o rîcnună abia tîmăduită:

«Domnul Ionescu se întreabă: care este misiunea criticului? El răspunde că un critic trebuie să privească și să asculte opera, să treabue s-o descrie anuîndu-și ideile preconcepate și făcînd abstracție de poziția sa ideologică, de judecățile prefabricate...

Altfel spus că trebuie să fie un magnetofon.

Am satisfăcut oare prin această carte dorința domnului Ionescu?»

În general Ph. Senart se arată iritat de ceea ce am numi noi atitudinea de «răspăr» a lui Eugen Ionescu și dacă în cele din urmă consimte să-l absolve (și să-l catalogheze «un clasic prin intenție») este numai fiindcă dincolo de atitudinile de frondă ale scriitorului «se află un om care e poate contemporan și cu Samuel Beckett, dar în orice caz este și cu Noe», pentru că scriitorul «se afirmă solidar, la nivelul cel mai de jos al obsesilor sale, cu obsesiile, neliniștile și teroile întregii umanități».

Mai toată cartea lui Senart încearcă să dovedească — și nu fără argumente — că dramaturgul nu vrea să aparțină timpului său, dar nu la niciodată în considerație faptele, demonstrînd că teatrul lui Eugen Ionescu reprezintă o formulă artistică adînc înrădăcinată în societatea burgheză de azi și că cel puțin o parte din piesele sale vizează o lume falsă, meschină, înautentică, prînsă într-un mecanism social certat cu logica, mecanism care este generat de nonsens, de irațional. Este un aspect al opereii lui Eugen Ionescu peste care autorul studiului trece vertiginos, fără a-i da importanța cuvenită.

Senart stăruie asupra faptului că Eugen Ionescu nu-și propune — în mod teoretic — să identifice fenomenul absurdului — cu un anume moment din istoria societății burgheze, iar autorul trăiește, în opera sa, ferecat într-un univers de coșmar în care nu pătrunde nici o gîmă de lumină. Imaginea pe care ne-o propune criticul despre Eugen Ionescu este aceea a unui scriitor ce prospectînd universul a întîlnit neantul, a cunoscut numai solitudinea și

a tras concluzia că nimic nu salvează umanitatea de la un destin absurd. Exegetul se oprește îndelung asupra caracterului abstract și nedeterminat al viziunii lui Eugen Ionescu despre condiția umană, insistă asupra credinței dramaturgului că la rădăcina suferințelor omului contemporan s-ar afla o realitate metafizică și care n-are nimic de-a face cu societatea și istoria și stăruie asupra opiniilor exprimate adesea de scriitor în legătură cu activitatea socială ca o formă de mistificare și alienare. Dacă-l aprobă pe Eugen Ionescu e atunci când acesta condamnă toate speranțele și anulează toate posibilitățile de acțiune, predându-se anxietății. Ph. Senart merge până acolo încât consideră teatrul lui Eugen Ionescu «un! *teatru teologic fără Dumnezeu*». Elementele de rebeliune morală și socială din opera scriitorului sînt deci practic escamotate și studiul nu ne lasă să vedem în ce măsură piesele lui Eugen Ionescu reprezintă și un mijloc de demascare a vidului, a automatismului, a uniformizării de gîndire și de limbaj, fenomene caracteristice societății burgheze.

Colecția «Clasicii secolului XX» își propune «să impună un scriitor reputat ca dificil, acelor cititori care au rămas indiferenți la opera sa, pentru că nu posedă cele mai bune chei de înțelegere». Studiul lui Philippe Senart, forțează însă porțile unei opere care e mai contradictorie decît ne-o prezintă criticul.

B. ELVIN

B. RUNIN. Veșnic în căutare.
(Ed. Iskustvo, Moscova, 1964, 175 pag.)

«Am ajuns să cunoaștem legile după care se formează stelele, dar nu știm aproape nimic despre legile după care se formează imaginile în artă», declară în prima pagină a eseului său cercetătorul sovietic. Ținta pe care o urmărește această carte, scrisă cu multă vervă polemică și reală pasiune, este de a arăta relațiile care s-au stabilit în epoca noastră între artă și știință, legăturile multiple și foarte complexe ce se pot observa între matematică, fizică de o parte și poezie, muzică, pictură de alta. Eseul lui B. Runin discută unele din aspectele acestor legături și corelații, în deosebi problema aplicării ciberneticii în domeniul artei. (Capitolele *Estetica noastră în fața unei «Collaps» modernă, Cercetare și imaginație, Este oare necesară o poezie electronică?* etc.) Căutînd să abordeze și să dezbată în chip multilateral problema dacă este necesară și utilă în epoca noastră și în stadiul actual de dezvoltare a științei și a literaturii o poezie electronică, Runin răspunde negativ la întrebarea pe care o pune.

V. I. KULEȘOV. Relațiile literare dintre Rusia și Europa Apuseană în secolul XIX. (Ed. Moskovski Universitet, 1965, 461 pag.)

Bazătă pe un bogat și vast material de documentare, monografia lui V.I. Kuleșov îmbrățișează sub diferite aspecte problema relațiilor dintre scriitorii ruși clasici și literaturile europene (franceză, germană, engleză, etc.). Așezînd materialul după principiul cronologic, autorul urmărește diversele fațete sub care se poate discuta problema: traduceri, prelucrări, ecouri în critică, relații contractuale, etc. În deosebi interesante sînt capitolele în care se cercetează relațiile cu caracter tipologic (Prosper Mérimée și Pușkin) sau se discută influențele de la un scriitor la altul (Pușkin și Walter Scott, Pușkin și Byron).

HENRI LEMAÎTRE: La poésie depuis Baudelaire (Armand Colin, 1965, 371 pag.)

Concepută în genul panoramelor critice ale lui Gaëtan Picon și Clancier, lucrarea profesorului Henri Lemaître oferă celor dornici să cunoască peisajul poeziei franceze moderne un foarte util și stimulator punct de plecare. Într-o amplă introducere, autorul schițează experiențele mai importante din care s-a alcătuit, în Franța, mișcarea lirică post-romantică, tredînd prin simbolism, parna-

sianism, suprealism, momentul Rezistenței și cel contemporan. O viziune de sinteză, face ca toate aceste etape să apară nu numai în succesiunea lor istorică dar și în raportul real de interdependență, astfel încât să constituie tabloul unei evoluții omogene, dialectice. Din păcate, autonomismul estetic din perspectiva căruia apreciază H. Lemaitre izolează procesul poetic de ambianta epocii și lasă în afara discuției niște factori care tocmai au decis orientarea și atitudinea poetilor. Conceptele de «magic» «mit» ș.a. abstractizează dezbaterile până la limitele speculației. Jaloanele trasate în introducere sînt apoi ilustrate prin două capitole de antologie: o selecție de texte teoretice și una de texte poetice — conștiința estetică și creația pe care a generat-o. Alegerea poartă amprenta unui spirit receptiv și suplu, dar — ca în mai toate cazurile, nu infailibil. Astfel, șochează absența lui Aragon din această antologie, după cum dintre cei mai noi era de așteptat să figureze măcar Alain Bosquet, Frenaud, Guillevic, Follain, Audiberti. Pentru cine nu așteaptă totul de la o singură carte, aceasta de față mulțumește cel puțin ca un prilej de a retrăi emoții poetice autentice. Meritul său incontestabil este de a spori numărul celor ce deprind gustul poeziei.

G. Ș.

ANDRÉ LAGARDE — LAURENT MICHAUD: XIX^e Siècle (Collection Textes et Littérature, Bordas, 1964, 576 pag).

Destinată mai ales unui public alcătuit din elevi, lucrarea profesorilor Lagarde și Michard evită totuși didacticismul. În esență este o antologie de texte din scrierile francezi reprezentativi pentru secolul XIX, prevăzută în programa de studiu la învățământul secundar, dar comentariul care le însoțește n-are nimic sentențios și scolar, notele au darul să excite fantezia, iar prezentarea generală este de-a dreptul închinătoare. Comparată cu o lucrare mai veche de același tip, cum ar fi aceea a lui Marcel Braunschwig («Notre littérature étudiée dans les textes»), cartea de față indică un progres substanțial, începînd cu lărgirea criteriilor de selecție a textelor. Locul volumului sever pînă la a părea mohorât l-a luat opul elegant, cu pagina luminoasă, aerată, cu o ilustrație bogată, de excelentă calitate (policromii multe). Pentru o familiarizare adecvată cu romanticismul se dau reproduceri din Delacroix, după cum simbolismul este ilustrat prin Monet, iar lumea lui Zola prin Degas și Renoir. Cu un asemenea ghid n-ajungi numai să cunoști ci să și iubești o literatură.

G. Ș.

THE DIALOGUES OF ARCHIBALD MACLEISH AND MARK VAN DOREN, Edited by Warren V. Bush, E. P. Dutton, New York, 1964. (Editate de Warren V. Bush, 285 pag).

Cartea lui W. E. Bush reprezintă partea vorbită a unui film creat pentru televiziunea americană și este rodul unei idei originale de a surprinde, în viața de toate zilele, în conversații, doi poeți dintre cei mai reprezentativi ai Americii

de azi. Ni se dezvăluie astfel treptat complexul sufletesc a două temperamente diferite: unul înclinat să evocă cu o melancolie reținută etapele bogate în rod ale vieții, celălalt, să privească încrezător viitorul țării sale, al preocupărilor umane, al sentimentelor generoase care niciodată nu au fost străine de sufletul omesc. Uneori replicile iau un aspect aforistic, alături sînt expresia unei filosofii de viață confirmată de nenumărate ori și în variate împrejurări.

Cartea lui W. E. Bush se remarcă prin originalitatea ideilor, prin felul nesofisticat de exprimare, prin stilul direct și elegant.

L. V.

GREAT ENGLISH ESSAYS, selected and edited by James Reeves, (Cassel, London, 1965, 442 pag.)

Prin criteriile superioare după care a fost alcătuită — o cît mai mare diversitate a ideilor dezbătute, sensul acestora în contextul general al epocii și semnificația lor actuală — antologia lui Reeves, cucereste prin faptul că știe să puncteze momentele culminante ale gândirii unor scriitori iluștri. Volumul se deschide cu părințele esului, Francis Bacon, cu al său vestit *Of Studies* și se încheie cu tînrul Paul Jennings, născut în 1918, exuberant și ironic, uneori grotesc și liric. Peste trei veacuri decî sînt surprinse în ceea ce are mai specific esul britanic. Vom întîlni aici pe David Hume, William Hazlitt, Carlyle, Macaulay Butler, iar dintre contemporani pe Eliot, Aldous Huxley, Graham Greene, Bertrand Russel, D. H. Lawrence, Virginia Woolf, Lawrence Durrell și mulți alții.

Ca orice antologie, și lucrarea de față reprezintă într-o oarecare măsură expresia gustului personal al întocmitorului. Și în această privință selecția sa este uneori amendabilă. Luată în totalitatea ei însă, antologia lui Reeves oferă momente de rară satisfacție intelectuală și constituie o realizare de prim ordin.

L. V.

HELENE VON NOSTITZ: Aus dem alten Europa (Colecția rororo, Rowohlt Verlag, Hamburg, 1964, 170 pag.)

Evocarea unor personalități artistice trezește întotdeauna în noi o curiozitate foarte vie; sînt cazuri cînd de-abia la capătul lecturii ne întrebăm în ce măsură evocatorul este sau nu un scriitor autentic. Helene von Nostitz (1878—1944), pe care zadarnic o căutăm în lexicoanele literare, știe totuși să scrie, și încă frumos, bătrînește și — de ce să n-o mărturisim? — puțin lacrimogen. Evident, citind această carte, emoția nu ne-o trezește stilul ei cultivat, ci prezența figurilor evocate, prietenii ei dragi din «Europa veche»: Rilke, Rodin, Hofmannsthal, Theodor Däubler, Anna de Noailles, Isadora Duncan, Nijinsky și mulți alții. Pe toți i-a cunoscut, cu toți aceștia a purtat discuții despre artă, fie în saloanele ei, fie în cele ale prietenilor din Paris, Veiimar, Viena, Berlin etc. Helene von Nostitz a fost femeie bogată și a întreținut cu artiștii relații de «curte», într-o manieră anti-boemă, aristocratică așa spune. Există, în orice caz, multă melancolie în cartea ei, care pare scrisă mai degrabă în secolul trecut.

P. S.

KLEBER HAEDENS — Paradoxe sur le roman (Grasset 1964, 188 pag.)

Esul semnat de Kleber Haedens — autorul unor valoroase lucrări critice îndeosebi în perioada antebelică — se compune din două părți distincte. În prima autorul pledează pentru o definiție cât mai largă a genului românesc, care nu poate fi circumscris într-o formulă precisă, nesupunându-se unor reguli determinate și neavând un «stil» anumit. S-ar părea deci că autorul lasă deschise porțile pentru noile experimente românești contemporane.

Partea a doua a lucrării infirmă însă această părere. Kleber Haedens nefind deloc binevoitor cu exponenții cei mai autorizați ai «noului val» al romanului francez: Michel Butor, Robbe-Grillet și mai ales cu Natalie Sarraute, cărora le reproșează că ar face concurență fotografiei și că ar propune cititorului adevărate «rebusuri».

A. BACIU

ANDRÉE CHEDID — L'étroite peau (nueve); Julliard, 1965, 141 pag.)

Volumul înmănunchează scurte nuvele care toate au drept fundal țările Orientului și îndeosebi Egiptul și Libanul, iar ca protagoniști oameni cu o existență miseră, dornici să «evadeze» din cotidianul monoton și apăsător; ceea ce li îndeamnă să comită uneori acte iraționale. Această temă — frecventă în literatura occidentală contemporană — este tratată de autoare cu sobrietate, uneori cu umor, deseori cu remarcabilă putere de sugestie și poezie.

A. B.

ARTHUR MIZENER: The Sense of Life in the Modern Novel (The Riverside Press, Cambridge, 1964, 292 pag.)

Arthur Mizener s-a născut în anul 1907 în Erie, Pennsylvania. Este cunoscut mai ales pentru lucrările de critică și estetică literară publicate ca și pentru cursurile sale ținute la Cornell University. Ultima sa carte *Sensul vieții în romanul modern* prezintă romanul american din secolul al XIX-lea și al XX-lea, parcurgând un lung drum istoric de la Trollope la Updike. Una din problemele principale tratate aici este raportul dintre real și creația epică universală, făcând aplicații în special la romanul american (Allan Tate, James Gould Cozzens). Analiza operei celor mai reprezentativi scriitori americani (Dos Passos, Fitzgerald, Hemingway, Salinger, Cooper, Faulkner), cercetarea semnificațiilor simbolice ale vieții din opera unor scriitori contemporani, fac din această carte o realizare interesantă în literatura americană de specialitate.

EMIL MANU



Desen de MIHAI SINZIANU

cadran mondial

Societatea austriacă pentru literatură din Viena a organizat în luna octombrie a.c. o dezbatere largă cu tema: *Secolul nostru și romanul său*. La discuțiile anunțate participă numeroși romancieri și esești de prestigiu din Europa și Statele Unite: Manes Sperber, Natalie Sarraute, Alain Robbe-Grillet, Elias Canetti, Ladislav Mnačko, Mary McCarthy, Alexander Tvardovsky, Italo Calvino, Walter Jens, A. P. Güttersloh etc. Discuțiile au avut loc în sala mare a Palatului Palffy.

●
În editura Pierre Seghers a apărut de curând culegerea de poeme

Etapă următoare de Claude Sernet. Cartea a obținut consacrarea unuia din marile premii pentru poezie pe anul 1965 («René Laporte»). În aceeași editură, în ultimii ani, au apărut de același autor Etoape, Aurelia, Fidel infidel, Pașii resocoteli, Elemente.

Cunoscător al limbii române, Claude Sernet care a tradus romanele *Desculți* de Zaharia Stancu și *Negura* de Eusebiu Camilar, este și primul traducător al lui Tudor Arghezi în limba franceză.

Despre ultima sa carte, Claude Sernet spune: «... Poema, mărțurie obscură, probă iluzorie — oare acesta îi e scopul? Ea care n-are nici unul precis... Dar, orice ar fi, ea e un semn și, oricare ar fi, ea are un sens. Și aceasta e poate, mergând și venind, semn și sens, rațunea pentru care mă încum să le propun, ca poeme ale unui om, în definitiv și care există mai ales prin contradicțiile sale».

Ca legatar al operei lui B. Fontane, el a făcut să apară recent amplul poem inedit *Exodul* (L'Exode); de asemenea a tradus din românește *Primele poeme* ale lui Tristan Tzara (în curs de tipărire). Ambele cărți conțin ample studii cu privire la opera autorilor lor.

SAȘA PANĂ

Altă lucrare a lui Robert Musil solicită audiența publicului francez. Este vorba de «Antume» — cum le-a intitulat autorul — culegere de cronici și scurte povestiri apărute în diverse reviste și ziare între 1920 și 1929, adevărată prolegomenă la lucrarea sa capitală *Omul fără calitate*, rămasă neterminată.

În scurtele texte reunite în *Antume*, Robert Musil dovedește aceeași curiozitate omniprezentă dublată de un spirit de observație atotcuprinzător, fie că descrie viața pescarilor, răsăritul, apusul soarelui, sau aventura unui «om fără caracter».

După cum observă Raymond Belfour, unul din exegeții lui, Robert Musil și în aceste texte: «pare să spună banalități, recurge uneori la lucruri evidente și se angajează în subterfugile unei logice surprinzătoare al cărui humor este feroce sau vioi. El își bate joc cu un fel de veselie, însă îl simți gata să cedeze sub povara surdă a emoției. Și ideea, frumoasă totdeauna ca o descoperire, țighește mereu, grea, bine înrădăcinată, în care clipește deodată nota ascuțită a unei inteligențe științifice».

a. b.

«Arhiva Goethe-Schiller» din Weimar s-a îmbogățit recent cu o nouă și interesantă achiziție. Este vorba de o pagină-manuscris din

cunoscutul fragment schillerian *Deutschlands Grösse* (Măreția Germaniei), o odă neterminată a autorului «Hoților». Până în 1935 nu erau cunoscute decât trei file din această lucrare; atunci, Eduard Castle o descoperise pe a patra. Cea de a cincia filă descoperită într-un mod cu totul neașteptat a fost scoasă la licitație de firma Stargardt din Marburg/Lahn și achiziționată de muzeul din Weimar, unde se păstrează întreaga arhivă a celor doi mari clasici ai literaturii germane.

Aniversarea a 90 de ani de la nașterea lui Thomas Mann a fost marcată în R.D.G. prin apariția unui nou volum din seria monografiilor închinată autorului lui Doktor Faustus. Cartea a apărut în editura «Volk und Wissenschaft» și cuprinde alături de numeroase studii și eseuri critice axate în jurul problemei creativității lui Thomas Mann și un număr de scrisori inedite puse la dispoziția editurii de filia marelui scriitor, Erika Mann.

Cu prilejul unei alte aniversări — 65 de ani de la nașterea Annei Seghers, în noiembrie, a.c. — Editura Reclam va scoate o nouă ediție a piesei pentru radio *Procesul Jeanne d'Arc la Rouen 1431*, pe care Anna Seghers a scris-o în timpul exilului ei în Franța, în 1937.

Sub auspiciile UNESCO, la editura «Les Presses Universitaires de France» a apărut studiul lui Robert Escarpit: *La révolution du livre*. Autorul se întreabă dacă nu cumva cartea trăiește perioada unei «mutații» profunde și dacă civili-

zația pămînteană — cu toate noile mijloace de comunicație cu masele, radio, cinematograful, televiziunea — nu tinde să fie adînc schimbată datorită posibilității de răspîndire a cărții.

Robert Escarpit — folosind date statistice — consideră că și în țările cele mai cultivate, cartea poate să cucerească încă un mare număr de cititori.

Pe de altă parte, pe plan mondial, diversitatea limbilor crează un obstacol pentru răspîndirea cărții. În 1962, de pildă, din 370.000 de titluri publicate în întreaga lume, numai 35.000 erau traduceri. Totuși producția cărților crește într-un ritm impetuos. La categoria «literatură» (care reprezintă aproximativ 22 la sută din producția globală a edițiilor), numărul titlurilor publicate într-un an a crescut, în întreaga lume, de la 57.000 de titluri în 1952, la 80.000 în 1962.

După părerea autorului francez, cartea a intrat în «era marilor tiraaje»; ea rămîne vehiculul esențial al culturii, pretinzîndi în lume, viitorul aparținînd «cărții de buzunar» care poate atinge tiraje-record. Cartea de masă — se întreabă Robert Escarpit — nu va antrena și o «revoluție în creația literară și nu vom avea într-un viitor apropiat romane scrise de colective, așa cum se produc unele filme?»

a. b.

De curînd a apărut în vitrinele librăriilor franceze romanul postum al lui Roger Martin du Gard *Mémoires du colonel Maumart* care aduce aspecte inedite din primul război mondial. Totodată va vedea lumina tiparului și o parte din corespondența scriitorului adresată unor

prieteni. Complimentare cu anume pagini din *Les Thibault*, alături de ultimul său roman, cit și corespondența — mai ales scrisorile adresate lui Jean Schlumberger — întregește viziunea umanistă a lui Roger Martin du Gard.

La Muzeul de arte decorative din Paris a fost deschisă în lunile august și septembrie, expoziția una din cele mai uimitoare și originale arhitecturi al timpului: Oscar Niemeyer. În cadrul expoziției s-a putut urmări geneza creațiilor sale arhitecturale în ultimii douăzeci și cinci de ani, evidențiindu-se spiritul generos de care au fost animate.

Unul din creatorii capitalei Braziliei, Oscar Niemeyer — autentic inginer-poet — este adevăratul unuia funcționalism novator în arhitectură, fiind dușmanul esteticii convenționale, academice, sclerozate.

Premiul Criticilor a fost atribuit în acest an lui Pierre Klossowski. Jurul se pare că a preferat și de data aceasta unor eseuri cunoscute pe romancierul Klossowski, autorul nu numai al romanului *Baphomet*, operă apreciată ca una din cele mai interesante apărute în ultimul timp, dar și a altor lucrări care au găsit o largă audiență la publicul francez (tripticul *Revocarea edictului din Nantes, Robert*, în această seară și *Suflorul* — cunoscut sub titlul general de *Legile ospitalității*).

În *Revue de Paris*, Edmée de la Rochefoucauld continuă să prezinte cititorilor conținutul *Caietelor* lui Paul Valéry, pînă în prezent nepublicate. După ce în numărul din aprilie al acestui an comenta «caietul

XIII », în numărul de vară (iulie-august) se ocupă de «caietul XIV », cuprinzând însemnări din anii 1929—1931. Epocă de maturitate, în care recunoașterea lui Valéry atinge treapta supremă, odată cu alegerea sa la Academie, perioada aceasta este jalonată în caietele poetului prin întâlniri cu câteva personalități marcante ale vremii: Bergson, Einstein, Teilhard de Chardin, Rabindranath Tagore ș.a. Reflecțiile personale gravează în jurul unor probleme acute pe care timpul însuși i le pune, cum ar fi raporturile individului cu politica, războiul, destinul națiunilor.

Prin grija Societății prietenilor lui Paul Claudel s-a editat un disc pe care este înregistrată o convorbire a poetului cu Jacques Madaule și Pierre Schaeffer. Convorbirea privește, bineînțeles, poezia. Poetul relatează cum lucrează și face aprecieri asupra particularităților prozodiei franceze. Își mărturisește și anumite preferințe literare, citind în fațeta prozatorilor pe Balzac. În încheiere dă citire unor *Psalmi* în traducerea sa și omagiului liric *Adio lui Giroudoux*.

La cinci ani de la moartea lui Jules Supervielle, poezia acestuia se află în plină atenție a criticii. Gaëtan Picon în *Panorama* sa îi acordă un loc de promotor în lirica modernă franceză. Georges Poulet, anul trecut, în cartea *Punctul de plecare*, pune în valoare semnificațiile

acestei poezii pentru înțelegerea «timpului uman ». Mai recent, criticul englez James A. Hiddleston i-a închinat un amplu studiu («Universul lui Jules Supervielle »), o carte «atență, inteligentă, plină de simpatie », după cum o caracterizează Robert Kaners, cronicarul lui *Figaro Littéraire*. Dacă ceva provoacă o oarecare reținere din partea cronicarului francez, este metoda folosită de criticul englez. Hiddleston practică tipul de critică denumită «tematică », pe care în Franța o ilustrează un Jean-Pierre Richard. Această critică, ostilă oricărui impresionism, își fondează judecata pe examenul exclusiv al motivelor din care se constituie țesătura unei opere. Astfel, atenția se concentrează spre ceea ce este esențial: textul scriitorului. Dar, cum remarcă Robert Kaners, nu fără o primejdie: «Pericolul de a substitui hainelor fanteziste croite pe măsura criticii impresioniste (sau beuviene) hainele de gata croite odată pentru totdeauna după forme și categorii generale ale spiritului ». De tentația de a încorseta fluxul liric în câteva concepte abstracte pare-se că nu a scăpat nici J. A. Hiddleston. Felul în care criticul englez examinează locul ocupat în creația lui Supervielle de elemente cum sînt cerul, morii, marea, pămîntul, nu izbuteste să evite o anume impresie de «irrealitate », de necoeziune a unui univers poetic particular. «Savantă analiză tematică — scrie Kaners — așează într-o ordine de o admirabilă minuție toate rotilele ceasului nostru pe masă: dar ea este incapabilă de a ne spune cit e ora ».

Corectura: LIDA IGIROȘIANU și ALEXANDRU BACIU

Întreprinderea poligrafică „Arta Grafică”, Calea Șerban Vodă 133-135 — București

Secolul 20

REDACȚIA: CALEA VICTORIEI, 115. TEL. 16.79.22
ADMINISTRAȚIA:
ȘOSEAUA KISELEFF, 10
TEL. 18.33.99
BUCUREȘTI